

271/0710

~~271/0739~~ j...
108

Kl. sz.: 180/0209

TITKOS

Forrás: 16/1993 HCFP int.

Nyt. sz. 220

lapján
1994.04.12. Budapest

Nyt. szám: 18/0218

HADTÁP BIZTOSÍTÁS

4

XIII. ÉVFOLYAM
1980. 4. SZÁM

Elkészítve:
1991-03-18

MEGJELENIK NEGYEDÉVENKÉNT
AZ MNHF-SÉG BELSŐ KIADVÁNYA

31/45

51169
17.0/10

TITKOS

„A hadtápbiztosítás magában foglalja mindazokat a rendszabályokat, amelyek a hadtáp megszervezésére, valamint a csapatok anyagi, technikai, egészségügyi és egyéb irányú biztosítására és kiszolgálására irányulnak.”

*[MN Harcászati Szabályzat (ho.-e.)
47. pont.]*

HADTÁPBIZTOSÍTÁS

1980

4

MN HADTÁPFŐNÖKSÉG BELSŐ KIADVÁNYA

Készült: 650 példányban

Egy példány: 99 lap

Szerkeszti: a Szerkesztő Bizottság

A Szerkesztő Bizottság elnöke: Dr. Lapos Mihály vezérőrnagy

Szerkesztőség: Budapest XIII., Dózsa György út 49/a. MN HTP Törzs

Felelős szerkesztő: Tóth József alezredes

Felelős kiadó: Elekes János ezredes

A HADTÁPBIZTOSÍTÁS ELMÉLETE

A Magyar Szocialista Munkáspárt XII. kongresszusa határozataiból fakadó gondolatok az MN hadtáp feladatainak tervezéséhez, végzéséhez

Elekes János ezredes és Dr. Kajdi József alezredes

A tanulmányt azzal a célkitűzéssel állítottuk össze, hogy további gondolatokat próbáljunk ébreszteni az MN hadtáp béke tevékenységére, illetve a háborús felkészítésre vonatkozóan az MSZMP XII. kongresszusa határozatából fakadó, hadtápot érintő feladatokkal és azok végrehajtásával összefüggésben.

A Magyar Szocialista Munkáspárt XII. kongresszusának határozata megállapítja, hogy „Hazánk belpolitikai élete kiegyensúlyozott, a munkáshatalom, a szocialista nemzeti egység szilárd. Az elmúlt öt esztendőben pártunknak, népünknek – így a Magyar Néphadseregnek, ezen belül a hadtápszolgálatnak¹ – bonyolultabb és nehezebb helyzetben kellett dolgoznia. Ezt is figyelembe véve az elért eredmények számottevőek.”²

Mindez a Magyar Néphadsereg, az MN hadtáp tevékenységére is jellemző.

I.

Az MN hadtáp jelenlegi helyzetének megítélése

A hadtáp V. ötéves fejlesztési terve végrehajtásának vizsgálata során megállapíthattuk, hogy a társadalmi előrehaladás, a népgazdaság meghatározott fejlődési szintje és a néphadsereg fejlesztése általános elveinek figyelembevételével szolgálatunk fejlődött, alapvetően teljesítette az MN felső vezetése által meghatározott és a miniszteri direktívában megfogalmazott feladatokat.

Az elért eredmények azt mutatják, hogy társadalmunk, államunk a néphadsereg fejlesztéséről, személyi állományáról sokoldalúan gondoskodik, amelynek célja a Magyar Néphadsereg harc- és mozgósítási készségének magas szinten tartása, ütőképességének növelése amellet, hogy a katonai szolgálat teljesítéséhez, a magas fokú felkészítéshez a szükséges feltételek mindenkor biztosítva legyenek. Az MN legfelső vezetése a hadsereg fejlesztésére irányuló törekvései során is megkülönböztetett figyelmet fordított a személyi állomány életkörülményeinek – a sajátos katonai feladatok szabta követelményeknek és az általános társadalmi színvonalnak megfelelő ütemű és mérvű – javítására.

¹ A szerző megjegyzése.

² A Magyar Szocialista Munkáspárt XII. kongresszusa. Kossuth Könyvkiadó 1980. 158. oldal.

A feladatok célszerű sorolásával, az erőforrások összpontosításával, az V. öt-
éves tervidőszak főbb célkitűzéseinek megvalósításával az MN hadtápjá vala-
mennyi területén előbbre lépett.

Alapvetően a terveknek megfelelően biztosítottuk a hadtáp *HKSZ*–„*M*”
készségének növelését, az anyagi készletek, tartalékok meghatározott szintre való
feltöltését, a minőségi összetétel korszerűsítését; a tervezett korszerű hadtáp tech-
nikai eszközök beszerzését és ezekkel a csapatok fokozatos feltöltését; a hadtáp
ellátási és szolgáltatási tevékenység minőségi fejlesztését.

Az utóbbi évek erőfeszítéseinek eredményeként a személyi állomány élet-
körülményei, anyagi- és egészségügyi ellátása mind mennyiségben, mind minőség-
ben dinamikusan fejlődött.

A szolgálati ágak gazdálkodási rendje, módszerei általában megfelelnek a
követelményeknek, kellően előrelátó irányítással biztosították a tervezett fel-
adatok végrehajtását. Az is látható azonban, hogy ezen a területen is előbbre kell
lépnünk mindenekelőtt a gazdálkodás módszereinek fejlesztésében, a hatékony-
ság kiszélesítésében és elmélyítésében.

Mindezek az eredmények teremtették meg az alapját annak, hogy a VI. öt-
éves tervidőszak feladatait – a kongresszus határozatai szellemében – az MN
általános fejlesztésére és felkészítésére vonatkozó célkitűzésekkel összhangban elő-
relátóan tervezzük és határozzuk meg tevékenységünk fő irányait.

Az MN hadtáp fejlesztésének főbb elgondolásai

A határozat leszögezi, hogy „A következő öt évben a fő feladat, hogy
nagy vívmányainkra támaszkodva erősítsük társadalmunk szocialista vonásait,
megalapozzuk a népgazdaság további fejlődését, megszilárdítsuk az életszínvonal
területén elért eredményeket és javítsuk az életkörülményeket.”³

A határozat a fő feladatot alapul véve a programnyilatkozatban kitézött cé-
lokkal összhangban jelöli ki a fejlett szocialista társadalom építésének további
tennivalóit. A Magyar Néphadsereggel összefüggő feladatokat abban határozza
meg, hogy „Hazánk érdekeivel összhangban, a nemzetközi helyzet körülményeinek
megfelelően erősítjük honvédelmünket, korszerűsítjük néphadseregünket. A nép-
hadsereg alapvető feladatának jó ellátása mellett továbbra is vegyen részt a gaz-
dasági építőmunkában, folytassa eredményes tevékenységét a katonai szolgálatot
teljesítő fiatalok nevelésében, politikai, általános és szakmai képzésében.”³

E konkrét tennivalókon túlmenően néphadseregünket, ezen belül az MN
hadtápot, mint a szocialista társadalmunk szerves részét érinti a kongresszus vala-
mennyi területre szóló határozata. Az MN hadtápnak mind a béke tevékenység-
ében, mind a háborús felkészítésben érvényesítenie kell mindazokat az elveket és
követelményeket, amelyek a határozatban szerepelnek és útmutatásul szolgálnak.

Külpolitikai vonatkozásban a határozat lerögzíti „Külpolitikánk alapvető
célja továbbra is az, hogy szövetségeseinkkel szorosan együttműködve biztosítsa
építőmunkánk megfelelő külső feltételeit és hozzájáruljon az egyetemes béke, a
társadalmi haladás ügyéhez, a szocializmus térhódításához. Meghatározó jelen-
tőségű feladatunk, hogy erősítsük szövetségünket, barátságunkat, együttműködé-
sünket a Szovjetunióval, a szocialista közösség országaival, hozzájáruljunk a Var-
sói Szerződés szervezete védelmi erejének tökéletesítéséhez.”⁴

³ Mint a (2) 166–167. oldal.

⁴ Mint a (2) 158. oldal.

E védelmi erő tökéletesítéséhez való hozzájárulásunk – ami nagy politikai jelentőségű – akkor lesz a legtökéletesebb mértékű, ha a Magyar Néphadsereg, czen belül az MN hadtáp fejlesztésére pártunk, kormányunk által biztosított lehetőségeket a legnagyobb hatékonysággal úgy használjuk fel, hogy az növelje néphadseregünk hadrafoghatóságát, ütőképességét, az ellátás, szolgálatás színvonalát, javítsa az állomány szolgálati, élet- és munkakörülményeit. Az MN hadtáp VI. ötéves fejlesztési tervének végleges kidolgozásakor ezt kell figyelembe vennünk.

A VI. ötéves tervidőszakra az MN hadtáp fejlesztésének elgondolása valamennyi területet érintően kialakult, ezért e tanulmánynak nem célja a fejlesztés feladatainak konkrét felsorolása, hanem azon elveknek, követelményeknek a feltárása, amelyeket érvényesítenünk kell egyrészt a terveinkben, szabályzóinkban, másrészt a fejlesztés gyakorlati végrehajtása során, illetve a mindennapi munkánkban.

A néphadsereg fejlesztése, az erre biztosított anyagi, pénzügyi lehetőségek mindenkor összefüggnek népgazdasági helyzetünkkel, lehetőségeinkkel és azok az elvek, követelmények, amelyek meghatározóak, a szocialista társadalom gazdasági alapjának fejlesztésében alapvetően érvényesek az MN fejlesztésére, gazdálkodási tevékenységének végzésére. Melyek ezek a főbb elvek a kongresszus vonatkozó határozatában? Ezek:

- a valóságos helyzet figyelembe vétele;
- a távlati célokhoz és a változó körülményekhez való igazodás;
- a hatékonyság erőteljes növelése;
- az ésszerű takarékoság;
- az egyre inkább termelőerővé váló tudományra történő nagyobb mérvű támaszkodás;
- az újító kezdeményezések hatékonyabb támogatása;
- a helyi tartalékok feltárása, hasznosítása;
- a munka termelékenységének gyorsabb növelése;
- a termelési költségek mérséklése;
- az üzem- és munkaszervezés tartalékainak jobb kihasználása;
- a fegyelmezettebb munka, a munkaidő teljesebb kihasználása.

Úgy véljük, senki sem tagadhatja, hogy ezek az elvek az MN hadtáp különböző szervezeteinek munkájában, a fejlesztési célkitűzések meghatározásában, felteleteinek biztosításában alapvető iránymutatók.

Ahhoz, hogy ezeket az elveket megfelelően alkalmazni tudjuk, mind a fejlesztési célkitűzések meghatározásában, végrehajtásában, mind a mindennapi munkában olyan társadalmi, politikai követelményeknek is eleget kell tennünk, mint ahogyan a határozat tartalmazza:

- a különböző szintű vezetők és vezetőszervek javítsák tovább munkájukat, gondosan elemezzék a belső és külső társadalmi, gazdasági folyamatokat, idejében intézkedjenek;
- korszerűsödjön a vezetési rendszer, pontosabb meghatározást nyerjenek a tevékenységi körök, növekedjen a beosztással együttjáró felelősség, következetesebb legyen a számonkérés;
- meg kell szüntetni a vezetésben a párhuzamosságot, a tevékenységek túlszabályozottságát;
- egyszerűbbé, gyorsabbá kell tenni az ügyintézés, határozottabban fel kell lépni a bürokrácia ellen;

- a különböző szintű vezetőszerveknek összehangoltabban kell tevékenykedni;
- javítani kell a döntési rendszert, az ellenőrzést;
- erősíteni kell a központi irányítást a társadalmi érdekek érvényesítésében;
- jobb feltételeket kell teremteni a helyi önállóság kibontakozásához;
- nem utolsósorban az MN hadtáp valamennyi szintjén érvényesíteni kell a kongresszus határozatának azon tételét, hogy „A felelős vezetők következetesen lépjenek fel a szocialista normákat sértő magatartás különböző megnyilvánulásai-val szemben. E jelenségek megszüntetése a legtöbb esetben nem központi döntéseket igényel, hanem azt, hogy a kollektívák, a becsületes dolgozók – élve a szocialista demokrácia adta lehetőségekkel – határozottan elítéljék és visszautasítsák ezeket.”⁵

II.

Középtávú fejlesztési tervünk alapvető célkitűzései a XII. kongresszus szellemében

A fentiekre figyelemmel úgy látjuk, hogy az MN hadtáp VI. ötéves tervjavaslata kidolgozásánál abból kell kiindulnunk, hogy a néphadsereg fejlesztéséhez igazodva a rendelkezésre álló létszám, anyagi és pénzügyi keretek racionális felhasználásával az 1981–1985-ös időszakban a hadtáp úgy korszerűsödjön, hogy megfeleljen a vele szemben támasztott követelményeknek; legyen képes még magasabb szinten valamennyi haderőnem, fegyvernem, szakcsapat hadtápbiztosítására; az MN vezetése elgondolásainak megfelelően a személyi állomány életkörülményei biztosításáról a hadtápra háruló megnövekedett feladatok kellő színvonalú végrehajtására.

A fenti célkitűzések megvalósítása érdekében a hadtáp fő feladatait a következőkben látjuk:

- A minőségi fejlesztés folytatásával a csapatok harckészültsége, mozgósítási készsége színvonalának további emelése; az ellátási, biztosítási feladatok hatékonyabb teljesítéséhez szükséges hadtáp feltételek javítása.

A laktanyahadtápok végleges rendszerbeállításával elérni, hogy a laktanyákban jelenleg túlnyomórészt egységenként elkülönítetten szervezett és párhuzamosan folyó hadtápellátási, gazdálkodási tevékenységet, valamint ennek szervezeteit, anyagi-pénzügyi eszközeit – az ÁHKSZ időszakában – integráljuk annak érdekében, hogy kedvezőbb anyagi, pénzügyi, szervezeti és működési feltételeket hozzunk létre a kor követelménye szerinti ellátási színvonal fejlesztéséhez, fokozottabban teret biztosítsunk a hatékonyság, a gazdaságosság elvének gyakorlatban történő érvényre juttatásához.

- A korszerű hadtáp technikai eszközrendszerek és egyedi eszközök arányának –egyrészt a lehetőségeinkkel összhangban álló mennyiségi, másrészt az elavultak szükséges mérvű cseréjével történő – növelése.

- Az anyagi tartalékok átlagos szintjének – a meghatározott elveknek és normáknak megfelelő – emelése; a központi tartalékok további felhalmozásával és korszerűbb készletek kialakításával, anyagi bázisaink fejlesztésével és korszerűsítésével való növelése úgy, hogy fokozott figyelmet tervezünk fordítani a felesleges

⁵ Mint a (2) 166. oldal.

készletek kialakulásának megakadályozására, a javító-tartalék anyagok és a technikai eszközök állományösszetételének optimális arányaira. Ennek, és építési-beruházási lehetőségünk szűkös voltának figyelembevételével kell folytatni a tárolás és anyagmozgatás fejlesztésére irányuló tevékenységünket.

- Az előző tervidőszakban elért eredmények megszilárdítása mellett - a politikai és állami döntések, illetve a miniszter elvtárs által meghatározottak szellemében - a személyi állomány szolgálati, élet- és munkakörülményeinek, egészségügyi és szociális helyzete minőségi javításának folytatása.

- A tervek végrehajtása során el kell érni a hadtápgazdálkodás hatékonyságának erőteljes fokozását; a belső tartalékok intenzívebb kihasználását; a gazdaságtalan tevékenységek korlátozását, illetve megszüntetését; a tervezési, irányítási és gazdálkodási munka színvonalának emelését. Fokozottabb súlyt kell helyezni a komplex katonai, gazdasági és műszaki elemzések alkalmazására, a feladatok összehangoltságának biztosítására, az eljárási szabályok következetes betartására; valamennyi szinten az ellenőrzések hatékonyságának fokozására.

- Tovább kell folytatni a kutatásokat a hadtáp anyagok minőségének, összetételének korszerűsítésére, tartósságának fokozása céljából.

- Valamennyi szinten tovább kell fokozni a hadtápvezetés hatékonyságát, hatásfokát a feladatok eredményes teljesítésében.

A felvázolt fő feladatok összhangban vannak a XII. kongresszuson elfogadott célkitűzésekkel. Az MN felső vezetése a következő tervidőszakban is biztosítja azokat a pénzügyi kereteket, amelyek a megvalósításhoz alapvetően szükségesek.

A lehetőségek biztosításával mód nyílik olyan feladatok realizálására, mely a kongresszus határozataiban kiemelt helyet foglalt el, mindenképp a hatékonyság emelése és az életkörülmények színvonalának szintentartása, szerény mérvű emelése terén.

A pénzügyi lehetőségek jelentős emelése ellenére azt világosan kell látnunk, hogy ezek nem érik el az igények teljeskörű kielégítéséhez szükséges mértéket. Az V. ötéves tervhez viszonyított növekedés döntő részét a szükséges és elhatározott fejlesztések megvalósítása, a bővülő eszközállomány és ezek fenntartása „felémészt”.

Ebből következik, hogy nem a fejlesztést szolgáló eszközökkel összefüggő fenntartási kiadásainál szintentartással, vagy csak szerény mértékű növekedéssel számolhatunk. Ezeken a területeken, amelyek mindenképp a személyi állomány létkörülményeivel függenek össze, az elért eredmények tartását tüztük ki célul, de emellett minden eszközzel törekszünk - a népünk éltszínvonalával összhangban megvalósítható - ellátási színvonal növelésére.

A VI. ötéves tervidőszak másik szűk keresztmetszete - hasonlóan az V. ötéves tervhez - a beruházási keretek mértéke lesz. Az előzetes tervek szerint biztosított beruházási lehetőség jelentős részét az áthúzódó építések lekötik, így nem lesz lehetőség jónéhány előre tervezett építési igény kielégítésére.

A kongresszus határozata azt is egyértelművé tette számunkra, hogy az előtünk álló ötéves terv jellegében, körülményeiben és feltételeiben jelentősen eltér az eddigi tervidőszaktól és meghatározó szerepet kapnak azok a tényezők, amelyek az utóbbi egy-két évben már egyre fokozottabban éreztették hatásukat. Ezek a tényezők objektív jellegűek és akár tetszik, akár nem, hatásaikkal előre kell számolnunk annak érdekében, hogy közülük a káros hatásokat mérsékeljük, elkerüljük; a kedvezőeket pedig érdekeiknek megfelelően kihasználjuk.

Az MN hadtáp VI. ötéves tervével kapcsolatban a következőkre célszerű kiemelt figyelmet fordítani:

– Várható, az, hogy a kialakított, a lehetőségekkel és feladatokkal összhangban álló tervszámaink nem lesznek minden körülmények között érvényesülő mutatók. Az eddigieknél fokozottabb szerepet kapnak az éves operatív tervek, mert ezek útján lehet megfelelő módon követni a változásokat és jobban alkalmazkodni a mindenkori gazdasági körülményekhez. Szolgálatfőnökségeink, tervező szerveink felelősségét ez feltétlenül növeli.

– A következő öt évet jellemezni fogja a pénzügyi keretek szűkösége. Nem lesz lehetőség központilag nagy költségkihatással járó – terven felüli feladatok végrehajtásához pótlólagos pénzügyi fedezetet biztosítani. A helyi lehetőségek kihasználásával, tartalékok feltárásával, kisebb ráfordítással nagyobb eredmények elérésére törekedve kell a pénzügyi lehetőségek hiányát pótolnunk. Ez vonatkozik mind a kiképzéssel, felkészítéssel, mind a gazdálkodással összefüggő tevékenységre.

– A gazdasági szabályozó és az árrendszer következtében a következő években is számottevő ármozgásokra számíthatunk. Az áremelkedések többletkiadásainak jelentős részét – mint ezt az elmúlt két évben nem egy példa bizonyította – nem kapjuk meg az állami költségvetésből, hanem a jóváhagyásra kerülő kereteinkből kell kigazdálkodni. Ez szükségszerűvé teszi számunkra az árelemzések végzését, az ármozgások figyelését, ezen eddig kissé elhanyagolt tevékenység jelentőségének megfelelő végrehajtását.

– A hadtápgazdálkodás feltételeiben várható változások megkövetelik, hogy gazdálkodási módszereinket erőteljesen igazítsuk a körülményekhez. Erősíteni kell a rugalmasságot, kiterjeszteni és folyamatossá tenni a piackutatást.

– A kongresszus határozata minden katonai vezető, minden gazdasági szakember köteletségévé teszi a népgazdaság, a külső és belső feltételrendszer változásának figyelését, a költségvetési gazdálkodás területén az ezekkel való lépéstartást. Mindannyiunk kötelessége, hogy a VI. ötéves tervidőszakban – a hadsereg fejlesztése és fenntartása terén – képességeink maximumát fejtsük ki a gazdasági munkában annak érdekében, hogy az ország teherbíró képességével arányban álló védelmi célú előirányzatokat hatékonyan, a célok elérését legjobban segítő módon használjuk fel.

III.

A hadtápgazdálkodás fő tennivalóit a hatékonyság növelése érdekében a következőkben látjuk

A kongresszus határozata kiemelt helyet biztosít ennek a problémának, aláhúzva a hatékonyság növelésének fontosságát mind a napi munkában, mind távlatokban.

„A gazdaságban a fő tennivaló a hatékonyság erőteljes növelése. Következetesebben kell folytatni a . . . költségek csökkentését, a minőség és a jövedelmezőség javítását. Tökéletesíteni kell a tudományos eredmények alkalmazásának gyakorlatát, gyorsítani az új, korszerű hazai és külföldi technológiák bevezetését. Az eddigieknél határozottabban kell támogatni az újító kezdeményezéseket . . .” mondja ki a határozat.⁶

⁶ Mint a (2) 168–169. oldal.

A néphadsereg gazdasága része a népgazdaságnak, s a népgazdaságban végbemenő folyamatok közvetlen és közvetett hatást gyakorolnak a hadsereg fejlesztésére, gazdálkodására. Mivel hadseregünk a megtermelt nemzeti jövedelem felhasználásában elsősorban fogyasztóként vesz részt, jogos az elvárás velünk szemben, hogy ezt a társadalmilag szükséges fogyasztást a leghatékonyabban realizáljuk.

A magunk területére lebontva, a kongresszus határozatát a hadtáp tevékenységére alkalmazva ez többek között a következő feladatok megszervezését és végrehajtását állítja elénk.

A hadtáp készletgazdálkodás gazdaságosságának, hatékonyságának javítása érdekében felül kell vizsgálni a készletképzési, lépcsőzési elveket, tervezési és felhasználási normákat, az egységes készletgazdálkodás további szilárdításának lehetőségeit; feltárni az elfekvő, felesleges készleteket, az elhasználandó, a rendszerből kivonásra kerülő anyagok és eszközök értékesítésének vagy más irányú felhasználásának lehetőségeit.

A központi ellátás rendszerének továbbfejlesztése céljából folytatni kell a központi raktárak területi elhelyezésének, a csapatok hadtáp ellátási és utaltsági rendszerének felülvizsgálatát és korszerűsítését, a gazdálkodás integrációjának vizsgálatát, a további összevonási lehetőségek feltárását és hasznosítását.

A csapathadtáp szerkezetének, anyagi, technikai eszközeinek célszerű integrálásával, a gazdálkodási folyamatok egységesítésével, a laktanya (helyőrség) hadtáp rendszer kialakításával, a csapatgazdálkodási hatáskörök szélesítésével biztosítani kell a csapathadtáp gazdálkodási rendszerének korszerűsítését.

A tárolás és anyagmozgatás rendszerének fejlesztése érdekében a korszerű tárolási, anyagmozgatási technológiák alkalmazásának szélesítésével, a feltételek megteremtésével csökkenteni kell a tárolóterhiányt, a raktár építési igényeket, az anyagmozgatással kapcsolatos élőmunka-ráfordítást.

Az MN szállítási rendszerének továbbfejlesztése érdekében biztosítani kell az egységek szállítás szervezési, irányítási és végrehajtási rendszer kialakítását és tervszerű fejlesztését. A kongresszus idevonatkozó határozata nagyon egyértelmű számunkra is, miszerint „Az áruszállítást jobb munkamegosztással, nagyobb szervezettséggel, jelentős üzemanyag-megtakarítással kell lebonyolítani.”⁷

Az MN hadtápbiztosítása feladatainak megvalósítása során fokozottabb mértékben kell támaszkodni a népgazdaság lehetőségeire, a ráfordítások csökkentése, a célkitűzések magasabb szintű megvalósítása érdekében. A katonai feladatok tervezésénél fokozottabban törekedni kell – ahol az lehetséges – a végrehajtás során hasznos (termelő) tevékenységek végzésére.

A tőkés import csökkentése érdekében felül kell vizsgálni ezeket a szükségleteket, keresni kell a szocialista relációból történő beszerzés lehetőségeit, a helyettesítő eszközöket és anyagokat, vizsgálni a hazai gyártást és beszerzést is.

A takarékos és hatékony gazdálkodás érdekében a hadtápgazdálkodás minden szintjén állandó feladatot kell, hogy jelentsen a belső tartalékok feltárása és hasznosítása, a korábban nem tervezett feladatok végrehajtási feltételeinek megteremtése, a döntéselőkészítés korszerűsítése, a tervek végrehajtásának szervezése, operatív irányítása, az együttműködési kapcsolatok fejlesztése, a hadtápgazdálkodás ellenőrzési rendszerének megszilárdítása, a fokozott nyersanyag- és energia-takarékosság érvényesítése.

⁷ Mint a (2) 171. oldal.

Az idővel, az élőrövel való takarékoság érdekében törekedni kell a korszerű munkaszervezési eljárások bevezetésére és fejlesztésére, a munkaigényes gazdasági és adminisztrációs tevékenységek gépesítésére, a nyilvántartási és adatfeldolgozási munkák korszerűsítésére, gépesítésére; tevékenységünk során a legkorszerűbb technikai és tchnológiai eredmények hasznosítására és felhasználására.

A közgazdasági szemléletmód fejlesztése érdekében el kell érni a közgazdasági képzés, továbbképzés követelményrendszerének felülvizsgálatát, korszerűsítését, a hadtáp tanszékekkel való együttműködés szélesítését, a képzés színvonalának javítását, a csapatok parancsnoki és hadtáp tisztjei közgazdasági felkészültségének javítását.

El kell érni, hogy a parancsnokok minden gazdálkodási szinten biztosítsák a kongresszusi határozat elveinek, szellemének elmélyítését; az abból eredő feladatok saját szakterületre történő további lebontását és következetes végrehajtását, továbbá, hogy az alkotó, kezdeményező, hatékony munka megkülönböztetett erkölcsi és anyagi elismerést kapjon.

Feladatok a személyi állomány életkörülményeinek javítása érdekében

A kongresszus határozata kimondja:

„Az életszínvonal megszilárdításának, majd további szerény javításának alapvető feltétele, hogy jobban oldjuk meg a gazdasági feladatokat. – A hatodik ötéves terv időszakában az életkörülmények javítását szolgáló eszközöket úgy kell felhasználni, hogy ösztönözzék a termelést és tegyék lehetővé a legfontosabb szociális igények kiélégítését...”⁸

A határozat az MN részére is kötelezővé teszi, hogy a személyi állomány életkörülményeivel kapcsolatos ellátási tevékenységek és szolgáltatások fejlesztését az 1980 végéig elért eredményekre alapozva, továbbra is a párt és a kormány életszínvonalpolitikájának megfelelően kell végezni. Gazdasági tevékenységünk e kiemelt területén mindenekelőtt az életkörülmények szintentartása, illetve a hadsereg alaprendeltetéséhez kapcsolódó és a harcokészültség, a felkészítés követelményeihez igazodó szerénymérvű, alapvetően minőségi fejlesztést kell elérni.

Céltudatosabban kell törekedni az ezzel kapcsolatos feladatok összehangoltságának biztosítására; a fejlesztés egységes irányelveinek, követelményeinek a helyi viszonyoknak és sajátosságoknak megfelelő kialakítására, realizálására.

Elkészített terveink végrehajtása során továbbra is messzemenően figyelembe kell venni azokat a tényezőket, amelyek az eddig fejlesztést befolyásolták, arra hatást gyakoroltak. Az életkörülményeket befolyásoló területeken szem előtt kell tartani a népgazdaságban elért és várható fejlődés ütemét, szerkezeti alakulását és sokoldalú kapcsolatát, kihatásait, az általunk tervezett fejlesztési feladatokra. Továbbra is szükséges a fejlesztés céljainak sorolása úgy, hogy az egészségügyi és üdültetési fejlesztések kezelése kiemelten történjen.

Középtávú és éves terveink realizálásánál figyelembe kell venni, hogy a néphadsereg szervezete, életritmusa, működésének körülményei lényegesen átalakultak és változnak; a HKSZ-i és kiképzési igények és követelmények, s ezzel egyidejűleg a fizikai, az egészségügyi megterhelés fokozódik; a hivatásos állomány és azok családtagjai általános körülményei is fejlődnek.

⁸ Mint a (2) 176. oldal.

Mindezek alapján – a kongresszus határozataival és az adott lehetőségekkel összhangban – a VI. ötéves terv időszakában a minőség további javításra, a szolgáltatások körének, választékának bővítésére kell törekedni. Az életkörülmények fejlesztésével kapcsolatos rendszabályokat állománycsoportonként koncentrálván célszerű foganatosítani, elkerülve az életmód javító intézkedések elaprózását.

A személyi állomány egészségügyi ellátásának fejlesztése terén a Magyar Néphadseregre is érvényes a kongresszusi határozat következő kitétele:

„A hatodik ötéves terv éveiben az eddiginél gyorsabban bővüljenek, korszerűsödjenek az egészségügyi intézmények. Nagyobb figyelmet kell fordítani az alapellátásra, a betegségek megelőzésére...”⁹

A Magyar Néphadsereg gyógyító-megelőző ellátásának fejlesztését alapvetően intenzív, a fennálló feladatokkal arányban álló szervezéssel (az erők és eszközök racionális átcsoportosításával) célszerű végrehajtani, amely egyben a csapat- és intézeti tagozat közötti reális munkamegosztást is biztosítja.

Az ellátó tagozatok fejlesztési ütemének és sorrendjének kialakításánál figyelembe kell venni, hogy a 46–50 év közötti korosztály részaránya 27,6⁰%. Túlnyomó többségük 1990-ig előreláthatóan kiválik az MN állományából, de családtagjaikkal együtt maradnak a katonai egészségügyi ellátásban. Közöttük a magasabb életkorral együttjáró, hosszadalmas kezelést igénylő megbetegedések (dagantos, keringési, izületi) gyakoriságának emelkedésére kell számítani.

Az ételmezesi ellátás fejlesztése terén a fejlesztés célja a társadalmi igényeknek, a katonai igénybevételnek és a korszerű táplálkozás életteni követelményeknek megfelelő ételmezesi ellátás és kulturált étkeztetés feltételeinek biztosítása, megvalósítása, általánossá tétele.

A rubázati ellátás és szolgáltatás fejlesztése terén elért eredményekben jelentős szerepe van annak, hogy napjainkra létrejött az egyenruházati cikkek minőségfejlesztésének gazdasági feltétele és ipari háttere. Célunk és feladatunk annak az igénynek a kielégítése, hogy a bevonuló sorállományt ne használt, hanem gyárilag újruházattal lássuk el, és higiéniai megfontolásokból a tisztítás után az általa viselt cikkeket kapja vissza.

A sorállomány életkörülményeinek javítása érdekében befejezzük a csapatok ellátását korszerű hadi (gyakorló) ruházattal és az ellátmányt kimenő kabáttal, többrendeltetésű hálósákkal stb. bővítjük. Célunk, hogy az V. ötéves tervidőszakban megkezdert magasabb szintű ellátást a teljes békeállomány részére általánossá tegyük.

Az ellátási rendszerben 1980 után tervezett módosítások szükségessé teszik a személyre szóló tisztító, javító szolgáltatás kiterjesztését az MN teljes állományára. Szükséges továbbá a fokozódó gépesítéssel együttjáró nagyobb fokú szennyeződés és a növekvő higiéniai igények miatt a testi fehérmű és a felsőruházati tisztítás gyakoriságának növelése.

A személyi állomány életkörülményei javításának részét képezi a szervezett üdültetés és az MN gyermekintézmények fejlesztését célzó törekvések. A kongresszusi határozat kimondja:

„... fokozott gondot kell fordítani ... a pihenést, az üdülést szolgáló intézmények jobb kihasználására és bővítésére ... Emelni kell és bő-

⁹ Mint a (2) 179. oldal.

víteni a bölcsődei férőhelyek számát. Az óvodai bálózati fejlesztésével a VI. ötéves tervidőszak végére közel kerülünk az igények kielégítéséhez..."¹⁰

Az elért eredményekre támaszkodva – a katonai felső vezetés állásfoglalásának megfelelően – a VI. ötéves tervidőszakban tovább kell növelnünk az igényjogosult állomány főidényi üdültetési lehetőségét. Ennek érdekében fejleszteni szükséges a bérleményes üdültetést és szélesíteni a néphadsereg központi üdülőhálózatát.

A jelenleg is fennálló problémák és a várható igények kielégítése érdekében további férőhelyek növelésével kell megoldanunk a gyermekelhelyezés gondjait. Ennek érdekében, az MN saját erején felül, nagy gonddal kell szerveznünk a tanácsokkal a közös építkezéseket. A korszerű gyermeknevelési követelményeknek megfelelően – a férőhelynöveléssel párhuzamosan – tervezzük tornatermek és uszodák létesítését is.

*

E tanulmányban vázolt feladatok átfogóak, komplex jellegűek; a kongresszus határozatai alapján hosszabb időszakra szólnak. Megvalósításuk alapos, körültekintő előkészítő tervező-szervező munkát igényel.

Szükséges, hogy az állami tervekben és a párthatározatokban megfogalmazott feladatokat a végrehajtásban részt vevők egységesen értelmezzék és a helyi viszonyoknak megfelelően konkretizálják. Az eredményes végrehajtás további feltétele az ezirányú tevékenységek, erőfeszítések összehangolása, az aktív kezdeményező-készség kibontakoztatása.

Szükséges, hogy a párt- és tömegszervezetek a pártpolitikai munka eszközeivel, a teljes személyi állomány mozgósításával segítsék elő a kongresszusi határozat végrehajtásából adódó feladataink eredményes, magas szintű megvalósítását.

---

¹⁰ Nint a (2) 179. oldal.

A hadtáppal — mint a csapatok szerves részével— szemben napjainkban és a jövőben támasztható általános követelmények*

Dr. Deák Péter alezredes, a hadtudományok kandidátusa

A tudományos-technikai forradalom hatása a hadügy szinte valamennyi területén napjainkban már nemcsak érezhetővé, hanem kézzelfoghatóvá is válik. A csapatok szervezetében, harceljárásaiban és a harcvezetésben végbemenő változások megkövetelik a hadtápnak a harci szervezethez való alkalmazkodását. Ez a fontos elv egyben azt is jelenti, hogy a *hadtáp — mint a csapatok szerves része — mindenkor feleljen meg azok rendeltetésének, szervezeti struktúrájának, harcképességének és készenléti fokának, valamint folyamatosan alkalmazkodjon az e téren bekövetkező minden változáshoz.*

A harcoló egységek, magasabbegységek és hadtápjaik közötti „egyensúlylárdság” a hadtáp harcképességének megfelelő működőképességében fejeződik ki. A működőképesség alatt általában az alap- és kiegészítő rendeltetésnek való komplex megfelelést értem. A működőképes hadtápszervezet, vagy rendszer aktivizált állapotban van és csorbitatlan funkcionálásra képes.

A *működőképesség* minőségi jellemzői közé — megítélésem szerint — a következők tartozhatnak:

- a) a hadtáp, csapatoknak megfelelő *mozgékonyasága*;
- b) a hadtáp *élet-* (és önfenntartó) *képessége*;
- c) a hadtáp *elszakíthatatlansága*;
- d) a hadtápnak a csapatokkal azonos *készenléti foka*;
- e) a hadtáp *sajátos*, az adott fegyvernem, csapat, szakcsapat, szolgálati ág profilját és rendeltetését tükröző *szervezete*.

A *hadtáp mozgékonyasága* minőségi fogalom és elsősorban a csapatkövetés, valamint a sérült- és anyagáramlás magas ütemében fejeződik ki. A hadtáp technikai mozgékonyágát az eszközök — alegységek — viszonylag nagy közlekedési sebességével; a fokozott önjárósággal, illetve jó vontathatósággal és végül a komplex terepjáró képességgel érhetjük el.

A komplex terepjáró képesség megköveteli, hogy a hadtáp legyen képes a terepen a csapatok nyomában bármilyen talajon viszonylag könnyedén haladni,

* A cikk a szerző doktori értekezéséhez kapcsolódó kérdéseket érint, a kutatómunka részét képezi.

alacsony vizeken áthatolni (vagy könnyen áthajózni); alacsony égésű tüzeken gyorsan és veszélyeztetettség nélkül áthajtani; önmagát vagy más eszközöket akadályok közül kivontatni, illetve az ezekhez szükséges kiegészítő berendezésekkel akár maga, akár az alegység el kell legyen látva.

Ez utóbbit azért szükséges kihangsúlyozottan megjegyezni, mert a nagy számban népgazdaságból behívásra kerülő, gyakorta közúti gépkocsik, különleges járművek, a szükséges vontatók, munkagépek beállítása mellett maximális követelményeknek is eleget tudnak tenni.

Míg a csapatok az ellenséggel viszonylag közeli harcérintkezésben, a mozgásbiztosítás lehetőségének alacsonyabb fokán ténykednek, minden tagozatú hadtáp részére felfelé szélesedő mértékben inkább megvan a közlekedési vonalak helyreállításának lehetősége. Ezért az út-, vasútépítő eszközök, szervezetek jelenléte és megfelelő képessége a magasabb tagozatokban a csapatokénak megfelelő mozgékonyság biztosításának alapvető és nem nélkülözhető eszköze.

A mozgékonyság műszaki technikai oldala, a mozgásképesség és a sebesült-, vagy készlet-felemelhetőség mellett *a szervezeti mozgékonyásgról is beszélünk*, melynek összetevői a következők lehetnek:

- vezethetőség és az erre alkalmas struktúra;
- a hadtápszervezetek csapatjellege, oszthatósága, lépcsőzhetősége;
- az alegységek komplexitása, integrált jellege;
- a hadtápszervezetek önfenntartó képessége, valamint az ehhez szükséges szervezeti elemek megléte.

A hadtáp szervezeti mozgékonyságának kritériuma a szervezet viszonylag kis tömege. A csapathadtáp tagozat fejlesztésénél figyelembe kell venni, hogy a hadtáp nagysága, járműveinek száma, oszlopának hossza ne legyen mértéktelen, mélysége ne érje el a csapat kiterjedésének szélességét, a szétbontakozás – az általunk ismert összefüggések alapján számítható – időszükséglete ne legyen több, mint a támadási ütemből fakadó lemaradási távolság megtételéhez szükséges idő. Ezért célszerű határt szabni a mozgókészlet-szintek intenzív lefelé lépcsőzésének, ugyanis az alsóbb tagozatok közelebb esnek a megsemmisítési zónához; a harc-eszközökből bekövetkezett veszteség feleslegessé teszi a részükre felhalmozott és szervezethez kötött alegység készleteket; a harc gyors változásai egyes irányokban hiányokat, máshol feleslegeket is.

A hadtáp életképessége a működés alapvető feltétele, egy olyan tartós állapot, amely akkor is fenn kell hogy álljon, ha a szervezet konkrét alkalmazására nem került sor. Aktualitása a hadtáp jelentőségének megnövekedésével jár együtt. Ehhez járul, hogy az új típusú fegyverek pusztító hatása, találati pontossága és nagy hatótávolsága megszüntette a hadtáp elérhetetlenségének mítoszát; ugyanakkor ezzel arányban nem csökkent a hadtáp szervezeteinek és folyamatainak sebezhetősége.

Az életképesség fenntartására, megóvására a hadtápot a fejlesztés során alkalmazni kell tenni. Ennek fontos összetevője a *hadtáp védettsége*, amely az előlfekvő tagozatokban páncélozott szállítóeszközökkel, nehézfegyverekkel, mentesítő és tűzoltó eszközökkel való ellátottsággal fokozható. A védettség egyben azt is megköveteli, hogy a hadtápcapatok képesek legyenek a terepet műszaki munkákkal hatékony védekezésre alkalmazni. Ehhez azonban jelentős számú – esetleg többrendeltetésű – munkagép alkalmazására is szükség van.

A csapatok harcképességének megfelelő működőképesség fontos feltétele különösen a főerőktől gyakarta elszakadva ténykedő, gépesített lövész-, harc-kocsi- és önjáró tüzércsapatok vonatkozásában a *hadtáp elszakíthatatlansága*.

Elszakíthatatlanság alatt a hadtáp szervezetszerűségében, a parancsnok által – és technikailag biztosított – vezethetőségében, a harcra a legyűzőkhez hasonló mozgásképeségű technikájában, a kapacitásában meglévő önállóság terén jelentkező azon tulajdonságát kell érteni, amely elkerülhetővé teszi, hogy a biztosított csapatok harc-, illetve menetrendje és a saját csoportosítása közötti távolság – az adott terepen – a biztosítást gátló méretűvé növekedjen; vagy közük más – esetleg ellenséges csoportosítások – élkelődjenek. E kritikus távolság a kialakult gyakorlat szerint általában az elvi mérték kétszerese. Ez a fogalom lényegében a „kellő időben, kellő helyen” követelmény kielégítését szolgálja, azaz a teljesítőképességnek a harcképességet hordozó szervezetekhez való közelségét fejezi ki.

Az elszakíthatatlanság biztosítása érdekében – a mozgékonyaságon és életképességen felül – fontos kritérium a hadtáp *szervezetszerűsége*. A szervezetszerűség a NATO-ban is vita tárgyát képezi. A dandár-hadtáptagozat híján annak ellátását „félállású koordinátor és egy összeszedett csoport” végzi, a hadosztály részéről írja Moorad, M.: A hadosztály támogató parancsnokság a „meglévő eszközökkel megvívandó háborúban” című cikkében.

Az anyagáramlás gyorsítását szolgáló „cserélhetőségi” elv nem jelneheti a hadtáp szervezetszerűségének feladását, minden körülmények között meg kell őrizni az adott csapattól el nem idegeníthető hadtáp szervezeti magot.

A hadtáp elszakíthatatlansága jelentkezik az egyes csapatkötelékek viszonylagos ellátási önállóságának biztosításában is. Alapos számvetés alapján a meghatározott és szervezetszerű mozgó és kiegészítő készlet, erő, eszközök útján általában biztosítani lehet az adott harcra szervezetre jellemző, rendeltetéséből eredő önálló tevékenység jellemzően megítélhető időtartamára és sajátos autonóm működéséhez szükséges kapacitásokat. Az elszakíthatatlanság követelményének alapvető komponense a harcrendhez való „hozzáférés”, a szükséges szintű szétbontakozás képessége, méghozzá oly rövid idő alatt, amely alatt a csapatok harc- vagy menetrendje nem változik meg és az alkalmas szituáció fennmarad. Ezért a hadtáp szervezeti nagyságrendjét, strukturáját, technikáját és feltöltési módszereit úgy kell kialakítani, hogy az a harc, vagy szakcsapat tevékenység zavarása nélkül, a harcrendbe beilleszkedve legyen képes feladatait ellátni.

A hadtáp „leszakadása” gyakorlatilag összefügg az optimális helyváltoztatással. A hadtápnak olyan távolságon kell elhelyezkednie, hogy a készletek felhasználási (illetve a sebesültek összetömörülési) ideje alatt az áttelepüléssel, szétbontakozással, a szállítmányok beérkezésével ne lépje túl a nem csökkenthető készletszintre fogyás (illetve a segélyhelyek 100%-os leterhelésének) időtartamát.

„A hadtápalegységek előrevonását, áttelepítését a harcot megvívó alegységek mögött ugrásszerűen, nagy ütemben és gyors szétbontakozással kell végrehajtani. A biztosítás tervezése és az alegységek áttelepítésének végrehajtása során meg kell akadályozni, hogy a hadtápok a harcnap folyamán lassú ütemben, rövid távolságokon megállva „csorogjanak” harcrend után. Az előrevonásra, az áttelepülésre a torlódások elkerülése érdekében jobban használják ki a sávokban levő talajutakat.” (Irányelvek a hadtáp csapatok és törzsek felkészítésére – MNHF-ség, 1978.)

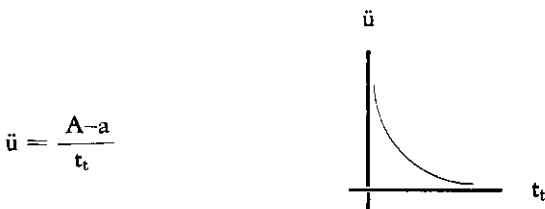
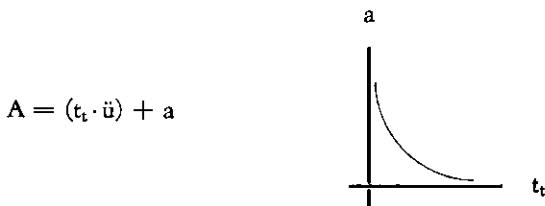
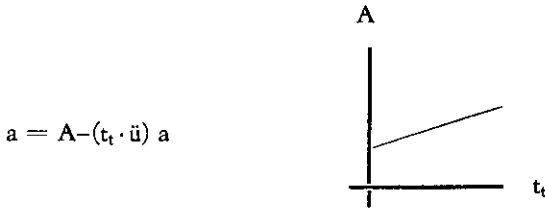

A helyváltoztatást alapvetően befolyásolja:

- a maximális lemaradási távolság a csapatok életétől - (A);
- a csapatok, harcrend, hadműveleti felépítés ésszerűen legkisebb megközelítési lehetősége - (a);
- a támadás átlagos üteme - (ü);
- az az időtartam, ameddig az adott hadtápszervezet a szétbontakozással, a besorolással, és a kifejezett működéssel együtt optimálisan, a zavartalanságot és hatékonyságot biztosítva egyhelyben kell tartózkodjon - (t_t).

Ezeket a tényezőket összefüggésbe hozva: $t_t = \frac{A-a}{\ddot{u}}$ adja azt a lehetséges hatékony időt, amely egyáltalán a *leszakadás veszélye nélkül az egyhelybentartózkodásra rendelkezésre állhat*.

Ezt az egyenletet rendezhetjük:

A matematikai bizonyítás is jelzi, hogy a *buzamos idejű* egyhelyben tevékenység (tehát alacsony hatékonyság) és szervezetségi fok, a technológia vagy a leszakadás veszélyét (maximális A); vagy az életképesség veszélyeztetését (minimális a); végső fokon a támadás ütemének csökkentését eredményezheti.

A működőképesség fontos feltétele - egyben a hadtápbiztosítás elve, - hogy a *hadtápbiztosítási foka* általában feleljen meg az ellátandó csapatok készenléti fokának. Ez a megfelelés nem a személyi állomány és a technika kihasználatlan jelenlétében, hanem gyors bevonultatásában és rendszerbeállításában rejlik. Ép-

pen a csapatok (tagozatoktól függő) készenléti időszaka határozza meg, hogy a hadtáp készenléti ideje és foka bizonyos tagozatokon más és más lesz. Ott, ahol a szervezeti keretek szükségessé teszik, a tevékenység megkezdését a békében meglevő erőikkel biztosítani kell és ezt az élő csapat- és központ hadtáp tagozat beavatkozó képességével kell garantálni. A kettő közti tagozatokon a „B” és „M” arányokat a csapatok „B” és „M” arányai, illetve a központ hadtáp beavatkozó képessége arányában célszerű megállapítani.

A csapatoknak való megfelelés újabb alapvető követelménye, hogy a *hadtáp* technikája, szervezete, kialakított működési rendje és ennek elmélete egyértelműen *alkalmazkodjon az adott* fegyvernem, illetve haderőnem sajátosságaihoz, amely lényegesen megváltoztathatja a hadtáp struktúráját. Például: a repülőcsapatoknál alapvetően a repülőteret kiszolgáló, viszonylag egyforma, komplex szervezetek szükségessé válnak, jelentősen megnövekedett üzemanyag apparátussal és műszaki al egységekkel; a hadseregrepülők a földhöz és alegységhez kötöttség egységét *követelik*; a törzsek, egészségügyi csapatok hadtáp szervei elsősorban élelmezési centrikusak; a harcokosi csapatok hadtápjának alapvető szerveit képezik a lőszerellátó alegységek és a többiek nagyságrendben lényegesen kisebbek.

A Varsói Szerződés hadseregeinek hadtápjai lényegében *egységes, de nem azonos* struktúra szerint szerveződnek. Az egység abban jelentkezik, hogy az adott csapatszervezetekben szövetségi szinten megegyező kapacitás van, a csapatok azal együtt kerülnek átalárendelésre, így a biztosítás egységes paraméterek alapján és biztonsággal folyhat. A nemzeti sajátosságból történelmi hagyományokból, technikai típusokból, az „M” folyamat követelményeiből és gazdasági tényezők ből, valamint az állomány kiképzettségéből eredően azonban lehetségesek különbözőségek.

A valóban hatékony „M” szervezeteket az biztosítaná, ha a hadrendbe lépés akkor valósulna meg, amikor: van állománytábla; megfogalmazott alaprendeltetés; működési utasítás és ezeket a parancsnokok már feldolgozták. Az állomány lépcsőzve behívásra került, a kiképzési okmányok készek és lezajlott egy alkalmazási gyakorlat is.

A kapacitásnak való *állandó megfelelés* a nyomkövető, nem lemaradó fejlesztés követelményét veti fel. Ezt azonban hiba lenne szüntelenül megvalósuló folyamatként felfogni. A hadtáp fejlesztésében a stabilitás és dinamizmus bizonyos arányát feltétlenül fenn kell tartani, a hadtápszervezetek, technika, eljárási módszerek állandó változtatgatása zavarja a felkészítést, a rövid reagálási idő miatt nem teszi lehetővé az alapos kritikai vizsgálatot, az elemzés zsűrizését, sok szubjektív elemet visz a tervezésbe és alkalmatlan megoldásokhoz vezet. A stabilitás és dinamizmus egysége úgy érhető el, hogy a kifejlesztett szervezet, technika távolibb prognózis alapján már eleve tartalmaz fejlesztési tartalékokat, ki futást a következő korrekciós időponthoz.

Befejezésül az a következtetés vonható le, hogy a felsorolt minőségi jellemzők érvényrejuttatása jelentősen hozzájárul annak az elvnek a megvalósításához, hogy a korszerű hadtáp feleljen meg a vele szemben támasztott követelményeknek. Ebben a tevékenységben valamennyi tagozatnak egyaránt fontos szerep jut.

Gondolatok a hadtáp biztosítás korszerűsítésének néhány napirenden levő kérdéséhez

„... Az elmúlt háború tapasztalata azt mutatja, hogy nem sikerült a csapatoknak elérniük a támadó hadműveletek végső céljait, ha azok anyagilag nem voltak kellően biztosítva.”

(N. A. Antyipenko)

Bagdács Gyula alezredes

A különböző szintű harcgyakorlatokon, de ezen belül az ezred- és zászlóalj-harcászati gyakorlatokon a kiképzési tervekben meghatározott nagyon is céltudatos oktatási kérdések feldolgozása mellett egyre nagyobb teret kap a feltöltési rendszerek és módszerek folyamatos vizsgálata.

A harcra való felkészülés, valamint a harc megvívásának időszakában *minden ellátási tagozatban* egymással szoros együttműködésben levő feltöltési rendszereknek kell élniük. Ebből következik, hogy az anyagi feltöltésnek feszesen szervezettnek kell lenni és az előjárók felelőssége mellett valósul meg. (Az előjáró fogalma alatt legalább eggyel magasabb szervezeti egységhez tartozó ágazati rendszer felelősét értem.

A komplex feltöltési módszerek intenzív vizsgálata, az anyagellátási rendszerek korszerűsítésére való törekvés újként jelentkezik az ezred- és alegységtagozatokban. Évek óta ezen területeken jelentős újítások, korszerűsítések, módszerbeli változtatások nem voltak. Azonban a fegyverzetben végbement korszerűsítések, valamint a tervezett korszerűsítések elengedhetetlenné teszik a feltöltési módszerek továbbfejlesztésével való foglalkozást, a téma *átfogó vizsgálatát*.

A fenti gondolatok jegyében az évek óta végrehajtott különböző fokozatú gyakorlatok tapasztalatai alapján kívánok hozzájárulni munkánk jobbításához a feltöltési módszerek hatékonyabbá tételéhez.

Az 1980 május első felében végrehajtott ezredharcászati gyakorlaton az előjáró parancsnok hadtáphelyettes segítségével és irányításával ebben a témában már célirányos kutatómunkát végeztünk.

A vizsgálat kiterjedt:

- a) A tervező munka folyamata, információáramlás;
- b) Szállítások, tranzit szállítások végrehajtása;

- c) Alegységek feltöltésének új módszerei (nappal és éjszaka);
- d) Együttműködés lehetőségei különböző szállító tagozatok között.

A megjelölt fő hadtápbiztosítási kérdéseken kívül nyilvánvalóan minden hadtápbiztosítási elemet, amely a gyakorlat során felmerült, feldolgoztunk. A feldolgozás során a csapathadtáp utasítás és az Irányelvek meghatározásai voltak a mérvadók, de a gyakorlás során nem hagytuk figyelmen kívül a harc hadtápbiztosításával foglalkozó különféle tanulmányok ajánlásait sem.

1. A tervező munka folyamata, információáramlás

Az ezred támadóharca hadtápbiztosításának megvalósítása csak úgy képzelhető el, ha a tervezési időszakban minden eshetőségre felkészülve készítjük el a hadtápbiztosítási tervet.

A terv megbízható és egyértelmű tartalommal való elkészítése csak akkor biztosított, ha rendelkezésre állnak és rendszerezettek azok az adatok, amelyek a terv elkészítéséhez szükségesek.

A tervkészítés szempontjából alapvető okmányok és források a következők:

- az ezredparancsnok elgondolása a harcra;
- az előjáró hadtáp parancsa, vagy hadtáp intézkedése;
- az ezred feladata és a hadosztály harcában betöltött szerepe;
- az ezred harcoló állományának összetétele;
- hivatásos állomány;
- sorállomány
- tartalékos állomány;
- a hadtáp állomány összetétele (a fenti jellemzők szerint);
- az állomány kiképzettségi foka, a lövészeteken elért eredményei;
- az ezred fegyverzetének minősége;
- az ezred sávjában levő ellenséges erők lehetősége;
- a harc megívásának jellege, körülménye;
- az alkalmazott fegyverek fajtája:
  - hagyományos, vagy
  - tömegpusztító fegyver;
- végezetül meghatározónak ítélem meg a hadtáptörzs kiképztségét, összekovácsoltságát, és azt a képességét, hogy a hadtáptörzs tud-e megosztva eredményes munkát végezni, tudja-e befolyásolni és helyes irányba terelni a bonyolult viszonyok közt megívott harc hadtápbiztosítását.

A felsorolt feltételek és adatok meglétének birtokában a parancsnok hadtáphelyettesre hárul az a feladat és felelősség, hogy az ezredtörzs tevékenységével összhangban a munkagrafikonokban jelölt időben és időre, a komplex hadtápbiztosítási terv a szolgálati ág főnökök, az ellátó századparancsnok kiegészítő (szakmai) tervével együtt elkészüljön.

A tervező munka folyamatának fontos tényezői:

- operatív csoport működtetése a harcállásponton olyan igénnyel, hogy az ezredparancsnok harcra hozott elgondolásával egy időben a harc hadtápbiztosításának fő vonalait tisztázva legyenek és előzetes intézkedés kiadása megtörténjen (szóban, esetleg írásban);

– az operatív csoport által kimunkált adatok az összekötőtiszt útján a hadtápvezetési pontra eljussanak és ott a tervező-szervező tiszt irányításával a tervező munka megkezdődhessen.

Nyilvánvalóan elengedhetetlen a tervezés megkezdése előtt a hadtápvezetési pontokon tartózkodó tervezéssel foglalkozók részletes tájékoztatása. A tájékoztatót ha van rá lehetőség, a parancsnok hadtáphelyettese tartsa meg és minden biztosítási kérdésben egyértelmű állásfoglalásra kell, hogy törekedjen, ami megkönnyíti a tervezés folyamán végzett munkát. Amennyiben a parancsnok hadtáphelyettes távolléte miatt a tájékoztatót az összekötőtiszt tartja, úgy még a harcállásponton az összekötőtisztet a parancsnok hadtáphelyettes mindenre kiterjedően készítse fel, és csak azután indítsa útba a hadtápvezetési pontra.

Az eddigi gyakorlatok során jellemző volt, hogy a parancsnok hadtáphelyettes az első, alapvetően fontos tájékoztatón a hadtápvezetési ponton *nem tud részt venni*. Ilyen esetben a felkészületlen összekötőtiszt gátolja a tervező munka végzését.

A tervező munka során *különös gondot kell fordítani a szállítások tervezésére*. A szállítások tervezésében minden szolgálatiág-főnököt és a hadtáptörzs tervező csoportját be kell vonni. Elengedhetetlen a törzson belüli együttműködés a szállítások tervezésében, mivel annak jó vagy nem megfelelő megtervezése, majd végrehajtása *alapvetően befolyásolhatja a harc kimenetelét. Véleményem szerint a hadtápbiztosítás lényege a szállítás, és az abból következő feltöltés.*

A fentiek szellemében utalok arra, hogy az eddigi gyakorlatok során a valóságos ellátás anyagszükségletének – nem mindig harcszerű – kiszállításán, feltöltésén kívül keveset foglalkoztunk a mindenoialdú biztosításon belül a minden anyagra kiterjedő szállítások és feltöltések gyakorlásával és az elkészített szállítási grafikonok akárcsak részbeni realizálásával is. A legutóbbi ezredgyakorlat újból bebizonyította, hogy a harcnap során tervezett feltöltések valóráváltása rendkívül szervezett és feszített tevékenységet követel a hadtáptól (alegység-hadtáp – egység-hadtáp). A szállítási tervek adott állományra való teljesítését ezért minden szintű gyakorlaton elengedhetetlennek tartom.

A tervezés időszakának feladata még, hogy a szállítási tervekben foglaltakat minden érintett a rávonatkozó mérvben ismerje meg. A szállítás rendje egyrészt a szállítási grafikonból, másrészt a hadtápbiztosítási tervből ismerhető meg, *de alkalmas a megismerésre az együttműködés szervezésének időszaka*, ahol az ezredparancsnok jelenlétében ismerik meg az érintettek a harcnap utánszállítás és feltöltés rendjét.

A parancsnok hadtáphelyettes az elhatározásának kihirdetése alkalmából arról is győződjön meg, hogy a hadtáptörzs, az érintett hadtáp-alegységparancsnokok értik-e összefüggésében a harc hadtápbiztosításának feladatait.

Az elkészített terveket a harcnap során állandóan pontosítani kell és a változásokról értesíteni kell az érintetteket.

Az értesítés, tájékoztatás történhet:

- szóban: összekötő útján;
- rádión: közvetlenül a parancsnok hadtáphelyettesőtől.

Az utóbbi módszer és lehetőség egyre inkább terjed, mivel kísérleti jelleggel a hadtápalegységeket bekapcsoltuk egyrészt a parancsnok hadtáphelyettes rádióhálójába, másrészt a zászlóalj törzsfőnök rádióhálójába. A vezetésnek ez a

módja még nem kiforrott, további gyakorlásra van szükség, mivel mindenképpen minőségi változást jelent a hadtápvezetésben, a végső célját abban látom, hogy a parancsnok hadtáphelyettes rendelkezzen olyan rádióeszközökkel, hogy képes legyen folyamatosan aktív rádióhírszűrő fenntartására és a hadtápalagységek egy hírszűrőn belüli vezetésére.

A jelenleg biztosított R-113 rádiók helyett az R-107 típusok biztosítása alapvetően jó irányba megváltoztatná a hadtápalagységek vezetésének minőségét, mivel az R-113 típusok *áramforrás-ellátása a hadtáp lépcsőben nem megoldott.*

2 Szállítások, tranzitszállítások végrehajtása

Az már bizonyos, hogy az „Irányelvek”-ben követelményként támasztott 16–18 km/óra anyagáramlási sebességet a harcnap során el akarjuk érni, akkor a szállítások egy részét a felhasználóig az *előjáró eszközeivel* kell végrehajtani. A kérdés az, hogy mikor segítsen az *előjáró*. Több éves tapasztalat alapján jelenthetem, hogy hatékony lehet a segítség:

- a támadóharcra való felkészülés időszakában a tüzelőállásokba történő anyagkiszállításokkal;
- töltőállomások telepítésével előrevonások és körletfoglalások alkalmával;
- harcnap végén a napvégi feltöltés segítségével.

A harcnap során nem javaslok az alegységekig történő anyagkiszállítást, mivel feltételezhetően az előjáró tagozatnak sem kedvezne ha napközben szállítóeszközei nehezen ellenőrizhetően és nem kívánt mértékben szétszóródnának.

A szállítások szervezése a parancsnok hadtáphelyettes felelőssége mellett valósul meg és mindig a felhasználó felé irányul.

A szállítások szervezésénél döntő, hogy a szállítató szolgálati ágak vezetői tisztában legyenek azzal, hogy a harcnap során a harc melyik periódusában kell anyagot eljuttatni a felhasználóhoz. Ennek ismerete elengedhetetlen azért is, mivel a szállításra való előkészítés végrehajtása a szolgálatiág-főnök feladata. Az anyagszállításra való készenlét (helyét, mennyiségét) az ellátó századparancsnoknak ismerni kell. A málházás, a szállítmányok képzése a parancsnok hadtáphelyettes utasítására az ellátó századparancsnok irányításával valósul meg.

A szállítási feladatot teljesíteni csak az ezredtörzssel jó együttműködésben lehet. A törzssel pontosítani kell:

- az alegység helyzetét;
- az alegységeknél levő készletszinteket;
- időben pontosítani, meg kell határozni az anyagátadás helyét és megismertetni az alegységparancsnokkal, a zászlóalj-törzsfőnökkel, vagy a közvetlen alegységek, fegyvernemi, illetve szolgálatiág-főnökeivel.

Az ezred tagozatban szervezett szállítások és feltöltések esetén is alkalmazni célszerű:

- egységcsomagok képzését;
- egységcsomagok képzését, sőt
- zászlóalj feltöltésénél már egységcsomagokat is képezhetünk.

Nyilvánvalóan az új módszerek alkalmazása nem teszi feleslegessé a jól bevált módszereket. Az egységcsomagok, egységcsomagok képzése esetenként *ön-célú is lehet.* Nem biztos, hogy minden esetben megrövidíti a feltöltésre fordítható

időt. Sőt, sok esetben megnöveli azt és kedvezőtlené teszi a szállítótér-kihasználást és az anyagáramlás sebességét.

A parancsnok hadtáphelyettes amikor meghatározza a feltöltés rendjét vegye figyelembe, hogy milyen eszközök és hol állnak rendelkezésére, hogyan lehet a leghatékonyabban végrehajtani a kijelölt alegység feltöltését.

A szállítmányok előkészítése alapvetően az ezredraktárakban történik. Az előkészítés munkáiba be kell vonni a zászlóalj hadtápok harcnap során nem funkcionáló elemeit (pl. lőszerellátó raj egy részét a rakaszolások, hevederezések elvégzésére). Ugyanis a harcnap során nem nagy lehetőségét látom annak, hogy az amúgyis megosztott zászlóalj hadtáp állománya a sorozatlövő fegyverek lőszerének egy részét hevederezni (rakaszolni) tudja. Egyrészt vezetési, másrészt technikai fogyatékságok miatt.

Tehát a lőszerék és más anyagok egység rakományként képzését véleményem szerint mindenképpen az ezredraktárban kell elvégezni, olyan igénnyel, hogy a munkák végzésébe be kell vonni a zászlóaljhadtápok állományának egy részét is.

Az így előkészített szállítmányokat a feltöltésre kerülő alegységek parancsnokaival egyeztetve az alegység feltöltésére kijelölt helyig kell eljuttatni. Az így kiszállított anyagokat a következő változatokban lehet feltöltésre előkészíteni:

Első lépcsőben levő alegységekhez:

- a tüzérségi és aknavető lőszereket a tüzelőállásba;
- a lövészlőszer-féleségeket a harcjárművekbe, fegyverekhez;
- a harcjárművekhez fegyverek mögé lerakni és a kezelő személyzet szállítja előre (ládázva, rakaszolva, kannázva);
- a harcrend mögé (század-, szakaszharcrend);
- harckocsilőszer a harckocsikba málházva vagy az alegység harcrendje mögé;
- SZTRELA és rakéta páncéltörő rakétákat a harcigéphez kell kiszállítani;
- főtételt lehetőleg az alegység ételkiosztóhelyéig;
- *harcból kivont második lépcső* zászlóaljnak.

A hajtóanyagot csak a nap végén célszerű a lőszerfélékkel együtt kiszállítani kannázva, hordozva, vagy töltőgépkocsikban.

A nap végi melegelelemmel és ivóvízzel való ellátás biztosítása egyértelműen az élelmezési ellátó rajok feladata. Ezt a feladatot az ezredhadtáp semmiképpen se vegye át (vállalja át).

A tranzitszállítmányok képzéséért is szükség van, mert a hadtáp alegységek össz szállító kapacitása – a megfelelő anyagtartalékok képzése mellett – nem teszi lehetővé az előljáró tagozatból érkező anyagok szállítóeszközre történő átvételét. Ugyanis az ellátó században és ellátó szakaszoknál 110 t lőszer- és 134 t egyéb szilárd anyag össz-szállításkapacitás van. Ha figyelembe veszem, hogy tartalékok képzése elengedhetetlen (a tartalék szintje legalább egy megerősített gépesített lövész zászlóalj napi fogyasztási normáinak 50%-a, egyes anyagféleségekből 1-2 ezred javadalmazás kell, hogy legyen, pl. élelem, hajtóanyag), akkor minden további bizonyítás szükségtelen annak igazolására, hogy az ezred szállítóeszközeinek olyan koncentrációja elképzelhetetlen, ami szükségtelenné teszi a tranzitszállításokat, hiszen egy-egy kiszállításkor 100–180 t anyag kerül átadásra és feltöltésre (elsősorban harcnap végén).

A fentiekből következik, hogy míg harcnap közben csak lőszer-utanszállításról és -feltöltésről beszélünk, addig napvégén komplex anyagi feltöltést kell végre-

hajtánunk. A komplex tevékenység megszervezéséért a parancsnok hadtáphelyettes felel. A napvégi feltöltésbe bevont anyagokat és eszközöket megfelelő terepszakaszban a hadtáp menetoszlopából ki kell sorolni és meg kell alakítani a *feltöltési menetoszlop*ot. A gépkocsioszlopot azon rendszabályok szerint kell szervezni, amelyek a szállítmányok útbaindításával, menetével kapcsolatosak. A feltöltési menetoszlopban lehet: zászlóaljhadtáp, ezredhadtáp, előljáró tagozat hadtáp járműve.

A tranzitszállítmányok képzése az előljáró parancsnok hadtáphelyettes feladata. *Lényege a tagozatkibagyás*. Hagyhatunk ki egy vagy több tagozatot aszerint, hogy honnan történik a szállítmány indítása.

A szállítóoszlopban levő anyagokat szintén komplettírozni kell (alegységként esetleg fegyvernemenként).

A szállítmányok feltöltési helyre történő vezetését a feltöltésre kerülő egységparancsnok hadtáphelyettes szervezi. Az anyaszállító gépjárművek szétbontakoztatása, harc- vagy gépjárművekhez való vezetése a feltöltésre kerülő *alegység eligazítójának feladata*. (Az alegységparancsnok küldi ki.)

A nap végi feltöltést mindig olyan elhatározással kell szervezni, hogy az biztosítsa az éjszakai harctevékenységet és megalapozza a másnapi harc anyagszükségletét, ugyanis éjszakai viszonyok között a feltöltési feladatok időben elhúzódnak, az alegységek harcközbeni felkutatása nem egyszerűen csak vezetési tevékenység, így az egyszeri (nap végi) feltöltés rossz látási viszonyok között kimeríti az ezredhadtáp lehetőségét.

3. Az alegységek feltöltésének új módszerei

Mint a második kérdésben már tárgyaltam, a május hónapban teljesített ezredgyakorlat a hadtápbiztosítás megvalósulásában sok új elemmel gazdagodott. Leglényegesebb eredményt mindenképpen a szállítások és feltöltések szervezésében és végrehajtásában értünk el. A gyakorlat során az előljáró parancsnok hadtáphelyettes segítségével olyan új módszereket próbáltunk ki, amelyek egybevágóan az MNHF-ség elgondolásával. Az új módszerek lényege abban foglalható össze, hogy korszerűsíteni kell a szállítások tárgyi és technikai feltételeit, annak érdekében, hogy a felhasználókhöz az anyagi eszközök olyan előkészített ségi fokon legyenek kiszállítva, hogy felhasználásuk közvetlenül megkezdődhesen. (Pl. rakaszolás, hevederezés, kannázás, felfőzés.) Természetesen a csapathadtáp: ezred, zászlóalj tagozatában elsősorban a *munkaszervezést kell elvégezni, annak érdekében, hogy tisztázott legyen melyik munkafolyamatot hol kell elvégezni, és ki érte a felelős*.

További vizsgálatot követel, hogy a nem harcrendben levő állománynak ki a parancsnoka, ki vezesse azokat a harcnap során, ugyanis elfogadott *rossz gyakorlattá vált*, hogy a harcrendben nem szereplő állomány vezetését a parancsnok hadtáphelyettesre bízták és ezzel nagymértékben akadályozva van feladata végzésében és ez azzal a hátránnyal jár, hogy kevesebb idő jut a hadtáp előrevonásának, funkcionálásának szervezésére vezetésére.

4. Együtműködés lehetősége

A harc során a parancsnok hadtáphelyettes szervezzen együtműködést:

– a hadtáp alegységek között, ha feladataik megoldása során egymással kapcsolatba kerülnek;

- a támadási sávban működő más egységek hadtáptörzse és hadtápallegységei között (megerősítők vagy váltás esetén);
- a szomszéd ezredek hadtápjáival, ha kapcsolatba kerülnek egymással;
- a hadosztály egécszükségűi és ellátó zászlóaljával;
- a seregtest tagozatokból felénk irányuló szállítmányok parancsnokaival;
- és minden olyan szervezettel, amelyekkel a parancsnok együttműködésre kötelez;
- zászlóalj (osztályok);
- századok (ütegek);
- segélyhelyek.

Az együttműködés feszes megszervezése, majd fenntartása a feladat végrehajtása egész időszakára alapvetően befolyásolja a hadtáp összetevékenységét. A hadtáptáp tevékenysége során nem lehet figyelmen kívül hagyni az alegységek harc-feladatait. Pl. utánszállítani csak akkor lehet, ha a feltöltés feltételei is adottak, vagy tranzitálást csak akkor tudunk végrehajtani, ha annak feltételeit az előjáró parancsnok hadtáphelyettes megteremtette.

Az együttműködés megszervezéséért és fenntartásáért, mint a hadtápvezetés egyik eleméért a parancsnok hadtáphelyettes egyszemélyben felelős.

Mint cikkemből is kitűnt az utánszállítás, a feltöltés tervezéséért, szervezéséért és megvalósulásának ellenőrzéséért a parancsnok hadtáphelyettes egyszemélyben felelős, de a tevékenység komplex végrehajtásába be kell vonni minden érintett szervezetet és parancsnokot.

Cikkem megírását azért tartottam szükségesnek, hogy az ezredek, zászlóalj harcának hadtápbiztosítását szerény gondolataimmal is segítsem továbbfejleszteni és kicseréljem gondolataimat azokkal akik szívügyüknek tekintik az ezred- és zászlóaljhadtápok továbbfejlesztését.

Felhasznált irodalom:

„Irányelvek a hadtápcsapatok és -törzsek felkészítésére”. MNHF-ség kiad-
ványa, Budapest, 1978.

A hadtáp technikai biztosításáról

Fischer László nyá. alezredes

A folyóirat címlapján „Mottó”-ként szereplő idézet szerint egyértelmű, hogy a technikai biztosítás a hadtápbiztosításnak része (eleme), továbbá az is kézenfekvő, hogy a hadtáp technikai biztosítás része (eleme) mind a technikai biztosításnak, mind pedig a hadtápbiztosításnak. E logikai érvelés akkor válik kétségesé, ha a technikai biztosítást különállónak tekintjük a hadtápbiztosítástól, hiszen ez esetben a hadtáp technikai biztosítás hovatartozásának logikailag is alátámasztott tisztázása igencsak nehéz feladat lenne.

A technikai eszközök tömeges elterjedése, továbbá a technikai biztosítás fogalmkörébe sorolt tevékenységek jelentősen megnövekedett szakmai színvonalára és létszámigényére hivatkozással egyre határozottabban körvonalazódik a Harcászati Szabályzatból idézett megfogalmazás módosítására való törekvés. A technikai fejlesztés területén bekövetkezett mennyiségi és minőségi változások egyre inkább követelik a változást az elmélet területén is annak bizonyítására, hogy a technikai biztosítás napjainkban már „kinőtte magát” a hadtápbiztosítás kereteiből.

E gondolatok és érvek a „tisztán technikai biztosítással foglalkozó” szervek önállóságát illetően nem mai keletűek és nem kevés azoknak a száma, akik a csapatok kiszolgálását végző szerveket aszerint választják külön, hogy azok az anyagi, vagy a technikai biztosítást végzik-e. A tanulmánynak nem célja az elmélet módosítására, vagy az esetleg ebből következő feladatköri, működési, vagy szervezeti kérdésekre, tendenciákra kitérni, csupán a technikai biztosítás tartalmának, értelmezésének alapján néhány eddig kevésbé megvilágított összefüggést kíván feltárni, napvilágra hozni, nevezetesen:

– van-e különbség a technikai biztosítás értelemezését és a benne foglalt tevékenységeket illetően a „harci-technikai” és „hadtáp-technikai” biztosítás között;

– a különféle szakanyagokat illetően beszélhetünk-e technikai biztosításról ugyanolyan tartalommal, mint a technikai eszközök esetében;

– a technikai biztosításként nevezett feladathalmaz függetleníthető-e, illetőleg célszerű-e különválasztani az ágazati anyagi biztosítástól;

– a technikai biztosítás tekinthető-e a harcvezetés szempontjából önálló, a harctevékenységet közvetlenül befolyásoló tényezőnek.

1. A technikai biztosításról általában

A mindennapi értelmezésben eléggé elterjedt az a nézet, hogy a *technikai biztosítás* tulajdonképpen nem más, mint a *technika biztosítása*, azaz valamely technika az érintett szolgálati ág által végzett technikai biztosítás keretében jelenik meg a csapatoknál. A *félreértés* ez esetben ott van, hogy a technikai biztosítást úgy fogják fel, mintha az a technikai eszközökkel való ellátás lenne, így választva el az anyagi biztosítástól, amely – e téves felfogás szerint – az egyéb anyagokkal való ellátást jelenti. Az igazság az, hogy tágabb értelemben a technikai eszközökkel való ellátás is az anyagi biztosítás körébe tartozik, annak keretében folyik. A technikai eszközök technikai biztosítása egészen mást jelent, más tevékenységet foglal magába.

Jóllehet, a technikai biztosítás tartalmát, az e biztosítási alrendszerhez¹ kapcsolódó tevékenységeket a Gjmű. 54-en kívül alapszabályzataink egyike sem határozza meg, ellenben a célját igen markánsan megfogalmazza:

„A technikai biztosítás célja az, hogy ... a technikai eszközöket állandóan kifogástalan állapotban tartsa, a meghibásodott technikai eszközöket ... pedig gyorsan helyreállítsa” (Harszászati Szabályzat Ált. 67. 545. pont.)

A cél megfogalmazása bőséges alapot ad a fogalom meghatározásához és az ennek keretébe értendő mindazon feladatok, tevékenységek felsorolásához, amelyek valamely eszköz kifogástalan állapotban tartásának és helyreállításának előfeltételei. A *technikai biztosítás tulajdonképpen nem más, mint a kifogástalan állapot biztosítása érdekében szükséges feladatok összessége.*

2. A technikai biztosítást alkotó tevékenységek

Ezeknek a tevékenységeknek rendszerbe foglalásához az szükséges, hogy végig gondoljuk azokat a tennivalókat, amelyeket valamely eszköz kifogástalan állapotának biztosítása érdekében el kell végezni. Arra mindenképpen figyelni kell, hogy ezek a tevékenységek, feladatok nem egy személyhez, beosztáshoz kötődnek, hanem mondhatni „össztszadalmi tevékenységről” van szó. A technikai biztosításban már az eszköz tervezője is részt vesz a kezelés, alkalmazás követelményeinek kialakításával, de ugyancsak megtalálhatjuk a technikai biztosításhoz kötődő feladatokat – követelménytámasztást vagy ezek végrehajtását – az eszközzel foglalkozó valamennyi szerv (gyártó és gyártási irányító, szállító, raktározó ellátó, kiképző stb.) feladatai között. Könnyen beláthatjuk, hogy a technikai biztosítás nem csak az úgynevezett technikai szolgálatok, szervek kizárólagos feladata.

A technikai biztosítást alkotó tevékenységek alapvetően három csoportba sorolhatók, függetlenül attól, hogy e tevékenységek elemei az eszköz „élete” folyamán egymást váltva, olykor ismétlődve fordulnak elő. E három csoport:

– kifogástalan állapot biztosításával összefüggő követelmények, szabályok kialakítása és ezek közreadása;

– a követelmények, szabályok teljesítéséhez szükséges feltételek meghatározása és biztosítása;

¹ A hadtápbiztosítás körébe tartozó rendszabályok összességében egy rendszert alkotnak. E rendszeren belül a technikai biztosítás az egyik alrendszert képezi.

- a követelmények és a feltételek alapján meghatározott tennivalók, feladatok végrehajtása.

A *technikai biztosítás olyan komplex tevékenység*, amely egyetlen eszközt tekintve is, szervek sokaságának munkáját érinti, ezen túlmenően pedig szorosan összefonódik az anyagi biztosítással az anyagi feltételek, valamint a kiképzéssel a kezelési és szakmai ismeretek vonatkozásában.

Ha a jobb megértés érdekében kis időre eltekintünk a „harci”, vagy „hadtáp” technikai eszközök technikai biztosításától és valamely „civil” közszükségleti cikket, mondjuk televíziót, vagy hűtőszekrényt veszünk példának, azonnal kézzelfoghatóvá válnak azok a mindennapi életünkben is jól ismert tennivalók, amelyek használati eszközeink kifogástalan állapotát biztosítják és amelyeket a katonai terminológia a technikai biztosítás címszóval foglal össze. Vizsgáljuk tehát azt, hogy milyen tevékenységek szükségesek a kifogástalan állapot megtartásához;

- mindenek előtt szükséges az eszköz - ahogy mondani szokás - „*rendeltetésszerű*” *használatának* biztosítása; ennek érdekében meghatározzák a használat (kezelés, igénybevétel, fogyasztás) módját, szabályait, felhívják a figyelmet azokra a hatásokra, körülményekre, amelyek a kifogástalan állapot veszélyeztetik (a félreértés elkerülése végett ki kell hangsúlyozni, hogy a technikai biztosításhoz nem a rendeltetésszerű használat, hanem az erre vonatkozó követelmények kidolgozása kapcsolódik);

- amikor az eszközt nem használják, - tehát tárolják - olyan körülményeket kell biztosítani, hogy az eszköz ne menjen tönkre az „állásban”; ennek érdekében megszabják az elhelyezési, raktározási, egyszóval a *tárolási követelményeket*, mind az eszköz, mind pedig a tárolóhely tekintetében olyan kérdéseket érintve, mint a szellőzés, világítás, tűzvédelem, rakodási (elhelyezési) irányelvek, csoportosítás stb., stb.; e követelmények egyaránt vonatkoznak a használat közben rendszeresen ismétlődő üzemszünetek és a hosszabb időtartamú raktározás esetére, éppen ezért igen sokféle formában jelennek meg nemcsak a kezelési és tárolási utasításokban, de a beruházási, sőt a harcckészültségi tervekben is;

- a használat és a tárolás körülményei között egyaránt szükséges a rendszeres *karbantartás*; ennek érdekében meghatározzák azokat a tennivalókat, felhasználható segédeszközöket és anyagokat, amelyek a tisztításhoz, valamint az eszköz anyagában bekövetkező romlás (korrózió, rothadás, penészedés, avasodás stb.) megelőzéséhez, vagy legalább késleltetéséhez szükséges;

- a *technikai kiszolgálás* azokat a tevékenységeket foglalja magába, amelyek az eszköz szerkezetében, felépítésében bekövetkező változások (repedés, szakadás, törés, kopás, lazulás, érintkezés, zárlat, holtmenet stb.) megelőzéséhez, vagy az eredeti állapot egyszerű módon történő visszaállításához szükségesek; ezek a tevékenységek alapvetően a működés, a használhatóság ellenőrzésére és a teljesség biztosítására terjednek ki, beleértve a vonatkozó utasításokban meghatározott részegység- vagy alkatrészcszerét, pótlást, beszabályozást. A fogyasztási, közszükségleti cikkek esetében az ilyen jellegű munkára a szervizeket pl.: GELKA, AFIT veheti igénybe az, akinek szakismeretei a technikai kiszolgálás egyszerű tennivalóinak elvégzéséhez sem elégségesek. A hadieszközök esetében a technikai kiszolgálás elvégzése azonban nem a használó, vagy kezelő elhatározásán múlik, mivel a szükséges ismeretekre kiképzik, így nemcsak kötelessége a technikai kiszolgáláshoz kapcsolódó tennivalók rendszeres végrehajtása, de háborús helyzetben érdekévé is válik a folyamatos működés, használhatóság fenntartása. A kar-

bantartás és a technikai kiszolgálás esetében nemcsak a követelmények meghatározása és feltételeinek biztosítása, de maga a végrehajtás is a technikai biztosításhoz tartozó tevékenység.

– A kifogástalan állapot fenntartásának egyik alapfeltétele az *eszköz állapotának ellenőrzése*; ehhez kialakítják azokat a követelményeket, amelyek magukba foglalják az időszakos – napi, heti, havi stb. – műszaki szemlék, az alkalmazás, felhasználás, fogyasztás előtti megvizsgálás, továbbá a javítás előtti állapotvizsgálat rendjét, műveleteit és a megengedett eltéréseket, tűréseket; a vezetésnek szüksége van a különféle ellenőrzésekkel összefüggésben kialakított *értékelésekre*, állapotértékelés, különféle normák értékelése, meghibásodások és anyagfelhasználások gyakoriságának értékelése stb.); e célból ki kell alakítani nemcsak egy-egy eszköz egyedi értékeléséhez, de az eszközcsoportok, komplex eszközök állapotának együttes értékelésére, valamint a harcászultságra gyakorolt hatásuk minőségére vonatkozó mutatókat;

– a *javítás* (helyreállítás, felújítás) eseteire meg kell határozni a hibákat, hibatípusok felismerésének és kijavításának módját, valamint az ehhez szükséges szerszámokat, műszereket, segédberendezéseket, munkahelyeket (stacionáris és mozgó műhelyeket) és a kijavításhoz felhasználható anyagokat. Ezen túlmenően kidolgozzák a rendszeresen ismétlődő úgynevezett megelőző javítások rendszerét, az eszközök élettartamának növelése érdekében;

– végezetül, de nem utolsósorban gondoskodni kell nemcsak egy-egy ágazat, szolgálati ágazat, szolgálati ág, de az egész hadsereg eszközei *technikai biztosításának* egységes rendszerbe foglalásáról, amelynek keretében meg kell fogalmazni az előzőekben felsorolt tevékenységek, feladatok „lebontását” egyes tagozatokra, eszköztípusokra és a valós párhuzamosságok kiküszöbölésére; e rendszer keretében kell felmérni az egyes időszakokban (pl. hadműveletekben) várható meghibásodások – nem pedig csak a várható hibás eszközök – mennyiségét, ezek anyag-, alkatrész-, szerelési egység-, továbbá felszerelés- és munkaidőigényét, szakember-szükségletét, szervezeti és irányítási feltételeit. Figyelembe kell venni ugyanis, hogy csak a hibák várható mennyiségének és gyakoriságának ismeretében lehet valamennyire is megközelítően eldönteni mind a javító készletekről, mind pedig a javító szervezetekről – azok kapacitásáról – a biztosítás fokát, de azt is, hogy a veszteséget javítással, vagy új eszköz beállításával célszerű-e pótolni.

Nagy vonalakban így fogalmazható meg a technikai biztosítás tartalma, ennyi minden szükséges ahhoz, hogy a technikai eszközök állandóan kifogástalan állapotban legyenek, vagy szükség esetén gyorsan helyre állítsák azokat.

Összefoglalva tehát a technikai biztosítás:

- a rendeltetésszerű használat,
- a tárolás,
- a karbantartás és technikai kiszolgálás,
- a javítás, továbbá
- mindezek ellenőrzéséhez, értékeléséhez, valamint
- egy rendszerbe illeszkedő irányításához szükséges követelmények és feltételek kialakítását, végrehajtását foglalja magába.

Meg kell ezzel kapcsolatban feltétlenül említeni azt, hogy az előbbiek nincsenek ellentmondásban a „megóvás”² tartalmával. A megóvás – a Szabályzat

² Megóvás = Szolgálati Szabályzat 266. pontjának előírása.

szerint – tartalmazza a karbantartást, technikai kiszolgálást, a javítást, a tárolást, és a megőrzést, vagyis az utóbbtól eltekintve mindazt, amit a technikai biztosításnál is felsoroltunk. Látni kell azonban azt, hogy a megóvás tevékenységei kizárólag a végrehajtás szintjére vonatkoznak, nem foglalják magukba az előkészítést (követelménytámasztás, és a feltételek biztosítása) tennivalóit. A technikai biztosítást alkotó tevékenységek hármass csoportosítása ennek alapján így is megfogalmazható:

- követelmények kialakítása,
- teljesítés feltételeinek biztosítása,
- megóvás (beleértve az anyagi biztosítás részét képező nyilvántartást és elszámolást).

3. A technikai biztosítás tárgya

A Harcászati Szabályzat már idézett 575. pontja értelmében a technikai biztosítás tárgya: a technikai eszköz. Láttuk azonban azt is, hogy a technikai biztosítás elnevezéssel összefoglalt tevékenységeket minden eszköz, felszerelési tárgy hadihasználható állapotban tartásának érdekében el kell végezni, ennél fogva – a technikai biztosítás hatókörének meghatározása érdekében – két kérdés merül fel:

– mi határozza meg azt, hogy egy eszköz „technikai” vagy nem, azaz mit értsünk a technikai eszköz elnevezés alatt,

– ha valamely anyagnem-felelős a saját szakanyagát illetően nem foglalkozik a technikai biztosítást alkotó összes tevékenységgel(tehát például nem szervezi és végzi a javítást, vagy nem szükséges kialakítani a technikai kiszolgálás rendszerét), akkor beszélhetünk-e arról, hogy ez az anyagnemfelelős technikai biztosítást végez?

Az első kérdést illetően általában elterjedt nézet, hogy a technikai eszköz az valamilyen működő gép, vagy műszer. Vannak olyanok, akik ezek körét leszűkítik a mozogni is képes gépekre, műszerekre, tehát technikai eszközön csak a gépjárműveket és az önjáró (járművel egybeépített) eszközöket értik. Ez utóbbi nyilvánvalóan rossz megítélés, hiszen senki nem vitatja azt, hogy egy ágyú, vagy egy rádió nem technikai eszköz. Ezzel a „jármű = technika” megítéléssel főként a mozgósítási okmányokon és a harcérték-kimutatásokon – sajnos – elég sokszor találkozhatunk.

Ha az előző, jónak látszó megfogalmazást (működő gép, műszer = technikai eszköz) fogadjuk el, akkor is adódnak határesetek olyan eszközök tekintetében, amelyek nem mechanikai szerkezetek, vagy elektromos berendezések, mégis a technikai eszközök közé sorolják őket. Például ilyenek a löszerek egy része, a kompok, hidak, vagy a gázálarc, a mozgókonyha, fűrdető-fertőtlenítő. Általában van egy kialakult kép arról, hogy mit értsünk a technikai eszközök fogalmán anélkül, hogy azt meghatározták volna valamilyen elv, akár a felépítés, akár a felhasznált anyag, vagy a készítés módja szerint. Ilyen általánosan érvényes meghatározás hiányában úgy gondolom, elfogadhatjuk, hogy *technikai eszköz alatt azt az eszközt értjük, amelyet az anyagnemfelelős ebbe a kategóriába sorol, függetlenül attól, hogy az gép, vagy műszer, működik-e, vagy milyen anyagból készül.*

Itt kapcsolódik a másik kérdés, hogy tudniillik minden anyagnem-felelőshöz tartozik több vagy kevesebb technikai eszköz, ennél fogva az anyagi biztosítás mellett minden anyagnemfelelősnek vannak technikai biztosítási feladatai is. Kér-

désünk az volt, hogy ha e feladatok keretében nem végzi az összes olyan tevékenységet, amelyet a technikai biztosításhoz tartozónak ítéltünk, kimondhatjuk-e erről az anyagnemfelelősről, hogy technikai biztosítást végez? Ki kell még arra is térni e gondolkörben, hogy azon eszközök és anyagok esetében, amelyek nem technikai eszközök, de ugyanígy meg kell határozni és el kell végezni velük kapcsolatban a technikai biztosítást alkotó feladatokat, minek nevezzük e feladatok összességét. Ezek esetében vajon nem ugyanolyan értelmű a karbantartás, a javítás vagy az állapot ellenőrzése, mint a technikai eszközök esetében?

A technikai biztosítást nem az határozza meg, hogy a végrehajtás során milyen szerszámokat és mérőeszközöket használunk, hanem, hogy a végzett feladat bele illik-e abba a feladathalmazba, amelyet technikai biztosításnak neveztünk. Ilyen értelemben viszont *bármely anyag esetében beszélhetünk technikai biztosításról*, egyszerűen azért, mert ez a fogalomelnevezés olyan tenniivalókat takar, amelyeket kivétel nélkül minden anyagnemfelelős – fegyvernem és szolgálati ág – folyamatosan végez technikai és nem technikai eszközei, anyagai használható állapotának fenntartása, állapotának megóvása érdekében. A technikai biztosításról – céljáról és tartalmáról – elmondottakból kiderül, hogy ez a tevékenység érvényes minden eszközre és anyagra, annak ellenére, hogy a szabályzat (Ált/67.) a technikai biztosítást csak a technikai eszközre korlátozza. Logikus megfontolás alapján kimondhatjuk, hogy a *technikai biztosítás tárgya a hadianyagok³ összessége*, annak alapján, hogy a hadsereg felszerelését, készletét, „vagyonát” alkotó minden anyag esetében ugyanolyan jellegű feladatokat, tevékenységeket kell elvégezni az állandó kifogástalan állapot fenntartása és a javítás gyors végrehajtása érdekében. E meghatározás egyben azt is magában hordozza, hogy bármely anyagnemfelelős fegyvernem, vagy szolgálati ág akkor is foglalkozik a technikai biztosítás feladataival, ha az anyagai között nincsenek úgynevezett technikai eszközök, vagy azokat netán átminősítik más szolgálati ág anyagává, hiszen a követelmények kialakításánál és a feltételek biztosításánál nem nélkülözhetők az anyagnemfelelős szakmai ismeretei.

4. Technikai biztosítás a hadtáp szolgálati ágaknál

A hadtáp szolgálati ágak – vagyis az egészségügyi, közlekedési, üzemanyag, élelmezési és ruházati szolgálatok – kifejezései között érdekes módon nem találkozunk a technikai biztosítással még e szolgálati ágak technikai eszközeinek esetében sem. Az újnak tekinthető Csapathadtáp Szabályzat (Htp/6.) I. rész 1. és 2. pontja utal egyedül „htp.technikai szervek”-re, valamint „htp. technikai feltételek” megteremtésére és fenntartására. A további pontok (előírások) beszélnek minőségi megóvárásról, karbantartásról, frissítésről, hadi használható állapotban tartásról, szakszerű tárolásról, tisztításról, javításról (tehát mindarról, amit technikai biztosításnak nevezünk), de a technikai biztosítás kifejezést nem használja. Az ellátó központokról szóló 15. pont kifejezetten olyan műszaki fejlesztési és technológiai feladatokat tartalmaz, amelyek vitathatatlanul a technikai biztosítás szervezésére, irányítására utalnak, mégis hiányzik ez a fogalom a szabályzatból.

³ Hadianyag = Minden olyan anyag, eszköz, fegyver, jármű stb., mely a hadsereg felszereléséhez és fegyverzetéhez tartozik, amely a hadviseletet közvetlenül szolgálja. (Magyar Nyelv Értelmező Szótára III. kötet 18. old.)

Ugyancsak jellemző ez a hadtáp szolgálati ágak szakutasításaira, amelyek a technikai biztosítás kifejezéstől egységesen idegenkednek, jóllehet kivétel nélkül tartalmaznak előírást az e feladatkörbe tartozó tevékenységekre, pl.:

- ismerje a rendelő eü. szakanyagát, szakfelszerelését, eszközeit, eü. technikáját . . . *üzemeltetésük, tárolásuk, karbantartásuk szabályait* (Htp/10., 15. p.);

- felelős a rendelő anyagainak frissítéséért, eszközeinek, technikájának *hadrafoghatóságáért, karbantartásáért* (Htp/10., 20–21. p.);

- alapvető rendeltetése a szakanyagok minőségi *megóvása, frissítése (karbantartás)a*, a szaktechnikai eszközök *központi javítása, az üzemanyag-regenerálás* (Htp/8., 18–19. p.);

- irányítja a szaktechnikai eszközök *javítását, felújítását*, tervezi-szervezi a szakanyagok *korszerűsítését, műszaki fejlesztését* (Htp/8., 9. p.);

- feladata a szakanyagok biztonságos *tárolása, a javíttatás, szervizellenőrzés megszervezése* (Htp/11., 1. p.);

- szervezi a szakanyagok *javítását, gyártásközi ellenőrzését, minőségi átvételét* (Htp/11., 2. p.)

És folytathatnánk szinte vég nélkül a szakutasításokból a technikai biztosítás fogalmába tartozó feladatok idézését annak ellenére, hogy ez az elnevezés sehol, véletlenül sem fordul elő.

Nagy kérdés, hogy mi lehet az oka ennek a tartózkodásnak, ennek az önmagát kizárásnak egy tevékenységformából, jóllehet a vele kapcsolatos feladatokat végzik és azok általánosan elterjedt megnevezését is használják. Hiszen mit is használnak ezek helyett? A karbantartás, tárolás, javítás, felújítás kifejezések a hadtáp kialakulásával együtt jelentek meg a katonai terminológiában talán már a honfoglaló őseink hadseregében, hiszen az akkori „szakanyagok” hadihasználató állapotának fenntartása is megkívánta a velük való törődést.

Hogy a *technikai biztosítás* kifejezést nem érzik magukénak a hadtáp szolgálati ágak, még technikai eszközeik esetében sem, feltehetően abból következik, hogy egyrészt a technikai biztosítást csak a javításokra szűkítik le és ezt a tevékenységet (a javítás végrehajtását) általában nem hadtápszervek végzik, másrészt a nem technikai eszközök felhasználására, vagy alkalmazására vonatkozó szakmai követelmények, feltételek kialakítása e szolgálati ágak „szótárában” nem technikai biztosítás, hanem szakmai feladat. Szemléletesebbé téve a kérdést, hasonlítsunk össze ilyen szakmai feladatot a technikai és a hadtáp szakterületekről. Ha egy technikai eszköz műszaki fejlesztése a feladat, akkor ez esetben a gyártás és a szerelés czernyi problémájának figyelembevételével dolgozzák ki a követelményeket, a technológiát, majd a prototípus és null-széria tapasztalatai alapján, az érintett szolgálati ág szakembereinek tevételes közreműködésével jön létre a típusváltozat (vagy az új technikai eszköz) végső formája. E fejlesztéssel szoros kapcsolatban ki kell dolgozni a megváltozott alkalmazási, kezelési karbantartási, tárolási és javítási követelményeket, továbbá beruházási, kiképzési, szállítási stb. előírásokat. A technikai eszközök esetében ez a folyamat egyértelműen technikai biztosítás, ám lényegében ugyanazt csinálják végig a nem technikai eszközök esetében is minden anyagfelelősnél, így a hadtáp szolgálati ágaknál is, saját szakanyagaik tekintetében. Igen jó példaként hozható fel ennek illusztrálására a közös szovjet–magyar űrrepülés előkészítésének élelmezési biztosítása. A sok egyéb lehetséges példa közül azért erre esett a választás, mert a tapasztalatok szerint éppen ezen a szakterületen fogadják el legkevésbé, hogy az élelmezési anyagokkal

(és nemcsak a technikai eszközökkel) kapcsolatban is létezik a technikai biztosítás. Az űrhajós ételek kialakításának kérdései talán jó választ adnak arra, hogy e téren is léteznek „harcászati-műszaki követelmények”, technológiák és a technikai biztosításhoz kapcsolódó egyéb feladatok, még ha nem is így nevezik azokat. És ezek nemcsak az űrhajós élelemzés esetében jelennek meg e szolgálati ág tevékenységében, hanem a személyi állomány élelemzési biztosítása kapcsán állandóan jelen vannak, hiszen az étlapszerkesztés mögött a tápértéktől a tartósításig, a csomagolástól az adagolásig ezernyi szakmai kérdést kell vizsgálni és e feltételeket kialakítani. Ezek a szakkérdések ugyanúgy műszaki-technikai jellegű problémák, mint amilyenek a gépek, vagy műszerek esetében jelentkeznek a technikai biztosítás keretében. Az itt elmondottak a többi hadtáp szolgálati ágra – saját szakanyagukat illetően – ugyanígy érvényesek, miután ugyanilyen jellegű technikai biztosítási feladatok találhatók nemcsak technikai eszközök, de egyéb anyagaik tekintetében is.

Mivel azonban a technikai biztosítás vonatkozásában a Harcászati Szabályzat (533. p.) az alábbi írja elő:

„A hadtápot a hadosztály- (ezred-) parancsnok a hadtáphelyettesén keresztül, a technikai biztosítás terén pedig a technikai helyettes útján vezesse.” Feltehetően ez az alapja az előbb említett tartózkodásnak a kifejezés használatától ez nem jár együtt azzal, hogy a technikai biztosítást a technikai helyettes irányítsa, vagy hogy a technikai biztosítást végző szervek netán neki lennének alárendelve. Jól látható ez a Gjmű/127. utasításból is, amely a „Technikai szolgálat feladata és hatásköre” fejezetben kimondja:

„A technikai szolgálat a katonai szervek tevékenységének gépjármű technikai biztosítását valósítja meg.” (37. pont), továbbá *„A technikai szolgálat ... élén ... a technikai helyettes áll.”* (38. pont).

Fentiekből világosan kitűnik, hogy a technikai helyettes – jelenleg – egy a szolgálati ág főnökök közül és ugyanezt támasztja alá a Harcászati Szabályzat további két lényeges előírása is:

„A parancsnok technikai helyettes, a fegyvernemek és szolgálati ágak főnökei saját szakterületükön közvetlenül tervezik és szervezzék az anyagi és technikai biztosítást.” (535. p.), továbbá *„A technikai biztosítást közvetlenül a hadosztály- (ezred-) parancsnok technikai helyettese és a megfelelő szolgálati ág vezetők tervezik meg.”* (545 p)

Ezek az előírások egyértelműen meghatározzák, hogy minden szolgálati ág párhuzamosan végezze az anyagi biztosítás mellett a technikai biztosítás feladatait is nyilvánvalóan nemcsak a hadműveletek megindulása után. Ezeknek az előírásoknak a tükrében nem érthető a hadtáp szolgálati ágak idegenkedése, tartózkodása a technikai biztosítás kifejezés használatától. Ez a tartózkodás feltehetően arra is visszavezethető, hogy a régi, megszokott szakkifejezések (karbantartás, javítás, tárolás stb.) közös megjelölésére nem vették eddig át az újabb keletű fogalommeghatározást, másrészt minden bizonnyal óvakodnak olyan feladatleírást alkalmazni, amely az egyre inkább terjedő közfelfogás szerint a technikai helyettes, vagy a „technikai biztosítást végző szolgálati ágak” hatáskörébe tartozik, jóllehet a közfelfogás ilyen értelmű alakítását egyik alapszabályzatunk sem támasztja alá.

A technikai biztosítási feladatok végzésének felismerését, az elnevezés használatát elsősorban a képzésnél kellene kezdeni, mégpedig hasonlóan a „technikai”

szolgáltatások tematikájához, ahol az anyagi biztosítás lényegében az ellátás és a nyilvántartás-elszámolás, okmánykezelés, szabályainak oktatására terjed ki, az ügynevezett szakmai feladatok, az ezeket meghatározó követelmények, szabályok oktatása pedig a technikai biztosítás keretében folyik, méghozzá arra használva fel a kiképzési idő legnagyobb részét. A hadtáp technikai biztosítás jelenlegi oktatása keretében a technikai eszközök javításának szabályai szerepelnek a nagyvonalú ismertetés szintjén. Az nyilvánvaló, hogy a hadtáp szakképesítés (éü., közl., ruh., élelm., üza.) nem jár együtt technikai eszközeik javítási kérdéseinek ismeretével, azonban bizonyára nem lenne felesleges az egyes fontosabb technikai eszközök hibavizsgálatának módszereit, valamint a technikai biztosítás általános ismereteit ilyen tárgykör keretében elsajátíttatni.

Annak következtében, hogy a technikai biztosítás kérdéseinek oktatása ilyen megnevezéssel a hadtáp-szakmai képzés keretében nem folyik, nem is ismerik fel a technikai biztosítást alkotó feladatokat, tevékenységeket.

Nem egy esetben még egészen magas szinten munkálkodók is megkérdőjelezik a karbantartás, a hitelesítés, minőségellenőrzés, a különböző szakmai szabályok (tárolási, kezelési, szállítási, higiéniai követelmények) és a technikai biztosítás együvértartozását, szinte bizonyítva azt, hogy a technikai biztosítás gyakorlatilag kívül esik a hadtápbiztosítás „illetékességén”.

5. Az anyagi és technikai biztosítás egysége

Ez a kifejezés az együvértartozást, az együttes végrehajtást kívánja illusztrálni. Ha ugyanis az anyagi biztosítás folyamatát ugyanígy elemeire, a folyamatot alkotó feladatokra bontjuk, mint ahogy azt a technikai biztosítás esetében tettük, majd pedig egy tetszőleges anyaghoz rendeljük a vele kapcsolódó tennivalókat (a tervekben történő megjelenéstől a selejttítésig), a bekövetkezés időrendjében felsorolva azokat, világosan láthatóvá válik, hogy e feladatok, tennivalók hol az anyagi, hol a technikai biztosításhoz fognak kapcsolódni, egymást kiegészítve, illetve egymásból következően. Egyetlen eszköz, de ha úgy tetszik egy anyagnem esetében nem merül fel a két biztosítási folyamat elválasztásának kérdése és a gyakorlatban egy-egy eszköztípus, vagy anyagfajta anyagi és technikai biztosítása ugyanazon beosztás, de legalábbis egy csoport (osztály, alosztály) feladata együttesen végezve a beszerzés, ellátás, karbantartás, javítás irányítását, az ezekkel kapcsolódó követelmények, normák kidolgozását.

Amint azonban több olyan anyagnem jelenik meg, amelynél nagyszámú azonos, vagy hasonló anyagot, technológiát alkalmaznak a technikai biztosítási feladatok során, vagy több anyagnemfelelős szerzi be anyagait, eszközeit, ugyanattól a vállalattól, előtérbe kerülnek az „egységesítés” alábbiakban összefoglalható kérdései:

- a párhuzamosságok felszámolásának elvére támaszkodva, egy vállalattal (de esetleg az összes vállalat felé) csak egy megrendelő képviselje az egész hadsereg igényeit, így a nagyobb tömegű és összegű megrendelés előnyösebb szállítási feltételeket biztosíthat;

- az előbbinek „továbbfejlesztett” változata, ha a komplex megrendelő végzi a csapatok ellátására is, ő rendelkezik a központi készletek felett és a szolgálati ágak szakembergárdája csak a követelményeket, normákat szolgáltatja;

- a központosított ellátás mintájára megvalósítható az összevont javítás is, ugyancsak a párhuzamosságok megszüntetésére hivatkozva, abból kiindulva, hogy

általában igen sok az egymáshoz hasonló technológiát – és ebből következően hasonló, vagy azonos anyagot, szerszámot, gépet – igénylő eszköz; az összevonas eredményeként jelentősen csökkenthető a javító eszközök és anyagok mennyisége, a javító kapacitás pedig rokon szakmákban is igénybe vehető, tehát növelhető a hatékonysága.

E korszerűsítési irányzatok végeredményben az anyagi és technikai biztosítás különválasztására, illetve szervezetenként különálló, mondhatni „összefegvernemi” anyagi biztosító szolgálat és ugyancsak „összefegvernemi” technika biztosító szolgálat kialakulását segíti elő. Ennek a rendszernek a működőképessége nem vitatható mindaddig, amíg nem merülnek fel hatásköri (ki-kit utasít, ki-kinek a partnere) és felelősségi (kinek a mulasztása) kérdések. Nem kevésbé hanyagolható el az, hogy mind az anyagi, mind a technikai biztosítás feladatai főleg a tervezés és irányítás szintjén igénylik mindkét biztosítási ág helyzetének alapos és együttes ismeretét. A vállalatok és a csapatok nap, mint nap czernyi olyan kérdést, problémát vetnek fel az anyagi és a technikai biztosítást irányítók felé, amelyeket kizárólag az adott eszközre vagy anyagra vonatkozó összefüggések, információk együttes ismeretével lehet megoldani. Az ellátással és javítással foglalkozók előtt nem ismeretlenek ezek a problémák és jól tudják, hogy az eszközt értő szakember nélkül a két biztosítási ágat alkotó feladatok nem végezhetők olyan gördülékenyen, ahogy azt a hadsereg igényei kívánják.

Az eszközökön, anyagokban bekövetkező változások (típusváltozat, minőségi vagy külalaki eltérés, teljességi módosítás maga után vonja mind az anyagi, mind a technikai biztosítási előírások, követelmények és feladatok módosítását is, tehát igen fontosak a folyamatos és részletes információk mindkét irányban. Amíg egy-egy ágazaton belül, párhuzamosan történik az anyagi és a technikai biztosítás, addig ez a feltétel adva van, de ha különálló szervek végzik, akkor egyrészt duplázódik a szakemberszükséglet, másrészt a kölcsönösen nélkülözhetetlen információk mindenképpen késnek, esetleg el-el maradnak. A technikai biztosítás különválasztása az anyagi biztosítástól úgy, hogy ne az anyagfelelős fegyvernem, vagy szolgálati ág végezze mindkettőt saját szakanyagaira vonatkozóan, lehetetlené teszi, de legalábbis jelentősen megnehezíti a csapatok szükségleteinek biztosítását csakúgy, mint a használható állapot (hadrafoghatóság) fenntartása érdekében végzett tevékenységüket.

A technikai biztosításnak a hadtápbiztosításból való „kilépése” esetén nyitott kérdés a hadtáp technika technikai biztosítása. Ha ugyanis ezt a feladatot továbbra is a hadtáp szolgálati ágak látják el, akkor nem valósul meg a „kilépés” elmélet, hiszen a technikai biztosítás egy része továbbra is a hadtápbiztosításon belül történik. A technikai biztosítás ilyen elkülönítésének kérdése a hadtáp szolgálati ágak esetében egyelőre nem vitatéma, éppen abból kiindulva, hogy a jelenlegi felfogás szerint nem foglalkoznak technikai biztosítással, bár abból, hogy valamit nem neveznek a nevének, attól az még létezik. Bizonyára e szakterületeken is erőteljesen foglalkoznak e kérdéssel, ha úgy alakulna a fejlesztés iránya, hogy a beszerzéseket, megrendeléseket egy közös szerv intézze az összes hadtáp-szakanyag tekintetében – a szolgálati ágak pedig az anyagnormák (ellátási és felhasználási normák) kialakításával és a „szakmai” (karbantartási, javítási, technológiai – egy szóval: technikai biztosítási) feladatokkal foglalkoznak. Azt hiszem, hogy ilyen megközelítésben nem tűnik elvontnak, vagy mesterkéltnek az anyagi és technikai biztosítás egységének, egy folyamatban és azonos szakmai szervezetben történő művelésének kérdése.

6. A technikai biztosítás és a takarékoság

Napjaink különösen kiemelt kérdése a takarékos gazdálkodás, ahogy mondani szokás: a takarékoság anyaggal, idővel, energiával. Hadseregünkben e feladat nem újkeletű, hiszen mindig is kötelességünk volt takarékosan gazdálkodni a népvagyonával, hosszú ideig megőrizni eszközeink, anyagaink jó állapotát, hadrafoghatóságát. Ez a követelmény mintha ismerős lenne más megfogalmazásban is, hiszen (emlékeztetőül):

„a technikai biztosítás célja az, hogy a ... technikai eszközöket állandóan kifogástalan állapotban tartsa ...”

Íme a technikai biztosítás ilyen, a takarékoság oldaláról közelíthető feladatokat is jelent, és ha elfogadjuk azt, hogy a technikai biztosítás feladatait nemcsak a technikai eszközök, de minden anyag esetében végezni kell, akkor ennek (mármint a technikai biztosításnak) a színvonala, gondos, körültekintő végzése az általános takarékoság egyik jelentős összetevője. Köztudott, hogy takarékosan gazdálkodni nemcsak úgy lehet, ha valamiből kevesebbet szerzünk be, vagy csökkentjük a felhasználást, de úgyis lehet, hogy jobb minőséget (esetleg magasabb költséggel) alkalmazunk, de jóval hosszabb ideig, növeljük a kölcsönösen helyettesíthető anyagok, cikkek mennyiségét, csökkentve ezzel a gyártás, szállítás, ellátás költségeit. A jobb, illetve alkalmasabb minőség, a helyettesíthetőség, továbbá az ésszerűbb alkalmazási, tárolási, szállítási stb. követelmények alapvetően a technikai biztosításhoz kapcsolódó feladatok annak ellenére, hogy érdekes módon a takarékoság, a hatékony gazdálkodás kizárólag az anyagi biztosítás részeként jelenik meg az e kérdéssel foglalkozók tudatában.

Attanulmányozva a hadtáp szolgálati ágak területén folyó gazdálkodás eredményeit és célkitűzéseit publikáló tanulmányokat⁴, könnyen belátható, hogy a megtakarítások és ésszerűsítések javarésze egytől-egyig műszaki fejlesztés, anyagnorma korszerűsítés, kezelési, felhasználási követelmények fejlesztése stb. eredményeként jöttek létre, e feladatok pedig egyértelműen a technikai biztosítás részei. Ez is alátámasztja azt, hogy indokolt a technikai biztosítást alkotó tevékenység szerepét és e tevékenységek jelenlétét a hadtáp szolgálati ágak munkájában és eredményeiben az eddiginél nagyobb hangsúllyal kiemelni.

7. A technikai biztosítás és a barcvezetés

A technikai biztosítás, különösen pedig ezen belül a javítás vitathatatlanul fontos a harcoló csapatok szempontjából is. E fontosságot kívánja nyilvánvalóan kiemelni a Harcászati Szabályzat is, amely szerint:

„a hadtápot a ... parancsnok ... a technikai biztosítás terén ... a technikai helyettes útján vezesse”. (533. pont)

A fontosság és a vezetésre vonatkozó követelmény külön kiemelése olyan nézetek kialakítására ad alapot, amely szerint a technikai biztosítás rendszabályai és tevékenységei közvetlenül is hatást gyakorolnak a harc-tevékenységre, a parancsnok elhatározásának kialakítására. Ha figyelembe vesszük a technikai biztosításnak a szabályzat más helyén meghatározott célját (használható állapot fenntartása, gyors javítás), kézenfekvő, hogy a harc-feladathoz rendelkezésre álló használható

⁴ Az MNHF-ség szolgálati ág főnökségei takarékosaságról szóló cikkei a Hadtápbiztosítás 1980. évi 1. számában.

eszközök mennyisége alapvetően meghatározza a harc feladat megtervezését és végrehajtását. Kimondhatjuk-e azonban ennek alapján azt, hogy a technikai biztosítás a harcvezetésre gyakorol közvetlen ráhatást?

A parancsnok tevékenységének, a harc feladatok tervezési és előkészítési folyamatainak elemzése alapján azt tapasztaljuk, hogy az elhatározás kialakítását döntően az anyagi készletek térben és időben történő megfelelő biztosítása befolyásolja (feltételezve, hogy a szükséges követelményeknek megfelelő állomány rendelkezésre áll). Közvetlenül az anyagi biztosítás tervezése során veszik figyelembe azt, hogy mennyire teljeseek és használhatóak a technikai és egyéb készletek, illetve, hogy a hiányokat milyen mértékben lehet pótolni a tartalékból, vagy javításból. A technikai biztosítás területéről csak olyan információkhoz juthat a parancsnok, hogy mit és mikorra lehet kijavítani a sérült eszközökből, azt azonban, hogy mit mikorra *kell* pótolni, azt az anyagi biztosítás tervezése keretében határozzák meg. Ilyen formán a technikai biztosítás *közvetlenül* az anyagi biztosítást befolyásolja, de azt is csak abban az esetben, ha nem állnak rendelkezésre a szükséges tartalékok. A parancsnok részére a harc vezetése szempontjából teljes értékű információt az anyagi és a szállítási biztosítást együttesen irányító vezető képes adni, ennek alapja pedig az ágazati ellátás rendszere, amely szükségessé teszi az ágazati technikai biztosítás helyzetének pontos ismeretét is. Ez a harcvezetés szempontjából közvetett szerep valamint az anyagi biztosítás elsődlegessége kérdőjelezi meg egyúttal azt a bevezetőben vázolt irányzatot, miszerint a technikai biztosítás napjainkban már *kinőtte magát* a hadtápbiztosítás kereteiből.

Gépesített lövész- (hk.) hadosztály támadó harca hadtápbiztosításának sajátosságai erdős-hegyes terepen

Eőri Tibor őrnagy

Az elmúlt években a szakirodalom, a különböző szintű gyakorlatok végrehajtása során több irányú megközelítésben, számos esetben feldolgoztuk az erdős-hegyes terepen folytatott támadó harc hadtápbiztosításának sajátosságait. Mégis ezekhez a kérdésekhez évről-évre ismételten vissza kell kanyarodni, mert a világpolitikai események, s az Európában kialakult katonapolitikai helyzet állandóan ható tényezői szükségessé teszik.

Erdős-hegyes terepen folytatott harctevékenység tömegpusztító fegyverek alkalmazása mellett, több tekintetben hasonlít a hagyományos fegyverekkel folytatott harctevékenységhez. A támadás napi átlagos üteme alig éri el a 20–25 km-t. Az ellenség megsemmisítésének legjellemzőbb módja lesz az erődök és támpontok megkerülése, átkarolása és csapásmérés az ellenség hátába és szárnyába. Az ellenség megsemmisítésének módja egyidejűleg több dimenzióban korlátozott atom, tömeges repülő és tüzérségi tűzcsapások eredményeit kihasználva, a részenkénti megsemmisítés lesz.

A hadtáp munkájára jelentős befolyást gyakorol, hogy a csapatok mélyen lépcsőzött harcrendet vesznek fel. Jellemző lesz az arcból mért csapásokkal egy időben a légideszantok, előrevetett, megkerülő és rohamosztatok, rohamcsoportok alkalmazása. Emellett számolni kell az elszigetelt irányba támadó hadosztályok, esetleg megerősített gépesített lövész, (vagy harcokcsi) ezred erejű hadművelleti manővercsoport alkalmazásával is, amely az ellátási, szállítási feladatok megnevelésére és a végrehajtást megnehezíti.

A hadtápok működését rendkívül megnehezíti az utakon kívüli mozgás kedvezőtlen lehetősége. Jelentős erőket fog lekötni a szállítóoszlopok őrzése és védelme. Megnehezül a szennyezett és rombolt területek leküzdése, a mentés és mentesítés végrehajtása. Emellett számolni kell speciális anyagok ellátási igények kielégítésének megszervezésével, sajátos hegyi betegségek fellépésével, a motorok teljesítőképességének csökkenésével, a technikai eszközök gyors elhasználódásával is. Bonyolultabbá válik a hadtápbiztosítás, a vezetés technikai eszközök teljesítménye viszont csökken.

A történelmi példák egész sora igazolja, hogy bármennyire előrelátó volt a vezetés, bármilyen aprólékosan készítették elő a támadást, a járhatatlan terep, a mostoha körülmények, az ellenség állandó behatása rendkívül megnehezíti

tette a hadtáp munkáját. A Dél-Tiroli hadműveletekben az első világháború során óriási nehézségeket okozott a hadtáp készletének elérése érdekében az anyagok átcsoportosítása, utánszállítása és a lőszer felhalmozása. A csapatokat hegyi felszereléssel (málhásállatokkal, hegyivonattal, hegyi műhelyekkel, nyergekkel, főzőládaikkal stb.) kellett ellátni. A támadás előkészítéséhez az is hozzátartozott, hogy a csapatok nyári ruházatát téli ruházattal kellett felcserélni. A hátul megrekedt nehéz tüzérségi ágyúkat és a löszert is a támadásra szánt gyalogság szállította a tüzelőállásokba. A ruha a csapatokon napokig nem száradt meg, lecserélésére nem volt lehetőség.

Jóllehet a lezajlott események óta jelentős változások következtek be a csapatok szervezetében, harci-technikai felszerelésében, a hadtáp mozgékonyágában, manőverező képességében, de a magas hegyek hó- és jégmezőin, felhőkbe vesző csúcsein vívott harc körülményei semmihez sem hasonlíthatók. A szélsőségesen változó időjárás, a rekkenő nyári forróság, a hideg tél, az esőzés, a hóviharak, a dermedtő fagy a hadtápot továbbra is különösen nehéz, és bonyolult feladatok elé állítja:

- az előkészítés hosszabb időt vesz igénybe és magába foglalja a hadtáp egységek és alegységek felkészítését és gyakoroltatását, az anyagi készletek differenciált lépcsőzését, a csapatok hegyi felszereléssel való ellátását;

- a támadási irányok alapvetően az utak mentén bontakoznak ki, miután a különleges osztagok az uralkodó magaslatokat biztosították, ennek megfelelően a hadtáp erők is az utak mentén mélyen lépcsőzve bontakoznak szét;

- a magaslatokért, hágókért és egyéb fontosabb objektumokért folytatott harcban az arcból mért csapások minden esetben előrevetett osztagok, légideszantok alkalmazásával, átkarolásával valószínűsíthetők meg, következésképpen a hadtápbiztosítás konkrét feladatokra szervezett hadtáp csoportosítással, különleges hadtáposztagok alkalmazásával oldható meg;

- a támadás ütemét a tüzérség manővere, a megkerülő osztagok előrenyomulása és az *anyagi eszközök áramlásának üteme határozza meg.*

1. A hadosztály hadtáp megszervezése

A hadtáp felkészítésének általános rendszabályain túl kiemelt figyelmet kell fordítani a gépkocsivezető állomány felkészítésére, a járművek előkészítésére. Fontos feladatnak kell tekinteni a rakomány rögzítését, a mozgosítható osztagok begyakoroltatását. Az egészségügyi állományt fel kell készíteni a sebesültek felkutatására, szakadékból való kiemelésére, a kihordásban alkalmazható csigák, hágcsók, kötelek, horgok, szánkók, esetleg málhásállatok alkalmazására. A segélyhelyeket különösen télen el kell látni meleg takarókkal, hálózsákokkal, de még nyáron is gondoskodni kell a fűtés feltételeinek megteremtéséről. Ezen kívül a sebesültek hátraszállítását úgy kell megszervezni, hogy a sebesülteket megóvjuk a fagyás, a meghűlés veszélyétől. A hadtáp állományt fel kell készíteni a hegyi felszerelések használatára, tűzvédelmi feladatok ellátására, az utakon keletkezett torlaszok szakszerű eltávolítására.

Mind Ezeket összevetve a hadművelet megszervezése időszakában kidolgozott terveknek megfelelően a speciális feladatokat szakharcászati-, alaki foglalkozás keretében kell begyakoroltatni. Mindenfajta új eszköz alkalmazását be kell mutatni és a szakállománnyal begyakoroltatni.

A hadtáp csoportosítása során abból célszerű kiindulni, hogy milyen lesz az ellenség megsemmisítésének módja, milyen lesz a harcrend felépítése és milyen ideiglenes harcrendi elemek kerülnek alkalmazásra, melyek lesznek az ellenség pusztításának eszközei. Az erőket mindenképpen irányok szerint, mélyen lépcsőzve, erős tartalékokat képezve kell csoportosítani. Olyan hadtáp csoportosítást célszerű létrehozni, amely biztosítja az előretett és megkerülő osztagok, légideszantok, arcból támadó erők, tartalékok harcadatainak megfelelő, zavartalan ellátását.

A történelmi tapasztalatok és harcászati gyakorlatok azt igazolják, hogy a harcoló csapatoknál csak a harc megvívása hadtáp ellátásához szükséges, az adott harci köteleknek megfelelő hadtáp erők működjenek. A hadtáp csoportosítását úgy célszerű megszervezni, hogy a harci kötelekben olyan hadtáp erők és eszközök legyenek, amelyek az előjáró beavatkozása nélkül huzamosabb ideig képesek az ellátás végrehajtására. Emellett kiemelt figyelmet kell fordítani arra is, hogy az állandó és ideiglenes harcrendi elemeket tehermentesítsük a nem szükséges hadtáp erőktől (pl. rohamosztagba ne legyen élm. ello. raj).

Döntő fontosságú kérdésnek kell tekinteni a hadtáp manőverek megtervezését. Mivel az előrevonáshoz kevés út, a településhez kevés alkalmas terület áll rendelkezésre, ezért a hadtáp manővereket a csapatok manővereivel összbangban, irányok szerint célszerű megtervezni és csak pontosítás után végrehajtani.

Hazai területen végrehajtott gyakorlatainkon is egyre több gondot vet fel a hadtápok előrevonása és telepítése, mert a telepítésre alkalmas területek térben és időben történő elosztása a hadosztály vezetése részéről nincs kellően összehangolva. Az alpesi körzetekben egy nem kellően átgondolt, egyeztetett manővernek beláthatatlan következményei lehetnek.

Tapasztalataink alapján az anyagi készletek, szállító és kiürítő erők és eszközök egy részét célszerű egy tagozattal lejjebb lépcsőzni. A támadási irányokba létre kell hozni a harc megvívásához szükséges anyagi készleteket, a várható felhasználás figyelembevételével. A hadosztály hadtápból kikülönített erőket célszerű a harcrendi elemek parancsnokainak alárendelni.

A hadtáp alegységek arcvonalától való távolságát nem egyszerű meghatározni, azonban valamilyen irányszámokat mégis kénytelenek vagyunk kimondani. Célszerűnek látszik a támadó harc kezdetére a megerősítő erőket és eszközöket lépcsőzni, az ideiglenes harcrendi elemek hadtápját kikülöníteni és az ESH-t mintegy, az ezred raktárakat 10, a hadosztály hadtáp első lépcsőt 10-12, a hadosztály második lépcsőt 15-20 km-ig terjedő távolságra elhelyezni az arcvonaltól. Szeretném aláhúzni, hogy ezeket a távolságokat nem önkényesen választottuk meg. Abból kiindulva, hogy ritkán lesz lehetőség harc alatt az áttelepítésre, mivel az utak foglaltak lesznek, így a csapatoktól a lemaradás a napvégére 20-25 km-rel növekszik. Emellett még mindig lehetőség van a hadosztály hadtáp vonalától a zászlóaljagig az anyagi készletek 2-2,5 órán belüli transzportálására.

A hadosztály hadtáp erőinek és eszközeinek irányonkénti csoportosítását annak figyelembevételével kell megoldani, hogy a hadosztály milyen irányba tevékenykedik. Ha a manőverezési lehetőség kicsi, a hadtáp első lépcsőt irányonként kell létrehozni és a főerőket a főerőkifejtés irányába kell előrevonni. A másik irányba kikülönített erők feladatait konkrétan meg kell határozni, erő és eszközeit pedig a feladathoz kell méretezni. Ilyen körülmények között az is előfordul, hogy az egészségügyi zászlóaljat az egyik, a megerősítő cüo-t a másik irányba egyidőben kell telepíteni. A feladat végrehajtásához az ez évi seregtest parancs-

noki és törzsvezetési gyakorlaton az első lépcsőben harcoló hadosztályok ilyen helyzetben két egészségügyi osztagot, sebesültgépkocsi kiürítő rajt és szakorvosi megerősítő erőket kaptak. Szükség esetén a hadosztály hadtáp első lépcsőjében a harcalatti ellátáshoz szükséges erők zömét kell elhelyezni. A második lépcsőben tartalékot kell képezni és azokat kell hátrahagyni, (pl. TS., élm. ra., harci-technikai anyagraktárak egy része), amelyekre a nap során nem lesz szükség.

A szélességben és mélységben történő lépcsőzést elsősorban az teszi indokolttá, hogy lesznek irányok, amelyekhez a nap során újabb szállítmányokat eljuttatni a gyér úthálózat és a hosszan elnyúló harcrend miatt nem lesz lehetőség. A harcoló csapatnak abból a készletből kell „táplálkozni”, amit a harcbalépés előtt a harcrendbe „beépítettünk”.

Erdős-hegyes terepen a támadás üteme lényegesen alacsonyabb, ennél fogva a hadtáp első lépcsőket az ellátás ütemének megfelelően kell mozgatni, a második lépcsőket pedig a nap végén fel kell zárkóztatni. Az elmondottakból az is kirajzolódik, hogy a hadtápok áttelepítését az ellátási feladatoknak alárendelve kell végrehajtani. A módszerek közé tartozik pl. az, hogy a leürült szállítójárművek begyülekeznek a napvégi körletbe, vagy az előljárótól érkező szállítmány tervezett átvételi helyére, amelyet lehetőleg a tervezett körlet, vagy annak közelében a megközelítési utak mentén kell kijelölni.

Az után- és hátraszállítási utak rendszerint egybeesnek a csapatutakkal. A műutak korlátozott számban állnak rendelkezésre, emellett viszonylag sok a földút. Ezek zöme csak igen korlátozott mértékben és nyári időszakban vehető igénybe terepjáró gépkocsikkal. Egyes irányokban rendkívüli feszítettség lép fel, már a csapatok előrevonulása során, de különösen a második lépcsők, tartalékok előrevonása időszakában és az utánszállítások intenzív szakaszában.

A korlátozott lehetőségek miatt az útvonalak igénybevételét átfogóan a HOPK döntése alapján kell megtervezni és a rombolt útszakaszokat műszaki crökkal szervezeten és azonnal helyreállítani. Mivel az után- és hátraszállítási utak és a csapatutak egybeesnek, az utakon összefegyvernemi mozgásbiztosító erőket és forgalomszabályozókat kell működtetni. Lényeges feladatnak kell tekinteni a vontatás megszervezését, kitérők kiépítését. Egyes útszakaszokon gyakran az egyirányú forgalom bevezetésére is sor kerül. Ilyen helyzetben nagyon szilárd keretek között kell szabályozni az arcvonal irányába, majd a mögöttes terület irányába való mozgást. Azt sem tartom kizártnak, hogy a HDS közúti csapatai a főcsapás irányába berendezik az utakat az ezred raktárak, illetve a rakéta oszta-lyok, lehetőség szerint a tüzérségi tüzelőállások vonaláig.

Az után- és hátraszállítási utak, illetve csapatutak áteresztő képességének növelése érdekében biztosítani kell: a járművek mozgásának sebességnövelését a következőkkel:

- feszes forgalomszabályozás megszervezésével, forgalom irányító táblák, jelzőlámpák felállításával;
- az utak karbantartásával, a hó és jég azonnali eltávolításával, az omlás és víz elárasztás megakadályozásával; kitérők építésével, a lejtők-emelkedők homokozásával;
- a közúti biztosítás légi vezetésével, az utak forgalmának helikopterről történő folyamatos ellenőrzésével és irányításával, a forgalmi dugók gyors felszámolásával, pl. a forgalmi dugót előidéző sérült jármű helikopterrel történő kicmclésével.

A szállítás folyamatosságának biztosítása érdekében a műszaki és közúti csapatokkal együttműködésben a műtárgyak rombolása esetén drótkötél pályákat kell létesíteni. Az sem kizárt, hogy fontos szállítmányokat konténerekben, egyes rombolt útszakaszokon helikopterrel emeljük át. Az utak javításához jelentős anyagok kerülnek felhasználásra, amelyeket elsősorban helyszíni anyagokból, jelentős polgári munkaerő és munkagép pl. hegyi traktorok bevonásával lehet biztosítani. A műtárgyak gyors helyreállítása érdekében a helyszínen kell felhalmozni a helyreállításhoz szükséges anyagokat.

A hadtáp tömegpusztító fegyverek elleni védelme, valamint őrzése és védelme megszervezésénél figyelembe kell venni azokat a sajátosságokat, amelyek erdős-hegyes terepen fokozottabban jelentkeznek.

A tőpfe-ek elleni védelem fontos eleme az időben történő riasztás, a műszaki álcázás, az egyes objektumok, funkcionális csoportok széttelepítése, a védőeszközök állandó hadrafogható állapotban tartása és a személyi állomány felkészítése.

Állandóan számolni kell a visszamaradt, helyhez kötött területvédelmi erők, diverziós csoportok támadásával. Számolni kell azzal is, hogy a szállítóoszlopok, ellátó kötelékek a diverziós csoportok egyik legfontosabb célpontjai lesznek. A hadtápok az utakon, az utak mentén helyezkednek el és az növeli az ellenséges repülőek támadásának lehetőségét is. Ezért fontos jelentősége van az őrzés és védelem szilárd megszervezésének, a szállítmányok kísérésének, a komedáns szolgálat fenntartásának, a körletek felderítésének, a járőrszolgálat megszervezésének, a védőkörletek kiépítésének. A rendelkezésre álló és megerősítésül kapott lövész erők és eszközök tervszerű alkalmazásával, időben történő szétbontakoztatásával minden helyzetben biztosítani kell a hadtáp objektumok földi és légi ellenség elleni védelmét, a diverziós csoportok támadásának elhárítását, a települési körleten belül az utakon, hegyi átjárókon, átkelőhelyeken, szennyezett terpszakaszok leküzdése során a komendáns szolgálat fenntartását.

Az ellenség tőpfe-vel mért csapás következményeinek felszámolása, az élet- és működőképesség megőrzésének és helyreállításának legfontosabb kritériuma. Minden erőfeszítéssel arra kell törekedni, hogy a működőképességüket megőrzött erők áttelepítését haladéktalanul végrehajtsuk és a harcot folytató csapatok ellátása érdekében szétbontakoztassuk. Előre megszervezett osztagok alkalmazásával pedig haladéktalanul meg kell kezdeni a mentést, a mentesítést és a tüzek oltását, az egészségügyi erőkkel és eszközökkel, az anyagi készletekkel manőverek végrehajtását. Kiemelt feladatként kell kezelni a katonai rend és fegyelem fenntartását, a vezetés helyreállítását.

2. Anyagi biztosítás

Az anyagi biztosítás végrehajtása során számításba kell venni, hogy az elszigetelt irányokba támadó alegységek ellátása különösen az erődök leküzdése, a hágók birtokbavétele során nehézségekbe ütközik. Ezért az anyagi készleteket a támadóharc megszervezése során mélyen lépcsőzve, a felhasználóhoz közelítve kell felhalmozni. Azt az elvet célszerű követni, hogy a tagozatok lőszerből, üzemanyagból, egyéb magasabb tagozatban megfelelő készlettel rendelkezzenek. Mivel a készletek nem ott vannak felhalmozva, ahol erre szükség van, ezért a készleteket a harcrend felépítésének megfelelően, a harcrendi elemek feladataihoz

igazodva át kell csoportosítani. Komoly történelmi tapasztalatok igazolják, hogy amit a harc megszervezése időszakában elmulasztottunk elvégezni, azt a harc során keserves áron lehet csak pótolni.

Azt kell figyelembe venni, hogy az erdős-hegyes terep, a harc megvívásának módja komoly hatást gyakorol az anyagellátásra:

- a tüzér, aknavető löszerek, robbanóanyag, a hajtó- és kenőanyag felhasználás jelentős mértékben megnövekszik;
- a csapatok anyagellátása kiegészülhet hegyi és egyéb felszerelésekkel, máhakkal, egyéb speciális felszerelésekkel.

Az időjárási és terepviszonyok az év minden szakában veszélyeztetik az utanszállítás folyamatosságát. Mindez ismételtén azt húzza alá, hogy a felhasználónál, a katonánál, a fegyvernél, a zászlóalj hadtápban lőszerből, robbanóanyagból, élelemből kiegészítő készleteket kell létrehozni, a járműveknél pedig fenn kell tartani a kiegészítő hajtóanyag készleteket.

Az anyagi készletek felhasználásában jelentős különbségek mutatkoznak. Mivel korlátozottabb az atomfegyverek alkalmazása, az ellenség megsemmisítésének eszköze a hagyományos fegyver lesz, amely jelentős lőszerfelhasználás növekedéssel jár. Az erődtámpontok leküzdése a pct. és betonromboló löszerek, robbanóanyagok számottevően megnövekedett felhasználását eredményezi. A merdek röppályájú löszerekből 2-3-szor több felhasználással lehet számolni. A lövész löszer felhasználást a sűrűn alkalmazott ldt-ok, megkerülő osztagok, rohamcsoportok alkalmazása növeli. Megítélésünk szerint a löszer napi felhasználása elérheti a lövész lőszerből a 0,6-0,8 ja-t, tü., av., sv. löszerekből 1-1,5 ja-t és a szokásosnál jóval nagyobb robbanóanyag felhasználásával lehet számolni.

Az üzemanyag felhasználás a napi 25 km-es támadási ütem mellett megtelepítéseket okozhat. Esetenként a terep leküzdése igen jelentős, napi 0,5-0,7 ja hajtóanyag felhasználását is elérheti. Azzal lehet számolni, hogy az emelkedők az eljegesedett utak, az alacsony menetütem számottevően növeli a túlfogyasztást és csökkenti a teljesítőképességet.

Az ételmezési ellátás megszervezése során a következőket kell szemelőtt tartani:

- az ételmezési ellátásban a kalória értéket növelni kell. Pl. az olasz alpesi dd-nál az előírt kalória kiszabot magashegyi körzetekben 6000 kalória. A személyi állományt vitaminban, ásványi sókban gazdag ételekkel, melegítő italokkal kell ellátni;
- a személyi állomány hegyi felszerelésekkel, különleges ruházattal való ellátása sajátos feladat;
- a máhás állatok alkalmazása esetén meg kell szervezni az állatállomány ellátását is.

Az anyagi eszközök után- és bátraszállítása során figyelembe kell venni az útviszonyokat, a gépkocsik sebességének és teherbírásának jelentős csökkenését. Az utak terheltsége, a műtárgyak állandó rombolása esetén az ellenség közvetlen behatása mellett jelentősen megnehezül. Ha az előljáró eszközei megerősítik az alárendeltet, ez átmenetileg kedvező helyzetet teremt, de ha nincs kellően megszervezve a leürült szállítóeszközök gyülekeztetése, az üres szállítóeszközök hiánya az ellátásba előbb-utóbb feszültséget okoz. Ennek ellenére alapelvnek kell tekinteni az alárendeltet szállítóeszközökkel és anyagi készletekkel való meg-

erősítését. Emellett kiemelt figyelmet kell fordítani az üres eszközök átgondolt gyülekezésének, az előjárótól érkező szállítmányok fogadása megszervezésére, a végrehajtás feltételeinek megteremtésére.

Az anyagi eszközök utanszállítására, valamint a sebesültek és betegek hátraszállítására a gk. szállító eszközök mellett főleg a z. és ezred tagozatban igénybe kell venni a helyszínen talált szállító eszközöket, traktorokat, hegyi kisvasutakat, országos járműveket, málhás-állatokat, drótkötél pályákat és a polgári lakosságot is. Többfajta szállítóeszköz alkalmazása esetén, azok végpontjain átrakópontokat kell működtetni és a polgári lakosságot, a helyszínen talált rakodógépeket be kell vonni a feladat végrehajtásába.

Nem ritkán adódnak olyan esetek, amikor a légiszállítás az egyetlen mód lesz, főleg az önálló irányba támadó csapatok, megkerülő osztagok, harcászati ldt-ok, esetleg ezrederejű hadművelleti manővercsoport folyamatos ellátása és a sebesültek gyors hátraszállítása érdekében. Az időjárási viszonyok gyakran akadályozzák a légiszállítási feladatok végrehajtását. Ezért csupán a légiszállításra támaszkodni nem lehet. Emellett mindenkor fel kell készülni arra, hogy a szállítási feladatok a rendelkezésre álló egyéb szállító eszközökkel is biztosíthatók lehessenek.

Történelmi tapasztalatok igazolják, hogy erdős-hegyes terepen a legmagasabb szinten motorizált csapatoknál is szükség van a szállítóeszközök különböző fajtáinak komplex alkalmazására. Pl. a „Fekete-tengeri Csoport” korszerű légiszállító eszközök és mintegy 1800 db szállító gépkocsi mellett a Kaukázus hegyláncai között 1400 málhás-állatot és számos lövész alegységet alkalmaztak a szállítások kombinált végrehajtására.

3. Egészségügyi biztosítás

Az egészségügyi biztosítás megszervezése során két alapvető kérdést kell elősősorban tisztázni: az ellátás mérvét és a kiürítés rendjét. *Általában alapelvnek kell tekinteni a segélynyújtás alsó tagozatokban történő bővítését.* A másik fontos kérdés, hogy a sebesültek harcmezőn történő összegyűjtését a legalsó szintig átfogóan egységes követelmények alapján kell szabályozni és irányonként sebesült összegyűjtő osztagokat kell működtetni.

Az elmúlt évek során végrehajtott seregstest parancsnoki és törzsvezetési gyakorlatok elméleti számvetései azt bizonyítják, hogy *a sebesültek első orvosi segélyben való részesítése elhúzódik, mivel a zászlóalj tagozatban nincs orvos, az utak foglaltak, a kiürítés nehézségekbe ütközik.* Követelményeink szerint a sebesülteket 4 órán belül első orvosi segélyben kell részesíteni. Ezzel szemben a tapasztalatok szerint a légideszantok megkerülő osztagok, irányokba támadó gl., hk. ezredek előrevetett osztagai sebesültjei jó ha 6-7 órán belül első orvosi segélyben részesülhetnek.

A hadművészet története során mindig megkülönböztetett figyelmet fordítottak az erdős-hegyes terepen, magashegyi körzetekben harcoló csapatok egészségügyi biztosítására. Pl. az első világháborúban az É-olasz hadműveletekben a gyalogos századokban 1 egészségügyi altiszt, 4 sebesültvivő katona, a zászlóaljakban pedig 1-2 orvos, 2-3 egészségügyi segédszemélyzet működött. A hegyi dd-nál kétszerannyi sebesültvivő katona és sebesültszállító jármű, málhásállat volt rendszeresítve, mint más csapatoknál.

Következésképpen erdős-hegyes terepen ma is az ellátás valamennyi szinten, elsősorban a hadosztály szintjén átgondolt rendszabályokat kell foganatosítani a csapatok szilárd keretek között szabályozott egészségügyi ellátása területén:

- a HDS egészségügyi tartalékaiból biztosított, az orvosbrigádok célirányos elosztásával kell megerősíteni az ezred, egyes önálló irányba támadó gl. z. segélyhelyeket;

- a hadosztály elszigetelt irányokba történő támadása esetén az egészségügyi zászlóaljat és a megerősítő egészségügyi osztagot irányonként kell, lehetőleg helyszíni objektumokra, pl. hegyi szanatóriumokra, üdülökre, hotelekre, nyaralókra célszerű telepíteni és a sebesültek többnapos ellátására, őrzésére és védelmére felkészíteni;

- a települő egészségügyi osztagot a menetoszlopban egészségügyi anyagokkal meg kell erősíteni;

- a megkerülő osztagokat, légideszantokat olyan egészségügyi erőkkel és eszközökkel kell megerősíteni, amelyek a sebesültek első orvosi segélyben való részesítésével, a sebesültek tovább szállítására alkalmassá teszik. Célszerűnek látszik a ldt-ként alkalmazott gl. z. segélyhelyét orvossal, a megkerülő osztagokat egészségügyi tiszthelyetessel, 4-6 sebesültvivő párral megerősíteni. Ha a körülmények ezt lehetővé teszik, a megkerülő osztagok lőszerszállító málhasállatait a sebesültek továbbszállítására kell felhasználni;

- meg kell védeni a személyi állományt a meghűléses megbetegedésektől, fagyásoktól;

- elejét kell venni a hegyi betegségek tömeges előfordulásának;

- harcászati irányonként sebesült összegyűjtő osztagokat kell szervezni. Ezeket el kell látni hegyi felszerelésekkel, málhasállatokkal, télen szánokkal, jégvágókkal, horgonyokkal, kötelekkel, hevederekkel és az elsősegélynyújtáshoz szükséges egészségügyi anyagokkal;

- a téli időjárási viszonyok között a hagyományos sebesült-fészkek helyett előreszállított, a sebesültek fektetésére alkalmas „hőszigetelt konténereket” célszerű biztosítani;

- a segélyeken speciális egészségügyi ruházati anyagokból, felsőruházatból és fehérműből, hálózsákokból, takarókból készleteket kell felhalmozni és a sebesültek átázott, vérrrel szennyezett ruházati anyagát le kell cserélni;

- a sebesültgyűjtő-fészkekben és a segélyhelyeken biztosítani kell a sebesültek melegítőitallal való ellátását;

- gyér úthálózat esetén, amikor a hadosztályparancsnok egyirányú forgalmat rendel el, a súlyos sérültek légiúton történő hátraszállítása mellett meghatározott időszakonként biztosítani kell a sebesültek hátraszállítását;

- az általános rendeltetésű szállítójárműveket, sebesült hátraszállításra történő igénybevétel esetén ponyvával, szalmával, ágybetétekkel, takarókkal kell a szállításhoz előkészíteni;

- szükség esetén meg kell szervezni a sebesültek helyszínen talált szállítóeszközökön történő hátraszállítását. Ilyen esetekben a szállítóeszköz típusok találkozási pontjain átrakó-melegedő-étkező pontokat kell berendezni;

- a sebesültgyűjtő pontokat olyan helyen kell kijelölni, amely valamilyen szállítóeszkővel megközelíthető.

Erdős-hegyes terepen különösen kiemelt figyelmet kell fordítani a járványvédelmi rendszabályok betartására, a személyi állomány egészségügyi állapotá-

nak megóvására, a járványos megbetegedések elleni védőoltások szervezett végrehajtására, az egészségügyi szolgálat profilaktikai tevékenységére, melyet ki kell terjeszteni a hegyekbe jelentkező hirtelen légnyomásváltozásokkor fellépő tünetek: fáradtság, gyengeség, légszomj, álmoság stb. gyógykezelésére is.

4. Hadtápvezetés

A tapasztalatok egész sora bizonyítja, hogy erdős-hegyes terepen, magas-hegyi körzetekben a hadtápbiztosítás részkérdéseinek körültekintő megtervezése és módszeres végrehajtásának vezetése létfontosságú feladatnak tekinthető. Ebből következik, hogy a tervezésben és szervezésben lényeges a végrehajtást biztosító résztervek, részletes, aprólékos kidolgozása és a helyszínen történő megszerzése. Az a véleményünk, hogy a különböző sajátos harcászati elemek hadtápbiztosítását, az *ellátás követelményeit irányok szerint lebontva hadosztály szinten kell meghatározni.*

A hadosztály hadtáp törzsnek gondosan értékelni kell azokat a hatásokat, amelyek a csapatok harctevékenysége, az irányokba való tevékenység, az útvonalak, a mozgási és manőverezési lehetőségek, az időjárás viszonyok gyakorolnak a hadtáp munkájára.

A hadtápvezetés megszerzése során abból kell kiindulni, hogy a hadtáp erők és eszközök teljesítmény adatai csökkennek és egyes irányokban az összeköttetés átmenetileg ki is eshet. Ezért célszerű a ho. HVP.-t a ho. htp. első lépcsőjével együtt a „H” tengelyében előrevonni.

A ho. hadtáp második lépcsőjének vezetését célszerű, ha az ello. zpk. operatív csoportja valósítja meg. Minden olyan feladatot, amely a csapatok ellátását alapvetően befolyásolja a HVP-ről kirendelt tisztnek személyes felelősséggel kell irányítani. Ilyen feladatok lehetnek az előlárótól érkező vegyes szállítmány átvétele, egységakományok tranzitszállítmányként irányokba való továbbítása, vagy éppen a harcból kivont ezred feltöltése, vezetése.

Fel kell készíteni a vezetést arra is, hogy a megtervezett feladatok vezetése mellett maradjanak erők a következő harcnap megtervezésére és a tervszerű kötelező pihenés végrehajtására. Mi azt tartjuk célszerűnek, ha a dinamika alatt a HVP egyharmada vezet, egyharmada tervez és egyharmada pihen.

A vezetés folyamatos fenntartása érdekében legalább a hat ezredtől összekötőtisztet kell berendelni és a feladatokat számukra szóban, írásban, személyesen kell megszabni és velük lejtatni. Azt sem tartjuk feleslegesnek, ha a HOPK HTPH a ho. vezetés számára biztosított MI-1 helikopterrel lejut a fő feladatot megoldó ezred HVP-jára és személyes útmutatással segíti az ezred hadtápot a feladatok megoldásában. Harcban a személyes segítő ellenőrzés igen nagy hatást gyakorol az alárendeltekre.

Az elmondottak alapján megállapítható, hogy erdős-hegyes terepen tömegpusztító fegyverek alkalmazásának viszonyai között folytatott támadó harc több tekintetben, elsősorban a harctevékenység méreteiben, hasonlít a hagyományos fegyverekkel vívott harctevékenységhez. A szélsőségesen változó terep és időjárás viszonyok a hadosztály hadtápot rendkívül összetett és bonyolult feladatok elé állítják. A csapatok sajátos harceljárása a hadosztály hadtáp sajátos irányonként és mélyen lépcsőzött felépítését különleges hadtáposztalok működtetését követeli meg. A korlátozott útvonalak és könnyen rombolható műtár-

gyak szükségessé teszik a forgalom feszes megszervezését, különleges rendszabályok foganatosítását és folyamatos fenntartását, helyreállítását.

A felhalmozott anyagi készleteket szállító eszközökkel együtt kell közelíteni a felhasználókhoz és célszerű egy tagozattal magasabb készletek létrehozása a főirányba támadó alárendeltekénél. A csapatok hegyi felszereléssel való ellátása új feladatként jelentkezik. Az utánszállításokat a rendelkezésre álló szállítóeszközök összes fajtájával komplex módon kell megszervezni, különös tekintettel a légiszállítási lehetőségek gazdaságos kihasználására.

A sebesültek ellátását az alsóbb tagozatokban a megerősítő erők felhasználásával bővíteni kell és különleges rendszabályokat kell foganatosítani a sebesültek harcmezőn történő összegyűjtésére, megóvására, ellátására és hátraszállítására.

Szilárd keretek között, feszesen meg kell szervezni a hadtáp tömegpusztító fegyverek elleni védelmét, őrzését és védelmét, valamint az élet- és működőképesség fenntartását. A hadtápvezetést egykézben összefogva, vezetés és számítástechnikai eszközök alkalmazásával operatív csoportok útján, irányonként és feladatonként kell megszervezni.

Összegzett végkövetkeztetésként megállapíthatjuk, hogy a csapatok lehetőségei állandóan növekszenek, mégis azt kell mondani, hogy a szélsőségesen változó időjárás, a nyári forróság, a hideg tél, a dermedtő fagy a katonát, a harci-technikai eszközt egyaránt próbára teszi. A hadtápot különösen nehéz és bonyolult, szinte megoldhatatlan feladat elé állítja. Olyan megoldásra váró problémák merülnek fel az ellátás valamennyi területén, amelyek új, a korábbinál hatékonyabb eljárások, módszerek kutatását teszik szükségessé.

POLITIKAI MUNKA A HADTÁPSZOLGÁLATÁBAN

Közéletiség, a központ-hadtáp vezetőinek közéleti tevékenységéről

Forgács András ezredes

Pártunk XI. és XII. kongresszusa – a fejlett szocialista társadalom építésének objektív követelményeként – a szocialista életmód (ezen belül a szocialista közéletiség) kérdéseit – konkrétan ennek fogalmát, tartalmát, alakításának általános és helyi feladatait – nagy körültekintéssel, sokoldalúan elemezte, egyben mind az ideológiai, mind a gyakorlati tevékenység homlokterébe és centrumába állította. A kongresszusi állásfoglalások és határozatok alapján a központ-hadtáp pártszervezetei is kiemelt figyelmet fordítottak a szocialista életmód és közéletiség alakítására, fejlesztésére. E tevékenység az MSZMP MN Pártbizottságának 1978 március 31-i ülését követően tovább élénkült és a pártbizottsági ülés határozatára alaposan konkrétabbá vált mind tartalmát, mind területeit és formáit, módszereit illetően.

Elemzéseink minden időszakában és minden alkalmával konkrétan érezzük, hogy milyen sokoldalúan vetődnek fel és közelíthetők meg korunk közéletiségének kérdései. Ennek tulajdonítható, hogy sem a téma általában, sem tapasztalataink minden vonatkozásban történő összefoglalása – különösen pedig a téma elvi, elméleti és gyakorlati összefüggéseinek áttekintése – nem lehetséges egy viszonylag rövid cikk keretében. A teljesség igénye nélkül csupán arra vállalkozom, hogy eddigi munkánk tapasztalatait szem előtt tartva, néhány kérdéstről kiemeltebben szóljak.

Munkánk eddigi tapasztalatait s jövőbeni eredményei egyértelműen és mindenekelőtt azt igénylik, hogy világosan lássuk, napi tevékenységünkben tudatosan számoljunk az életmód – s ezen belül is a közéletiség – megváltozott körülményeivel.

A felszabadulást követő években az életmód forradalmi átalakításának időszakát éltük át s természetesen ennek megfelelő – tartalomban és formában ezzel összhangban álló – közéleti tevékenység részesei voltunk.

A felszabadulás – különösen pedig a munkáshatalom létrejötte – után, amikor a munkáshatalom célul tűzte a szocialista társadalom felépítését, egyben az új típusú, szocialista embertípus kiművelését is programjának vallotta. A szocialista társadalom építésével párhuzamosan elkezdődött az életmód forradalmi változása, átalakítása. Ma már elmondhatjuk, hogy hazánk társadalmi és gazdasági viszonyainak alapvető megváltozása – a gazdaság szerkezetének gyökeres átalakítása, az ipar nagyütemű fejlesztése, a munkásosztály helyzetének és szerepének rohamos megváltozása, valamint „besoroltságának” változása, a tár-

sadalmi egyenlőség mind teljesebb érvényesülése, az új vezetőréteg kiemelkedése a munkásosztály és a parasztság soraiából, valamint az átlagos életnívó lényeges megnövekedése stb. – törvényszerűen együtt járt az életmód forradalminak minősíthető átalakulásával.

Ezt a változást és fejlődést elsősorban a társadalmi, politikai változások, a szocialista forradalom végrehajtása határozta meg. Eredményei mindenre kiterjedően és szembetűnő mennyiségi változásokban is érzékelhetőek voltak, sőt nem sokat tévedünk, ha azt mondjuk, elsősorban a mennyiségi változásokban mutatkoztak. Természetesnek mondhatjuk, hogy ilyen gyökeres átalakítást okozó, minden vonatkozásban és mennyiségileg érzékelhető változások nem lehetnek örök kísérői szocialista fejlődésünknek. Korunkban – a fejlett szocialista társadalom építésének időszakában – bár az életünk egészét érintő, de inkább a minőségi vonatkozású változások a szükségesek és jellemzőek. Ezek eredményezhetik továbbfejlődésünket. Ebből adódó – törvényszerű – következmény, hogy közéletünkben, közéleti tevékenységünkben is alkalmazkodnunk kell ezen új igényekhez. Érvényesítenünk kell jelen fejlődési időszakunk követelményeit. Kitelezettebb, magasabb szintű, társadalmunk egészére egyre maradéktalanabb mértékben kiterjedő, a nép széles tömegeit érintő közéletiséget kell kialakítanunk. Ilyen általános alapon, de kizárólag a központhadtáp vezetőit érintően vizsgáltuk területünkön a közéletiség, a közéleti tevékenység tapasztalatait, alakulását, ilyen megváltozott, megnövekedett követelmények alapján törekedtünk meghatározni konkrét, helyi feladatainkat.

Bár nem elvi tisztázásra irányul törekvésem, egy viszonylag általánosabb jellegű témakört érintenem szükséges. A közéletiség minden társadalmi élet (léte) objektív jelensége, kísérője. Szintén evidensnek mondható azonban, hogy nem lehet senki számára sem közömbös a közéletiség tartalma. Nevezetesen az, hogy milyen ügyet szolgál, mit képvisel, milyen cél érdekében bontakozik ki? Alapvető különbséget kell tennünk közöttük, tehát osztálytartalmuk alapján. Minden egyéb kérdésnél fontosabbnak ezt mondhatjuk. Felelő számunkra – és kötelezően követendő, betartandó norma – hogy közéletben való részvételünk a szocialista társadalom – konkrétan a Magyar Néphadsereg – építésének előbbre vitelét szolgálja. Ezért irányult minden elemzésünk arra, hogy a területünkön megvalósuló közéletiség miként szolgálta szocialista tartalmú előrehaladásunkat, szerveink alaprendeltetésének minél maradéktalanabb megvalósítását.

Mielőtt helyzetünk áttekintésére, elemzéseink tapasztalatainak ismertetésére térnénk – végezetül – szükséges előrebocsátani, hogy a közéleti tevékenységet igyekeztünk a lehető legkonkrétabb felfogásban értelmezni, és a reális, ésszerűség határain belül minden másféle – úgymond rokonjellegű tevékenységi formától – elhatárolni. A közéleti munka, a közéletiség a szocialista életmód szerves része, a mozgalmi, párt és társadalmi munkával tartalmilag, mind a módszereit illetően szorosan összefügg és egységet alkot, mégsem szabad teljes egészében azonosítani e tevékenységi formákat. A lehetséges elhatározás érdekében abból indulhatunk ki, hogy közélet alatt – a lehető legtömörebb megfogalmazásban – „a politikai, kormányzati, igazgatási stb. szervek, testületek (közintézmények) közérdekű, közösséget szolgáló tevékenységének összességét, és rendszerét” értjük. A közéleti tevékenység körében sorolandó tehát *egyrészt* a közintézményekben dolgozó személyek (alkalmazottak) közösség érdekében végzett, fizetett tevékenysége *másrészt* a vezető funkciót betöltő személyek funkcióból következő és minden társadalomban kötelező közösségi életben való részvétele, *valamint* min-

den állampolgár által önként vállalt, közösség érdekében végzett munkája. Ami közös és egységesen kiemelhető (általánosítható) ezekből, az a következő: a közéleti tevékenység hivatali; funkcióból adódó; vagy önként vállalt, a közösségre kiható, közérdeket szolgáló (közérdekű, általános érdekű) tevékenység. Természetes, hogy e két elem (hivatali funkcióból adódó és önként vállalt) szervesen összefonódik. Bármely oldalt is emeljük ki, a másik elem egyik (általam megkülönböztetett) formában sem mellőzhető. Még a közintézményekben fizetésért dolgozók tevékenységében is egy sor önként vállalt elem található, s bizonyos vonatkozásban minden állampolgár önként vállalt közérdekű tevékenységében kimutathatók – valami módon – kötelező érvényű normák, elvárások. A későbbiek során tevékenységi területeink előzőekben körülhatárolt részéről kívánom helyzetünket elemezni. A felosztásból egyértelműen következtethető – már most – arra, hogy vonatkozásunkban alapvetően és csaknem kizárólagosan a két utóbbi közéleti tevékenységformával találkoztunk. Döntően tehát ezekkel foglalkoztunk.

Elemzéseink és vizsgálataink alapvető megállapítása volt minden esetben – az MSZMP MN Pártbizottság határozatát szem előtt tartva –, hogy a központ-hadtáp területén, a közéleti tevékenységet a hadsereg átlagához hasonló eredmények és problémák jellemzik.

Rátérve helyzetünk alakulására, elsőként kell szólnunk arról, hogy a közéleti tevékenység fejlődése egyrészt természetesen összefüggött egy eszméleti tisztázódási folyamattal és konkrét körülményeinkből adódóan szervesen egységbe kapcsolódott a párt, a társadalmi, a mozgalmi munka fejlesztésének folyamatával.

A jelenlegi követelmények érdekében indított tevékenységünk kezdeti időszakában érezhetőek voltak bizonyos nézetbeli problémák. Szinte általánosan vitatott és felvetődő kérdés volt a párt, a társadalmi, a közéleti munka fogalma. Nem került kellő és egyértelmű tisztázásra, hogy a párt és a társadalmi munka, a közéleti szereplés és tevékenység egyik összefüggésében mindenkor a vezetői tevékenység szerves része, más vonatkozásban önként vállalt, nem közvetlenül a funkcionális kötelezettségekből adódó feladatok köre. A tisztázatlanság kihatott a mindennapi tevékenységre is, fékező hatást gyakoroltak e vonatkozásban. A természetesnél nagyobb elhatárolási törekvés érződött a párt és állami munka terén. Egyes pártvezetőségek – de gyakran a munkát végzők is – bizonyos feladatokat nem soroltak a párt, a társadalmi munka, a közéleti tevékenység körébe. Az ilyen jellegű feladatok egy igen jelentős részét – pl. a szülői munkaközösségekben végzett munkát – minden esetben és minden vonatkozásban egyéni ügynek minősítették. Érezhető volt a nem állandó jellegű megbízások és az alsóbb szinten meghatározott feladatok lebecsülése is.

Mindezeket szem előtt tartva komoly erőfeszítéseket tettünk a szemlélet helyes irányú formálása, a tudati tisztázódás elősegítése, az elméleti munka fejlesztése érdekében. Párt és katonai vonatkozásban előtérbe került a vezetés kérdéseivel foglalkozó eszméleti nevelő munka. Továbbképzések keretében, előadással propagandában s a különböző pártfórumokon kiemelt figyelmet fordítottunk és minden előzőnél nagyobb arányt biztosítottunk a vezetés kérdéseivel foglalkozó témaköröknek.

A vonatkozó felsőbb határozatok ismertetése, értelmezése, a témával kapcsolatban megjelenő szakirodalom feldolgozása következetesebben folyt. Mind szélesebb körben váltak ismertebbé e dokumentumok állásfoglalásai, követelményei.

Az eszmei, tudati, valamint fogalmi tisztázáshoz segítséget nyújtott a hivatásos állomány politikai oktatása is, amelynek tematikájában fontos témaként szerepel a szocialista életmód, s ennek keretében, részanyagként természetesen a közéletiség több vonatkozója.

A kongresszusi határozatoknak és követelményeknek megfelelően – ezen időszakban – kötelező és kiemelt feladatunkat képezte a párt, a mozgalmi munka fejlesztése. Mindenképpen kedvezőnek minősíthetjük, hogy e munkánkhoz a közéleti tevékenység fokozására irányuló kötelezettségünk és törekvésünk szervesen illeszkedett. Fejlesztésünk kölcsönhatásai mindenkor kedvezően éreztették hatásukat. Szinte mindenki számára bebizonyosodott, hogy csak ez – tehát az együttesen történő fejlesztés – eredményezhet maradandó és jelentősebb előrelépést, sikereket.

E kedvező kapcsolódások jelentős mértékben hozzájárultak ahhoz, hogy mind a fogalmi tisztázásban, mind a munka gyakorlatában az elmúlt években sikerült előrelépünk.

Következetes munkánk és eredményeink következtében előrehadásunk egyre tudatosabb tevékenységre épülhetett. Az elméleti és gyakorlati tevékenység összekapcsolódásának kedvező következménye volt, hogy elméleti vitáinkat, kialakított elgondolásainkat a mindennapi gyakorlat azonnal próbára tette, igazolta, vagy cáfolta azokat. Elmondhatjuk, hogy egyre inkább megerősödik a közéleti munka komplex felfogása és gyakorlata. Elfogadottá vált, hogy szocialista vezető csakis közélet iránt elkötelezett, aktív közéleti ember lehet és ugyanakkor az, hogy a szocialista közéletben való részvétel elősegíti a szocialista vezetővé válás komplex folyamatát. Hirdetjük és valljuk, hogy a közéletben való aktivitás, a vezető napi munkájában, állásfoglalásaiban, magatartásában, környezetéhez való viszonyában stb. is kifejeződik. Nagy eredményként könyvelhetjük el, hogy területünkön megértett: a közéleti tevékenység a szocialista gondolkodás és életmód fontos megnyilvánulása, a szocialista vezetői tevékenység szerves része és elválaszthatatlan követelménye. A vezetők többsége egyre jobban felismerte, hogy a legfőbb közéleti tevékenység, a konkrét munka, mivel a munka közösségi-társadalmi tevékenység, ez közvetíti, tükrözi és fejezi ki a legnagyobb mértékben az egyén és a közösség, az egyén és a társadalom viszonyát. A szocialista fejlődés (– az MN harcokétségének erősítése –) érdekében végzett feladatok teljesítése olyan parancsnokokat, vezetőket igényel, akik képesek embercentrikusan, a közösség érdekében dolgozni.

Helyzetünk változásával párhuzamosan kézzelfogható – mennyiségi és a munka tartalmában kifejeződő – eredmények következtek be területünkön a közéleti munkában. Ezen eredmények viszonylag vázlatos áttekintése, elkerülhetetlené teszi, hogy a közéleti munka színterei szerinti differenciáltságot érvényesítsük.

Helyzetünk elemzése során nagy figyelmet fordítottunk – mint az már az előzőekben is érzékelhetően kifejeződött – a *belső (munkahelyi) közéletiség alakulására*

Szükszerű eredményeink mindenképpen elismerésre méltóak. A pártvezetőségek értékelése szerint a vezetői munkakörben, beosztásban dolgozók mindegyike rendszeresen kap időszakos megbízást, s kisebb-nagyobb mértékben végez is ilyen munkát. Mintegy 50%-uk pártfunkciót lát el, s ilyen arányban több év óta – csaknem folyamatosan – töltenek be pártfunkciókat. A vezető állomány mintegy 25-30%-a – rendszeres pártmunkája és pártfunkciója mellett – társadalmi

funkciót is betölt, (néhányan többet is). Elismerésre méltó, hogy lelkiismeretesen igyekeznek eleget tenni a funkciókból adódó kötelezettségeiknek. Tevékenységükkel a tagság elégedett, munkájuk kedvező hatása a különböző testületekben.

Az MNHF-ség vezetőinek párt- és társadalmi munkájára kedvezőtlenül hatott ki, hogy az előző években fokozott követelmény és növekvő szolgálat megterhelés érvényesült irányukban. Gátolta továbbá a munkába kapcsolódásukat, hogy többen ezen időszakban új beosztásba kerültek. Mindezek ellenére megállapítható, hogy lehetőségeink több vonatkozásban kihasználatlanok, nagyobb munkamegosztással, gondosabb szervező munkával fokozható ezen elvtársak munkába állítása. Ezt jelenlegi körülményeink egyértelműen követelik is.

A közéleti munka gyakorlati végzésének módszerei kialakultak, általános normái és követelményei ismertek. A gyakorlati munkavégzésben csak esetenként s egyes vonatkozásokban tapasztalhatók kisebb fogyatékoságok. Ezek túlnyomó többsége is azonban tapasztalatlanságból adódnak, s egyes feladatoktól való tartózkodásból következnek. Alapvető, vagy általánosan jellemző fogyatékoság módszertani kérdésekben sem tapasztalható.

A jelenleg párt, politikai és társadalmi munkát végzők köre, a kiadott párt-megbízások – állandó és időszakos megbízások – mennyisége biztosítja célkitűzéseink, terveink megvalósítását, a felénk irányuló követelmények teljesítését, a személyi állomány minden rétegének átfogását és mozgósítását s összességében megfelel a követelményeknek és a párthatározatokból adódó elvárásoknak.

Vezetőink számára a központ hadtáp területén számos lehetőség kínálkozik szocialista közéleti tevékenységük kibontakoztatásához. A végzett munka tapasztalatai azt tanúsítják, hogy minden vonatkozásban képesek is e feladatok elvégzésére. Az időszakos megbízások túlnyomó többsége az alárendeltek segítségére, feladataik koordinálására, tájékoztatásuk biztosítására, a pártrendvényeken való részvételre irányul.

Az elismerés szavával szólhatunk arról, hogy területünkön a közéleti tevékenység domináló sajátossága a személyi állomány kiszolgálásának, anyagi-egészségügyi ellátásának, életkörülményeinek állandó fejlesztése. A hadtáptisztek – vezetők – közéleti tevékenységének színvonala az ellátás hatékonyságában is kifejeződik, illetve érezhető. A közéleti tevékenység alapvető hatása, mind állományunk magatartásának, mind pedig a munka hatékonyságának vonatkozásában.

A központhadtáp vezetőinek döntő többsége képes szocialista módon együttműködni, dolgozni, mindazokkal akik partnerek számukra a különböző szakmai, politikai feladatok megoldásában. Az alárendeltek fele többségükben kemény és határozott követelményeket támasztanak, de ugyanakkor érvényesül az elvtársi segítségnyújtás humanista elve.

Munkatársaik – törzsük – körében képesek követésreméltó példát mutatni a szerv előtt álló konkrét feladatok és a közéleti tennivalók végrehajtásában is. Alapvetően ennek következménye, hogy a központhadtáp területén javultak a szocialista emberi kapcsolatok és viszonyok, a parancsnokok jobban igénylik a mozgalmi szervek munkáját, jobban támaszkodnak rájuk a feladatok megoldása során. Vezetőink rendszeresen megjelennek a politikai tájékoztatókon, illetve gyakrabban tartanak saját szervezetükben előadásokat. Közülük kerülnek ki a nagyobb ünnepségek szónokai is. Mind többen vállalnak ideológiai-elméleti témájú előadásokat.

Nagy eredmény, hogy javult a rendelkezésre álló fórumok tevékenysége, s ezeken a vezetők bátran és hatásosan fejtik ki véleményüket. Mind jellemzőbbé válik, hogy rendszeresen eljárnak alárendelt szerveik párt- és katonarendezvényeire, ahol felszólalásaikkal eredményesen járulnak hozzá a helyzet reális megítéléséhez, a feladatok meghatározásához. A fórumokon egyre inkább jellemző a kritikai hang, helyet kap a visszasságok bátor feltárása is és a személyi állomány véleményének kikérése a hibák megszüntetése érdekében.

Jellemző tapasztalat, hogy a vezetők egyre inkább figyelembe veszik a szocialista versenymozgalom lehetőségeit, részt vállalnak szervezésében, irányításában és ellenőrzésében.

Az előzőekben ismertetett tények tanúsítják, hogy a központhadtáp vezető állománya alapvetően helyesen viszonyul a belső (munkahelyi) közéleti tevékenységhez. Érti jelentőségét és szükségességét, készséget tanúsít az ilyen jellegű feladatok végzésére. A kapott feladataikat mindenkor – lehetőségeikhez és felkészültségükhöz mérten – teljesítik.

Fokozatosan nő azoknak a vezetőknek a száma, akiknek életében és tevékenységében mindinkább meghatározóvá válik az új típusú szocialista közösségi szemlélet és magatartás.

Általános pozitív összkép, az elért fejlődés és előrelépés ellenére még mindig sajnálattal állapíthatjuk meg, hogy helyzetünk nem mindenben alakult kielégítően, nem minden vonatkozásban sikerült a szükséges mértékben előrelépni.

Nem fordítunk még ma sem megfelelő figyelmet elvtársaink közéleti szereplésének irányítására. Viszonylagosan szűk körű továbbra is a munkához kapcsolódó s az azt kiegészítő közéleti megbízatás. Egyes vezetőségek és pártcsoportbizalmiak egyrésztől nehézségekkel küzködnek a megbízások adásában, másrésztől kevés részükről a számonkérés, a végzett munka értékelése. Gyakori felvetés, hogy a megbízatások során nem a képzettségnek megfelelő ajánlásokat teszünk, illetve helyenként „erőszakolunk”. Az értékelő munka – ma is – zömmel a beszámoló taggyűlések időszakára korlátozódik. A beszámolók viszont a dolgok természetéből adódóan, nem érinthetik konkrétan e kérdéseket s így nem adnak – nem adhatnak – kellő segítséget a gyakorlati munkavégzéshez. A munka szervezésében is sok még a spontán elem. Azt kérlik fel „aki kéznél van” s ennek következtében továbbra is elmondható, hogy egyesek a szükségسنél jobban leterheltek, míg mások – éppen az előzőek láttán – meginognak a közéleti munkában való aktívabb bekapcsolódástól.

Az elző tapasztalatokhoz hasonlóan egyes vezetőknél ma is találkozni lehet a társadalmi, közéleti munka bizonyos lebecsülésével. A „kisebb” időszakos – megbízatásokat még ma sem fogadják szívesen, esetenként szakmai elfoglaltságra hivatkozva elhárítják.

A közéleti szereplés tervezetlenségének a következménye helyenként, hogy a közéletiség a parancsnok „előjoga”.

Ma is tapasztalható, a szocialista életmód normáinak megsértése. Akadt parancsnok, aki pozícióját s a vele járó hatalmát nem a köz, hanem a saját érdekeinek szolgálatába állította. Nem egyszer kellett ilyen esetben leváltani parancsnokot.

Tapasztalható, hogy néhány vezető a közéletiséget funkciókra redukálja. Ezen belül is presztizst növelő tagságot helyezik előtérbe, ezért nem szívesen vállalnak más jellegű munkát saját alapszervezetükben.

Néhány pártszervezetüknél az életmód, a közéletiség konkrét elemzése indokolatlanul háttérbe szorul. Részben ennek következménye, hogy nem figyelnek fel a rendszeresség hiányára, ezért egyesek – akik kétségtelenül „kényelemszerezők” – „kivülrekednek” a közéleti tevékenységből.

Elemzéseinek tükröztek olyan tapasztalatokat is, hogy az életszínvonal növekedése (személygépkocsi, telek, hobby) és az infrastruktúra egy sor hiányossága azzal jár, hogy a szabadidő egy része a gépkocsi karbantartására, vikendház építésére, a kert megművelésére stb. elhasználdik. Így aztán éppen olyan kategóriák rendelkeznek kevesebb szabadidővel, akiknek a legnagyobb szükségük lenne rá. Sajnos ebben az esetben éppen a lényeg homályosul el, az ugyanis, hogy a közéleti tevékenység egyidejűleg szolgálja a szocialista demokrácia erősödését és a személyiség sókoldalú fejlődését.

A következő időszak megnövekedett követelményén túl, jelentős feladatok ezen hiányosságok következetes megszüntetése is.

Közéleti tevékenységünk külső – nem munkahelyi – helyzetét érintve ugyan csak komoly eredményekről szólhatunk.

A pártszervezetek munkájának eredményeként a központhadtáp vezetőinek csaknem valamennyi tagja rendelkezik állandó (területi) közéleti tevékenységet biztosító megbízással vagy funkcióval. 40⁰/₀-a kisebb-nagyobb megbízásnak tesz eleget a polgári életben. Nagyarányú az MHSZ vezetői-oktatói megbízás. Kb. 20⁰/₀-a a hadseregben visel kisebb-nagyobb társadalmi tisztséget (sport szakosztályvezető vagy -helyettes stb.).

Külön említést érdemel, hogy a parancsnoki állomány jelentős része kapcsolódik be területi oktatásba s vállal rendszeres foglalkozásvezetői feladatokat. Munkájukat általában elismerésre méltó módon látják el. Eredményeikben szerepet játszik az is, hogy az adatok szerint javult a közéletiséghez szükséges politikai és szakmai ismeretek színvonala (például magasabb iskolai, akadémiai és egyetemi végzettség) is.

Megállapítható, hogy a hadsereg és a lakosság jó viszonyát eredményesen szolgálja a vezetők területi kapcsolata.

A jellemző területi kapcsolatot az MHSZ szervezetekben végzett szakmai-oktatási tevékenység. Az itt dolgozó elvtársak – főként közlekedési szolgálat területéről – honoráriumot is kapnak munkájukért. Ezen túl többen végeznek területen munkát: iskolai – szülői – munkaközösségekben, horgászegyesületben stb. A vezető beosztású orvosok körében (kb. egyharmad) tapasztalható a területi tudományos és más egészségügyi szervezetben való részvétel. Mindezek ellenére azt is érezkelhettük, hogy a külső tevékenység mintha csökkenő tendenciát mutatna, különösen mennyiségi (számszerű) vonatkozásban. Szembetűnő, hogy megfogytak a területi állami, főként mozgalmi szervezetekben funkciót viselők vagy megbízást teljesítők száma. A választott területi pártfunkciókat illetően már az 1973 márciusi előterjesztésünk is megállapította, hogy a részvételnek ez a formája pártszerveink és -vezetőink munkájában nem jellemző. A helyzet alakulásában szerepet játszik, hogy a területi párt és állami szervek sem igénylik vezetőink funkcióviselését, állandó tagságát.

A jelenlegi kapcsolatok inkább közös rendezvények formájában érezhetőek. Helyenként a területi kapcsolatok még mindig erősen rendezvénycentrikusak, s ebben formális vonások is megtalálhatók.

A meglévő hiányosságok ellenére azonban alapvetően megnyugtató összkép jellemző területünkön. A külső közéleti tevékenység – még így is – tartalmában

jobban igazodik a néphadsereg igényeihez, arányai kedvezőbben alakultak, politikai tartalma összességében erősödött. Több szervezetünkben a tervszerűség és céltudatosság kiemelkedő példáiról is említést tehetünk. A jelzett eredmények és problémák arányaiban a meghatározó az előrelépés. A negatív jelenségek részben szűk rétegénél tapasztalhatók; részben helyenként kiütőközök; s végezetül a közéleti tevékenységnek csupán egy-egy részterületére korlátozódnak.

A teljesség igénye nélkül ezekben kívántam szólni helyzetünk legfőbb jellemzőiről. E néhány kiemelésből is egyértelműen mutatkoznak helyi feladataink. Eddig végzett munkánk minden tapasztalata teszi kötelezővé számunkra – de ez egyben összhangban áll a felsőbb szintű követelményekkel is –, hogy továbbra is a hadsereg, a központthadtáp szerveinek alaprendelgetésével kapcsolatos feladatok végrehajtásának elősegítését, a szakágazati feladatok érdekében végzett társadalmi tevékenység biztosítását tekintjük a közéleti tevékenység fejlesztési fő célkitűzésének.

E fő célkitűzés érdekében pártszervezeteink a jövőben is a tudati neveléssel kell megalapozzák továbbhaladásunkat; megkülönböztetett figyelmet kell fordítaniuk a szocialista életmód, a közéletiség kérdéseinek elemzésére; az ezzel kapcsolatos eszmei-ideológiai munka sokoldalú, következetes szervezésére. A közéletiség helyes szemléletének alakítása céljából törekedjenek a fejlett szocialista társadalom időszakának megnövekedett követelményeivel, a közéleti tevékenység korunkban igényelt normáival és területeivel, módszereivel és formáival kapcsolatos tanítások, állásfoglalások megismertetésére és azok elfogadtatására.

A közéleti munka szervezésében eddig is a pártszervezeteké volt a főszerep. A jelen időszak – mind történelmi, mind konkrét helyi vonatkozásban – egyértelműen igényli pártszervezeteinktől, hogy irányítsák, koordinálják még jobban a közéleti tevékenységet elősegítő mozgalmi feladatokat, ösztönözzék bátrabban a közügyért végzett munka megbecsülését, a jó példák terjesztését. Fordítsanak nagy figyelmet a párt és társadalmi megbízatások tervezésére. Biztosítsák, hogy mindenki képzettségének, szakmai munkájának – de egyben egyéni törekvéseinek is – megfelelő megbízatást kapjon. Segítsék, s egyben rendszeresen számoltassák be és ellenőrizzék a megbízatást végző elvtársainkat.

A további előrehaladásunkat nagyban elősegítheti, ha a parancsnokok, párt- és mozgalmi szervek bátrabban aktivizálják azokat az erőket és fórumokat, amelyek elősegítik a közösségi élet harmonikusabb működését, a közéletiségre történő nevelést. Biztosítanunk kell, hogy a különböző fórumok hatásosan működjenek s egyre inkább a szocialista demokrácia hatásos eszközeivé váljanak. Mindent meg kell tennünk annak érdekében, hogy e fórumok formális vonásai megszűnjenek.

A területi szervekben végzett munka a lakosság és a hadsereg kapcsolatának szerves része, s politikai jelentősége, szükségessége, kedvező következményei vitathatatlanok. Ennek szem előtt tartásával továbbra is – a lehető legszélesebb körben – felkészültségüknek megfelelően, érdemben és aktívan részt kell vállalnunk a területi munkából, be kell kapcsolódnunk lakóhelyünk közéletébe. E kapcsolatok alakításában a politikai tartalom erősítésére, a tevékenység minőségének és színvonalának növelésére kell törekednünk.

A feladataink fő irányain belül azonban a helyi konkrét tennivalókat – különösen pedig a végrehajtás módjait, formáit is rögzítve – minden területen önállóan kell kialakítani.

Pártunk ereje, tömegkapcsolata mindenkor jelentős mértékben függött a párttagok aktivitásától, a párttagok és pártszervezetek tömegek között végzett tevékenységtől. A munkáshatalom megvalósulása után és a szocializmus építésének körülményei közepette is előrehaladásunk fontos feltétele tagságunk aktivitása. A párttagság és a pártszervezetek munkáján túl társadalmunkban is kötelező követelmény minden vezető számára a közéletben való aktív részvétel. Tevékenységük eredményétől, magatartásuktól nagyban függ a széles tömegek viszonya a politikai hatalomhoz, meghatározói annak, hogy miként működnek a szocialista közéleti demokrácia intézményei és fórumai, mennyire válik politikai-közéleti emberré hazánk minden állampolgára. Ha mindezekhez hozzákapcsoljuk, hogy – jövőnk és fejlődésünk érdekében – pártunk XII. kongresszusa azoknak az alkotó energiáknak szellemi képességeknek feltárását, felszínre hozását igényelte, amelyek dolgozó népünkben rejlnek, akkor az is ismételt megerősítést nyer, hogy csakis a demokratikus közszellem, a közös boldogulásunkért önként vállalt felelősség és munka, a szocialista társadalomra jellemző közélet segítheti elő a legfontosabb belső tartalékaink feltárását és hasznosítását. A lazaságok, a közösség érdekeit sértő magatartásformák ellen is csak a szocialista demokrácia erősítésével küzdhetünk eredményesen. Mindezek egyértelműen érvényesek a Magyar Néphadsereg egészére is. Az MSZMP MN Pártbizottságának állásfoglalása egyértelműen rögzíti, hogy: „A közélettről vallott általános elvek a Magyar Néphadseregére is érvényesek... A Magyar Néphadseregben megvalósuló aktív közéleti tevékenységet megkövetelik a szocialista hadseregben jellemző sajátosságok érvényesülése, a párthatározatokban, a szabályzatokban, utasításokban meghatározott feladatok”. Mindannyiunk boldogulására és hasznára tegyünk meg mindent együttes érdekeink megvalósításáért, általános és helyi célkitűzéseink valóra váltásáért.

Soronlevő feladataink a szocialista demokrácia, a munkahelyi demokrácia fejlesztésében

*Dr. Sándor György ezredes,
a hadtudományok kandidátusa*

Szűkebb közvéleményünk egyik napirenden tartott kérdése a szocialista demokrácia, s ezen belül is a munkahelyi demokrácia érvényesülésének lehetősége és valósága néphadseregünk nyújtotta feltételek között. A kérdés megítélése során ha el is tekintünk a szélsőséges véleményektől – amelyek egyrészt összeegyeztethetetlennek ítélik meg az egyszemélyi parancsnoki rendszert és a dolgozók demokratizmusának fejlesztését, másrészt a demokratizmus fejlesztését a katonai sajátosságok figyelembevételével kívánják megoldani – vitathatatlanul napjaink egyik igen összetett problémáját képezik, amelyek megoldásában nézeteink, véleményünk cseréje, közreadása az előrehaladás elősegítője lehet.

A munkahelyi demokrácia fejlesztése érdekében eddig végzett munkánk tapasztalatainak áttekintése önmagában is időszerű, de a probléma aktualitását lényegesen megnövelte az a körülmény, hogy néhány hónappal ezelőtt megjelent a honvédelmi miniszter és a Közalkalmazottak Szakszervezeti Elnökségének 20/80. (HK 14.) HM sz. együttes irányelve a munkahelyi demokrácia továbbfejlesztéséről. Az irányelvokban foglaltak közvetlen feladatokat állítottak valamennyi katonai szervezet elé, amelyeket már 1980-ban érvényesíteni kell, de természetesen a továbbfejlesztést a gyakorlatban a folyamatos, állandó munka eredményezheti, amelynek sikere több tényezőtől függ.

Mint minden tevékenységünknek, így ennek is eredményessége nagymértékben azon múlik, hogyan sikerül megértetni és elfogadtatni a fejlesztésre vonatkozó elképzeléseket, azok szükségességét. A dolog fontosságának belátása, a benne húzódó racionális, a társadalmi hasznosság felismerése az egyik legfontosabb záloga a sikeres munkának. Írásunk első részében ehhez kívánunk hozzájárulni.

A másik, nem kevésbé fontos feltétel azoknak a konkrét ismereteknek az el-sajátítása, amelyek a feladat hozzáértő megszervezését biztosítják. Az emberi kapcsolatok és az ezeket irányító vezető munka napjainkban már nem hagyatkozhat csak a tradicionális, régi formákra és módszerekre. Valójában csak a szabályozók alapos ismerete, valamint egyéb fontos körülmények kialakítása felkészültséget és megfelelő jártasságot kíván. Külön kell arról is szólnunk, hogy minden egyes katonai szervezet, különösen a központhadtáp intézetei rendeltetésük, felépítésük, alapfeladatuk tekintetében számtalan sajátossággal olyan specifikumokkal rendelkezik, amelyek számbavétele szintén elengedhetetlen.

Okfejtésünket azzal kívánjuk zárni, hogy a szocialista demokrácia kiteljesedése néphadseregünkben az elmúlt évek lényeges változásainak figyelembevételével érzékelhető csak teljes mélységében. Csak néhány fontosabb ezek közül a katonai vezetés, szervezés, technikai és fegyverzeti korszerűsítés nyújtotta változások, a hadsereg gazdálkodásában, különösen a decentralizáció nyomán beállott új helyzet, az állomány összetételének, a polgári dolgozók arányának és munkájuk jelentőségének változása is meggyőzően bizonyítja, hogy valóban érdemi, minőségi változások mentek végbe, olyanok, amelyek a munkahelyi demokrácia tartalmát és formáit alapvetően befolyásolják.

Néphadseregünk életében a demokratizmusnak nagy szerepe volt a munkásosztály fegyveres védelmének létrehozása, a hadseregépítése, az ellenforradalmat követő újjászervezése során csakúgy, mint a tudományos technikai forradalom, a hadsereg korszerűsítésével járó nagy feladatok megoldásának idején. Ahogyan társadalmunk egészében, úgy hadseregünkben is a proletárdiktatúra megteremtésével kibontakozó körülmények a polgári demokráciát lényegileg meghaladó, a szocializmus objektív valóságából fakadó, a széles dolgozó tömegek és bennünk a katonák olyan gazdasági, politikai, kulturális jogosultságokat és lehetőségeket nyújtottak, amelyek az ország elnyomottaiból annak uralkodóivá emelte őket. Az élet ugyanakkor azt is megmutatta, hogy nem elégséges az így kivívott döntő fölényre hivatkozva megnyugodni, hanem a mindig adott helyzet politikai szükségességéhez igazodó tartalmi és formaváltozás teremtheti meg a demokrácia tényleges kiteljesedését.

A dolog lényege abban van, hogy e demokrácia értékét nem lehet más demokráciához viszonyítva minősíteni, hanem csak a tartalmi és formai oldal dialektikus egységének számbavételével a konkrét viszonyok függvényében ítéltethők meg és persze továbbfejlesztésük csak ezek alapos ismerete alapján történhet. Nem lehet tértől, időtől elválasztva, a társadalmi valóságtól független demokrácia ideáltípus. A szocializmus saját értékeihez igazított demokráciát valósít meg. Ebből az következik, hogy a szocialista forradalom győzelmével kivívott és a néptömegek számára biztosított demokratikus jogok védelme mellett, a szocializmus előrehaladásával egyidejűleg, de legalábbis azzal szorosan együtt tudatos és célirányos tevékenységet kell kifejteni a demokratikus jogok tartalmi vonásainak kézzelfoghatóvá tétele érdekében és formáinak, módszereinek változtatása, fejlesztése céljából.

Az MSZMP Politikai Bizottsága 1979 április 18-i ülése vette számba a korábban e kérdésben elfogadott határozatának tapasztalatait és az eredmények a meglévő gondok mérlegelése után döntött az üzemi demokrácia továbbfejlesztésének tennivalóiról, valamint a szocialista demokrácia erősítésével kapcsolatos feladatokról a szolgáltatási, intézményi és hivatali területeken. Tekintsük át röviden mi is történt a legutóbbi években ezen a területen. Az 1977 máj. 7-én megjelent MT-SZOT együttes határozat – amely a köztudatba az 1018-as számmal vált ismertté, összefoglalta azokat a legfontosabb feladatokat a párt útmutatásának megfelelően, amelyek az üzemi demokrácia érvényrejutását és állandó fejlődését voltak hivatva biztosítani. Ez két területen ölelte fel a tennivalókat, egyrészt ki kellett dolgozni azokat a fórumokat, amelyek útján a dolgozókat be lehet vonni a vállalat ügyeinek intézésébe. Másrészt körülhatárolni azoknak az alapvető kérdéseknek a körét, amelyekben a dolgozók véleményét nyilváníthatnak, javaslattal élhetnek, illetve eldönthetnek. A határozat a célok mellett megjelölte azokat a

feltételeket is, amelyek biztosítása nyújthat kielégítő megoldást a sikeres teljesítéshez.

A végrehajtás tapasztalatai azt mutatják, hogy tényleges fejlődés ment végbe az üzemi demokrácia tartalmában, formáiban és módszereiben egyaránt. Segítette az üzem előtt álló feladatok megoldását, a dolgozók szélesebb körben és közvetlenebbül vettek részt a döntések előkészítésében, meghozatalában és végrehajtásában. Az általános előrehaladás mellett azonban a megvalósítás eltérő színvonalat mutat, amelynek háttérben szemléletbeli és módszertani fogyatékoságok egyaránt fellelhetők. Különösen az első hónapokban a párt vezető szerepének csökkenését a gazdasági vezetők felelősségének csorbulását, a vezetés operativitását féltették egyesek nem ismerve fel a törekvések lényegét.

A meglévő gondok ellenére az üzemi demokrácia fejlesztése érdekében kifejtett munka eredményes volt és a felgyülemlett tapasztalatok birtokában megteremtődtek a feltételek, hogy további lépéseket tegyünk az üzemi demokrácia, a bizalmi testület fórumainak fejlesztésében.

Néphadseregünkben az üzemi, munkahelyi demokrácia fejlesztéséről szóló irányelvek 1974-ben jelentek meg és 1977-ben az 1018-ast követően együttes intézkedés (a HM és a Közalkalmazottak Szakszervezeti Elnökségének) az üzemi demokrácia továbbfejlesztéséről szabályozta azokat a feladatokat, amelyek a hadseregben dolgozó állomány szélesebb körű bevonását eredményezte a vezetésben. Kijelölte azokat a szervezeteket, ahol az üzemi demokrácia általános követelményeinek érvényt kell szereznie.

Az elsősorban is termelő, szolgáltató üzemekben és intézetekben a párt-, állami, szakszervezeti vezetés felelősségteljes munkájának eredményeként kialakultak az üzemi demokrácia fórumai és a tapasztalatok igazolják, hogy a szocialista demokrácia fejlődésének nélkülözhetetlen színteréről, elengedhetetlen feltételekről van szó. Mindenekelőtt arról, hogy az üzemi munkás munkavállalói és a termelő-eszközök tulajdonosi szerepe a társadalmi munkamegosztás igen magas és bonyolult rendszerében is érzékelhetővé, testközelivé válik. Miután életünk aktív szakaszának jelentős részét a munkahelyen töltjük el az emberi funkciók érvényesülésének, így például az emberi jogok kiteljesedésének is a termelő közösségek döntéshozatali jogának bővülésével szélesedhetnek lehetőségei.

A másik, ugyancsak korunk egyre izgatóbb kérdésének a tudományos és technikai forradalom által előidézett új helyzetnek, amelyben a legfőbb termelőerő az ember szerepének változása eredményez érdeklődésre tart számot, hogy vajon ilyen körülmények közepette, hogyan is bontakozhatnak ki az ember személyiségjegyei, önmegvalósulásának milyen perspektívája látszódik. Minden bizonnyal ez csak azon az úton valósulhat meg, ahol a termelés eredményeként létrejövő használati érték mellett szociális értékének belátása, átélése, legfőbb ösztönzője lesz a termelői egyének. Ezt a problémát a szakirodalom mint a munka humanizációjának kérdését tárgyalja, de az egyén szocializációs folyamatában a hatalom gyakorlásában való részvétel racionalitása vitathatatlanul ebben húzódik. Megoldásának pedig a munkahelyi demokrácia mind fontosabb eszközévé válik.

Mindezekben túl az üzemi demokrácia a dolgozók körében működő politikai, társadalmi szervezetek tevékenysége között is érzékelhetőbb kapcsolatot teremtet. Szerepe a társadalom irányításában csakúgy, mint a vállalati vezetés tekintetében egyre nélkülözhetetlenebb.

A néphadsereg termelőüzemeinek tapasztalatai is megerősítik az előbbieken jelzett tartalmi lehetőségeket. Összefogottan a felsoroltak a társadalmi önkormány-

zat kibontakozásának alapvető feltételeit is jelentik. Hiszen a munkahelyi demokrácia azokat a vonásait fejlesztik ki közéletünknek, amelyek a közösségi irányítás nélkülözhetetlen elemei mint a többségi elv, a közös döntés, kollektív vezetés, testületi irányítás és így tovább. Tagadhatatlan ugyanakkor, hogy életünk egyik legbonyolultabb színteréről van itt szó. Ebben a gondok egy jelentős részét azok a naívnak nevezhető nézetek alkotják, amelyek magáról az önkormányzasi rendről alkotott felfogásról élnek bennünk. Köznapi életünk és gondolkodásunk nehezen láthatja be egy ilyen történelmi fordulat megvalósulásának dialektikus útját. Minden bizonnyal az önkormányzat kibontakozása az állami, egyszemélyi vezetés egyidejű erősítésével fog végbemenni. Ezek nem egymást kizáró, hanem erősítő módon kell, hogy végbemenjenek.

Napjaink egyre érezhetőbb realitása, hogy az egyszemélyi vezetés hatalmi és tekintély viszonyai mellett – ha ma még csak csíráiban is egy-egy területen lényegesen eltérő módon is – megjelennek a kollektíva hatalmi és tekintély viszonyai. Pártunk XI. kongresszusán elfogadott határozat hangsúlyozta: „Társadalmi rendszerünk kiteljesedésének egyik legfőbb feltétele a szocialista demokrácia növelése a társadalmi élet minden területén. Népi hatalmunk annál erősebb, minél szélesebb körű és minél mélyebb a szocialista demokrácia.”¹

Talán a termelőüzemeknél is nagyobb dilemmát jelent a hivatalok, a hadsereg és egyéb állami intézmények vezetési rendjében az önkormányzat elemeinek kifejlesztése. Ez persze önmagában ezeknek a szervezeteknek jellegéből, feladatköréből, vezetési struktúrájának, sajátosságaiból is fakad, de nemcsak ebből. Ma is és még hosszú időn keresztül egyik legnagyobb nehézséget annak megítélése jelent, hogy melyek azok a kérdések, amelyek eldöntésében a közösségnek, a dolgozók beleszólásának arányát kell és lehet szélesíteni. Erre a válasz egyértelmű: minden fontos kérdésben. Igen, bármennyire is meglepőnek tűnik csak ez a szemléletmód, csak ez a felfogás nyújthat elégséges garanciát az üzemi demokrácia további erősítéséhez. Semmit sem tanultak korunk politikai szükségszerűségeiből azok, akik társadalmi, politikai vagy gazdasági kérdéseink megítélését a közösségtől féltik. Az ilyen szemlélet abból a felfogásból táplálkozik, hogy a felkészült vezetők jobban értenek a dolgokhoz és az ő tisztjük ezekben a bonyolult kérdésekben eligazodni és döntésre jutni. De mert a párt- és a társadalmi közvélemény szorítása alól senkisésem bújhat ki, az így gondolkodók azután ahhoz folyamadnak, hogy jelentéktelen, másod- vagy tizedrangú kérdések felett szerveznek vitát, vagy jobbik esetben fontos kérdést is a közösség elé terjesztenek, de oly módon, hogy azon érdemi vita voltaképp ki sem bontakozhat. Ha jobban végig gondoljuk azt a szemléletet vagy magatartásmódot könnyű felismerni azt a hihetetlennek tűnő paradoxont, hogy egyesek azoktól féltik a vezetést, akiktől a jogosultságot ehhez kapták, akik ezzel megbízták. Hiszen azt kell megosztani, ami közös. A néphatalom gyakorlásának az 50-es években kialakult vezetési gyakorlata napjainkban anakrosztikusnak tűnne, egyesek mégis arra kacsingatnak és bizonyításként is utalnak rá.

Egy beszélgetés során az előbbi szemléletmód kifejeződése fogalmazódott meg az alábbi véleményben. Ugyan ki gondolhatja komolyan, hogy mondjuk a minisztériumban egy gépirónő beleszóljon az ágazatot érintő kérdésekbe. Ő csak törődjön azzal, hogy minél kevesebb helyesírási hibája legyen. Hát bizony az ilyen véleményt képviselők által irányított munkahelyen az önkormányzat csírái még nem

¹ MSZMP XI. kongresszus. Rövidített Jegyzőkönyv, 162. old.

igen jelentek meg. Közöttük még időre van szükség ahhoz, hogy megértsék: „A munkahelyi demokrácia a dolgozóknak a vezetésben való részvételét jelenti.”² Mert a dolgozóknak a vezetésbe való részvétele nyújt felsőbbrendűséget a szocialista társadalmiságnak és államrendnek. Ezért is emelte ki Lenin azt a gondolatot: A kérdés lényege az, hogy az öntudatos munkás ne csak gyára gazdájának érezze magát, hanem az ország képviselőjének érezze magán a felelőssége súlyát.

A dolognak természetesen van egy praktikus, gyakorlati oldala is, amely a hatalomgyakorlás megosztásának, célszerűségének bonyolultságával tényleges lehetőségével van összefüggésben. A szaksajtóban legtöbbször a dolog valós nehézségének egyik oldaláról a tömegek felkészültségének, elmaradásának gondjairól olvashatunk, amelyek valójában egyik legfőbb akadálya a munkahelyi demokrácia fejlődésének. De ez csak az egyik oldal, még ha kétségtelenül az egyik legfontosabb is. De a dolog nem kevésbé fontos másik oldala a vezetés hozzáértésének, felkészültségének hiánya. Ez a fogyatékoság addig észrevétlen marad, amíg a döntési mechanizmus kerekai a dolgozóktól igen távol koptatják az idő végtelenségét. Ha azonban a nyíltság és a közvélemény a vezetés jellemzőit alkotják, akkor megszűnik a misztifikáció, akkor a valós érveknek lehet csak súlyuk a döntésben. Könnyen belátható, hogy ahol a munkahelyi demokrácia lassan bontakozik ki, ott mindig fellelhető a vezetés gyengesége, felkészületlensége is. Mert hiszen a nagy horderejű, komoly kérdések eldöntésében a munkahelyi közösség véleményét, javaslatait kikérni és azokat hasznosítani csak azok tudják, akik felkészült vezetők. Hogy a gépirónó mennyire lehet és lesz a véleményalkotás érdemi résztvevője, az az ott dolgozó vezetőkön is múlik. A tévedések elkerülése végett itt nem a jó akaratról, a szándékról szólnunk. Ezt a szocialista vállalatok vagy intézetek vezetőinél természetesen tekintjük. Ha nem arról a szakértelemről, amelyet napjaink vezérestudományának birtoklásából, általában a társadalom-tudományok ismeretéből fakad. Ezeket nem nyújtja egy-egy beosztásba történő kinevezés. Hanem annak alapját képezik, a beosztás ellátásának nélkülözhetetlen feltételei.

Végül is a szemléleti gondokról befejezésként arról kívánunk szólni, hogy a munkahelyi, üzemi demokrácia közvetlen és közvetett formái között milyen valóságos kapcsolat, milyen tényleges szűkséglet húzódik.

Hogy melyik forma alkalmazására kerül elsősorban is sor, az nem annyira a szubjektív elhatározás dolga. Egy-egy szabályszerűség érvényesül itt, amelyre figyelemmel kell lennünk. Más a közösségi vélemény iránti igény a döntések előkészítése, meghozatala, végrehajtása és ellenőrzése során. A vezetés előbb felsorolt összetevőinek lényegi meghatározottságai indokolják egyik, vagy másik forma előtérbe kerülését. Mindcelyik formának megvan a rá jellemző előnye és persze korlátja is.

Nézzük meg elsőként a döntési szférában ezeknek a formáknak az előnyeit, hiszen a demokrácia érvényesülésének ez a fő területe. A döntési folyamatban a képviselői fórumok szerepe a meghatározó, de a közvetlen demokrácia intézményeire a jelenleginél többet kellene építeni. Itt az előny abban van, hogy nincs a dolgozó közösségek és a döntések közé épülő közbeeső, esetenként függetlenedő képviselői szerv, amelynek működése annyira eltávolodhat az őket választóktól, hogy meghaladhatja a közvetlen érzékelés határát. Hátránya ugyanakkor az, (miután nem ad lehetőséget a javaslat részletes vitájára, módosítására) hogy csak az elvetés, elfogadás variánsai között lehet választani.

² Honvédségi Közlöny XXXVI. évfolyam, 14. szám, 145. old.

A döntések előkészítésében is mindkét forma alkalmazása látszik célszerűnek. Gondoljunk csak például a pártkongresszus irányelvi vitájára. Az irányelvek kidolgozását a hozzáértő szakapparátus végezte. Ugyanakkor széles körűen vitára bocsátva a közvetlen fórumok előnyeit is fel lehetett használni. Mindezeket túl a végleges kialakításban fontos helyet foglaltak el a képviselői fórumok is, akik az általuk képviselt szervezetek dolgozóinak, fiataljainak érdekeit képviselik.

A döntések végrehajtásának megszervezése során a szakszerűség, a fegyelem kerül előtérbe. Ilyenkor már nincs helye, de legalábbis csak korlátozottan a vitának, s elsősorban is a hivatali apparátus szerepe domborodik ki.

A közvetlen és közvetett demokrácia fórumai ismét a végrehajtás ellenőrzésében jutnak fontos szerephez.

Eddig nem szóltunk arról, természetesnek tekintettük, hogy a polgári dolgozók munkahelyi demokráciájáról beszélünk, amelynek érvényesülésénél nem hagyhatjuk figyelmen kívül azonban azt, hogy katonai szervezetekben a katonaelet sajátosságai között kell a vázlatosan érintett törekvéseknek érvényt szerezni. Erre az igen fontos körülményre a Politikai Bizottság határozata is utal, amikor kimondja: „A fórumok és jogkörök kialakításában vegyék alapul az üzemi demokrácia keretében működtetett fórumokat és ezek jogait, valamint az eddigi tapasztalatokat, és differenciáljanak a nem vállalati rendszerben működő szervezetek sajátosságainak figyelembevételével. Az érintett területek döntően hivatali jellegűek megfelelően az itteni fórumok jogai értelemszerűen korlátozottabban érvényesíthetők az üzemi gyakorlathoz képest.”³

Ebből az utalásból elsősorban is az következik, hogy egy-egy hivatali vagy irányító szervezetenél a munkahelyi demokrácia teljeskörű érvényesülését kell megteremtünk a hivatal belső életének, működésének, az ott dolgozók kapcsolatrendszerének egyszóval az élet- és munkakörülmények valamennyi vonatkozásában. Azokban a kérdésekben pedig, amelyek a szervezet irányító – hivatali a tevékenység hatókörét illetően más szervezetekre irányul, ágazati vagy országos következményekkel, jár a hivatal vagy irányító szervben tájékoztatni kell ezekről a kérdésekről. Biztosítani kell és lehet ezáltal, hogy beosztástól és pozíciótól függetlenül mindenki megtalálja közvetlen saját munkakörének szerepét és jelentőségét abban a gépezetben, amelynek tagja. De ez a tájékozottság azt is szolgálja, hogy minél hozzáértőbben végezze munkáját szélesebben látva annak hatását, következményét.

A dolog másik oldala a katonai szervezet jellegével összefüggésben, hogy a munkahelyi demokrácia biztosítása az államilag kinevezett egyszemélyi parancsnokra hárul, másrészt a hivatásos és több helyen a tényleges állomány együtt dolgozik, teljesíti szolgálati kötelemait a polgári dolgozókkal. Rájuk hogyan, milyen mértékben vonatkoznak ezek a kérdések és gyakorlatilag feltéve a kérdést, például egy munkaértekezlet munkájában részt vegyenek-e vagy sem? Nézzük meg elsősorban is a dolog elvi oldalát. Néphadseregünk szocialista jellegének elválaszthatatlan részét képezi a szocialista demokrácia és fejlődésének erejének egyik kiapadhatatlan forrását nyújtja. A hivatásos állomány tekintetében a demokratikus joggyakorlat lehetősége mindenekelőtt a hadseregben dolgozó pártszervezetek életében biztosított. A hivatásos katona – mint alegységének, egységének politikai tényezője – mindennapi életében él is ezzel a lehetőségével és azokban a kivételes

³ „Az üzemi demokrácia erősítésének időszerű kérdései.” Titkári tájékoztató, 1979. 6. sz., 8. old.

esetekben például, amikor a szervezet vezetője nem párttag a Politikai Bizottság 1967 márc. 7. határozata lehetőséget nyújt számára a párt fórumain és munkájukban való részvételre.

Ez a gyakorlat azért is nagy jelentőségű, mert épp pártunknak a társadalomban és a hadseregben betöltött szerepéből következik, hogy a pártdemokrácia a szocialista demokrácia magja, amely meghatározó hatással van a szocialista demokrácia minden területére. A párton belüli demokrácia fejlesztése szintén napjaink soronlevő feladata, amelyben az előrehaladás fontos feltételei a választott testületek szerepének növelése, a tagság aktivitásának fokozása a párt politikájának kidolgozásában, végrehajtásában és ellenőrzésében. A pártélet által biztosított fórumok egy része a párton kívüli állomány számára is lehetőséget nyújt a közügyekbe történő beleszólásra, véleményük kifejtésére. A szolgálati szabályzat ugyanakkor szintén több olyan fórumot, tanácskozást értekezletet ír elő, tiszti gyűlések, állománygyűlések, különböző társadalmi bizottságok működtetését, amelyek lehetőséget nyújtanak és ösztönöznek a közösség vezetésbe történő bevonására. Maga az egyszemélyi vezetés is feltételezi a kollektív véleményalkotás folyamatát. Az egyszemélyi vezetés nem a kollektivitás ellen, hanem épp arra támaszkodva a határozatlanság, a zűrzavar, az anarchia ellen nyújt biztosítékot. Mindezzel persze korántsem akartuk azt állítani, hogy a hivatásos állomány számára kialakult és bevált fórumok és jogosultságok örökkévalók. Fejlesztésük a párt- és katonai vezetés egyik felelősségteljes soronlevő feladata.

De, hogy válaszoljunk a magunk által feltett gyakorlati kérdésre is, úgy gondoljuk, hogy a munkaértekezleten, ahol a polgári dolgozók demokratikus jogai érvényesülnek, a velük együtt dolgozó hivatásos állománynak a részvétele indokolt és célszerű. Elsősorban is azoké, akik különböző szintű vezető, irányító szerepet töltenek be és akiknek feladatuk a munkahelyi demokrácia kibontakoztatása, a szerv vagy intézet vezetője erőfeszítéseinek támogatása.

Fejttegetésünk során reméljük, nyilvánvalóvá vált, hogy azoknak a kérdéseknek a körét tekintettük át, amelyek a szemlélet alakítását, a munkahelyi demokrácia fejlesztésének szükségességét bizonyítják. A továbbiakban a gyakorlat igényével vegyük számba, mit is kívánnak az új szabályzók a katonai vezetőktől, igazgatóktól.

II.

Bevezetőként itt is le kell szegeznünk, hogy az új szabályzók és rendelkezések semmiféle olyan dolgot nem határoztak meg, amelyekről korábban már ne hallottunk volna, vagy amelyeknek egy részét már eddig is ne alkalmaztuk volna szervezeteink egy részénél.

Az új 20/80. HM-KSZE együttes irányelv az 1001/80. MT-SZOT együttes határozatából kiindulva azt az alapvető elhatározást szankcionálja néphadseregünkben, hogy az üzemi demokrácia fejlesztésére hozott 1977-es határozatot a végrehajtás során nyírt eddigi tapasztalatok figyelembevételével ki kell terjeszteni a szolgálati, intézményi és hivatali területekre, a „nem vállalati” rendszerben működő szervezetek sajátosságainak figyelembevételével.

Az üzemi demokrácia fejlesztésére hozott határozat alapvetően két irányban jelölte meg az előrehaladás útját. Elsőként előírta a vállalatnál dolgozók közvetlen részvételének lehetőségét, formáit, és kérdéseit a döntések előkészítésében, fontos elhatározások kialakításánál a vélemények kikérése és javaslattevési joguk

kiszélesítése érdekében. Itt elsősorban is arról van szó, hogy a korábbi termelési tanácskozások jellegét kellett megváltoztatni, illetve olyan új fórumokat – munka-értekezletet – kell összehívni, amelyeken a termelés feladatainak megbeszélésén túl a dolgozóknak közvetlenül lehetőségük nyílik a vállalt életét alapvetően érintő kérdések eldöntésében részt venni.

A másik nem kevésbé fontos irány, amelynek kibontakoztatása szintén összetett feladatokból áll, a dolgozók közvetett részvételének továbbfejlesztése a vállalati ügyek intézésében. Ezt előzte meg mintegy 50 nagyüzemben folytatott kísérlet, amelynek tapasztalatait felhasználva a Politikai Bizottság végül is úgy foglalt állást, hogy a bizalmiak (főbizalmiak) tanácskozását kell felruházni azokkal a jogosultságokkal, amelyek a dolgozók képviselését biztosítják.

Többek között ez is egyik előidézője volt azoknak a változásoknak, amelyek a legutóbbi szakszervezeti választások során a szervezeteinkben korábban működő osztálybizottságok és szakszervezeti tanácsok helyett egy lényegesen operatívabban működő irányító szervezeteket hoztak létre. A képviselésben a lényegi változás annak révén következik be, hogy még korábban a bizalmi olyan láncszeme volt a szakszervezeti munkának, amely a felsőbb elhatározások közvetítését teljesítette, most jogokkal és hatáskörrel felruházva érdemi szerepkört kapott, olyat, amelyet nem lehet valójában nem teljesíteni. Hiszen a bérbesorolást tekintve, mint egyik legfontosabbat, ma már csak a bizalmi egyetértésével lehet megjeitni, hogy a többi egyéb kérdést ne is említsük. Ennek a változásnak fontos kifejeződése volt a választások során az a felfokozott érdeklődés, amely a bizalmi személyének kiválasztása körül kialakult.

Korábban a szakszervezeti és állami vezetők gondja a jelölés kialakításában abban gyökerezett, hogy miután mindenki húzódott a funkció vállalásától végül is valakit – mondjuk meg őszintén egyáltalán nem a legjobban felkészült munkatársukat – megválasztották. Most azonban, mert e kérdések eldöntésében tényleges szerep hárul a bizalmiakra mindenkinek jól felfogott érdeke lett a legjobbak kiválasztása és megválasztása.

Visszatérve közvetlen tennivalóinkra elsősorban is minden szervezetünkben, intézetünkben a parancsnokoknak és igazgatóknak a szakszervezeti bizottsággal felül kell vizsgálni a szervezet működési utasítását, vagy az e tárgyban korábban kiadott parancsnoki intézkedést és vagy új működési szabályzatot – parancsnoki intézkedést kell kiadni vagy a meglévőt kell kiegészíteni azokkal a módosításokkal, amelyek az együttes irányelvből adódnak.

Azokban a termelő üzemekben, ahol a vállalati jelleg alapján már 1977-ben bevezették az üzemi demokrácia fórumait és alkalmazták az ezzel kapcsolatos követelményeket, most számunkra minden bizonnyal ez az irányvel új feladatot nem tartalmaz. Ennek ellenére a kiadás jó alkalom arra, hogy áttekintsék saját tapasztalataikat, és adódhatnak kisebb igazítások, további pontosítások.

Milyen kérdéseket kell módosítani a működési szabályzatokban?

Miután ebben az okmányban kell rögzíteni a szervezet működésének alapvető elveit, funkciójából következő munkarendjét, az egyes részek funkcionális kötelezettségeit és a munkamegosztással kapcsolatos kérdéseket a vezetéssel összefüggő jogosultságokat és hatásköröket, így ennek megfelelően kell rögzíteni benne a munkahelyi demokráciával kapcsolatos kérdéseket.

Tehát itt kell meghatározni a katonai szervezet munkahelyi demokratikus fórumainak (tanácskozások, értekezletek, ülések) működési rendjét, hatáskörét és funkcióját, összehívásuk gyakoriságát, valamint a beosztott vezetők ezzel kap-

csolatos kötelezettségeit. Az ezt konkrétuságában meghaladó szabályozásokat a munkatervben kell rögzíteni.

A működési szabályzat átdolgozása során – mint már említettük – abból kell mindenkinek kiindulni, hogy a munkahelyi demokrácia a dolgozóknak a vezetésben való részvételét jelenti.

Ennek érvényesítése akkor bontakozhat ki, ha az általunk megjelölt átdolgozás az intézetben belül jogot biztosít a megfelelő tájékoztatáshoz a munkahelyi eredményeket, problémákat illetően, egyes döntések kialakításában való részvételhez és azok végrehajtásának ellenőrzéséhez.

Köztudott, hogy a termelés vagy szolgáltatás bonyolult folyamatának és a kialakult munkamegosztásnak egyenes következménye az elkülönült irányító apparátus léte. Szükségessége és funkcionálása nem zárja ki, nem teszi feleslegessé a végrehajtásban dolgozók részvételét az irányításban. Ellenkezőleg, a munkáshatalomnak a szocialista demokráciának ez alapvető eleme, nélkülözhetetlen feltétele. A dolgozók nem csupán javaslatokat tehetnek, hanem közvetlenül részt vehetnek a döntések előkészítésében, sőt számos kérdésben közvetlenül, vagy képviselőik útján döntenek. Az a vezető cselekszik helyesen, aki felismeri azt a gazdag forrást, ami a dolgozók tapasztalataiból fakad, megbeszéli velük tervcéljait, megosztja gondjait, számíttatja a véleményükre, közreműködésükre. A közös cselekvést a közös érdekek kívánják. Minden beosztott és vezető közös érdeke, hogy a gazdálkodásban a hivatali munkában jobb eredményeket érjenek el. A felsorolt gondolatokat zárjuk egy nem kevésbé fontos útmutatással. A felvázoltak érvényesülésének lényeges feltétele ugyanakkor, *hogy a dolgozók körében is kellően tudatosuljon, hogy a munkahelyi demokrácia nemcsak jogot jelent, hanem felelősséggel is jár, aktív és fejelemzett közreműködést kíván a döntések és határozatok megvalósításában.*

Igen lényeges a feladatok kialakítása során annak áttekintése, hogy a munkahelyi demokráciának feladata a munkahelyi érdekviszonyok feltárása, egyeztetése, képviselése és védelme a társadalmi érdekek elsődlegessége alapján. A munkahelyi demokrácia feltételeinek biztosítása biztosítja a dolgozók részvételét a munkaszervezés tökéletesítésében, a kedvezőbb munkafeltételek kialakításában, a belső rend, szervezettség fokozásában. Széles körű kibontakozása elősegíti a nyílt, őszinte, közvetlen munkahelyi légkört, az elvtársi segítőkészséget és kritikai szellemet a jobb emberi viszonyokat. Ily módon az irányítás fontos eszköze a szocialista munkamorál tudatos alakításának a dolgozók közéletisége, politikai aktivitása fejlesztésének.

Nem feledkezhetünk meg arról, hogy *a hadseregben a munkahelyi demokráciának közvetlenül és végsőfokon a harcászultság magas szinten tartását, állandó fejlesztését kell szolgálnia.* Ez mintegy kiegészíti és a vele szemben támasztott követelményekben első helyre emeli azokat a feladatokat, amelyek a dolgozók szocialista tudatának fejlesztésével, társadalmi, közéleti aktivitásának erősítésével vannak egyrészt kapcsolatban. Másrészt segítse elő felelősségérzetüket a honvédelmi politika területükön történő maradéktalan megvalósításáért, saját közvetlen feladataik eredményes teljesítéséért.

A munkahelyi demokrácia tartalmában és fórumaival is szervesen illeszkedik a vezetés rendjéhez. Csak egy mondatnyi kitérővel szeretnénk megjegyezni, hogy azokban a szervezetekben, ahol a vezetés decentralizációja nem ment végbe, vagy nem mehett végbe, ott a munkahelyi demokrácia közvetlen jellege kevésbé ér-

vényesülhet, vagy csak az összdolgozói munkaértekezlet teremthet ehhez feltételt. *A vezetés részéről tehát a munkahelyi demokrácia működéséhez biztosítani kell:*

a) A dolgozók bevonását munkájukkal, élet- és munkakörülményeikkel kapcsolatos alapvető kérdések eldöntésében.

b) Tájékoztatásukat a végzett munkáról általában és részletesen a dolgozókat érintő kérdésekben.

c) A dolgozók javaslatainak, észrevételeinek, véleményüknek érdemi intézését.

d) A fórumok működési feltételeit.

e) A vezető közvetlen közreműködését a közösségi állásfoglalás kialakításában.

A felvázoltak messzemenő figyelembevételével a parancsnokok a szakszervezeti vezetőkkel egyetértésben rögzítsék azoknak a fórumoknak a körét és gyakoriságát, amelyek szervezetük, intézetük körülményeiből és feladatkörükből, felépítésükből következnek. Hangsúlyozni kívánjuk, hogy a most kiadott együttes irányelv egyrészt átfogóan szabályozza a munkahelyi demokrácia fórum-rendszerét és az egyes fórumok jogosultságát, ami nagymértékben megkönnyíti feladatainkat, másrészt tartalmaz több olyan új elemet, amelyre figyelemmel kell lennünk. Ezek közül a legfontosabbakat kívánjuk az alábbiakban felvázolni.

Így például a termelési tanácskozást a korábbinál szélesebb körre terjeszti ki, amikor is a költségvetési üzemeken túl a jelentős – a néphadsereg egészét érintő – termelő, javító vagy tároló tevékenységet folytató katonai szerveket is bevonta.

Ugyancsak új elem az együttes irányelvekben a munkaértekezlet jogkörének kibővülése. Voltaképp a munkaértekezlet válik a katonai szervezetek munkahelyi demokráciájának legszélesebb közvetlen formájává. Ezért teljesen érthető, hogy a figyelmet ezen értekezletet jogosultságaira kell fordítanunk. Mit ír elő az irányelv? „A munkaértekezlet rendeltetése: a parancsnoki (vezetői) tájékoztatás az előző értekezlet óta eltelt időszakban végzett munka tapasztalatairól, az eredményekről, a célkitűzésekről, a soronlevő feladatokról, a dolgozókkal szembeni követelményekről, valamint arról, hogy milyen intézkedések történtek a dolgozók javaslatai alapján. Lehetővé kell tenni a véleménynyilvánítást, javaslattételt a munka értékelésére, a munkakörülményekre és egyéb a dolgozókat közvetlenül érintő valamennyi kérdésre vonatkozóan.

A munkaértekezletet a következő jogok illetik meg:

a) Dönt a munkaverseny helyi formáiról, az azokban résztvevő dolgozók erkölcsi, anyagi elismerésére rendelkezésre álló összegek felhasználásának elveiről, a versenyvállalások elfogadásáról, és a jogszabályok által a határcörébe utalt elismerések, kitüntetések adományozásáról.

b) Véleményezi a katonai szervezetre vonatkozó „Parancsnoki (igazgatói) intézkedés” tervezetét, az adott szervezeti egység (osztály, műhely, csoport stb.) munkaterv-tervezetét és a végzett munkáról szóló parancsnoki (vezetői) beszámolót.”⁴

A továbbiakban az irányelv részletesen szabályozza azoknak a kérdéseknek a körét, amelyek eldöntése során biztosítani kell a dolgozók véleményének kifejtését.

⁴ Ld. Közlöny, 147–148. old.

Könnyen belátható, hogy a dolgozókat és a munkát alapvetően érintő minden kérdésben törekedni kell a közösség véleményének kikérésére.

Egyáltalán nem kívánjuk azt állítani, hogy a közösség elé bocsátandó kérdések körének kiválasztása egyszerű feladat. És mert új dologról van szó, talán könnyebben is tudnánk olyan példákkal, parancsnoki intézkedésekkel szolgálni, amelyet nem, vagy csak bizonyos vonatkozását kell véleményezésre bocsátani. De most épp abban áll minden egyes vezető feladata, hogy keresse és találja meg azoknak a kérdéseknek a körét, amelyek a közösség tapasztalataival megnyugtatóbban készíthetők elő döntésre. Ez nehezebb, mint bizonyítani a dolog bonyolultságát. De hát a vezetés az bizony nem is könnyű dolog.

Befejezésül még néhány szót a képviselői szervek, a bizalmiak munkájáról. Itt is legfontosabbnak a jogosultságok helyes értelmezését tekinthetjük. Az irányelvek a bizalmiak (bizalmi küldöttek) testületének döntésére bizza a „Parancsnoki (igazgatói) intézkedés” elfogadását. Ebben az intézkedésben, amelynek időtartama a szerv jellegétől meghatározott, de általában egy évre szóló, azoknak a kérdéseknek a körét kell meghatározni, amelyek a munka általános rendjével, szervezettségével, a munka feltételeivel, azokkal a szabályozókkal kapcsolatosak, amelyek az általános működési rendet biztosítják. Ami a terjedelmi határokat megnyugtatóan nyújtja, az a kiegészítés, hogy nem haladja meg a szervezet vagy intézet belső életét. Valójában a katonai szervezetekben dolgozók „kollektív” szerződéséről van itt szó, a vele szemben támasztott tartalmi követelményeknek a katonai sajátosságok messzemenő figyelembevételével.

Ugyancsak lényeges megszorítás, hogy a katonai szervezetekben működő szakszervezeti bizalmiak testületi ülésének véleményezési joga a katonai vezetők éves tevékenységére nem terjed ki.

Az elmondottak természetesen csak az együttes irányelv alapos tanulmányozásával és felhasználásával nyújthat segítséget a munkahelyi demokrácia előttünk álló fejlesztésének megoldásához. Még egyszer arra szeretnénk hivatkozni, hogy mind minden új, ennek az érvényesítésében is különösen az első időkben, kisebb-nagyobb gondok, nehézségek támadhatnak. De ezek, ha megvan bennük a szükséges elhatározás leküzdhetők. Hívjuk ehhez segítségül a szakszervezetek tapasztalt vezetőit, aktivistáit és velük egyetértésben könnyebben leszünk úrrá a nehézségeken. Mindezekben túl igen fontos, hogy érvényesüljön pártunk útmutatása, amelynek követelménye fejezze be mondanivalónkat: „A Politikai Bizottság fontosnak tartja, hogy tovább növekedjék a pártszervek és szervezetek felelőssége, irányító és ellenőrző szerepe a szocialista demokrácia, az üzemi demokrácia erősítésében. Jobban támaszkodjanak a szakszervezetekben, a KISZ-ben, valamint az állami, gazdasági vezetésben dolgozó kommunistákra . . . Segítsék és ellenőrizzék a demokratizmus még teljesebb kibontakozását. Határozottan képviseljék a népgazdasági érdekek elsődlegességét. Továbbra is végezzenek agitációs és propaganda munkát, annak érdekében, hogy erősödjék az egységes értelmezés és tevékenység a szocialista demokrácia, az üzemi demokrácia érvényesítésében, továbbfejlesztésében.”⁵

⁵ Ld. Titkári tájékoztató, 8. old.

HARCKÉSZÜLTSEG ÉS HADTÁPKIKÉPZÉS

Az MN hadtáp mozgósítási rendszerének alakulása az elmúlt tíz éves időszakban

Gombás Kálmán ezredes

A Magyar Néphadsereg mozgósítási rendszerében a felső vezetés döntése alapján 1979. évben jelentős korszerűsítés következett be.

Az ezt megelőző és 1979-ig érvényben lévő rendszer az 1967 évben kiadott „M” utasítás és annak végrehajtási utasításain alapult és gyakorlatilag több mint egy évtizedig szolgálta az „M” apparátus tevékenységének alapját. Emellett biztos alapokat teremtett a minőségileg új, a korszerű követelményeket minden tekintetben kielégítő új rendszerre történő problémamentes áttéréshez.

Az 1979. évi minőségi változás gyakorlatilag úgy fogható fel, mint az azt megelőző évtized mennyiségi változásainak összegeztet eredménye.

Visszatekintve az 1967-től 1979-ig eltelt időszakra nyugodtan megállapíthatjuk, hogy az MN és ezen belül az MN hadtápszolgálat mozgósítási rendszere komoly mértékben fejlődött, korszerűsödött. E cikkben a teljességre törekvés nélkül a fejlődést kívánom közzetadni részben a történelmi visszapillantás, részben pedig az összefüggések tisztázása érdekében. Egyúttal az MN hadtápszolgálat területén segítséget kívánok adni a mozgósítási feladatokat végrehajtó állományoknak a további tennivalókra, hogy ez által is gondolatokat ébresszek az alulról jövő kezdeményezéshez.

Mozgósítás hadtápbiztosítása tervezésének korszerűsítésével kapcsolatos feladatokat gyakorlatilag 1969 évben kezdtük meg és első alkalommal az az évi őszi szervezés során alkalmaztuk.

A bevezetett új rendszer eredményesen biztosította a két éves „M” tervezési időszakra történő áttérést és a hadtáp anyagi-technikai ellátottság két tagozattal lejjebb való ismeretét és irányítását.

Egyértelművé váltak a felső szintből kiinduló és az alulról-felfelé történő tervezési forma rendszabályai, továbbá a biztosítási, elosztási és átcsoportosítási elvek és jogkörök.

A mozgósítás anyagi biztosításának kidolgozásába és végrehajtásába bevont új középirányító szervek (MN Htp. Közp. „M” törzs, MN Htp. szolgálat főnökségeknél alárendelt anyag- és áruforgalmi osztályok) az MN hadtáp törzs, valamint az MN szolgálatfőnökségek közvetlen szakmai irányítása mellett feladataikat eredményesen hajtották végre.

Az „M” anyagok megalakítása, tárolása és nyilvántartása, valamint a bekövetkezett változások időszakonkénti pontosítása az alaputasítás világos és egyértelmű előírásai eredményeként maradéktalanul végrehajtásra kerültek.

A tervezés korszerűsített rendszere lényegében négy éven keresztül beváltotta a hozzá fűzött reményeket és biztos alapot teremtett a további korszerűsítés számára.

Az utasítás alapján végrehajtott tervezési feladatok elemzése során később az is megállapítást nyert, hogy az új rendszer pozitív vonásai mellett egy sor negatívumot is tartalmaz. Konkrétan:

- az egyes szolgálati ágak tervezési rendszere sokkal nagyobb mértékben különbözött egymástól (forma, tartalom, példányszám) mint ahogy azt a sajátosságok megkövetelték;

- a csapatoknál szerkesztett tervek felterjesztése után a magasabbegységek-nél, majd a seregtesteknél a feldolgozás aprólékos, hosszadalmas munkát jelentett, melynek során sok volt a hibalehetőség forrása.

Tovább bonyolította a helyzetet az, hogy az 1970-es évek első felében tovább növekedett a csapatok „M” anyagi ellátottsága, a tartalékos hadkötelesek részére a hadiruházat kiadása általánossá vált, új középírányító szervek léptek a hadrendbe.

A fenti tények 1973-ban szükségszerűen maguk után vonták - követelményként - a hadtápszolgálat „M” anyagtervezési rendszerének további korszerűsítését, olyan igénnyel, hogy az tükrözze az addigi fejlődést és mintegy 6-8 évig érvényben tartható legyen.

Az MN hadtáp törzs az MN hadtáp szolgálat főnökségek és seregtest hadtáp törzsek kollektív munkája eredményeként 1973 évben tovább tökéletesítették a rendszert, melynek főbb jellemzői az alábbiak voltak:

- tartalmazta a mozgósítás hadtáp anyagi-technikai biztosításával kapcsolatos valamennyi rendszabályt, a tervezéstől a végrehajtásig bezárólag;

- egységesítette valamennyi szolgálati ág tervezési mechanizmusát beleértve a tervezési okmányok formáját és példányszámát is;

- differenciálta az egyes tervezési szintek feladatait, a rendszerbe lépett „központ”-ok több területen (összesítés, utalványozás stb.) mentesítették az MN hadtáp szolgálat főnökségeket a kidolgozói munkától;

- lehetővé tette a jelentési okmányok gépi úton történő feldolgozását, ezáltal mentesítette a különböző tervező szervezeteket a manuális munkát végző összesítéstől.

Már az utasítás kiadásakor láttuk azonban, hogy ezt is átmeneti megoldásnak tekinthetjük és az előfeltételek létrejöttének függvényében előbb utóbb át kell térnünk a gépi adatfeldolgozáson alapuló felső szintű tervezési rendre.

Az utasítás emellett nem oldotta meg teljes mélységben a csapatok hadtáp tisztjei mentesítését a nagytömegű manuális munkától és nem biztosította a maximális pontosságot. Az állomány és rendfokozati arányok felülvizsgálata eredményeként a hadtápszolgálatba különböző beosztásokba polgári személyek kerültek, akiknek e téren még nem volt tapasztalatuk.

A fenti okok miatt 1976-ban megkezdtük a további korszerűsítés vizsgálatát, melyhez kedvezően járult hozzá, hogy az MNHF-ségen létrejöttek a gépi adatfeldolgozás kedvező személyi és technikai előfeltételei. Ennek eredményeként

kidolgoztuk a központi tervezés rendszerét, melyet az eü. szolgálat területén már 1977 őszén kísérleti jelleggel realizáltunk. E tapasztalatokra alapozva vezettük be MN szinten 1979 őszén az új rendszert, melynek főbb jellemzői az alábbiak:

- a tervezés valamennyi folyamata gépi úton történik, ezáltal biztosított a maximális pontosság és tehermentesítve vannak a végrehajtók a nagy mennyiségű manuális munkától;

- a vezetés valamennyi szintje részére biztosítjuk a szükséges adatokat és azok folyamatos naprakészségét;

- a jelenlegi 2 évenkénti ismételt részletes tervezés időszakát 6-8 évre toljuk ki;

- a feldolgozott állománytáblák adatai más munkaterületeken is rendelkezésre állnak a vezetés számára.

Az anyagi és technikai eszközök tervezési folyamata – mint főterület – mellett az 1979 évben kiadott új szabályzat a mozgósítás hadtápbiztosításának egyéb részterületeit is rendezte, konkrétan:

- a mozgósítási szállítások tervezését és végrehajtását;
- a laktanyába visszamaradó anyagok összegyűjtését, jelentését és felhasználását;

- az anyagok és technikai eszközök tárolását, karbantartását és frissítését;

- a különböző szintű tartalékok (BH, megyei és VK) ellátását;

- a hátországi katonai szervezetek utaltsága és ellátása tervezésének és szervezésének alapvető kérdéseit.

Az új rendszerrel kapcsolatos eddigi tapasztalataink azt igazolják, hogy hosszabb távon kielégíti az igényeket és várhatóan az elkövetkezendő évtizedben – kisebb korrekciók kivételével – jelentősebb változtatásra nem lesz szükség. E téren további feladatunknak azt kell tekintenünk, hogy az eü. szolgálat mellett a többi hadtáp szolgálati ágánál is áttérjünk legkésőbb 1981 őszéig az új tervezési rendre. Ezel párhuzamosan pedig a hadtápszolgálat valamennyi szintjén be kell gyakoroltatnunk a személyi állománnyal a tervezéssel, okmányok pontos kitöltésével kapcsolatos feladatait, mert a gépi tervezés eredményesen csak akkor alkalmazható, ha az alapbizonylatok a valós helyzetet tükrözik és pontosak.

A Magyar Néphadsereg *ideiglenes hadtáp anyagi és technikai hadinormáit* az „M” anyagtervezési utasítással egyidőben 1969 év őszén adtuk ki.

Az első ízben kiadott hadinormák az előzőekhez viszonyítva korszerűbbek voltak, kezelésük egyszerűbb volt, azok alapján a csapatok az „M” anyagtervezést közel egy évtizeden át sikeresen végrehajtották.

Fogyatékosága viszont az volt, hogy éveken keresztül nem kerültek kiadásra a közlekedési szolgálat hadinormái, az egészségügyi szolgálat normafüzete túlzottan bonyolult volt és nem tartalmazta a 30 napos készletre vonatkozó számvetési alapadatokat, az üzemanyag szolgálat normafüzetéből hiányoztak a – számvetések elkészítéséhez szükséges – gépek adatai.

A fentiek alapján célszerűnek látszott már 1973-ban a hadinormák felülvizsgálata, átdolgozása és újólag történő kiadása, melyet az alábbi tényezők is indokoltak:

- az MN új szervezeti struktúrájának a kialakulása, új seregtestek és seregtest szintű szervezetek, az MN hadtáp középírányító szervei hadrendbe lépése, mások megszűnése;

- egyes hadrendi elemek összevonása, új típusú szervezetek létrehozása;
- MN szinten az anyagok és technikai eszközök vonatkozásában bekövetkezett profiltisztulás;
- hadinormák további tökéletesítése, kiszélesítése, anyagi előfeltételeinek létrejötte.

E kérdésben az MNVK illetékes szervével egyetértésben arra az álláspontra jutottunk, hogy az új végleges normák kialakítása előtt az anyagokat rendszerezni kell, azzal a célkitűzéssel, hogy az állománytáblában szereplő anyagok körét szűkítsük, a normákban meghatározott anyagok körét pedig szélesítsük, továbbá tegyük azokat alkalmassá gépi adatfeldolgozásra. Ennek realizálása hosszabb kimunkálást igényelt, ezért figyelembe véve a strukturális és szervezeti változásokat 1973 őszén szükséges mértékben a hadinormák helyesbítését hajtottuk végre, az új végleges normák kiadását pedig 1977-ben és 1979-ben két ütemben realizáltuk.

E kérdést összegezve úgy ítéljük meg, hogy az új ideiglenes hadinormák hosszabb távon érvényben tarthatók és a későbbiek során belépő új eszközök és anyagok azokba illeszthetők. Ennek következtében a jövőben lényeges módosítást nem tartunk célszerűnek.

A mozgósítás esetére kiírt *tartalékos állomány hadiruházati ellátását* 1967-től - a mozgósítási rendszer korszerűsítésének szerves részeként - folyamatosan végezzük.

A rendszer bevezetéseként - kísérleti jelleggel - 1966-1967-ben két magasabbegység tartalékos állománya részére adtuk ki a hadiruházatot, azzal az elgondolással, hogy pozitív tapasztalatok esetén a rendszert fokozatosan az egész MN-re kiterjesztjük.

A tartalékos hadkötelesek hadiruházattal történő ellátása során 1971-1974-ig folyamatosan a lebiztosított tartalékos állomány megkapta a hadiruházatát és azóta tárolja a lakásán.

A hadiruházattal történő ellátás rendszere kifejlesztésének időszakában a tartalékos hadkötelesek bevonulási paranccsal történő ellátását az egységek jelentős részénél összehangoltuk a hadiruházat kiadásával.

Az ellátás kezdeti időszakában 1974-ig kiírás megszűnése esetén a felszerelést a kiegészítő parancsnokságok vonták be és juttatták el az alakulatokhoz. Az „M”-re újonnan kiírt hadköteleseket pedig az alakulatok látták el hadiruházattal. A területről elköltözött hadkötelesek nem vitték magukkal hadiruházataikat, az tőlük bevonásra került és ha az új lakóhelyükön kiírásra kerültek ismételten be kellett őket öltöztetni. Mindez a tartalékos állomány gyakori mozgásával (munkából való kiesésével, utaztatásával) és jelentős adminisztrációval járt.

A beöltöztetett tartalékos hadkötelesek létszámának növekedésével a felszerelés szervezettségével és az ellátott tartalékos állománynál a ruházat megőrzésével és megóvásával kapcsolatos kedvező tapasztalatok mellett a problémák köre is bővült, mivel a tartalékosok ellátása napi feladattá vált és ez jelentős terhet rótt az alakulatok ruházati szolgálatára, a kiegészítő parancsnokságokra, valamint - a ruházati szolgálattal nem rendelkező - „M” törzsek állományára.

A fennálló problémák és gyakorlati tapasztalatok azt mutatták, hogy a meglévő szervezetekre épülő végrehajtás, a feladatok és a felelősség megosztásának akkori rendje az ellátási rendszerben adódó lehetőségeket a kívánt mértékben nem juttatták érvényre.

Ugyanakkor figyelembe kellett venni azt a tényt is, hogy a fennálló problémák ellenére a hadiruházati ellátás rendje alapjaiban bevált. Azzal, hogy a tartalékos hadkötelesek hadiruházatukat a lakásukon tárolják és abban vonulnak be, pozitívan hatott a mozgósítási készenlét időnormáira is.

Az új rendszer pozitív és negatív vonásait összevetve arra a következtetésre jutottunk, hogy eredeti célkitűzéseink fenntartása mellett szükséges a végleges rendezés. Ennek alapján az érintett szervek együttműködésével kidolgoztuk a mozgósítási rendszernek legjobban megfelelő korszerűsített ellátási rendet, amely tehermentesíti a csapatokat és kiegészítő parancsnokságokat, biztosabbá teszi az ellátást, ugyanakkor egyszerűsíti az adminisztrációt.

A korszerűsített rendszer lényege, hogy a megyénként létrehozott hadiruházati részlegek útján, a tartalékos hadkötelesek a nyílt mozgósításra vonatkozó bevonulási paranccsal történő ellátásukkal egyidejűleg a hadiruházatukat is megkapják. A részükre kiadott hadiruházatot a hadkötelesek – alakulatok közti átcsoportosításuk, illetve más megyébe történő elköltözésük esetén – magukkal viszik, melynek okmányolása a részlegek között történik.

A végrehajtott ellenőrzések és az eddigi tapasztalatok azt mutatják, hogy a korszerűsített rendszer bevált, megfelel a követelményeknek. Ezt igazolják az alábbiak:

- az alakulatoknál megszűnt az ellátással járó leterheltség, ami különösen a ruházati szolgálattal nem rendelkező alakulatoknak és „M” törzseknek kedvez;

- több száz helyen történő ellátás leszűkült a 20 hadiruházati ellátó részlegre, ugyanakkor a kiegészítő parancsnokságokon csökkent az adminisztráció azáltal, hogy az alakulatok helyett csak a hadiruházati ellátó részlegekkel működnek e téren együtt.

- azzal, hogy a hadköteleseket átcsoportosításuk, illetve más megyék területére történő elköltözésük esetén a hadiruházat leadásával és újbóli felvételezésével nem terheljük (csak az okmányok mozognak a részlegek között), jelentősen csökkentjük kivonásukat a termelő munkából;

- az eddiginél kevesebb ráfordítással végezhető a hadiruházat mozgatása, biztonságosabb a nyilvántartás, jobban biztosítható a méretarányos cserekészlet, megbízhatóbb az ellenőrzés.

Természetesen emellett, hogy egyértelműen megállapítható, hogy az új rendszer bevált az elmúlt években, problémák is jelentkeztek, amelyekre a jövőben kiemelt figyelmet kell fordítanunk. Ezek közül a leglényegesebbek az alábbiak voltak:

- indokolatlanul nagy volt a tartalékos állomány fluktuációja (évi 15–20%), ennek következtében a részlegek maximálisan le voltak terhelve.

- nem került beöltöztetésre a teljes biztonsági hányad (annak csak 10%-a), ezért „M” összekovácsolási gyakorlatok során az esetek többségében kiegészítő beöltöztetéseket kellett végrehajtani részben a csapatoknak, részben a részlegeknek;

- a tartalékos állomány korosodásával a kiadott hadiruházatot kihízta, de nem lett tudatosítva, hogy a részlegeknél ez esetben cseréket eszközölhet;

- a csapatok a tartalékosok igénybevétele esetén nem rendezték le a károkot, ezért az a hadiruházat bevonásáig nyitott kérdés maradt és a részlegeknek kellett lefolytatni a káreljárásokat, illetve kellett pótolni a vesztegeket;

A fenti problémákat az 1980-as évek elején tervezzük megszüntetni. Ennek első lépéseként 1980-ban a teljes biztonsági hányadot és különböző szintű tartalékokat beöltöztetjük.

A hadiruházati ellátás terén szerzett kedvező tapasztalatokra és eredményekre alapozva vizsgáltuk egyéb anyagok kiadhatóságának a lehetőségét is. Úgy véljük, hogy minden előfeltétel biztosított az egyéni vegyvédelmi eszközök és egészségügyi anyagok kiadhatóságára is. Ezért az 1980-as években ezeket az anyagokat is célszerűnek tartjuk kiadni a tartalékos állományoknak.

Ismert tény, hogy a *Magyar Népbadsereg csapatai* előírt „M” készenléti időre történő megalakíthatóságát döntő mértékben befolyásolja azok *anyagi és technikai eszközökkel történő gyors feltöltése*. A várható ellenség hadműveleti elveit figyelembe véve ez csak akkor lehetséges, ha ezek az anyagok az alakulatok megalakulási helyein, vagy annak közelében vannak tárolva.

E problémával 1969. évben kezdtünk behatóan foglalkozni és még az évben fel is mértük az MN „M” tárolási helyzetét.

A felmérés befejezése után 1970. évtől – az előfeltételek függvényében – az „M” anyagok és technikai eszközök folyamatosan kiszállításra kerültek. Az erőfeszítések eredményeként 1973-bázis év végéig az MN „M” anyagkészletének csupán 4⁰/₀-a maradt központi készletbe tárolva.

Az e téren előttünk álló feladatok sikeres végrehajtását hátrányosan befolyásolták azonban az alábbi tényezők:

- az „M” bázisok egy része ideiglenes jellegű volt (barakraktárak), amelyek nem biztosították a korszerű tárolás feltételeit, ugyanakkor fenntartásuk jelentős anyagi- és munkaráfordítást igényelt;

- az egyes „M” törzsek nem rendelkeztek az „M” anyagok őrzéséhez, tárolásához és karbantartásához szükséges személyi feltételekkel;

- az élelmezési anyagok tárolására kijelölt raktárak egy része nem volt alkalmas azok – tartós – tárolására;

- az üzemanyag helyszínen történő tárolásához nem rendelkezünk megfelelő mennyiségű hordóval, helyenként a párolgásból adódó veszteségek pótlására nem volt meg a lehetőség;

- a laktanyák zsúfoltsága már nem tette lehetővé további anyagátcsoportosítások útján történő raktártér felszabadítását.

Figyelembe véve azt a tényt, hogy a központi készletben tárolt „M” anyagok mennyisége a további szervezési időszakok során az újonnan hadrendbe lépő alakulatok anyagaival folyamatosan emelkedik, ezért az 1973-at követő években is fő feladatunknak tekintettük az „M” tárolás terén fennálló problémák megoldását.

Addig, amíg 1973-ig egységesen valamennyi hadtáp tagozatban forszíroztuk az „M” raktárak építését, 1974-től a főfigyelmet az MN központ és tábori hadtápra összpontosítottuk. Erre az időszakra esik több nagy bázis rendszerbe léptetése, valamint a barakraktáraknál korszerűbb, téglá, vasszerkezetű téglabéléses raktárépületek és zárt színek építése. Gyakorlatilag az ezirányú tevékenység eredményeként az utóbbi öt évben több tízezer m²-el növeltük tárolótér kapacitásunkat. Ennek következtében a két tagozat „MZ” anyagi és technikai eszközei mintegy 90⁰/₀-a a helyszínen van tárolva.

Az MN központ és tábori hadtáp „M” tárolótér fejlesztés mellett 1976-tól ismét napirendre tűztük a csapatok „MZ” anyagi és technikai eszközei kiszállí-

tását, melyet az MN laktanyáiban meglévő lehetőségek jobb kihasználása útján igyekeztünk megoldani. Ennek érdekében nyilvántartottuk a még „M” utalványon lévő készleteket és helyszíni vizsgálatokkal igyekeztünk ennek mennyiségét csökkenteni. A készletek növekedése miatt azonban e téren jelentős eredményeket elérni nem tudtunk, ezért az öt év alatt az „M” utalványon tárolt anyagok mennyisége minimális mértékben ismét emelkedett. Ebből következik, hogy e kérdést az 1980-as években is napirenden kell tartanunk és együttműködve a HM illetékes szerveivel és seregtest hadtáp törzsekkel tovább kell tökéletesítenünk a laktanyai tárolási rendet, ezáltal elérni, hogy a még központi készletben tárolt anyagok és technikai eszközök egy része kiszállítható legyen.

Úgy vélem, hogy az MN központ és tábori hadtáp tagozatokban az összevont „M” bázisok működésének kedvező tapasztalataira alapozva, a következő időszakban napirendre tűzhetjük a körzeti (területi) „M” bázisok létrehozását is. Elgondolásom szerint tagozatra való tekintet nélkül e bázisokon lehetne tárolni az adott területen megalakuló valamennyi hadrendi elem minden „MZ” anyagát és technikai eszközét. Ahhoz azonban, hogy ez realizálható legyen, valamennyi érintett szerv bevonásával további vizsgálatokra van szükség.

Szoros összhangban a raktárgazdálkodással kezdtük meg 1976-ban az „MZ” anyagok és technikai eszközök tárolási rendszerének korszerűsítését.

Az 1976-ot megelőző években a hagyományos tárolás lényege az volt, hogy az egyes alakulatok különböző anyagait és komplettjeit alegységenként, ezen belül funkcionális elemenként és kocsirakományokként tároltuk. Ez a tárolási mód rendkívül helyigényes volt, nem tette lehetővé a tárolótér gazdaságos kihasználását.

Az érintett szervek bevonásával 1976-ban kísérleteket folytattunk és annak eredményeként 1977-ben áttértünk a korszerűbb tárolási rendre, melynek lényege az volt, hogy az anyagok és technikai eszközök egységes követelmények és a kiadás sorrendjének megfelelően kerültek csoportosításra. A gépkocsinkénti csoportosítás meg lett szüntetve. A raktárajtók közvetlen közelébe az alakulattá váláshoz szükséges anyagok kerültek, ezek mögé a működőképesség eléréséhez szükséges anyagokat helyezték.

Ez a tárolási rend biztosította:

- az anyagkarbantartás és ellenőrzés raktáron belüli végrehajtásának feltételeit, a hozzáférhetőséget;
- egyidőben több helyen (ajtón, ablakon) történő anyag kiadást;
- emeletes raktáraknál valamennyi szint egy időben történő kiürítését;
- a színekből a technikai eszközök több irányba való kivonhatóságát, azok közelébe történő kikonzerválást és gyülekeztetést;
- a rakodóeszközök (csúzdák, targoncák stb.) hatékony felhasználását;
- tűz esetén a gyors oltás és mentés lehetőségét.

Annak érdekében, hogy a tárolótér gazdaságosabban ki tudjuk használni, széles körben bevezettük a konténerizálást, csomagolást és kalodázást. Ezáltal egyidejűleg a málházás kedvező előfeltételeit is megteremtettük.

Az áttéréssel egyidőben segédletben szabályoztuk az „MZ” anyagok és technikai eszközök tárolása, nyilvántartása és karbantartása szabályait, az „M” bázisokon és raktárakban folyó tevékenység rendjét.

Ez irányú tevékenységünk eredményeként az MN központ és tábori hadtáp tagozatban az áttérés megtörtént, seregest hadtáptagozatokban pedig még folyamatban van.

E téren úgy vélem, hogy a következő időszak feladatának a szintentartást kell tekintenünk.

A Magyar Néphadsereg békében nem élő alakulatai *polgári bázisokra történő rátelepítése*, illetve a rendszer további kiterjesztése terén a vártnál kisebb eredményeket értünk el. Gyakorlatilag az is megállapítható, hogy e kérdések az elmúlt tíz évben stagnáltak és előrelépés csak az 1980-as évek elején várható, elsősorban a közúti és vasúti csapatok vonatkozásában.

A „VOLÁN” vállalatokra települt ö. gk. száll. z.-ak vonatkozásában szerzett kedvező tapasztalatok feltétlen arra kell, hogy iniciáljanak bennünket, hogy a jövőben e kérdést kiemelten kezeljük, annál inkább, mert:

- az érintett vállalatoknál az alakulatok részére szükséges személyi állomány létszámában is és a megfelelő szakképzettségi összetételben is zömében megtalálható. A hadsereg és a népgazdaság szempontjából egyaránt előnyös, hogy az érintett hadkötelesek katonai képzésére fordított idő lényegesen csökkenthető, mivel alapvető képzettségüket a polgári életben már megszerezték. Néhány – a hadseregben is szükséges – szakképzetség pedig teljes értékűen csak a polgári életben sajátítható el;

- a vállalatok vezető állományából az alakulatok parancsnoki állománya is kiállítható. E hadkötelesek békében is tervezett „M” beosztásukban lényegében azonos területen dolgoznak, ezért „M” beosztásukra való felkészítésük a tartalékos parancsnoki állomány közül egyedülállóan kiemelkedőnek tekinthető. Emiatt a többi tartalékos parancsnoktól eltérően magasabb beosztásokba, az alakulatok vezető parancsnoki posztjaira is tervezhetők;

- a szak és vezetési ismereteken kívül lényeges tényező az összeszokottság, mely sok nehézségeken átsegíthet. E tényező az alakulatok erkölcsi-politikai helyzete szempontjából is előnyös;

- az érintett vállalatoknál az alakulatok jellege szerinti technikának a szükséges típusokban és kellő mennyiségben való jelenléte lehetővé teszi a technikai eszközök zömének a vállalatoktól való biztosítását is. E technikai eszközök biztosítását kevésbé érinti az erkölcsi elavulás, addigra ugyanis általában elhasználódnak és újabbakra, korszerűbbekre cserélik ki azokat;

- a személyi állomány és a technika zömének egy helyről történő biztosítása lehetővé teszi, hogy a gépjárművekhez más alakulatoknál nagyobb arányban kerüljenek saját vezetőik és kezelőik;

- a vállalatoknál a feltételek megteremtése után az alakulatok speciális katonai anyagai is elhelyezhetők;

- a vállalatoknál a személyi állomány és a technika zömének megléte megkönnyíti és meg is gyorsítja az alakulatok mozgósítását. Adott esetben az alakulatok mozgósításán dolgozik az adott vállalat egész apparátusa.

Az előbbi tényezők mindegyike abban az irányban hat, hogy az érintett alakulatok mozgósítása szervezettebben, gyorsabban és bonyolult körülmények között is eredményesen megtörténjék.

Az előbbieket azt is jelentik, illetve lehetővé teszik, hogy a legkisebb ráfordítással a legnagyobb eredményt érjük el. A jelenlegi körülményeinknek, szer-

vezeti és technikai lehetőségeinknek megfelelően a legrövidebb idő alatt működőképes alakulatoknak szervezeten történő felállítására adnak szilárd alapot.

Az előbbi tényezők az alakulatok mozgósításának e módszerét előtérbe állítják. Indokolják, hogy a mozgósítás e módja a jelenleginél szélesebb körűen minden olyan alakulatnál alkalmazásra kerüljön, ahol arra lehetőség van, illetve a lehetőségek – a szükséges feltételek biztosításával – megteremthetők. Megvalósítását a jelenlegi helyzet és körülmények is indokolják.

A szállító zászlóaljok VOLÁN vállalatok bázisain való megalakításának célzerűségét, e módszer helyességét és hasznosságát az elmúlt évek tapasztalatai, összekovácsolási gyakorlatai egyértelműen és nagyon határozottan bizonyították. Az eredmények az elméleti elvárásoknál is jobbak voltak. Bár a VOLÁN vállalatok szervezettsége és technikai ellátottsága jobb az átlagosnál, az ott szerzett tapasztalatok általánosíthatók, más polgári bázisokra és alakulatokra kiterjeszthetők, legalábbis nyomatékosan indokolják annak vizsgálatát, hogyan, milyen feltételek mellett lehet e módszert továbbfejleszteni, általánosítani, milyen feladatokat kell megoldani a jelenleginél lényegesen szélesebbkörű alkalmazáshoz. Ugyanis a számbajöhető bázisoknál is megtalálható az alakulatokhoz szükséges személyi állomány és technika zöme, s adott esetben az alakulatok megalakításán dolgozhat a bázisok apparátusa.

Az elmúlt években vizsgáltuk a fejlődés lehetséges változatait is. Ennek alapján megállapítottuk, hogy a kiszélesítés olyan alakulatoknál történhet, amilyen jellegű polgári bázisok az országban találhatóak. Ilyen alakulatok lehetnek többek között a jelenlegi szállító zászlóaljakon kívül gépkocsi- és harckocsivonatú zászlóaljok, táborigépjárműjavító üzemek, közúti és vasúti csapatok és azok javítóbázisai, továbbá a táborigépjárműjavító üzemek, sebesültszállító vonatok, a táborigépjárműjavító üzemek, mosódák, katonai kereskedelmi boltok.

E tevékenység kiszélesítése azonban mélyreható vizsgálatokat, sokoldalú és széleskörű tevékenységet követel.

Alakulatok polgári bázisokon történő megalakítása kiszélesítéséhez elsősorban annak konkrét felmérése szükséges, hogy megoldása mely alakulatokra vonatkozóan és mely polgári bázisokon lehetséges, illetve célszerű.

Az MNVK illetékes szerveivel együttműködésben és az érintett MN hadtápszolgálat főnökségek aktív közreműködésével az 1980-as évek első felében tervezzük az ezzel kapcsolatos további vizsgálatokat és azok alapján törekvéseink realizálását.

Összességében a mozgósítási tevékenység által tárgyalta néhány szakterület elemzésének tapasztalatai úgy érzem feljogosítanak arra, hogy az elmúlt évtizedről olyan következtetést vonjak le, hogy az MN hadtápszolgálati helyzete kedvező irányban és a kívánt ütemben fejlődött. Ezen belül:

- a központi leszabályozottság;
- a mozgósítás hadtápbiztosítása tervezése;
- a hadinormák követelmények szintjének megfelelő kialakultsága;
- a tartalékosok részére a hadiruházat kiadása;
- az „MZ” anyagok és technikai eszközök korszerű tárolása, karbantartása és frissítése területén az elvárásoknak megfelelő eredményeket értünk el.

Emellett azonban az is megállapítható, hogy az elért eredmények stabilizálása a következő évek feladata, melyhez a mozgósítási munkával foglalkozó hadtápszakképzettségű állomány jó hozzáállása, lelkiismeretes munkája szükséges.

A harckészültség-mozgósítás, valamint a háborús ellátás ruházati biztosításának alapvető összefüggései

Ujvári Mihály őrnagy

II. rész.

A ruházati biztosítás tervezésének és a szükségletek kielégítésének a rendszere

3. A ruházati biztosítás elvei, feladatai

A korszerű háborúban a tömegpusztító fegyverek megjelenésével és várható alkalmazásával a ruházati biztosítás jelentősége az elmúlt időszakhoz képest nagymértékben megnő. A szükségletek új elemei – a személyi mentesítéskor felmerülő ruházati igények – növelik az ellátás méreteit, szükségszerűen megváltoztatják a harcászati és hadműveleti tartalékok rendeltetését. A tagozatonkénti „hagyományos” ellátás mellett a központosított és a területi ellátás is előtérbe kerül. A korábbi időszakos ellátási formát a korszerű háborúban – a tömegpusztító fegyverek alkalmazása esetén – a folyamatos ellátási rendszer váltja fel, mivel állandósul az állomány tömeges mentesítése. Ezért a mentesítő szakegységek és egészségügyi katonai szervezetek ruházati készleteit a hadművelet első napjától kezdődően az új igénybevétel ütemének és méreteinek megfelelő mértékben pótolni kell.

Az említett okok miatt a ruházati szolgálat feladatai jelentős mértékben megnőnek. Az ellátás megszervezése és végrehajtása döntően a szolgálat középirányítását végző szakágvezetők feladatává válik. Nehezíti a helyzetet, hogy béke időszakban ezen tagozatok ellátási tevékenységet nem folytatnak, így munkájuk begyakoroltatására a kiképzések, gyakorlatok során nagy gondot kell fordítani. A szükségletek jellegét tekintve a ruházati ellátás eredményesen csak a vegyvédelmi és egészségügyi szolgálattal együtt oldható meg, ezért az együttműködés konkrét feladatait és a tervek egyeztetését a felkészülés folyamatában szükséges elvégezni.

a) A ruházati biztosítás feladatai

A ruházati biztosítás feladatai a következők szerint összegezhetők:

- a szükségletek megtervezése és biztosítása;
- az anyagok átvétele, tárolása, nyilvántartása, kiadása, javítása, a tárolt készletek karbantartása;

- a személyi állomány fürdetésének, tiszta ruházattal való ellátásának, a szennyes ruházat mosatásának megszervezése és végrehajtása;
- a sugár-, vegyi- és bakteriológiai anyagokkal szennyezett ruházat mentesítése (fertőtlenítése) a vegyvédelmi szakalegységekkel együttműködve;
- a zsákmányanyagok felhasználásának, a hadifoglyok ruházati ellátásának megszervezése;

A ruházati szolgálat a felsorolt feladatok végrehajtása során a fő figyelmet a folyamatos ruházati ellátásra, ezen belül két alapvető ellátási irányra fordítja:

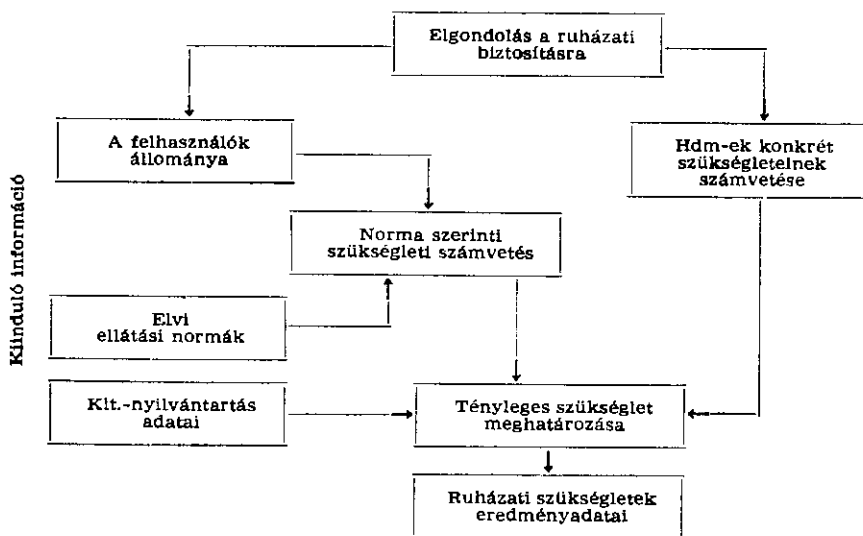
- a fegyveres erők kiegészítésére behívott állomány ruházati alapellátására (hátszági irány);
- a harcoló csapatok mentesítési igényeinek kielégítésére, a ruházati anyagok veszteségeinek a pótlására (hadműveleti, harcászati irány).

A kiemelten túl több más ellátási terület is van. A ruházati ellátás főbb irányait a 3. számú ábrán foglaltam össze.

A ruházati szolgálat feladatkörének bővülése, a ruházati ellátási folyamatosága, a szükségletek naponkénti, illetve gyakoribb kielégítésének követelménye a szolgálat állományát új tervezési módszerek kialakítására, rugalmasabb, operatívabb munkára ösztönzi. A hagyományos fegyverekkel folytatott harc ruházati biztosításának tervezési kérdései, metodikája a korábbi években már kialakult, ugyanakkor a tömegpusztító fegyverek alkalmazásának a ruházati biztosításra gyakorolt következményei még nincsenek kellően feldolgozva, publikálva sem a külföldi, sem a hazai szakirodalomban. Az eddigi kezdeményezések nem hoztak kellő eredményt. A kérdést ezért célszerű általános tervezési módszerekkel megközelíteni, és ezután részletezni a konkrét tervezési lehetőségeket, A szükségletek tervezésének egy elvi változatát a 4. számú ábra tartalmazza.

A ruházati szükségletek tervezésének blokk-sémája

4. számú ábra

A vázlatról látható, hogy az elméletileg (norma szerint) szükséges mennyiséget a létszámadat és az elméleti ellátási norma sorozata fejezi ki. Ez a számítási mód gyakran csak a hagyományos elhasználódás pótlásához szükséges anyagmennyiség közelítő pontosságú meghatározásához nyújt alapot.

b) *Hagyományos elhasználódás tervezése*

A második világháború tapasztalatai és az elmúlt időszakban lefolytatott gyakorlatok tényadatai azt bizonyítják, hogy egy hadművelet alatt a természetes elhasználódás következtében és az anyagvesztések miatt, mintegy 3–4 százalékos pótlási igény keletkezik a személyi állománynál. Ez az arány a mozgókészleteknél 10⁰/₀ körüli mennyiséget tesz ki. A két elem összetételét vizsgálva, várhatóan a fogyasztás volumene – kisebb eltérésektől eltekintve – megközelíti a mozgókészletekben erre a célra rendelkezésre álló tartalékok szintjét.

Az ÁHKSZ időszakában a csapatok ruházati ellátása szakaszosan évente vagy évi kétszeri ütemezéssel történik. A gazdálkodási készletek biztosítják az elhasznált készletek folyamatos pótlását. A háború kitörésekor az állomány jó minőségű „M” komplettel vonul el. Fogyás ennek ellenére már az első hadműveletek során is jelentkezik.

A természetes fogyasztás várható mennyiségét célszerű béke ruházati szükségletek tervezésekor alkalmazott módszerrel meghatározni, az intenzívebb elhasználódás figyelembevételével, a következő összefüggés alapján:

$$F = \left[\frac{(L-V) \cdot Ef}{I} \cdot Hn \right] \cdot Ei$$

ahol:

F = fogyasztás mennyisége cikkenként

L = létszám

V = vissza nem térülő veszteség

Ef = elméleti fogyasztás mutatója (cikkenként)

I = naptári év napjai (365)

Hn = hadműveleti napok száma

Ei = az intenzív elhasználódás mutatója

Az intenzív elhasználódási mutató – amely a béke és háborús elhasználódási ütem közötti eltérést jelöli – átlagosan 2 lehet, de változtatható (növelhető, csökkenthető) az igénybevétel szerint. (Pl.: híradó egységénél 1,5, műszaki egységénél 2,5 is lehet, illetve az egyes cikkekre differenciálva.)

c) *A mentesítés ruházati szükségletének tervezése*

A mentesítés ruházati szükségleteinek meghatározásához az ellenség tömegpusztító eszközeinek számából, alkalmazásának elveiből célszerű kiindulni. A várható csapások száma, a szennyezett zónák mérete, a saját előőrhelyezkedése alapján megközelítő pontossággal megállapítható a mentesítésre szoruló katonák száma és ezen keresztül a mentesítés ruházati szükséglete.

A külföldi irodalom szerint a hadsereg támadó hadművelete folyamán, alapvetően a tömeges és csoportos atomcsapásokat követően a hadműveleti területnek 80–100⁰/₀-a sugárszennyezetté válhat. Tehát átlagosan az állomány minden tagja egy alkalommal, egy része többször is szennyeződhet. Az e téren végzett számítá-

sok a sugárszennyezettség átlagos mutatószámát 1,5 körüli értékben határozzák meg. Mentéssel általában csak azoknak a személyeknek a harcképességét lehet visszaállítani, akiket az atomrobbanás egyéb károsító hatása (romboló, fény-, áthatoló sugárzás) közvetlenül nem, vagy csak olyan mértékben éri, hogy az sérülést nem okoz. Ez általában akkor fordul elő, amikor a sugárszennyezett zónák megkezdésére nincs lehetőség, illetve az állomány a robbanás felhőjének haladási irányában tartózkodik. A sugárszennyezés ilyen helyzetben többnyire nem éri váratlanul a csapatokat. A felderítés, az értesítés, valamint a máshol becsapódott atomlővedék robbanásának észlelése és a felhő megérkezése közötti idő lehetőséget nyújt ahhoz, hogy az állomány az egyéni védőeszközait felöltse. Szovjet adatok alapján a sugármentesítésre szoruló állomány 8–10⁰/₀-ánál szükséges a teljes átöltöztetés. A fentiek alapján a sugármentesítés ruházati szükségletét a következő összefüggés alapján célszerű elvégezni.

$$R_s = \frac{(L-V)S_{z_m}}{\bar{A}_m}$$

ahol:

R_s = a sugármentesítés ruházati szükséglete

L = a létszám

V = a vissza nem térülő veszteség

S_{z_m} = a szennyezettség valószínűségének súlyozott, átlagos mutatója

$\bar{A}_m$ = a teljes átöltöztetési mutatószáma

Mivel az állomány általában több órán keresztül viseli védőöltözetét – nagymértékben megizzad, emiatt a harcfelelet befejezése után fürdetésével és fehérneműjének váltásával is számolni kell. Tehát a sugármentesítés ruházati szükséglete (R_s) és a fehérneműcsere ruházati szükséglete (F_{sz}) közel egy időben, együttesen jelentkezik. Kielégítéséhez ezért várhatóan a mentesítő szakalegységek készletét, valamint az adott egység tartalékait együttesen kell igénybevenni, illetve szükség esetén az előjáró mozgókészleteiből anyagokat átcsoportosítani. Az S_{z_m} és az $\bar{A}_m$ érték a haditechnika fejlődése következtében állandóan változhat, ezért karbantartása a vegyivédelmi szolgálat adatai alapján elengedhetetlenül szükséges.

A vegyimentesítés ruházati szükségletének megállapítása bonyolultabb feladat. Az ellenség vegyicsapásai a védelmi rendszabályok ellenére is számottevő sérülést okozhatnak, de szemben a sugárszennyezéssel – mivel itt a csapással közvetlenül érintettekről van szó – nagyobb a váratlanság valószínűsége. A közömbösítéshez alkalmazott vegyszerek maró hatásúak, ezért a mentesítés során várhatóan a csapást szenvedett teljes ruházatát le kell cserélni.

A szükséglet megítélése rendkívül nehéz. A rendelkezésre álló irodalom szerint az állomány ruházatának 8–25⁰/₀-a között szóródhat a csere mennyisége. Mindezek alapján a vegyi mentesítés ruházati szükséglete a következő összefüggéssel határozható meg:

$$R_v = (L-V) \cdot M_v$$

ahol:

R_v = a vegyi mentesítés ruházati szükséglete

M_v = a vegyileg szennyezett állományból átöltöztetésre szoruló átlagos mutatószáma (0,08–0,25).

A kiszámított érték csak hozzávetőlegesen pontos adat, azonban nagyságrendben megközelíti a valós szükségleteket.

A két számítási módszer alkalmazásának segítségével lehetőség nyílik a szükséglet és a fedezet összefüggéseinek vizsgálatára.

A vegyi és sugárszennyezett ruházat mentesítése történhet egyszerű módszerekkel (szellőztetés, porolás) a csapatok katonaaállománya által, a ruházatot mentesítő szakalegységek által gépi eszközökkel (AGM-3M, porszívók stb.) és tábori mosodákban. A sugármentesítésre általában akkor kerül sor, ha a szennyezettség mértéke a következő értékeket meghaladja:

- emberi testfelület	0,75 mr/ó
- fehérenemű	0,75 mr/ó
- felsőruházat	3,00 mr/ó

A mentesített anyagok az ellátásra ismét igénybevehetők. Az elrendelt készletek szintentartása érdekében csak azt a mennyiséget kell pótolni, amely az adott hadművelet időszakában (harcnapon) – kapacitáshiány miatt – szennyezett ruhaműként felhalmozódik.

Amennyiben a mentesítő kapacitás a szükségletnél kevesebb, számolni kell azzal, hogy a készletek pótlás nélkül teljesen elfogynak. Az utánszállítandó napi mennyiség tehát a szükséglet és a kapacitás különbözete. A tartalékkészletek teljes felhasználásának idejét a következő számítással határozhatjuk meg:

$$T_f = \frac{K}{S_n - K_m}$$

ahol:

- T_f = a teljes felhasználás ideje
- K = a rendelkezésre álló készlet
- K_m = a mentesítési kapacitás
- S_n = napi mentesítési szükséglet.

Tehát a készletek feltöltésére a T_f -nap előtt kell intézkedni, vagy a mentesítési szükséglet és a kapacitás közötti különbséget folyamatosan kell pótolni.

Ha a tartalékkészletek felhasználásának ütemét a fehéreneműváltás kiegészítő igényével növeljük, a teljes felhasználás ideje tovább rövidül:

$$T_f = \frac{K}{(S_n - K_m) + (F_{sz} - M_k)}$$

ahol:

- F_{sz} = a fehéreneműcsere átlagos napi szükséglete
- M_k = a napi mosatási kapacitása.

d) Az összesített ruházati szükséglet meghatározása

Jelenlegi ismereteink alapján – figyelembe véve az egészségügyi katonai szervezetek ruházati szükségletét is – a hadművelet ruházati szükséglete a következő:

$$SZ = Ke + (Rv - Mv) + (Rs - Ms) + Ft + (Fg - Mk) + Er$$

- SZ = ruházati szükséglet
 Ke = elrendelt készlet
 Rv = vegyi mentesítés ruházati szükséglete
 Mv = vegyi mentesítés kapacitás
 Rs = sugármentesítés ruházati szükséglete
 Ms = sugármentesítési kapacitás
 Ft = természetes fogyás
 Fg = fehérműcsere anyagszükséglete
 Mk = mosatási kapacitás
 Er = egészségügyi katonai szervezetek ruházati szükséglete.

A vázolt számítási módszerek teljes pontosságú adatokat nem szolgáltatnak, de közelebb viszik a szolgálatot a megoldáshoz és támpontot nyújtanak a vezetés számára a hadműveletek ruházati biztosításának tervezéséhez. A számítási módszerek alapvetően seregest, esetenként hadosztály szinten alkalmazhatók, alsóbb tagozatokban már csak a felmért igények alapján tervezhetők a tényleges szükségletek.

e) A ruházati biztosítási terv tartalma, formája

A szükségletek számítási módszerei után a ruházati biztosítási terv tartalmi és formai része egy változatának rövid ismertetésére térek át. A ruházati biztosítási terv formájának és tartalmának kialakításában jelentős szerepe van annak, hogy a szakmai előjáró és a parancsnok hadtáphelyettesének elhatározása alapján, a hadtápbiztosítási terv részeként készül, a szükséges alapadatokat a HTP törzs és az érintett szolgálati ágak szolgáltatják.

A ruházati biztosítás tervét célszerű magasabbegység-nél és a seregest-nél vázlaton vagy térképen kidolgozni és a számvetéseket mellékletként csatolni. A tervnek tartalmaznia kell mindazokat az alapvető adatokat, számvetéseket, amelyek biztosítják az állomány felkészítését, a munka megszervezését, a feladat végrehajtása időszakában a szolgálat folyamatos vezetését. Ennek megfelelően a hadsereg (hadosztály) ruházati biztosítási terve magában foglalja (egy változat szerint):

Térképen

- a ruházati mozgókészletekkel rendelkező saját hadtápegységek (alegységek) intézetek, az alárendelt hadosztály (e.) hadtápok csoportosítását,
- a hadsereg (ho.) hadművelti területén (sávjában) települt, működő TH csapatok és intézetek, valamint tervezett alkalmazásuk irányát, rendjét.

A számvetések tartalmazzák:

- a ruházati mozgókészletek csoportosítását a hadművelet időszakában, készletképzési irányok szerint,
- számvetést a ruházati anyagi biztosításra,
- a fehérműváltás (fürdés) ütemezését magasabbegységenként (e.-ként), továbbá
- számvetést a hadművelet első és második napjának ruházati anyagi biztosítására, valamint az
- általános részeket (jclek, jelzések, jelentések rendje stb.).

A terv grafikus és táblázatos része lényegében a készletek igénybevételeinek, feltöltésének feladatonkénti ütemezését tartalmazza és egyben operatív nyilván-
tartásul is szolgál. A ruházati mozgókészletekkel rendelkező hadrendi elemek csoportosítása, a magasabbegységek (e.-gek) ütközetbevetésének (harcbavetésének) tervezett sorrendje, valamint a saját és az előljáró készleteinek mennyisége és lépcsőzése alapján – a legkedvezőbb szállítási feltételeket is mérlegelve – a mosással mentesítendő ruházat és a szennyes fehérnemű összegyűjtése, leadása, továbbá a tiszta fehérnemű felvételezése térben és időben előirányozható.

A ruházati biztosítási tervbe csak a legfontosabb számvetéseket, adatokat indokolt bejegyezni. A részletes számvetéseket pedig munkafüzetben célszerű kidolgozni.

Osszegésében a javasolt változat és a vele kapcsolatban felvetett néhány gondolat – bár kifejezi a ruházati ellátás tervezésével szemben támasztott követelményeket – nem tekinthető egyedüli és végleges megoldásnak. A konkrét tartalom és forma a rendelkezésre álló időtől, adatoktól függően változhat. A tervezés metodikájának kidolgozása ezért még hosszabb távú elméleti és gyakorlati munkát és tapasztalatszerzést igényel.

4 A ruházati ellátás végrehajtása

a) A ruházati ellátás általános rendje

A ruházati ellátás a hadtápbiztosítás részét képezi. A hadtápbiztosítás alapelvei közül két terület kiemelése jelentős az ellátási folyamat megfogalmazásához. Az egyik alapelv szerint az anyagi biztosítás ellátási áganként valósul meg. Az ellátási ágak egymástól viszonylag elkülönülten tevékenykednek, önállóságuk foka különböző. Az anyagbiztosításért az ellátási ág vezetői a felelősök. A másik alapelv szerint az anyagi biztosítás szakaszosan, különböző tagozatokon keresztül megy végbe, látszólag nem folyamatos. A valóságban azonban a tagozatok érintése alapvető feltétele a tervszerű és folyamatos ellátásnak.

A ruházati szolgálaton belül is érvényesülnek ezek az elvek. A ruházati biztosítás rendszerében az ellátási feladatok végrehajtásához többirányú mozgásforma valósul meg:

- információáramlás az alsóbb tagozatoktól a felsők irányába, az anyagszükségletekről, az ellátottság helyzetéről;
- anyagáramlás a felsőbb tagozatokról az alsók felé az ellátás érdekében;
- szennyezett (mentesítésre vagy mosásra váró) és zsákmányanyagok áramlása a felsőbb tagozatok irányába.

Az információ- és anyagáramlás vázlatát az 5. számú ábra szemlélteti.

A ruházati ellátás tehát tagozatonként, illetve azon belül területi rendszerben valósul meg. Az előljáró tagozatok szakszolgálata felelős az alárendeltjei ellátásáért. A saját előljáró hadtápjuktól távol, az összefegyvernemi csapatok megerősítésére (támogatására) rendelt fegyvernemi és szakcsapatok ellátásáért – néhány kivételtől eltekintve – a megerősített katonai szervezet ruházati szolgálata felelős.

A felhasznált ruházati anyagok utánpótlása általában a közvetlen előljáró tagozat készleteiből történik. Abban az esetben, ha a közvetlen előljáró készletei nem elegendőek:

- az ellátás magasabb tagozatból történhet a közbeeső tagozat (-ok) kihagyásával, vagy

- a szükséges anyagok belső átcsoportosítással (esetleg azonos tagozatok között horizontálisan is) az adott kötelék rendelkezésére bocsáthatók.

Az ellátásban azt az elvet célszerű követni, hogy az állomány közvetlen ellátásban, mentesítésében, gyógyításában részt vevő alegységek, egységek készletét kell elsősorban feltölteni és szinten tartani. Az ellátás alapvetően két időszakban valósulhat meg:

- a hadműveletek előkészítése időszakában, az előre tervezhető szükségleteknek a várható felhasználás helyére (tagozatához) való eljuttatásával;
- illetve a hadművelet (harctevékenység) megvívása során a kialakult helyzetnek megfelelően, operatív intézkedés alapján, az igény felmerülésének helyére való utánszállítással.

Mindkét esetben az igénylést az alárendeltek helyzetjelentése szolgáltatja, melyet az előjáró a tervezésnél és ellátásnál alapul vesz.

b) Ellátás hagyományos fegyverek alkalmazása esetén

A ruházati ellátás lehetőségeit – sok más tényező mellett – elsősorban a csapatok alkalmazási körülményei, a kialakult helyzet és a rendelkezésre álló készletek határozzák meg. A szükségletek kielégítésére általában csak a harcból, feltöltés, kiegészítés és újabb feladatra történő felkészítés céljából kivont, második lépcsőben, tartalékban, összpontosítási vagy várakozási körletben elhelyezkedő alegységeknél, egységeknél, és magasabbegységeknél kerülhet sor. Az állomány megrongálódott, veszendőbe ment cikkei ebben az esetben az egység vagy magasabbegység készleteiből pótolhatók. A hadtáp rendszerint a hadosztály (e.) második lépcső (tartalék) egységek között vagy mögött helyezkedik el, így az ellátandók és a készletek közötti távolság elhanyagolható. Ezért célszerű a magasabbegységnél az elrendelt magasabb készleteket tartalékolni (összevonni) ebben az időszakban. Az ellátás rendjét tekintve a szükséges ruházati anyagok – a nagyobb készletből kedvezőbb feltételek mellett – más anyagok kiadásával összekapcsoltan, a felmerülés helyére szállíthatók. Az egységeknél tehát a hagyományos szükségletek kielégítésére nem szükséges a teljes mozgókészletet fenntartani.

A fegyvernemi és szakalegységek, egységek többnyire megosztva, az összefegyvernemi csapatok megerősítőiként (támogatóiként) saját hadtápjuktól távol kerülnek alkalmazásra. Ilyen körülmények között a kialakult rendszerben ellátásuk bonyolult. A hadosztály sávjában tevékenykedő alakulatokat – alárendeltségre való tekintet nélkül – a magasabbegység ruházati mozgókészleteiből, a jelenleg alkalmazott módszereknél egyszerűbben és rugalmasabban el lehet látni. Az ellátásnak ezt a módját indokolja az is, hogy a személyi mentesítéshez szükséges készletek alárendeltség szerinti differenciált igénybevételre – mind a mentesítő állomásokon, mind a segélyhelyeknél, egészségügyi osztagoknál – nincs lehetőség. Ennek megfelelően véleményem, hogy a fegyvernemi és szakcsapatok részére (a fehérnemű kivételével) nem indokolt teljes mozgókészletet fenntartani. A csökkenés mértéke 50% körüli lehet. Az általánostól eltérő esetekben a hadosztálynak és hadseregnek módja van arra, hogy egy-egy egységet (alegységet, meztőosztagot) az adott feladatnak megfelelő szintű készlettel lásson el.

c) Ellátás tömegpusztító fegyverek alkalmazása esetén

A tömegpusztító fegyverek alkalmazása esetén a ruházati ellátás fő irányát, sorrendjét a mentesítés és az egészségügyi ruházati szükségletek határozzák meg.

Ebben az időszakban a hagyományos szükségletek pótlása már alárendelt szerepet játszik. A mozgókészletek felhasználásának tehát alapvetően a tömegpusztító fegyverek hatása elleni védelem követelményéhez kell igazodnia. A mozgókészletek igénybevételére a teljes mentesítés alkalmával naponta, vagy naponta többször is sor kerülhet. A csapathadtápban széttagoltan elhelyezett kis volumenű mozgókészletek nem teszik lehetővé, hogy a személyi mentesítéshez a felmerülés helyén kellő időben, megfelelő mennyiségű ruházat álljon rendelkezésre. Ezért – főleg a hadosztálynál – magasabb készültek felhalmozása szükséges. Ez, az „M” normák módosításával, távlatilag biztosítható. A jelenlegi helyzetben viszont célszerű a hadművelet megkezdése előtt a hadosztályoknál a mozgókészletek egy részét összevonni, illetve az előljáró tagozattól kiegészítő készletet biztosítani.

A csapás és a sugárzó, vegyi harcanyagokkal szennyezett állomány mentesítő helyre való kivonása között eltelt idő elegendő ahhoz, hogy az önálló mentesítéshez szükséges készletet az ezzel nem rendelkező egységekhez, alegységekhez – a felmért szükségletek alapján – a hadosztály raktár kiszállítsa. Így a mentesítő és egészségügyi alegységek kapacitása, illetve átbocsátóképessége, az ott felhalmozott cseré és kiegészítő készlet összhangban van egymással és biztosított mintegy 2–2,5 napig utánpótlás nélküli működése. A járványvédelmi osztag naponkénti fertőtlenítő kapacitása és készlete megegyező, ezért – mivel a fertőtlenített cikkek az ellátásra újból igénybevehetők – a folyamatos működése biztosított. Az összefüggések és a szükségletek jellegének ismeretében megállapítható, hogy az ellátási tagozatokban a mentesítő és egészségügyi alegységek teljesítő (átbocsátó) képessége alapján – a készültek várható igénybevételének, pótlásának és használatbavételének lehetőségeit is mérlegelve – az adott feladat (harcászati-hadműveleti) időtartamára, a várható szükségletnek megfelelő, a felmerülés helye és ideje szerint lépcsőzött, könnyen mozgatható, egységes de egy időben vagy egymást követően több ellátási célra is igénybevehető készleteket célszerű képezni.

d) Az ellátás és információáramlás kapcsolata

A ruházati szolgálat feladatának teljesítéséhez folyamatosan információkkal kell, hogy rendelkezzen a hadművelet (harc) helyzetéről, illetve az alárendeltek állapotáról, ellátottságáról, anyagszükségletéről. A ruházati anyagok kiutalásának és kiszállításának alapja az egységek szakmai és a magasabbegységek összefoglaló jelentései, amelyek alapvetően a hiányukat tartalmazzák. Azt a mennyiséget, amely az elrendelt készlet és a meglévő mennyiség különbsége (tartalék, illetve mozgókészlet hiány). A személyi állománynál levő ruházatot a háborús nyilván tartás nem tartalmazza, a csapatok személyi veszteségeinek pótlása a háterszágban ruházattal felszerelt tartalékosokkal történik, ezért a hiányok mindig a mozgókészlethez vannak viszonyítva. Az egységek szakmai jelentést, a magasabbegységek szakmai összefoglalót terjesztenek fel naponta az előljáró tagozat részére. A jelentések mai formája kötött és alkalmas gépi feldolgozásra. Ugyancsak gépi úton történik az anyagok kiutalása is, összesítő elosztó formában.

e) A helyszíni és zsákmányanyagok felhasználásának lehetőségei

A várható hadműveleti irányok gazdaságföldrajzi adatai és az ellenségnek a hadszíntér-előkészítés folyamán decentralizáltan létrehozott készletei ismeretében számolni lehet az igénybevehető készletekkel. Ezen anyagokkal tételesen számolni nem lehet, ezért a konkrét helyzet alapján kell döntenie a zsákmányolt anyagok felhasználásáról. Ezek az anyagok a csapatok ellátásának részbeni forrását képezik.

Az igénybevehető anyagokat két csoportba sorolhatjuk:

- az egyik csoportba az egyenruházat, fehérenemű, betegellátási anyagok, ágyneműk, védőcikkék, ponyvák, sátrak, fóliák, hőszemüveg stb. tartoznak, amelyeket a saját csapatok ellátására – ellenőrzés után – közvetlenül fel lehet használni;
- a másik csoportba a mentesítő, fertőtlenítő eszközök (öntöző és tűzoltó autók, fürdők és berendezéseik, textiltisztító és fertőtlenítő eszközök), valamint mentesítő és fertőtlenítő anyagok (klór, fenol, lúg, széntetraklorid stb.) oldó-, mosószerek és más vegyi anyagok, amelyek az állomány, technika és ruházat tisztításához, mentesítéséhez vehetők igénybe.

A helyszínen zsákmányolt anyagok felhasználását – ellenőrzés után – halasztást nem tűrő esetben az egység, más esetben a magasabbegység parancsnoka engedélyezheti.

Az ellenségtől zsákmányolt katonai felsőruházatot és felszerelési cikkeket alapvetően a hadifegyverek ellátására kell felhasználni.

f) A boni területen visszahagyott anyagok felhasználása

A magasabb harcászati fokozatok elrendelése esetén a szárazföldi csapatok béke elhelyezési körleteiket elhagyják. Elvonuláskor csak az előírt öltözetet és mozgókészletet viszik magukkal, illetve szállítják el.

Mivel az ÁHKSZ időszakában a békében élő katonai szervezetek magasabb készletekkel rendelkeznek, így a gazdálkodás készletük elvonuláskor a béke helyőrségben visszamarad. A mozgókészletek szintentartásának biztosítása érdekében az adott katonai szervezet harcbalépéséig célszerű a hátrahagyott készleteket felhasználni az ellátásra. A laktanyában az MN TJÜ üzemegeknél visszahagyott készletek felhasználhatók még:

- a második lépcsőben előrevonásra kerülő egységeknél, magasabbegységeknél keletkezett veszteségek pótlására;
- a mentesítési igények kielégítésére;
- a hátszági csapatok ellátására;
- a szövetséges csapatok megsegítésére.

5 A fürdetés, ruházatsere és tisztítás rendje

A személyi állomány fürdetése és ruhanemű váltása – eltérően más anyagok felhasználásától – időszakosan ismétlődő ellátást igényel. Az ÁHKSZ időszakában kialakult a heti kétszeri – vagy még gyakoribb – fürdetés és fehéreneműváltás gyakorlata. Ez az esztétikai felfogáson kívül a higiénias és élettani követelmények alapján alakult ki. A szennyezett fehérenemű elveszti nedvzívó képességét és az időjárás behatásai elleni védőképességét. Kellően nem biztosítja a test szellőzését, a hőnyagcserét, melynek következtében kedvezőtlenül válik a ruházat alatti mikroklíma. Az erősen szennyezett fehérenemű kedvező feltételt teremt a férgyek elszaporodásához is. Ezért a fehéreneműcsere 7–10 naponként végre kell hajtani.

Háborúban az állomány fokozottabb igénybevétele, a tisztálkodás korlátozottabb lehetősége, a természetes és bakteriológiai szennyeződés következtében a szennyeződés üteme felgyorsul és elősegíti a járványok terjedését. Ez indokolja elsősorban a fehéreneműváltás rendszeres elvégzését.

A fehéreneműváltás lehetőségeit, a váltások közötti időszak hosszát – sok más tényező mellett – a csapatok alkalmazási körülményei, a kialakult helyzet, a ren-

delkezésre álló textiltisztító kapacitás és cserékészletek nagyságrendje határozza meg. A fehérenműváltást fürdetéssel egybekötve csak a harcból – feltöltés, kiegészítés, mentesítés stb. céljából – kivont, esetleg pihenőben levő egységeknél lehet végrehajtani. Feltételezhető, hogy az alakulatok jelentős részénél így a fürdés és fehérenműcsere a jelzett időszakon belül végrehajtható.

Az egészségügyi követelmények szempontjából a legjobb hatásfoka a fürdetéssel egybekapcsolt fehérenműváltásnak van. Esetenként – főleg télen, amikor a fürdetés végrehajtására nincs lehetőség, – a fehérenműváltást fürdetés nélkül is célszerű végrehajtani.

A fürdetés megszervezésére a Csapathadtáp Utasítás 114. pontja kimondja, hogy „A parancsnok hadtáphelyettesének utasítása alapján a ruházati szolgálatvezető foganatosítja a csapatok személyi állományának fürdetésére és fehérenműváltására vonatkozó rendszabályokat az egészségügyi szolgálatvezetővel együttműködésben. Tábori viszonyok között a személyi állományt a hadosztály fürdőikben és a lakóépületek fürdőikben . . .” kell fürdetni. A fürdetés időrendjét, sorrendjét, az állomány elosztását a törzsfőnök utasítása alapján kell meghatározni. A fürdetés után a szennyes ruházatot össze kell gyűjteni és a tábori gépesített mosodához hátraszállításra előkészíteni.

A fehérenműváltás mellett gondoskodni kell a felsőruházat esetenkénti mosásáról, cseréjéről is. A hadinorma nem biztosítja kellő mértékben a felsőruházat váltásához szükséges cserékészletet. Ugyanakkor a tartalékok jelentős részét köti le a mentesítés szükséglete, így a felsőruházat váltására és mosatására általában csak a mentesítés végrehajtásával összekapcsolva lesz lehetőség.

A mosatás végrehajtásának néhány kérdése

A mosatás megszervezése és végrehajtása magában foglalja a mosodák felkészítést, a tiszta, illetve szennyes ruházat utanszállítását, illetve gyűjtését és hátraszállítása, a tisztítási igények folyamatos kielégítését és ennek eredményeként a fehérenmű és felsőruházatváltás szervezett végrehajtását.

A körülményeket figyelembe véve a szükséglet kielégítésének a következő módjai lehetnek:

- az előjáró által biztosított tábori mosodakapacitás,
- az MN TJÜ meglevő üzemei,
- polgári mosodák,
- mosóbrigádok

igénybevétele, illetve a használók által végzett mosás.

A mosatási szükséglet kielégítésére a hadsereg tagozatban nem áll eszköz rendelkezésre. Tábori mosodakapacitás csak a Tábori Hadtápnál van jelenleg biztosítva.

A tábori gépesített mosoda feladatát megoldhatja úgy, hogy:

- a TEB-on belül települ és a csere helyéről – gyűjtés után – a szennyes ruházatot hátraszállítják.
- vagy a szennyes ruházat gyűjtőpontra részlegenként előretelepül.

Ha a mosatás végrehajtása polgári üzemek igénybevérelével történik, az üzemhez katonai irányító csoport telepítése szükséges és intézkedni kell a működéshez kapcsolódó energia-, mosószer- stb. szükséglet biztosítására is. A mosatás végre-

hajtásának kulcskérdése a szennyes ruházat gyűjtése és hátraszállítása, illetve a tiszta ruházat utánszállítása.

Eltérően a békében meghatározott normatíváktól a mosatásra kerülő cikk-féleségek száma háború idején szükségszerűen csökken. A mosatási igények kielégítésének sorrendjénél azt az elvet célszerű követni, hogy elsősorban az egészségügyi aleggységek és mentesítő állomások szükségleteit, másrészt a személyi állomány részére a legfontosabb higiénés követelményeket kielégítő szükségleteket kell biztosítani.

6. A ruházati anyagok mentesítése

A hadművelet során az ellenség behatása következtében a ruházat (személyi állományon levő és mozgókészlet) egyaránt szennyeződhet. A szennyezet ruházatot a további felhasználás érdekében mentesíteni kell. A mentesítés lehet részleges, vagy teljes.

A részleges mentesítést a személyi állomány saját maga hajtja végre a harcrendben azzal, hogy ruházataról, felszereléséről a sugárzó harcanyagot, mérgező anyagot eltávolítja. A részleges mentesítést a személyi mentesítő csomag és a helyszínen talált szükségesszerek felhasználásával végzik el.

Teljes mentesítés magában foglalja a személyi állomány ruházata, a lábbeli, és felszerelés teljes vegyi- és sugármentesítését, fertőtlenítését. A teljes mentesítést az előljáró parancsnok engedélye alapján lehet elvégezni saját erővel, vagy a mentesítő szakalegységek által berendezett mentesítő állomáson.

A szennyezett ruházat és felszerelés teljes mentesítése és fertőtlenítése a ruházat mentesítő állomáson (RMÁ) történik. A szennyezett anyagok összegyűjtésére a hadosztály és hadsereg tagozatban is „Szennyezett ruházat gyűjtőhelyét” (SZRGY) kell telepíteni.

A hadosztály SZRGY

- a hadosztály HTP körletében, vagy
- a csapások és mentesítő helyek közelében telepíthető.

A ruházati anyag mentesítése végrehajtható:

- a hadosztály SZRGY-en, ha az RMÁ egyes szakaszait arra rátelepítik, vagy
- a hadosztály által összegyűjtött szennyezett ruházatot a HDS SZRGY-re hátraszállítják és az ott települt RMÁ hajtja végre a ruházat mentesítését.

A sugármentesítés a hadosztály tagozatban is végrehajtható a hadosztály vegyivédelmi század által telepített mentesítő állomáson.

A vegyi mentesítés az RMÁ-on, bakteriológiai mentesítés csak a JEO-nál végezhető el.

7. A ruházati biztosítás fejlődésének várható iránya

A szocialista országok – köztük hazánk fegyveres erőinek fejlődése, objektív törvényszerűség. Mint Szokolovszkij munkaközössége írja Hadászat című művében „Minél szilárdabb az állam gazdasági rendszere és minél magasabb az ipar, tudomány és technika fejlettségi színvonala, annál nagyobb lehetőségek vannak a hadsereg... gyors mennyiségi és minőségi fejlesztésére”. A hadsereg fejlődése megköveteli, hogy a technika, a szervezet és a hadművészet előrehaladásával együtt járjon a hadtáp, ezen belül a ruházati szolgálat fejlesztése is.

A ruházati biztosítás, ellátás fejlesztése a VSZ-en belül a ruházati szolgálatban egységes, egyeztetett elvek és célkitűzések alapján folyik 1978-ban első ízben rendezték meg a VSZ tagállamai ruházati szolgálat főnökeinek tanácskozását. A tanácskozás kialakította a követelményrendszert, amely közel áll az MN belső fejlesztési elgondolásaihoz és törekvéseihez.

A nemzeti jelleg és sajátosság változatlan érvényesülése mellett a VSZ tagállamai a hadiruházati cikkek alapanyagainak szerkezeti összetételében, technológiai előállításában egységesítésre törekszenek. A textilanyagok formatartása, lángálló kikészítése, a légáteresztés és vízzáró tulajdonságok megteremtése, tartós viselésre alkalmas műbőrök előállítása mind-mind a fejlesztés égetően sürgős feladatai közé tartozik. Ezeknek az egymásnak „ellentmondó” igényeknek a teljesítésére egy ugyanazon ruhadarabra nincsenek kidolgozott eljárások. A fő törekvés az, hogy a tudományok kutató munkával ezek az ellentmondások feloldják és megtalálják a katona igénybevételéhez, különleges alkalmazásához szükséges, legcélszerűbb – tömeggyártásra is alkalmas – alapanyagokat.

A tábori és laktanyai pihentetés, valamint a csapadék elleni védelem céljára egy olyan cikk kialakítása vált szükségessé, melyet szerkezeti összetétele alkalmassá tesz többrendeltetésű használatra. A huzata esőgallérrésszé alakítható, illetve 2 darabból sátor készíthető. Az egyes részek együtt hálózások gyanánt vehetők igénybe, a szintetikus huzata révén vízzáró, így földre fektetve sem nedvesedik át.

A háborús alkalmazás követelményeit figyelembe véve indokoltnak látom a hadosztály és hadsereg tagozatban a tartalék és mozgókészletek növelését.

A tartalékos hadköteles állomány hadiruházati ellátási rendje megfelel a követelményeknek. A mozgósítási gyakorlatok tapasztalatai ezt igazolják. Az is bebizonyosodott, hogy azt a szervezetet, amelynek állandó feladata naprakészen tartani az előírt számú állomány beöltöztettségét, korszerűsíteni kell. Ennek keretében az MN HTP „M” törzs alárendeltségéből a hadiruházati ellátó részlegeket és irányító törzset az MN Ruházati Ellátó Központ állományába szervezték át. Így megvalósult a központi irányítás és végrehajtás egysége és a szakszolgálati alárendeltség. Ez várhatóan jó hatással lesz a hadiruházati ellátásra.

Az integráció keretében a tábori tisztító eszközök és berendezések fejlesztése a VSZ-en belül, más baráti hadsereg gondozásában folyik. Az MN szükséglete felmért, kielégítése import útján részben a következő öt éves tervben valósul meg. Ezzel a szükséglet és a kapacitás összhangja létrejön.

Háborúban a mozgókészleteket tárolni, szállításhoz előkészíteni és málházni csak a konténerizáció és rakodásgépesítés fejlesztésével lehet. Ehhez a konténereket, rakodógépeket már az ÁHKSZ időszakában be kell szerezni és alkalmazását begyakoroltatni. A konténeres tárolás és szállítás azt a követelményt állítja a szolgálat elé, hogy a szakanyagokból ésszerű egységgrakományokat alakítson ki és különböző nagyságú mozgókészlet-típusokat hozzon létre. A konténer megóvják az anyagokat az időjárás viszontagságai és a sugárszennyezés ellen. Magában hordja a sugármentesítés egyszerű, gyors végrehajtásának lehetőségét.

Az együttműködés a baráti hadseregek ruházati szolgálat között még csak a kezdetén tart, de már jelentős előrelépést hozott a szolgálat háborús felkészülésében, hogy kialakult az egységes követelményrendszer, mely alapját képezi a fejlesztés irányának és eredményes megvalósításának. A munkamegosztás (szakosodás lehetővé teszi, hogy az adott ország legjobb szakemberei, nagy hozzáértés-

sel dolgozzák ki a háborús követelményeknek legjobban megfelelő anyagokat és eszközöket. Az együttműködésben az erők és eszközök gazdaságosan használhatók fel. A termékek előállítása és velük a VSZ hadseregei ellátása egyidejűleg történhet.

*

A cikk megírásával az volt a céloom, hogy a ruházati biztosítás legfrissebb ismeretanyagát összegezzem és fontosabb összefüggéseit elemezzem. Remélem, hogy a szakállomány a leírtakat munkájában hasznosítani tudja, és a cikk új gondolatokat ébreszt, amely az ezirányú szakirodalmat tovább gazdagíthatja.

(A 3. és 5. számú ábrák a folyóirat végén találhatóak.)

Az osztrák hadsereg ellátó csapatainak korszerűsítéséről, a dandár kötelékben levő vadász alegységek védelmi harctevékenységének hadtápbiztosításáról

Skrabán László alezredes

A Hadtápbiztosítás 79/4. számában megjelent „Idegen hadsereg hadtábjáról” című cikkhez kapcsolódva az osztrák hadsereg infrastruktúrájának néhány kérdésének, hadsereg ellátó csapatok szervezésének és feladatainak, valamint a dandár kötelékben levő vadász alegységek hadtápbiztosítása alapjainak rövid összegezésével az olvasók további tájékoztatását kívánom ezúton is elősegíteni.

Az osztrák hadsereg infrastruktúrájának kialakítását – a laktanyák, raktárak és egyéb létesítmények – fejlődését az elmúlt történelmük napjainkban is determinálja.

Ausztria területén közel száz laktanya van. A laktanyák zöme elavult, korszerűtlen. Mintegy 40⁰/₀-a a századfordulón, vagy azt megelőzően, 40⁰/₀-a a második világháború előtt, vagy alatt épült és csak kb. 20⁰/₀-át építették 1955–1966 között. Jelentős részükben csak az alapvető kommunális szolgáltatás biztosított. A laktanyák zömét a szűk helyiségek, a zsúfolt elhelyezés, az olajozott korhad padlózat, a nem kielégítő világítás jellemez. Egyes laktanyák területén hiányzik a kapcsolódó infrastruktúra, a gyakorlóter, lőtér, megfelelően kiépített út- és vasúthálózat, illetve az ezekhez való gyors csatlakozási lehetőség is. Ezek a jellemzők, elsősorban az ország középső területén épített laktanyákban érvényesülnek, mivel korábban a határok mentén levő laktanyák korszerűsítésére fordítottak nagyobb figyelmet.

Az utóbbi időben megkezdtek a laktanyák, a haderő korszerűsítési programja keretében történő felújítását, sőt 3–5 új laktanya építését is tervezik.

Az osztrák fegyveres erők ellátására telepített raktárhálózat az utóbbi években mennyiségileg és minőségileg is fejlődött. Jelenleg hat szertárjavító, négy élelmezési intézet, négy felszerelési, három egészségügyi anyagraktár csoport, valamint hat lőszerraktárbázis, összesen 76 raktár működik Ausztria területén. A jelenleg működő raktárhálózat fegyveres küzdelem idején történő aktivizálását jelentős mértékben csökkenti, hogy az új területvédelmi elv alapján kialakított hadműveleti elgondolásnak nem felel meg. Várható, hogy a raktárhálózat rendszerében jelentős változások következnek be.

1 A hadsereg ellátó csapatai fejlesztéséről

A hadsereg ellátó csapatai és szolgálati ágainak fejlesztésére 1961-től 1969-ig a centralizáció volt jellemző. 1961 előtt a hadsereg ellátó csapatainak (központ

hadtáp középirányító-végrehajtó szervei) vezetését a Hadügyminisztérium III. osztályának elvi irányítása alapján az alábbi szolgálati ágak: gépjármű, fegyverzeti, híradó anyagi, lőszer ellátó, ruházati szolgálatok, valamint a hadtest, bázis raktárak az 1., 2. és 3. hadtest élelmezési, az 1., 2. és 3. hadtest egészségügyi park és főegészségügyi park végezték. Ez a szervezés nem felelt meg a változó doktrinális követelményekből fakadó feladatoknak, ezért a gépjármű, fegyverzeti és híradó anyagi szolgálatot 1961-ben összevonták és a felállított „Haditechnikai parancsnokság” alá rendelték. A parancsnokság dandárszintű parancsnokságnak felelt meg és az alárendelt raktárai hadsereg szintű raktárak voltak. A parancsnokságon belül a törzs közel 90 főből, személyügyi és anyagi osztályból, együttműködő és átvételi, valamint nyilvántartó osztályból állt. A parancsnokságnak alárendelt: gépkocsi anyagraktárak, fegyverraktár és híradó anyagraktárak az ország hat nagyvárosában (Wien, Graz, Wels, Klagenfurt, Salzburg és Solbad-Hall) helyezkednek el. A parancsnokság alapvető feladatai közé tartozott a nagyjavítások összehangolása, készletek tárolása, kezelése és a technikai eszközök átvétele a polgári gyártó vagy szállító vállalatoktól. Ez a szervezés a 60-as évek közepén már nem felelt meg ezeknek a feladatoknak. Az új szervezeti fejlesztés alapján felállították az 1., 2. és 3. ellátó századokat, a központi raktárak alárendeltségéből kivonták a javító üzemeket. A lőszerellátó szolgálat és az egészségügyi park közvetlenül a parancsnokság alárendeltségébe került.

1968-ban a Technikai Csapatok Parancsnokságát Ellátó Csapatok Parancsnokságának nevezték el. Ekkor a parancsnokságnak közvetlen alárendeltségébe egy vezetési törzs (személyügy, hadművelet és hadtáp) egy szaktörzs, anyagi és javító osztály tartozott, javító üzemekkel és raktárakkal.

1969-ben az ellátó csapatok hadseregszintű raktárainak szervezése az alábbi lett, illetve minimális módosítással jelenleg is az még: a Parancsnokság törzsszázadból és három ellátó századból áll. A parancsnoknak közvetlen alárendelt: hat vegyes technikai raktár, négy technikai raktár, hét lőszerraktár és négy egészségügyi raktár van. Vegyes technikai raktárak: Wien, Gráz, Wels, Salzburg, Klagenfurt és Solbad-Hall-ban; technikai raktárak: Wien, Leoben, Hörshering, Klagenfurt és Solbad-Hall-ban; technikai raktárak: Wien, Leoben, Hörshering, Klagen-Saalfelden és Innsbruck-ban; egészségügyi raktárak: Wien, Bادن, Gráz és Salzburg-ban diszlokálnak.

Az Ellátó Csapatok parancsnokságának legújabb átszervezésével új, Hadsereg Anyagi Hivatal elnevezést kapta. Ezzel egyidejűleg az előbbieken ismertetett intézeteken túl az alárendeltségébe került: egy ruházati intézet (Braun am Gebirge) négy gazdasági intézet (Klastermenburg, Gráz, Salzburg és St. Johann im Tirol). Ezek közül kiemelve egy a Wien-i technikai raktárat, melynek szervezése az alábbi: parancsnokságnak közvetlen alárendelt: törzs, igazgatási osztály, négy tárolási osztály és egy gépkocsi tárolási osztály, amelyik 1968-ban leszerelt 30. szd. anyagát tárolja.

2. A vadász zászlóalj, század védelmi harctevékenysége hadtápbiztosításáról

Általános alapelvként szabályzataikban rögzítik, hogy a katonai vezetés megoszthatatlan személyi felelősségen alapszik. Az ellátás a katonai vezetés lényeges része. Az egységparancsnok teljes mértékben felelős az ellátásért. E célra megfelelő szervekkel rendelkezik, melyek vezető és végrehajtó tagozatokat foglalnak magukba. Vezető szerv: a hadtáp törzs (S 4), a végrehajtó pedig a törzsrájából, el-

lító és szállító szakaszból, javító szakaszból, gazdasági és egészségügyi szakaszból áll. Ezek berendezik és működtetik a raktárakat, műhelyeket és a zászlóalj segélyhelyet.

A vadászzászlóalj törzsében levő hadtáp tiszt (S 4) felelős közvetlenül a parancsnoknak az ellátásért. Ő tisztzza a feladatot, adja ki szóbeli intézkedéseit és ellenőrzi a végrehajtást. Ebben a munkában segítségére van a technikai tiszt, az ellátó-szállító tiszthelyettes és a javító szakaszparancsnok. Az anyagellátás az egészségügyi biztosítás és a szállítás általános kérdéseit a gazdasági (GH) tiszt a zászlóaljorvos, valamint a gépjármű szaktsiszt oldják meg.

A hadtáp tisztnek (S 4) különösen fontos feladata a várható hadtáphelyzet megítélése a szükséges következtetések levonása. Folyamatosan tájékozódik a harcászati helyzetről és a parancsnok elhatározásáról, illetve szándékáról. A zászlóalj hadtápnál a tervezés mindig egy napra történik. Mint a zászlóalj harcálláspont vezetési törzsének része a harc- és hadtáphelyzetet folyamatosan értékeli és a parancsnok felé megteszi a szükséges javaslatokat, kiadja intézkedéseit. A várható helyzetértékelés során következtetéseket von le az anyagi eszközök készletezésére, valamint az ellátás, javítás és az egészségügyi biztosítás megszervezésére. A hadtápalgységek telepítéséhez a tervezett harcfeladatot veszi alapul. A hadtápbiztosítás időbeni megtervezéséhez és összehangolásához számol az összes külső és belső lehetőségekkel. A helyzetértékelésből levonja azt a végkövetkeztetést, hogy a harcfeladat hadtáp szempontból teljesíthető-e, illetve annak érdekében milyen rendszabályokat kell foganatosítani. Bedolgozza a harcparancsba a hadtáp részt. A harc alatti magas veszteségről, fogyasztásról jelentést tesz az előjárónak. Naponta kell bejegyzéseket eszközölnie a zászlóalj hadművelleti naplóba.

A zászlóalj harcának hadtápbiztosítását a törzsszázadba szervezett hadtápalgységek végzik. (1. sz. melléklet). A végrehajtás vezetője a törzsszázad parancsnok, akit e feladatban a technikai tiszt segít. A nyilvántartás vezetését a törzsszázad hadtáp törzs raja végzi. A raj technikai, gazdasági, egészségügyi és személyügyi részlegről áll. A törzsráj és a törzsszázad parancsnoka alkotja a zászlóalj hadtáp vezetési pontját. A HVP parancsnoka a törzsszázad parancsnoka.

Az anyag utánszállítása és a rakodás a törzsszázad ellátó-szállító szakaszának a feladata. A szakasz telepíti és működteti a zászlóalj lőszer- és üzemanyag-ellátó pontjait. Végzi mindennemű anyag szállítását a századokhoz, illetve a nehézfegyverek tüzelőállásaiba. A zászlóalj figyelőpont közelébe vegyes anyagcsomagokból álló ideiglenes ellátó pontot is telpíthet.

A javító szakasz a sérült technika tábori javítását, hátravontatását végzi. Működteti a zászlóalj technikai ellátó- javító pontot. A sérült technika javítását nemcsak ezen a ponton, hanem esetenként közvetlenül a századoknál is végzi különített javító brigáddal. A javítások mennyiségét a szakasz képzettségi szintje, a meglévő pótalkatrészek mennyisége és típusa, valamint a harcászati helyzettől függő, rendelkezésre álló idő szabja meg. A szakasz másik feladata a sérült technika hátravontatása a zászlóalj sérült technika gyűjtőhelyére, a szükséges pótalkatrészek vételezése a dandár raktárból.

Az élelmezés, a ruházat, felszerelés, a kereskedelmi és pénzellátást a gazdasági szakasz végzi. Ennek érdekében telepíti a zászlóalj gazdasági ellátó pontját.

Az egészségügyi szakasz feladata a sebesültek és betegek kiürítése és azok első orvosi ellátása. Berendezi és működteti a zászlóalj segélyhelyet. A szakasz sebesült szállító és egyéb tehergépkocsikkal hátraszállítja a sebesülteket és betege-

ket a zászlóalj segélyhelyre a század sebesült fészkekből. A zászlóalj segélyhely alapvető feladata a sebesültek és betegek hátraszállításának biztosítása a dandár segélyhelyre vagy a kijelölt kórházakba. A zászlóaljorvos állapítja meg a sürgősségi sorrendet, a szállító eszköz típusát és azt, hogy hova történjen a szállítás. A szakasz további feladata a század sebesültfészket berendező egészségügyi katonák egészségügyi anyaggal való ellátása is. Itt elsősorban azokat az anyagokat biztosítják, amelyek a bővített elsősegélynyújtásra, fájdalom- és vérzéscsillapításhoz, valamint a sok megelőzéséhez szükségesek.

A zászlóaljorvos, mint az egészségügyi szakasz parancsnoka, az egészségügyi biztosításért a zászlóalj parancsnokának felelős. A zászlóalj egészségügyi biztosítását általában a törzs hadtáptisztje (S 4) parancsai szerint végzi, szakmai szempontból azonban a dandárorvos a katonai körzet orvosa vagy más szakelöljáró irányelvei szerint végzi.

(A melléklet a folyóirat végén található.)

A CSAPATGAZDÁLKODÁS ELMÉLETE, GAZDÁLKODÁS, KATONAI KÖZLEKEDÉS

A Lengyel Néphadsereg hadtáp-szolgálatában bevezetett takarékosági módszerekről

*Dr. T bürmer Gyula alezredes,
a hadtudományok kandidátusa*

Széles körben ismert tény, hogy a Magyar Néphadseregben is évek óta napirenden levő kérdés a gazdálkodás hatékonyságának fokozása. Gyakorlatilag ez azt jelenti, hogy keressük azokat a módszereket amelyek a katonai feladatok maradéktalan teljesítését a legkisebb anyagi-pénzügyi ráfordítással biztosítják.

Régen tudjuk, hogy az anyagi-pénzügyi igénycink és lehetőségeink között létrejött feszültséget csak ésszerű és takarékos gazdálkodási módszerek széles körű bevezetésével és hatékony alkalmazásával tudjuk feloldani.

A gazdálkodásunk fejlesztése terén szerzett tapasztalataink azt bizonyítják, hogy a fegyveres erők gazdálkodásában csak azoknak a módszereknek az érvényesülésével lehet számolni, amelyek eredményességét mérés útján lehet ellenőrizni. Ugyanis kontroll lehetőség hiányában a legjobb gazdálkodási elvek is elsikkadhatnak a gyakorlati alkalmazásuk során. Tehát az ésszerű és takarékos gazdálkodás módszereinek kialakításával egyidejűleg elengedhetetlenül szükséges létrehozni azok hatékonyságának mérési metodikáját is.

A katonai gazdálkodásunk hatékonyságának növelését elősegítő gazdálkodási módszerek és az ezekhez csatlakozó mérő és mutatószám rendszerek megalkotása érdekében négy éve tervszerű és célirányos kutató munkát folytatunk. Ennek kapcsán a múlt esztendőben konzultáció keretében módunk nyílt arra, hogy a lengyel katonai gazdasági szakemberek által a hadtápgazdálkodás hatékonyságának növelése érdekében kidolgozott módszereket és azok bevezetésére tett intézkedéseket megismerjük.

A konzultáció során tájékoztatást kaptunk arról, hogy a Lengyel Néphadsereg hadtápfőnöke 1977. év végén módszertani útmutatót adott ki a hadtáp-szolgálat ésszerű és takarékos gazdálkodás útján elért gazdasági eredmények meghatározására.

Erre az intézkedésre azért volt szükség mert sok olyan jelzés érkezett a hadtápfőnökséghez, melyek azt igazolták, hogy a megtakarítások mértékének egy-egy számítási módszere hiányában jelentős nehézségek vannak a takarékosági rendszer alapelveinek gyakorlati alkalmazásában.

A kiadott módszertani útmutatóban szereplő, a takarékoság eredményeinek kiszámítását bemutató példák a hadtápszolgálat gazdálkodási tevékenységének alapvető területeire vonatkoznak. Ezekben helül is a megtakarítás elérésének tipikus és leggyakrabban előforduló lehetőségeire.

A gazdálkodás hatékonyságának növelésére, illetve mérésére kidolgozott módszerek kísérleti jelleggel kerültek bevezetésre. A módszertani útmutatóban leírt metodikát a hadtápszolgálat főnökség az éves tervezéskor – az elérni kívánt eredmények meghatározásánál – valamint a tervteljesítés értékelésénél egyaránt javasolja alkalmazni. Ezen módszerek „csapat próbájára” egy évet biztosítottak. Álláspontjuk szerint a közzétett számítási módszerek ellenőrzésével, a beérkezett tapasztalatok feldolgozásával lehetővé válik olyan mérő és mutató számrendszer kidolgozása, mely segítségével eredményesebben mérhető az alakulatok gazdálkodásának hatékonysága.

A cikk célja azoknak az alapvető takarékosági módszereknek és azok mérési lehetőségeinek ismertetése, amelyet a hadtápgazdálkodás terén mi is eredményesen alkalmazhatunk.

Természetes elhasználódás idejének meghosszabbítása

A hadtáp technikai eszközök és anyagok szakszerű üzemeltetésének, illetve használatának, valamint karbantartásának és javításának következtében azok élettartama az érvényes normákhoz képest megnövekszik. Az ily módon történő üzem, illetve használati idő meghosszabbításból származó gazdasági haszon megtakarításnak minősíthető.

Más aspektusból tekintve a különböző hadtáp technikai eszközök és anyagok norma időn túli üzemeltetésének, használati idejének meghosszabbítása nem más mint a természetes elhasználódásból szükségessé váló csere idejének eltolása. Gyakorlatilag ez azt jelenti, hogy a természetes elhasználódás miatt cserére szoruló hadtáptechnikai eszközök és anyagok pótlásának igénye későbbben jelentkezik, másképpen fogalmazva az esedékes beszerzések elhalaszthatók. Ez a probléma a hadtáptechnikai eszközök és anyagok vonatkozásában rendkívül jelentős, mivel azok majdnem egészében a természetes elhasználódás végső határáig a rendelkezésükre megfelelően alkalmazhatók.

A javítható hadtáp technikai eszközök esetében az ésszerű, takarékos gazdálkodás eredményeképpen meghosszabbított üzemidő közvetlenül csökkenti a költségeket mivel az eszköz értéke hosszabb üzemidőre oszlik meg.

A javítások közötti időtartam megnövelése szintén a megtakarítás jelentős forrása. Ennek a feltétele az, hogy a javításig megnövelt üzemidő nem okozhatja az adott eszköz norma idő előtti elhasználódását, továbbá a javítási norma időn túli időszakban az eszköz által végzett munka mennyiségének és minőségének romlását.

A teljes üzemidő, illetve a javítások közötti időtartam meghosszabbításából származó megtakarítások kimutatására ajánlott képlet:

$$E = (P_t - P_n) \cdot W_p$$

ahol:

- E – a megtakarítás pénzben
- P_t – az eszköz tényleges üzemideje a természetes elhasználódásból eredő cseréjéig vagy a javítások között
- P_n – az eszköz norma szerinti üzemideje a teljes természetes elhasználódásig, illetve a javítások között
- W_p – az eszköz üzemeltetési költsége az amortizációval együtt 1 munkóra (1 km-re).

Valamely katonai szervezet által a hadtáp technikai eszközök üzemidejének meghosszabbításából származó gazdasági végeredményt a megtakarítások és az okozott károk összege közötti különbség adja.

Figyelembe véve, hogy a megnövekedett üzemidőből származó megtakarítás gyakran több eszköz fajtára, ezen belül több darabra vonatkozik célszerű a megtakarítás összesítéséhez az alábbi táblázatot használni.

Fsz.	Az eszköz megnevezése	Mennyiség	Egységár	Üzemidő norma	Évcs üzemeltetési átalány (4:5)	Az üzemidő megnövekedése	Megtakarítás (6x7)
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.

Az egyszerű felépítésű hadtáp technikai eszközök és anyagok használati idejének meghosszabbításából eredő megtakarítás számítására alkalmas képlet:

$$E = \frac{W_t}{T_n} (T_t - T_n) \cdot L$$

abol:

- E - a megtakarítás pénzben
- W_t - az adott eszköz egységára
- T_n - a norma szerinti használati idő (években vagy hónapokban kifejezve)
- T_t - a tényleges használati idő (években vagy hónapokban kifejezve)
- L - az adott típusú eszköz mennyisége.

Az elektromos targoncák akkumulátorai üzemidejének meghosszabbításából eredő megtakarítás kiszámítása a következő képlet segítségével történhet:

$$E = L \cdot W \left(\frac{P_t}{N_a} - 1 \right)$$

abol:

- E - a megtakarítás pénzben
- L - a telepek száma
- W - a telepek egységára
- P_t - a targonca tényleges üzemideje az adott akkumulátorokkal
- N_a - az akkumulátorok norma szerinti üzemideje.

Rakodási munkák gépesítése

Valamely katonai szervezet rakodógépei munkájánka hatékonyságát a következő módszerrel célszerű kiszámítani:

$$E = (Q - N) \cdot \frac{t}{q} \cdot W$$

abol:

- E - megtakarítás pénzben
- Q - 24 óra alatt a rakodógépekkel mozgatott anyag fajlagos mennyisége

- N – a rakodógépekkel végzett anyagmozgatás 24 órás normája
(átlag 40 t/rakodógép)
- t – a 24 órából kézi erővel végzett anyagmozgatás ideje
- q – a 24 óra alatt kézi erővel végzett rakodás normája
- W – a dolgozók órabére.

A rakodási munka gépesítése eredményének (az így nyert megtakarításnak) számítási képlete:

$$E = F \cdot (Q - N) \cdot \frac{t}{q} \cdot W$$

ahol:

- E – megtakarítás pénzben
- F – szorzó tényező, mely azt fejezi ki, hogy 1 tonna anyag rakodása hányszor (kb. négyszer) drágább kézi erővel mint rakodógéppel elvégezve
- Q – a rakodógépekkel mozgatott anyag tényleges mennyisége
- N – a rakodógépekkel végzett anyagmozgatás alapnormája ($N = M \cdot 0,7$)
- M – a rakott anyag összmenyisége
- t – a dolgozók munkaideje
- q – a dolgozók rakodási normája 24 órára számítva
- W – a dolgozók órabére.

Megjegyzés: A megtakarítás számításánál alapnormaként a rakott anyagmennyiség 70⁰/o-ának géppel történő mozgatása került elfogadásra.

Üzemanyag-takarékosság

Jelen viszonyaink között a hajtó- és kenőanyagokkal való takarékoságnak kettős célja van. Egyik az, hogy fontos stratégiai jelentőségű import anyag mennyiségi fogyasztását csökkentjük. A másik pedig az, ami a megtakarításból eredő pénzügyi kihatást jelenti.

Tapasztalatok szerint az üzemanyag-fogyasztás csökkentésének több módja van, de mindegyik közös vonása az, hogy a megtakarítás mint anyag mennyiségben mint pedig pénzben egyaránt *jelentkezik*:

a) *Norma alapján* felszámolható üzemanyag-mennyiségből való megtakarításnak feltétele, hogy minden olyan kiképzési és gazdasági feladat, amely hajtó- és kenőanyag-felhasználást igényel a tervezett időben végrehajtásra kerüljön. Nem lehet megtakarításnak tekinteni az előljáró szervek által elrendelt keret csökkentést vagy norma módosítást.

A lengyel szakértők üzemanyag-megtakarításnak minősítik:

- a takarékos gazdálkodás eredményeként ténylegesen felhalmozott készleteket;
- a szállítóeszközök ésszerűbb kihasználásából eredő üzemanyag-felhasználás csökkentését.

Tekintettel arra, hogy ebben a pontban tárgyalt megtakarításoknak összevont jellege van – mivel különböző takarékosági tevékenységek eredményeit foglalja magában – mindazokat a tényezőket ki kell zárni, melyek olyan terü-

leteken jönnek létre ahol külön kimutatásra kerülnek. Pl.: gépjárművezetők által üzemeltetés közbeni megtakarítások. Gyakorlatilag itt arról van szó, hogy elkerüljük a tényleges megtakarítások többszörös beszámítását.

Fentiek alapján hajtó- és kenőanyag keret részbeni felhasználásából keletkezett megtakarítás a rendelkezésre álló és a tényleges felhasználás mennyisége közötti különbség, amelyben nem szerepelhetnek a külön kimutatott, vagy a nem saját takarékoság eredményeképpen képződött mennyiségek.

b) *A szállítógépjárművek* üzemeltetése során keletkező megtakarításokra alapvetően két tényező van hatással:

- a szállítóeszközök megfelelő technikai állapota;
- a menet közbeni üzemeltetés és kiszolgálás.

Gyakorlatilag ezt a megtakarítást a fogyasztási normákhoz és a lefutott kilométerekhez viszonyított, a gépjárművezetők által elért üzemanyag-megtakarítás képezi.

Másképpen fogalmazva ebben az esetben a megtakarítás nem más, mint a norma szerinti és a tényleges fogyasztás közötti különbség, melyet a gépjárművezetőknek és a technikai állománynak az üzemanyag-megtakarítás elismeréséért kifizetett jutalom összegével csökkenteni kell.

c) Az üzemanyagok természetes veszteségeinek megengedett értékét – amelyeket érvényben levő előírások határoznak meg – a lengyel szakértők normatív veszteségnek neveznek.

A természetes veszteség az üzemanyag tárolásánál, szállításánál és elosztásánál egyaránt jelentkezhet.

Különös gondosság és igyekezet esetén a tényleges természetes veszteség értéke kisebb a normatív veszteségnél.

Következésképpen a normatív és a tényleges természetes veszteség értéke közötti különbséget indokolt megtakarításként kezelni.

d) *A repülőgépek „gurulása”* a földön start előtt és a leszállás után jelentős üzemanyag-felhasználással jár. Ezt a mozgást a repülőgépek motorjai helyett előidézhetjük megfelelő vontatók alkalmazásával, mely komoly mértékben csökkenti a szükséges üzemanyag-mennyiséget. Tehát a vontatásból eredő üzemanyag-szükséglet csökkenés megtakarítást jelent.

A megtakarítás meghatározásához a technikai szolgálat által készített elszámolás – melyben a felhasznált üzemanyag-mennyiséget úgy kell számítani mintha a repülőgép a leggazdaságosabb feltételek mellett gurulna – valamint a repülőgépet vontató gépjármű által ténylegesen felhasznált üzemanyag-mennyiség szolgál alapul. Ezen két mennyiség közötti különbség pénzértéke képezi a megtakarítást.

Üzemanyag-költség csökkentése

a) *A haditechnikai eszközök* karbantartásához általában teljes értékű üzemanyagféleségek kerülnek felhasználásra, melyek meghatározott esetekben helyettesíthetők használt anyagokkal.

A helyettesítő anyagok alkalmazása eredményeképpen csökken a karbantartás költsége, mivel értékük kisebb a teljes értékű üzemanyagféleségeknél.

Az így képződő megtakarítás kimutatására alkalmas képlet:

$$E = P - PT$$

abol:

E – megtakarítás

P – teljes értékű üzemanyagfélések értéke

PT – a meghatározott karbantartói tevékenység folyamán felhasznált helyettesítő anyagok értéke.

b) Az *üzemanyagszolgálat* speciális szerveinél a hűtőfolyadék saját hatás-körben történő gyártása kifizetődő, mivel a termelés összköltsége rendszerint alacsonyabb mint a beszerzési ár. Ebből következően a beszerzési ár és az önköltség közötti különbség megtakarítást képez.

Az önköltségi ár kiszámításánál figyelembe kell venni a hűtőfolyadék elő-állításához felhasznált anyagok értékét, valamint a keverés, szétöltés és az alu-
kulatorokhoz való szállítást magába foglaló munka költségeit.

c) A *használt (fáradt) hűtőfolyadék* megfelelő eljárás segítségével újra visz-
szanyeri eredeti tulajdonságait. Ezt az eljárást az üzemanyag szolgálat speciális szervei vagy polgári vállalatok végzik.

A friss hűtőfolyadék beszerzési ára és a felújítás költsége közötti különb-
séget mint megtakarítást lehet felfogni.

A felújítás költségének magában kell foglalni a regenerálás folyamán fel-
használt anyagok értékét, valamint a fáradt hűtőfolyadék összegyűjtésének, szű-
résének és az olajszennyeződés eltávolításának munkadíját.

*A sorállomány elhelyezésének javítása a meglévő laktanyaépületek
jobb kibaszásával*

A Lengyel Néphadseregben az elmúlt években számos alakulatnál a sorállomá-
ny elhelyezése nem felelt meg az érvényben levő normáknak.

Ennek a problémának megoldása érdekében többen azt az utat választották,
hogy újabb beruházások nélkül a meglévő helyiségek ésszerűbb gazdálkodásával
javították a sorállomány elhelyezési körülményein. Sok helyen az történt, hogy
a pincéket és padlásokat alkalmassá tették különböző kiképzési célokat szolgáló
berendezések és kabinetek, valamint raktárak befogadására. Tehát ily módon
jelentős nagyságú olyan laktanya-területek szabadulnak fel melyeket a sorállomány
elhelyezési körülményeinek javítására viszonylag kevés pénz és anyag ráfordítá-
ssal igen rövid időn belül lehetett használni.

Ennek a megoldásnak az eredménye az egy katonára jutó lakóterület korábbi
és az ésszerű gazdálkodás következtében elért nagyságának összehasonlítása alap-
ján konkrétan kimutatható és gazdasági hatásai pénzürtékben is kifejezhetők.
Természetesen az elért gazdasági eredményből az átalakítások költségeit le kell
vonni a következők szerint:

- a tervezés időszakában a költségvetésben meghatározott összeget;
- az elszámolás időszakában a tényleges költségeket.

A takarékoság tényének megítélése szempontjából gondot okoz, hogy az
elért eredmények a reális beruházási igények pénzürtékéhez nem viszonyíthatók.
Ezért ezeknek a gazdasági eredményeknek nincs olyan megtakarítás jellege, amely
megnyilvánulna a rendelkezésre álló költségvetés alakulásában.

A lengyel szakértők véleménye szerint az ilyen sajátos jellegű gazdasági eredményeket is megtakarításnak célszerű minősíteni és az alakulat gazdálkodásának értékelésénél figyelembe kell venni.

Elektromos energia és a vízfogyasztás csökkentése

Az alakulatok részére az elektromos energia- és a vízfogyasztás ésszerű és takarékos gazdálkodásának alapelveit és költségvetési normáit a Lengyel Néphadsereg hadtápfőnöke külön utasításban határozta meg.

a) *Tapasztalatok szerint* az elektromos energia fogyasztásában elért megtakarítás kiszámításának többféle módszere lehet. Ezek közül az egyik ajánlott számítási mód a következő:

$$E = (A_n - A_t) \cdot (C) + (A_t \cdot C' - C)$$

$$(138\ 000 - 125\ 000) \cdot (0,8) + (125\ 000 \cdot 0,82 - 0,8)$$

$$(13\ 000) \cdot (0,8) + (125\ 000 \cdot 0,02)$$

$$12\ 900 = (10\ 400) + (2\ 500)$$

<i>abol:</i>	Példaként használt érték
E = megtakarítás zł-ban	12 900
A _n = tárgyévben az elektromos energia fogyasztás normája kWh-ban	138 000
A _t = tárgyévben a tényleges elektromos energia fogyasztás kWh-ban	125 000
A' _t = az elmúlt évi tényleges elektromos energia fogyasztás kWh-ban	130 000
C = 1 kWh energia jelenlegi átlag díja zł-ban	0,8
C' = 1 kWh energia múlt évi átlag díja zł-ban	0,82
K = a tárgyévben fogyasztott elektromos energiáért kifizetett díj zł-ban	100 000
K' = az elmúlt évben fogyasztott elektromos energiáért kifizetett díj zł-ban	106 600

$$C = \frac{K}{A_t} = \frac{100\ 000}{125\ 000} = 0,8 \text{ zł/kWh}$$

$$C' = \frac{K'}{A'_t} = \frac{106\ 600}{130\ 000} = 0,82 \text{ zł/kWh}$$

b) *A vízfogyasztás alakulása* rendszerint csak laktanya-komplexumok vonatkozásában mérhető. A vízellátás sajátosságaitól függően a szükséglet teljes egészében közműhálózatról vagy saját kitermelésből, illetve a két forrás kombinációja alapján történhet, amit természetesen a költségek alakulásánál számításba kell venni.

A vízfogyasztás terén elért megtakarítás kiszámításának is többféle módszere lehet. Ezek közül viszonylag egyszerű és jól használható képlet a következő:

$$E = (A_n - A_t) \cdot (C) + (A'_m - A_m) \cdot (C)$$

$$(213\ 000 - 187\ 000) \cdot (6) + (55\ 000 - 57\ 000) \cdot (6)$$

$$144\ 000 = (26\ 000) \cdot (6) - (2\ 000) \cdot (6)$$

	Példaként használt érték:
<i>abol:</i>	
E = megtakarítás értéke zl-ban	144 000
A_n = tárgyévben a vízfogyasztás normája m ³ -ben	213 000
A_m = tárgyévben ténylegesen felhasznált mennyiség m ³ -ben a közműhálózathoz fogyasztott mennyiség nélkül	57 000
A_w = tárgyévben a saját kitermelésű vízből ténylegesen felhasznált mennyiség m ³ -ben	130 000
A_t = ($A_m + A_w$) = tárgyévben a ténylegesen felhasznált összes vízmennyiség m ³ -ben	187 000
A'_m = a közműhálózathoz az előző évben fogyasztott vízmennyiség m ³ -ben	55 000
C = a közműhálózatról fogyasztott víz átlag ára m ³ /zl	6

Az építőanyagok ésszerű és takarékos felhasználása, valamint az építőanyag-veszteségek csökkentése

A konzultációink során szó volt arról, hogy a Lengyel Néphadseregben bevezetik az Építőipari Szervezési-Irányítási és Gazdasági Intézet által kidolgozott irányelveknek megfelelő építőanyag-felhasználás normáit. Ennek a normalizálásnak célja:

- az építőanyag-felhasználás csökkentése a nélkülözhetetlen szükségletek szintjére;
- az építőanyagok ésszerű elosztása és gazdaságos felhasználása;
- az építőanyagokkal való takarékoság érdekében jobb konstrukciós megoldások és építési technológiák alkalmazása;
- az építőipari tevékenység minőségének javítását és a selejt csökkentését biztosító módszerek megvalósítása.

Az előbb említett módszerek alkalmazásának köszönhető gazdasági eredményeket megtakarításnak lehet minősíteni és a kiszámításukhoz a következő képletet célszerű használni:

$E - ZQ =$ az alakulat szintjén a norma szerinti anyagfelhasználás csökkentésének eredményeként elért össz megtakarítás;

$Q =$ az egyes területeken elért megtakarítás;

$Q = q \cdot n$

abol:

$q =$ a normához viszonyított megtakarítás

$n =$ az anyag norma szerinti elszámolásánál kimutatott hiány.

A pozitív eredmény a veszteségek csökkentésére, a negatív eredmény pedig a veszteségek növelésére utal. Ha az eredmény nullára jön ki, az még a helyes gazdálkodásról és a természetes veszteség normán belül való maradásáról tanúskodik.

Karbantartási és javítási költségek csökkentése

Gyakorlatban bizonyított tény, hogy ésszerű munkamódszerekkel, olcsóbb karbantartó- és javítóanyagok alkalmazásával csökkenteni lehet a technikai eszközök és a különböző anyagok karbantartási, valamint javítási költségeit. Tehát a karbantartási és javítási költségkeretek ésszerű gazdálkodásával jelentős megtakarításokat lehet elérni.

A tervezett és tényleges karbantartási és javítási költségek közötti különbség megtakarításként való kezelésének feltétele, hogy a munka a tervezett mértékben és megfelelő szinten legyen elvégezve. Ez azt is jelenti, hogy megtakarítás nem érhető el a minőségi követelmények vagy a szükséges javítási és karbantartási munkák csökkentése árán. Továbbá az alkalmazott javító- és karbantartó anyagok, valamint a javítási technológia minősége nem mehet az elvégzett munka minőségének rovására.

A fentiek figyelembevételével megtakarítás alatt a berendezések és gépek karbantartására és javítására fordítandó tervezett keret és a ráfordított élőmunka, valamint a felhasznált anyagok alapján kiszámított tényleges költségek közötti különbséget kell érteni.

Azokban az esetekben amikor különféle berendezések és gépek vagy azonos típusból több darab karbantartásáról, illetve javításáról van szó akkor a megtakarítás kimutatásához segítséget nyújt az alábbi táblázat:

Fsz.	Az eszköz megnevezése	Az egyes berendezések vagy gépek karbantartására, illetve javítására tervezett keret	A karbantartás, illetve javítás tényleges költsége	Megtakarítás (3-4)
1.	2.	3.	4.	5.

Bontásból eredő részegységek és alkatrészek felhasználása

Tapasztalatok szerint a természetes elhasználódás miatt vagy más károsodás folytán selejtezésre váró hadtáptechnikai eszközök egyes részegységeit és alkatrészeit feljavításuk után – számos esetben anélkül – javítóanyagként számításba lehet venni.

Ezekkel a bontásból eredő részegységekkel, illetve alkatrészekkel javított hadtáptechnikai eszközök hosszabb ideig megbízhatóan üzemeltethetők.

Ilyen esetekben a megtakarítás meghatározásának alapját a selejtezésre váró eszközök bontásából eredő olyan részegységek és alkatrészek becsült értéke képezi, melyek esetleges felújítás után újból felhasználhatók. A bontásból eredő és javításra felhasznált részegységeknek és alkatrészeknek jó minőségűeknek kell lenniük és biztosítani kell azon berendezések vagy gépek tartós üzembiztos működését, amelybe beépítésre kerültek.

Megtakarítás fogalma alatt a bontásból eredő részegységek és alkatrészek becsült értéke és a beszerzési ára közötti különbséget kell érteni. A becsült érték kialakításánál az elhasználódás mértékének megfelelő értékcsökkenést és a felújítás költségeit egyaránt figyelembe kell venni. Természetesen megtakarításról csak akkor lehet beszélni, ha a becsült érték kisebb a beszerzési áránál.

A bontásból eredő részegység és alkatrész beépítéséből származó megtakarítások összegzésére célszerű az alábbi kimutatás használata:

Fsz.	Részegység vagy alkatrész megnevezése	Becsült értéke	Beszerzési ára	Megtakarítás (4-3)
1.	2.	3.	4.	5.

A természetes veszteségek és károk csökkentése

a) *Raktározás folyamán* óhatatlanul természetes veszteségek következnek be, amelyek megengedett mértékét rendszerint normák szabályozzák. Emellett azonban gyakran gondatlanságból károk is keletkezhetnek.

Az anyaggazdálkodás ésszerűsítésével és jobb munkával a tényleges természetes veszteségek kisebbek lehetnek a megengedettnél és a károk is elkerülhetők.

Tehát a raktározás folyamatában megtakarítást a természetes veszteségek és a károk csökkentése jelent.

Ezen a téren elért megtakarítás nagyságának meghatározására az alábbi módszert célszerű használni:

$$E = W \cdot \frac{L \cdot T \cdot S_n}{100} - S_t$$

abol:

E – megtakarítás pénzértékben

W – a raktározott anyag egységára

L – a raktározott anyag mennyisége

T – a raktározás időtartama (nap, hónap)

S_n – a raktározás egy napjára (hónapjára) megengedett természetes veszteség normája ‰-ban

S_t – a raktározás alatt ténylegesen keletkezett kár pénzértéke.

b) *A szállítás során* a természetes veszteségek és károk csökkentésével elért megtakarítás kiszámításához a következő képlet nyújt segítséget:

$$E = (M_t - M_o) - \left(\frac{M_o \cdot N}{100} \right)$$

abol:

E – eredmény

M_t – a szállított anyag tényleges értéke

M_o – a szállított anyag nyilvántartási értéke

N – a veszteség megengedett normája.

Természetesen a keletkezett károk értékét ebben az esetben is le kell vonni az eredményből.

Ésszerű göngyöleg-gazdálkodás

Napjainkban az élelmezési szolgálat mind több olyan árut kap, amelyek göngyölegének újraértékesítése mind a népgazdaság mind pedig a hadsereggazdálkodás szempontjából fontos.

a) *Számos esetben* az élelmezési anyagok kiszerezésére és csomagolására használt üvegek, kartonok, ládák a termékek árában szerepelnek, a kereskedelem a göngyölegért ilyenkor külön betéti díjat nem számol fel. Tehát ezek további értékesítése a hadseregben folyó gazdálkodás milyenségétől függ.

Következésképpen azokban az esetekben ahol a termék árába a göngyöleg értéke be van építve ésszerű gazdálkodás esetén jelentős megtakarítást lehet elérni. Az ilyen göngyöleg eladásából származó pénzüsszeget teljes egészében megtakarításnak kell tekinteni.

Kivételt azok a konzerves üvegek képezhetnek, melyeket az alakulat a saját feldolgozású készítményeinél fel tud használni. Ebben az esetben az újra felhasznált göngyöleg megfelelő mértékben csökkenti a saját feldolgozó tevékenység költségeit, és ebből fakadóan a megtakarítás e téren jelentkezik.

b) A göngyöleggel való gazdálkodás keretén belül további megtakarítás érhető el üvegek esetében a megengedett törési százalék csökkentésével. Ebből származó megtakarítást a visszaváltandó (mely figyelembe veszi a megengedett törési százalékot) és a ténylegesen visszaváltott üvegek értéke közötti különbség adja. Az üvegtörések csökkentéséből eredő megtakarítások összesítésére javasolt kimutatás a következő:

Fsz.	Göngyöleg fajtája	Vásárolt mennyiség (db)	Megengedett törés		Üvegek száma		Megtakarítás		
			%	db	visszaváltandó (db)	visszaváltott (db)	darab (6-7)	egységár	érték (8x9)
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.

Hulladékanyagokkal való ésszerű gazdálkodás

A hadtápszolgálat gazdálkodási keretein belül egyre több fém-, papir-, rongyhulladék és ételmaradék halmozódik fel. Ezek megfelelő értékesítés esetén komoly hasznot jelentenek. Ezért a hulladékanyagokkal ésszerűen kell gazdálkodni.

Megtakarításnak minősíthető az összegyűjtött hulladékanyagok értékesítéséből származó minden pénzbeli jövedelem. Ennek nagysága nemcsak a hulladékanyagok mennyiségétől, hanem azok minőségétől, különösen a szennyezettségük mértékétől függ. A minőséget negatívan befolyásoló tényezők csökkentik a felvásárlási árat, illetve ezen keresztül a bevétel nagyságát.

A hulladékanyagok értékesítése közvetlen takarékosági forma, melyet viszonylag egyszerűen lehet kimutatni abban az esetben, ha megtakarításként az eladásból befolyt összeget fogadjuk el.

Ezen a területen létezik közvetett takarékosági forma is, nevezetesen akkor ha a hulladékanyagok felhasználása az alakulat belső igényeinek kielégítése érdekében történik. Ez a megtakarítás, vagy pontosabban fogalmazva az ésszerű gazdálkodás eredménye leggyakrabban a gazdasági tevékenység más területein jelentkezik. Például: a termelő-szolgáltató tevékenységi szférában. Ilyen esetekben megtakarításként azon nyersanyagok, vagy anyagok értékét kell elfogadni, melyeket az érvényes árakon kellett volna beszerezni a tervezett termelő-szolgáltató feladatok végrehajtása érdekében.

Zöldség- és gyümölcsfeldolgozás

Takarékosság szempontjából igen nagy lehetőséget tartogat a zöldség és gyümölcs saját feldolgozása. Ennek értelemszerűen az a feltétele, hogy a saját fel-

dolgozású termék olcsóbbá kerüljön mint a kereskedelemben kapható, mert csak így biztosított ennek a takarékosági formának a rentabilitása.

Ennél fogva a zöldség és gyümölcs saját feldolgozása eredményeként keletkezett megtakarítás nem más mint az alakulat által előállított termék önköltségi és a kereskedelmi ára közötti különbség.

A zöldség és gyümölcs saját feldolgozásából származó megtakarítás összesítésére alkalmas kimutatás az alábbi:

Fsz.	Feldolgozott termék		1 kilogramm ára		Megtakarítás	
	neve	mennyisége	kereskedelmi	önköltségi	1 kg-ra eső (4-5)	összesen (3x6)
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.

Befejezésként szükségesnek tartom megjegyezni, hogy a cikkben tárgyalt takarékosági formák nálunk is ismeretesek. Ezt a tény figyelembe véve mégis úgy vélem, hogy a lengyel szakértők fogalmi magyarázata, valamint az általuk kidolgozott számítási módszerek bemutatása elősegíti az e téren meglévő problémáink tisztázását és a komplex mérő és mutató számrendszerünk megalkotását, valamint a hadtápszolgálatban dolgozók ez irányú látókörének bővítését.

Egységgrakományok alkalmazásával végrehajtásra kerülő átrakásnélküli szállítások szervezése a csapatok háborús anyagi biztosítási rendszerében

Lex Mihály ezredes és Boros János mk. alezredes

(II. rész)

Egységgrakományok képzése, egységgrakományok alkalmazásával gépesített lövész és harckocsi zászlóaljok (harckocsik) feltöltése harcban

Az egységgrakományok alkalmazásának szükségessége, előnyei, hátrányai, az eddigi kutatási eredmények alapján levont következtetések, az előző cikkben részletesen elemzésre kerültek. A továbbiakban a harckocsi és gépesített lövészzászlóaljok feltöltéséhez alkalmazható egységgrakományok, valamint az egy harckocsi részére kialakított komplett (egységcsomag) egy-egy változat szerinti megoldása és lehetősége (változata) kerül bemutatásra, kiemelve a háborús körülmények között érvényesülő azon alapvető tételek tudatos számításbavételét, amelyeket a jelenlegi gyakorlatok alapján fel lehet mérni.

Ismeretes, hogy a csapatok háborús anyagi biztosítási rendszere nem azonosítható a béke idején (állandó harcászaltság alatt) végrehajtásra kerülő ellátással és szállítással. Adódik ez a különbség mindenek előtt a felhasználásra kerülő anyagi eszközök volumenéből – mely minden esetben a csapatok számára megszabott feladatok függvénye –, az ellátási források térbeli elhelyezkedéséből, az anyagi biztosítás lehetőségeiből. Következésképpen a háborús körülmények között alkalmazásra kerülő egységgrakományok (komplettek) nem azonosíthatók valamennyi anyag vonatkozásában a béke idején kialakításra és alkalmazásra kerülő változatokkal.

Jelen cikk megírásával viszont mi a háborús anyagi biztosítási rendszer korszerűsítéséhez kívánunk hozzájárítani, kísérletet tenni az átrakásnélküli szállítások módszerének alkalmazására a csapatok háborús anyagi biztosítási rendszerében.

De az átrakások számának csökkentésén túl a probléma megközelítésénél kiemelten figyelembe vettük azt a követelményt is, hogy minél nagyobb garanciával lehessen megoldani a harcjárművek (BMP, hk.), mint „összetett fogyasztó” fegyverkomplexumok minél megbízhatóbb lőszerellátását.

A bemutatásra kerülő egységgrakományok (harckocsi részére kialakított komplettek) megalakításánál törvényszerűen számításba kell venni azt a tényt, hogy há-

borús körülmények között a csapatok által felhasználásra kerülő anyagi eszközökből a tömeget mindennek előtt a lőszer és az üzemanyag képezi. E kétféle nagyító-megű anyagból is a csapatok „harc alatti” ellátásában az egyik legnagyobb feladatot a lőszer szükséglet szerinti és időbeni biztosítása jelenti. Ezért az egység-
rakományok képzését, az átrakásnélküli szállítások szervezését elsősorban a lőszerbiztosítás területén kívánjuk kutatni, a legmesszebbmenőkig együttműködve az ellátásért felelős fegyverzeti szolgálattal.

Ez a próbálkozás nem jelenti a többi anyag másodlagos szereppel való felruházását, inkább elfogadható az a tény, hogy az egyéb anyagok (élelem, ruházat, pc. gk., javító anyag stb.) készletezése alapvetően megoldottnak, vagy legalább is kedvezőbbnek tekinthető, s ezek a készletek mind béke idején, mind háborús körülmények között viszonylag azonos módon alkalmazhatók a csapatok anyagi biztosítási rendszerében.

Egység- rakomány megalakítása gépesített lövész- zászlóalj feltöltéséhez harcban

A gépesített lövész (PSZH-val szervezett) -zászlóalj lőszerrel való harc alatti feltöltéséhez képzendő egység-
rakomány több változatban kialakítható. Az eddig végzett kutatási munkák eredménye alapján egyik célszerű változat a 0,25 z. ja. lőszer kézi rakodással egység-
rakománnyá képezni. (A 0,25 ja. lőszer mennyiségét az 1. sz. táblázat tartalmazza).

Az egység- rakomány megalakításának leírása

A gépesített lövész-
zászlóalj harc alatti ellátásához alkalmazásra kerülő egység-
rakomány az ellátás érdekében anyag-
csoportosítással hagyományos kéz-
irakodásra úgy nyert megalakítást, hogy az egy darab tehergépkocsin elhelyezhető, s a rakomány tartalma a századok feltöltéséhez szükséges alapvető löszereket arányos mennyiségben tartalmazza.

A PSZH-val feltöltött gépesített lövész-
zászlóalj 0,25 ja. löszere ládázva, ve-
gyesen rakva egy darab ZIL-130 G, URAL-, IFAW-50 stb. tehergépkocsira fel-
rakható.

A megalakításra kerülő egység-
rakomány ZIL-130 G tehergépkocsira van ter-
vezve. (Ez esetben az „egység-
rakomány hordozó” a gépkocsi).

A szállítójármű alapvető méretadatai:

Raktér hosszúsága: 4690 mm,
szélessége: 2326 mm,
magassága: 685 mm.

A jármű teherbírása: 6 tonna.

Az egység-
rakományba tervezett anyagi eszközök mennyisége (egy jármű ra-
kománya) úgy nyert meghatározást, hogy tartalmazza azokat az alapvető lösz-
erfajtákat, amelyek folyamatosan felhasználásra kerülhetnek. A ládák darabszáma hárommal osztható, így a zászlóalj századai „körbe járhatók”, feltölthetők. Az az anyagmennyiség, amelyik nem kerül átadásra a századoknak (vagy a zászlóalj anyag), marad a gépkocsin (ide sorolva a PG-9V, 82 mm av. stb.).

EGYSÉGRAKOMÁNY

gépesített lövészászlóalj részére összeállítva

Az egység rakomány tartalma: 0,25 ja. ládázott lőszer

Fsz.	Lőszer megnevezése	Egy javadalmazás mennyisége (láda, db)	Egység rakományba elfogadva		Ládák súlya (kg)	Ládák méretei hossz×széles×magas (cm)
			ja.	láda (db)		
1.	7,62 mm acélmagvas	94	0,25	24	24×28 = 672	48×34×16
2.	7,62 mm fényjelző	8	0,25	2	2×26 = 52	48×34×16
3.	7,62 mm PSZH nehéz	50	0,25	12	12×31 = 372	48×34×16
4.	7,62 mm PSZH gyújtó	13	0,25	3	3×28 = 84	48×34×16
5.	14,5 mm PSZH gyújtó	84	0,25	21	21×23 = 483	48×34×16
6.	14,5 mm PSZH fényjelző	84	0,25	21	21×23 = 483	48×34×16
7.	42 M. kgr. nyeles tám.	15	0,25	3	3×16 = 48	67×21×19
8.	PG-7 V kézi pct.	90	0,20	15	15×33 = 497	81×47×25
9.	PG-7 V	40	0,25	9	9×57,3 = 516	104×51×29
Lövész lőszer összesen:		—	—	—	3207 kg	—
10.	82 mm av. lőszer	108	0,25	24	24×43,6 = 1047 kg	53×49×28
EGYSÉGRAKOMÁNY MINDÖSSZ.:		—	—	—	4254 kg	

1. sz. táblázat

Megjegyzés:

A ládák db-száma az oszthatóság szempontjából „kerekítéssel” nyert meghatározást.

Amennyiben az adott helyzet úgy kívánja, akkor az egység-*grakomány* teljes egészében a gépesített lövészszázlőalj löszerszállító rajának kerülhet átadásra adott esetben a gépjárművel együtt, vagy a gépkocsicserés anyagátadási mód alkalmazásával.

Nagyobbmértvű anyagfogyasztás esetén (a gépesített lövészszázlőalj nagyobb-*mértvű feltöltése* alkalmával) különösebb számvetések nélkül elegendő csak az eg-*ség-
grakományt* szállító gépkocsik darabszámát annak megfelelően növelni, ahog-*yan* az anyag mennyisége azt megkívánja, így a 0,5, 0,75 stb. javadalmazás lőszer egyszerűen csak a gépkocsi oszlopok átrendezésével biztosítható különböző mély-*ségben* elhelyezkedő lőszerraktárból, bázisról.

A ládázott lőszerből megalakított egység-*grakomány* – mely az 1. sz. ábra sze-*rint* egy darab ZIL-130 G tehergépkocsi rakterén van ábrázolva felülnézetben – a következőképpen kerülhet összeállításra:

- a jármű közepén kerül elhelyezésre 9 db láda PG-9V lőszer. Ebből első-*sorban* 3 láda egymáson, $3 \times 2 = 6$ láda, mögötte, összesen 9 db (célszerű az 1. sz. ábrán követni).

- A jármű közepén (a PG-9V lőszer mögött) 2 sorban, egy-egy sorban 4 láda egymás mellett és 3 láda egymáson (összesen $2 \times 4 \times 3 = 24$ láda) 82 mm av. lőszer kerül elhelyezésre.

- A jármű rakterének „szélén” balról egy sorban, egymás után 6 db, egymá-*son* 4 db, összesen $6 \times 4 = 24$ db láda 7,62 mm acélmagvas lőszer van. Tovább ebben a sorban $5 \times 4 = 20$ db 14,5 mm PSZH fényjelző lőszer van, míg egy darab láda ezzel a lőszerrel a PG-9V lőszeres ládák tetején kerül elhelyezésre.

- A jármű rakterének „szélén” jobbról kerül elhelyezésre $5 \times 3 = 15$ db láda PG-7V lőszer.

- A jármű rakterének hátsó végén kerül elhelyezésre egymás mellett és egy-*máson*:

- $5 \times 4 = 20$ db láda 14,5 mm PSZH gyújtó;

- $3 \times 4 = 12$ db láda 7,62 mm PSZH nehéz;

- $3 \times 1 = 3$ db láda PSZH gpu. fényjelző;

- $3 \times 1 = 3$ db láda 42 M. kgr.;

- $2 \times 1 = 2$ db láda 7,62 mm fényjelző lőszer.

Egy darab láda 14,5 mm PSZH gyújtó a PG-9V lőszeres ládák tetején ke-*rül* elhelyezésre.

Megjegyzés: Az egység-*grakományba* képzett lőszeres ládákön a következő ada-*tok* vannak feltüntetve: a lőszer fajtája, ládák darabszáma, ládaméreték (széle-*ség* $\times$ hosszúság $\times$ magasság) cm-ben, s az adott fajta lőszer súlya kg-ban.

A gépesített lövészszázlőalj feltöltéséhez alkalmazható egység-*grakományok*nak ez a változata megalakításra kerülhet mélységben állandó jellegű lőszerbázison, TMB-n, TEB-en, MB-n, HECS-en stb., a rakodás kézierőre van tervezve, így nincsen semmiféle kötöttség.

Ezzel a módszerrel megalakított egység-*grakomány* egyik nagy előnye az, hogy a közvetlen felhasználótól a legnagyobb távolságra levő ellátási forráson is meg-*alakítható* mindazon „veszélyek nélkül”, hogy a gépesített lövészszázlőaljak valamelyik alapvető lőszer nélkül kerülnének feltöltésre, ugyanakkor az adott helyen és időben „főlölegesnek” látszó lőszert nem kell földre rakva visszahagyni akkor, amikor azokból máshol hiány van. (Természetesen bármely ellátási „szakaszon” megalakítható, a hadtáp „helyben” való tartózkodásának időszakában).

*Gépesített lövészszázlőalj felöltéséhez alkalmazható egységakományok
megalakítása rakodólapok alkalmazásával*

Amennyiben az egységakomány rakodólapok igénybevételével kerül megalakításra, akkor az egy gépesített lövészszázlőalj 0,25 ja. ládázott lőszerre – a 82 mm-es av. kivételével, melynek sajátos ladaméretei vannak – 8 db EUR szabvány (1200×800 mm) rakodólapon elhelyezhető.

A rakodólapok megrakásának terve (egy változatban) a 2. sz. ábrán látható. A rakodólapok megrakásánál – akományaik tömegének meghatározásánál – egyik alapvető cél volt a ládák arányos „oszthatósága”, a másik pedig az, hogy tömegük kb. 500 kg körül alakuljon. Rakodólapok alkalmazása esetén a tehergépkocsi megrakása rakodógép igénybevételével és kézirakodásra van tervezve.

A rakodólapon tárolt – gépesített lövészszázlőalj részére összeállított – 0,25 ja. lőszer szállításához kettő darab ZIL-130 G, vagy kettő darab IFAW 50 L tehergépkocsi szükséges. Fontos, hogy a gépkocsi közül legalább az egyik gépkocsi daruval rendelkezzen a rakodások végrehajtása céljából.

Az egységakomány megalakításához ZIL-130 G tehergépkocsi van tervezve. A rakodólapok elosztása, illetve a járműveken való elhelyezése a 3. sz. ábra szerint (egy változatban) a következő:

- egy darab tehergépkocsin kerülnek elhelyezésre az 1., 2., 6., 7. számú rakott rakodólapok és 12 db láda 82 mm av. lőszer;
- egy darab tehergépkocsin a 3., 4., 5. és 8. számú rakodólapok, valamint 12 db láda 82 mm av. lőszer kerül elhelyezésre.

Ezzel a módszerrel a gépesített lövészszázlőalj 0,25 ja. rakodólapon tárolt lőszerre kettő darab tehergépkocsival szállítható.

A járművek megarakásának és leürítésének meghatározott sorrendje van, ezért azt célszerű betartani.

Az egységakományokból, bármelyik változat (kézirakodással egy darab tehergépkocsin, vagy rakodólapok alkalmazásával) kerüljön is alkalmazásra, azokat elő kell készíteni, a végrehajtó állományt fel kell készíteni, begyakoroltatni és el kell látni mindazokkal a segédeszközökkel (rajzokkal, táblázatokkal, kimutatásokkal stb.), amelyek munkájukhoz szükségesek.

A rakodólapok rakodásához az anyagátadás-átvétel helyén megfelelő rakodógépet (terepjáró villástargoncát, villával felszerelt gépkocsidarukat stb.) kell biztosítani.

A kidolgozott egységakományok szállítása alkalmával a ZIL-130 G tehergépkocsi raksúlyának kihasználása: ládázott lőszerből (egy darab gépkocsin szállított 0,25 ja. lőszer viszonylatában) $\approx 71\%$, rakodólapok alkalmazása esetén $\approx 30\%$ körül ingadozik.

Az egységakományok érdekében végzett kutatómunkák végrehajtása során elsőként vetődött fel a gépesített lövészszázlőalj állományában levő harcjárművek egyenkénti (egy darab PSZH) feltöltéséhez alkalmazható egységakomány (lőszer komplett) megalakításának szükségessége.

A gépesített lövészszázlőalj állományába szervezett egy darab harcjármű (PSZH) részére egységakomány (lőszer komplett) kialakítása – az eddig végzett kutatási munkák eredménye alapján kimondható – nagyon megfontolandó. Harcban ugyanis csak prognózis alapján fogadható el a lőszerfogyasztás az egyes harcjárművek vonatkozásában, ez pedig olyan nagyarányú „főlősleg” szállítása-

val és helyszínen való visszahagyásával járna, amely mind anyagmennyiség, mind gazdasági beruházás szempontjából nagy megterhelést jelentene. Természetesen ez a kutatási munka korántsem tekinthető befejezettnak – elsősorban az új harci-technikai eszköz (BMP) alkalmazása viszonylatában – így legyen ez a jövő feladata azzal párhuzamosan, ahogyan ezen eszközökkel összefüggő ismereteink, gyakorlati tapasztalataink bővülnek.

EGYSÉGRAKOMÁNYOK MEGALKOTÁSA HARCKOCSI ZÁSZLÓALJ FELTÖLTÉSÉHEZ HARCBAN

A harckocsi zászlóalj „harc alatti” feltöltéséhez a zászlóalj 0,25 ja. ládázott lőszerét célszerű egységalkotási képezni. A ládázott harckocsi lőszerből képzett egységalkotási mind kézirakodásra, mind rakodógépek igénybevételére kioldozást nyert egy változatban.

Az egységalkotási szállítására ZIL-130 G tehergépkocsit vettünk számításba. A szállítójármű rakterének alapvető méretadatai az előzőekben ismertetésre kerültek.

Az egységalkotási megalakításának leírása

A harckocsi zászlóalj részére kialakított egységalkotásihoz célszerű az egy harckocsi zászlóalj 0,25 ja. lőszerének tömegét elfogadni. Ehhez hozzájárul az a tény is, hogy az egy darab harckocsi feltöltéséhez alkalmazható lőszer komplett – mely az egy darab harckocsi 0,25 ja.-nak felel meg – egy darab EUR szabvány rakodólapon pántolással elhelyezhető, s gépi rakodásra kimondottan alkalmas.

Egy harckocsi zászlóalj 0,25 ja. lőszer tartalmú ládák darabszámát úgy határoztuk meg, hogy az arányosan négyfelé osztható legyen. Ennek megfelelően valamennyi gépkocsin lesz mindenfajta lőszerből, így amennyiben egy-egy jármű szállítás közben lemarad, vagy megsemmisül, nem lesz lőszer „kiesés”, csupán mennyiségi csökkenés.

A ládázott lőszerből képzett egységalkotási négy darab ZIL-130 G tehergépkocsin, járművenként 3544 kg mennyiségben a következő elosztással szállítható:

– A 2. sz. táblázatban közölt 0,25 z. ja. lőszerből (az négyfelé osztva) egy szállítójárműre felrakásra kerül:

– 100 mm repesz gránát	21 db láda, súlya: 1680 kg,
– 100 mm pct. gr.	14 db láda, súlya: 1148 kg,
– 100 mm ürma. gr.	7 db láda, súlya: 483 kg,
– 7,62 mm gyújtó	1 db láda, súlya: 26 kg,
– 7,62 mm fényjelző	2 db láda, súlya: 52 kg,
– 7,62 mm nehéz	5 db láda, súlya: 155 kg,
	Összesen: 3544 kg.

Az egy darab tehergépkocsira felrakásra tervezett harckocsi lőszer ládáinak darabszáma úgy nyert meghatározást, hogy azokból a 100 mm lőszer hét darab EUR szabvány rakodólapon elhelyezhető legyen, így az továbbra is egy darab járművön szállítható, ugyanakkor egy-egy rakodólapon egy darab harckocsi 0,25 ja. lőszer van megfelelő összetételben.

A 4. sz. ábrán – ahol egy darab ZIL-130 G tehergépkocsi rakterülete van ábrázolva felülnézetben, méretadataival – a harckocsi zászlóalj 0,25 ja. lőszerének egységalkotási összeállításított 1/4 készlete nyert kialakítást egy változatban. A rakodás kézierővel van tervezve.

Az egységgrakományba összeállított harckocsi lőszer rakodólapon pántolva is szállítható. Rakodólapra természetesen csak a 100 mm-es lőszereket célszerű elhelyezni.

A harckocsi kötelékek viszonylatában – ahogyan ez már említésre került – van értelme az egy harcjármű feltöltéséhez alkalmazható lőszer komplettek kialakításának. Erre a célra legjobban megfelel az egy darab harckocsi 0,25 ja. lőszerének egy rakodólapon való elhelyezése, természetesen megfelelő arányos bontásban. Az egy darab harckocsi részére kialakított 0,25 ja. lőszer rakodólapon való elhelyezése az 5. sz. ábrán látható.

Amennyiben a harckocsi lőszer rakodólapon pántolva kerül rögzítésre és szállításra, akkor az egy darab ZIL-130 G tehergépkocsin levő – kézi rakodásra tervezett egységgrakományba képzett – lőszer hetes darab rakodólapon helyezhető el. A géppuska lőszer a rakott rakodólapok mellé kerül felrakásra. Az egy harckocsi zászlóalj a 0,25 ja. lőszerre pedig ugyan úgy mint a ládázott egységgrakomány esetében volt. négy darab tehergépkocsin szállítható.

A négy darab tehergépkocsi rakománya azonos módon került kirakásra, ezért elegendő egy jármű igénybevételét részletesen megtervezni, a többit célszerű azzal azonosnak elfogadni. A 6. sz. ábrán – mely a ZIL-130 G tehergépkocsit ábrázolja felülnézetben – az egy darab tehergépkocsi rakodólapon rögzített rakománya van tervezve. Ezen a járművön gyakorlatilag az 5. sz. ábrán bemutatott rakott rakodólapok vannak elhelyezve, kiegészítve azokat egy-egy láda harckocsi géppuska lőszerrel.

Az előzőekben összefoglaltak alapján megállapítható: harckocsi lőszerből megalakításra kerülő egységgrakomány mind kézi rakodás, mind rakodólapos alkalmazás esetében négy darab tehergépkocsin szállítható.

Az egy-egy járművön elhelyezett 1/4 készlet egységgrakomány minden esetben tartalmazza az egy darab harckocsi feltöltéséhez kialakított lőszer kompletteket is, amennyiben azok rakodólapon vannak elhelyezve.

Az egységgrakományok megalakítását elő kell készíteni, a végrehajtó személyi állományt a szükséges mértékben ki kell képezni és be kell gyakoroltatni.

A rakott rakodólapok mozgatásához megfelelő rakodógépet (terpjáró villástargoncát, villával felszerelt gépkocsidarukat stb.) kell biztosítani a harckocsi zászlóalj, illetve a harckocsik feltöltési helyén.

Az egységgrakományokat szállító járművek közlekedtetését alapvetően oszlopmenetben célszerű tervezni és biztosítani, számolva azzal, hogy minimálisan minden második gépkocsinhoz rakodógép (gépkocsira szerelt daru stb.) szükséges, amennyiben a lőszer rakodólapokon kerül elhelyezésre.

Amennyiben a harckocsi zászlóalj feltöltéséhez több lőszer szükséges, mint amennyi egy egységgrakományban van, akkor a rakott gépkocsik darabszámát (gyakorlatilag a lőszer mennyiségét) a szükségletnek megfelelően növelni kell, számolva azzal, hogy egy darab gépkocsin a harckocsi zászlóalj 0,25 ja. lőszerének csak 1/4 készlete van arányosan elhelyezve.

Az eddig végzett kutatási munkák eredménye alapján bemutatott egységgrakományok (lőszer komplettek) előnyeinek – hátrányainak részletesebb összefoglalása nélkül bátran le kell szögezni: a csapatok háborús anyagi biztosítási rendszerében, az ellátás korszerűsítése céljából többféle egységgrakomány változat alakítható ki gyakorlatilag annyi és olyan, amennyi és amilyen a fogyasztók harc alatti ellátásához legjobban megfelel.

EGYSÉGRAKOMÁNY

harckocsi zászlóalj (harckocsi) részére összeállítva

Az egységgrakomány tartalma: 0,25 ja. ládázott lőszer

Fsz.	Lőszer megnevezése	Egy javadalmazás mennyisége láda (db)	Egységgrakományba elfogadva		Ládák súlya (kg)	Ládák méretei hossz×széles×magas (cm)	
			ja.	láda (db)			
1.	100 mm repesz gránát	341	0,25	84	84×80 = 6720	121×44×26	
2.	100 mm pct. gr.	232	0,25	56	56×82 = 4592	120×44×26	
3.	100 mm űrma. gr.	93	0,25	28	28×69 = 1932	121×43×24	
	100 mm gr. Összesen:				13 244 kg		
4.	7,62 mm pct. gyújtó	16	0,25	4	4×26 = 104	48×34×16	
5.	7,62 mm fényjelző	30	0,25	8	8×26 = 208	48×34×16	
6.	7,62 mm nehéz	78	0,25	20	20×31 = 620	48×34×16	
	EGYSÉGRAKOMÁNY MINDÖSSZESEN:				14 176 kg		
			Egy darab harckocsi 0,25 ja. löszere				
1.	100 mm repesz gránát	—	0,25	3	3×80 = 240 kg		
2.	100 mm pct. gr.	—	0,25	2	2×82 = 164 kg		
3.	100 mm űrma. gr.	—	0,25	1	1×69 = 69 kg		
4.	7,62 mm nehéz	—	—	1	1×31 = 31 kg		
5.	7,62 mm fényjelző	—	—	1	1×26 = 26 kg		
					Összesen: 530 kg		

Megjegyzés:

A ládák db-száma az oszthatóság szempontjából „kerekítéssel” nyert meghatározást.

2. sz. táblázat

Az azonban már az eddigi elemzések alapján is leszögezhető, hogy háborús körülmények között, egységgrakományok alkalmazásával történő lőszerbiztosítás – mely mind a fegyverzeti szolgálat, mind hadtáp szervek (szállító, ellátó kötelékek) számára az egyik legnagyobb feladatot jelenti – további széleskörű kutatómunkát kíván, s megoldását még többoldalú kipróbálás után sem célszerű befejezettek tekinteni.

Az eddig elkészített cikkekben tudatosan nem foglalkoztunk az egységgrakományok másik nagy csoportjával (melyek az „azonos anyagok” tömeges szállítása alkalmával kerülnek megalakításra), legyen ez majd a következő feladat. Mi a bonyolultabb, s elsősorban megoldásra váró nagyobb feladatot az ellátás érdekében csoportosítással megalakítandó egységgrakomány kialakításában látjuk. Ezzel a kérdéssel foglalkoztunk az eddigi cikkekben, megalapozva az átrakásnélküli szállítások egyik változatát, mely alapvetően a csapatok harc alatti lőszerellátását kívánja elősegíteni.

Mi az „egységgrakományt” – az egységcsomag analógiájára – előre meghatározott és állandó, a harceszközök által felhasznált alapvető lőszerfélésekből képzett *ellátási-kezelési* egységnek fogjuk fel. (Ezen kritériumokkal látjuk indokoltnak az egységgrakomány lényegét). El tudunk képzelni ezek képzéséhez – a leírt változaton túl – másfajta megoldási felfogást is. Így például érdemesnek tartjuk megvizsgálni azt is, hogy „napi átlagfelhasználási (fogyasztási) mutatók” szerinti képzése milyen eredményre vezet.

(Az 1–6. sz. mellékletek a folyóirat végén található.)

Következik: „Egységgrakományok alkalmazásával végrehajtásra kerülő átrakásnélküli szállítások szervezése”.

A Magyar Néphadsereg üdülői étellemezésének helyzete, és fejlődése

Bagi Zoltán alezredes

A táplálkozás egy ország fejlettségének egyik meghatározója, ugyanakkor az ország gazdasági, kulturális színvonala messzemenőkéig rányomja bélyegét a terület táplálkozási színvonalára s jelentős mértékben meghatározza azt.

A táplálkozás fejlődése azonban nem egyszerű és egyértelmű, hosszú útnak kellett eltelnie ahhoz, amíg a néptáplálkozás eljutott a mai szintre. Ezt a folyamatot nem tekinthetjük befejezettnek, állandóan küzdenünk kell azért, hogy a nép – anyagi jólétének javulásával, kulturáltsági színvonalának emelkedésével – minél egészségesebb, az élettani igényeknek minél jobban megfelelő, a tudomány mai állásához igazodó minőségi, mennyiségi összetételében kedvezőbb – táplálékhoz jusson.

Jelen cikkben a Magyar Néphadsereg üdülői étellemezésének fejlődésével, jellegzetességeivel, feladataival a magyar néptáplálkozás fejlődésével, jelenlegi helyzetével, a jövő lehetséges útjaival összhangban foglalkozom.

A felszabadulás előtti magyar néptáplálkozást a magas cereália fogyasztás jellemezte, ami elsősorban az alacsony életszínvonalnak, az egész gazdaság – és ezen belül a mezőgazdaság – elmaradottságának, illetve a lakosság akkori kulturális színvonalának volt köszönhető. Igen nagy bátorság kellett ahhoz, hogy haladó szellemű szociológusok, orvosok a lakosság felét, egyharmadát érintő rossz viszonyokra rámutassanak.

A helyzet tovább romlott a II. világháború folyamán. A pusztítások, a tartalékok elszállítása még tovább rontotta a lakosság ellátását. Növelte a nehézségeket, hogy a felszabadulás utáni első három évben a mezőgazdaság nem tudott kellő mennyiséget termelni. Az állatállomány fele elpusztult a háború idején. Ezért a felszabadulás utáni első években a lakosság ellátása kalória-, fehérje- és vitaminszegény volt. A magyar néptáplálkozásnak a felszabadulás utáni első időszakban fő célja az addigi éhezés leküzdése volt. 1945–1948. között – a már említett okok miatt – értékes tápanyagok nem álltak kellő mértékben rendelkezésre, így előkerültek olyan táplálékok is, amelyeket egyéb körülmények között emberi étellemezésre csak ritkán használtak. Tej, tejtermékek, gyümölcs és hús csak igen ritkán került az emberek asztalára. Ez a helyzet természetesen a Magyar Néphadsereg üdülői ellátásának vonatkozásában is érvényesült. Ez idő tájt nyitotta meg kapuit a Magyar Néphadsereg Mátraháza-i üdülője, melynek étellemezéséről 1946 szeptember 20-án felvett jegyzőkönyv hűen

dokumentálja a helyzetet: „60 kg búzakenyér liszt, 10 kg főzőliszt, 0,04 kg paprika, 2,1 liter étolaj és 100 kg búza találtatott, mely cikkek az újonnan felfektetett élelmiszer számadásban – mint régi készletmaradvány – bevételeztetett” (Részlet a jegyzőkönyvből).

Az ugyancsak ebből az időből származó étrendek tanúsága szerint a reggeli legtöbbször üres tea, esetleg tej volt, melyet az üdülő két tehén tartásával biztosított, az ebéd, illetve a vacsora ugyanaz a húsnélküli főzelék. Legtöbbször hüvelyes vagy burgonyafőzelék.

Étkezési jegyzék 1946 július 21–26-ig

Kelt Mátraházán 1946 július.

Ebéd	Vacsora
Zöldborsóleves	Burgonyafőzelék
Burgonyafőzelék	Almásrétes
Almásrétes	
Konzervleves	Zöldbabfőzelék
Zöldbabfőzelék	Palacsinta
Palacsinta	
Lebbensleves	Reszelt tészta burgonyával
Reszelt tészta burgonyával	
Húsleves utánszó	Tökfőzelék
Tökfőzelék	
Zöldbableves	Túrósmetélt
Grízmetélt	
Burgonyaleves	Gombóc és galuska
Gombóc és galuska vadasmártással	vadasmártással

Az étlap hű képet ad az inséges 1946-os esztendő gazdasági helyzetéről, mely természetesen üdülőink ellátásában is éreztette hatását.

A gazdasági helyzet javulása, stabilizálódása következtében alakult ki táplálkozásunk fejlődésének második szakasza, mely kb. 1949-től 1956-ig tartott. Erre az időszakra jellemző, hogy nagymértékben megnőtt az egy főre jutó kalória-fogyasztás, elérte, sőt időnként meg is haladta a kívánatos mértéket. Kezdetben az olcsóbb, sok kalóriát tartalmazó élelmi anyagok álltak előtérben, de már ezen időszakban is mindinkább az ízletesebb, értékesebb élelmiszerek, tápanyagok fogyasztása emelkedett ki. Eltolódás következett be a szénhidrátok, zsírok, fehérjék arányában, de ugyanakkor ezeken belül is az értékesebb, jobban hasznosítható anyagok érvényesültek. A szénhidrátok mérsékelt csökkenése mellett a zsírok és fehérjék aránya növekedett. A szénhidrátokon belül a kenyérfogyasztás csökkent, a kalácsok és különböző cukrászsütemények fogyasztása emelkedett. A fehérjék részvétele a táplálkozásban szintén erőteljesen fokozódott. A hús, húsfélék és tojás fogyasztása ugrásszerűen megnőtt, ugyanakkor a kevésbé értékes növényi élelmiszerek fogyasztása csökkent. Így teljes értékű állati fehérjefogyasztásunk jelentős fokozódásáról beszélhetünk, a kedvezőtlenebb hiányos növényi fehérje anyagok csökkenése mellett. Ebben az időszakban tehát a kalóriadús, ízletes, fűszerezett,

a magyar konyha jellegzetességeit tartalmazó táplálkozás van túlsúlyban. E megállapítások a néptáplálkozás egészére vonatkoznak, de jól tükrözik a Magyar Néphadsereg üdültetési ellátásán belüli változásokat is, és megfordítva: az üdülők ellátása az osztársadalmi ellátásának megfelelően alakul.

Az üdülők ételmezésében a korábbiakhoz képest nagyfokú fejlődés tapasztalható. A reggelihez a teán, kávé mellett már vaját, időnként felvágottakat szolgáltatnak fel. Az ebédnél minden étkezésnél hús is szerepel valamilyen formában. A vacsorák szintén húsból készültek. Záróételként ettől kezdve rendszeresen szolgáltatnak fel édességet vagy gyümölcsöt. Tojást is többet fogyasztanak mint korábban.

Az anyagi jólét növekedésével egyidejűleg tehát – mint láthatjuk – sokkal változatosabb lett táplálkozásunk. Amíg a korábbi időszakban üdülőinkben általában ugyanazt a húsnélküli főzeléket ették mindkét főétkezéskor – egyrészt megtakarítás, nagyjából az élelmi anyagok hiánya miatt – addig ettől kezdve – a rendelkezésre álló nyersanyag mennyiségének növekedésével – már sokkal differenciáltabban főzhattünk. További igen fontos előrelépést jelentett ellátásunkban a kettős menürendszer bevezetése, mely az 1951-es évre terjedt. Ez időtől kezdve általában egyféle reggeliből, valamint kétféle ebédből, illetve kétféle vacsorából válogathattak vendégeink mátraházi üdülőinkben. Természetesen ezzel párhuzamosan alakult többi intézményünk táplálkozási helyzete is.

A Magyar Néphadsereg üdülőiben 1961-ben hármas menürendszert vezettünk be, tovább erősítve ezzel a differenciáltabb, korszerűbb étkezést. Általában háromféle ebéd és háromféle vacsora közül választhattak vendégeink. Az első menü jellegzetes magyaros étel, a második (angolos vagy francia) könnyű étel, a harmadik kímélő menü. Záróételként leginkább cukrérszüteményt vagy gyümölcsöt szolgáltunk fel.

1970-től már négy menü közül lehetett választani ebédet, illetve vacsorát vendégeinknek, reggelit pedig kettő közül: tejtermék vagy hentesáru. 1977-től már a záróétel is választható: sütemény, gyümölcs, sajt, befőtt vagy presszókávé. A rendelkezésre álló anyagi erőforrások gyarapodásával, illetve a mezőgazdasági termelés, az állattenyésztés mennyiségi növekedésével megteremtődött a változatosabb, az igényekhez jobban alkalmazkodó, korszerűbb, étlettanilag kedvezőbb összetételű táplálkozás, illetve ételmezés lehetősége. Kizárólag az anyagi erőforrások fokozódása természetesen mindehhez nem lett volna elegendő.

Az emberek szemléletében, kulturáltságában, igényeikben is változásnak kellett végbemennie ahhoz, hogy jobba, korszerűbbé váljék táplálkozásunk. Állandó felvilágosító munkára volt és van ma is szükség, hiszen mint a későbbiekben is látni fogjuk, jó néhány területen uralkodnak még elavult táplálkozási szokások, noha a gazdasági erőforrások már rendelkezésre állnak. Az anyagi lehetőségek fejlődésével kapcsolatos az alapvető élelmi anyagok beszerzésén kívül egy másik szempont is, az étkeztetés technikai felszereltségének javulása. Mátraházi üdülőinkben 1946–61 között egyetlen fa- és széntüzelésű tűzhely, egy kézi sonkaszeletelő gép és egy habverő gép jelentette a gépi felszerelést. Az anyagok tisztítása, szelvényezése kézzel történt. Ez az akkori kívánalmaknak többé-kevésbé meg is felelt. Nagy fejlődést jelentett 1966-ban a gáztüzelésre való átállás, majd ezt követte az elektromos és olajfűtés bevezetése. Az évek folyamán több új, korszerű konyhagépet sikerült beszerezni. (Robotgép, mosogatógép, elektromos sonkaszeletelő stb.).

Az évek során létrejött új beruházások, fejlesztések mind társadalmi fejlődésünk velejárói. Ezáltal válik lehetségessé a változatos, minden ízléshez alkalmazkodó táplálkozás létrehozása, ezzel egyidejűleg az élettani szempontok és követelmények messzemenő érvényesítése ellátásunkban.

A következő részben a vizsgálarok alapján levonható következtetések címen összefoglalok néhány általános érvényű megállapítást, valamint ismertetem a jövő tennivalóit mind a hazai lakosság egészé, mind pedig a Magyar Néphadsereg üdültetési ellátásának vonatkozásában.

A kalória-fogyasztás a felszabadulás után gyors ütemben emelkedett, s ez az emelkedés folytatódott az 1960–70-es években is. Jelenleg mindhárom lakosságcsoportban (munkás, alkalmazott, paraszt) túlzott a kalória-fogyasztás. Kiemelkedik e tekintetben a falusi lakosság, ahol mint láttuk, általában a kedvezőtlen táplálkozási szokások miatt ma is sok szénhidrátot fogyasztanak. Kedvezőtlen e tekintetben a szellemi, illetve ülőfoglalkozást folytatók helyzete is, akik általában 500–600 kalóriával fogyasztanak többet naponta, mint amennyi szükségessé lenne, csekély testmozgásukat is figyelembe véve. Kedvezőtlen jelenség különösen városban és ott is elsősorban a szellemi foglalkozásúaknál a testmozgás minimálisra csökkenése napjainkban. A kalória-fogyasztás emelkedése növeli a lakosság minden rétegében az elhízás gyakoriságát és ezzel összefüggésben egyes „népbetegségek” előfordulását is. A kalória-fogyasztás növekedése úgy jön létre, hogy kalorikus tápanyagok bevétele jelentősen emelkedik. A zsírfogyasztás leginkább az ülőmunkát végzőknél, illetve a falusi lakosság körében magas. A fehérjefogyasztás fokozódása igen örvendetes tény, az arányeltolódás is kedvező, hiszen megnövekedett az állati eredetű fehérjék fogyasztása országszerte. Ma már az állati-növényi fehérje-arány táplálkozásunkban megközelíti az 50–50⁰/₀-os arányt.

Táplálkozásunkban levő túlzások oda vezettek, hogy jelentősen elszaporodtak az ún. „civilizációs betegségek”. Gyakorivá vált a szívinfarktus, a diabetes és más emésztőszervi betegségek. Mindezek leküzdése érdekében ajánlatos táplálkozásunkat, életmódunkat körültekintően, a tudomány eredményére támaszkodva meghatározni. A tudomány mai állása szerint azt mondhatjuk: táplálkozásunkban helyes, ha a fehérje aránya az összes energia biztosításában 14–15⁰/₀ körüli, a zsír 28–30⁰/₀, a szénhidrátok aránya pedig 55–58⁰/₀ körül van.

Üdültetésünk ételmezési ellátásában kezdettől fogva igyekeztünk a tudomány legújabb eredményeit felhasználni és ennek megfelelő szinten vendégcink mind nagyobb fokú pihenését, kikapcsolódását, táplálkozási igényeinek minél magasabb szinten történő kielégítését szolgálni. Mint már korábbiakban láttuk, üdülőink több mint negyedszázados működése alatt az ellátás színvonala biztosan, egyenletesen emelkedett.

Egészeben véve azt mondhatjuk, hogy üdülőink ellátásában nyomon követhetjük az adott időszak magyar néptáplálkozására jellemző sajátosságokat is. Az utóbbi években végbement nagyarányú fejlődés egyrészt az új beruházások, rekonstrukciók, másrészt a gazdálkodási rendszer szabályozói változásának, a szakképzett munkaerő száma növekedésének és végül, de nem utolsó sorban a szocialista munkaverseny mind hatékonyabb kibontakoztatásának következménye.

Ahhoz, hogy az ételmezés helyzetéről képet kapjunk, vizsgáljuk meg a következő tényezőket:

A felszabadulást követő években az ételmezés nyersanyag-normákon alapul. Gyakorik voltak ebben az időszakban a beszerzési és ellátási nehézségek. Később alakult ki a jelenlegi ételmezési pénzgazdálkodás, mely az egységek ételme-

zését irányítók kezébe nagyobb lehetőségeket, egyszersmind nagyobb felelősséget is adott és ad. Az élelmezésvezető így a szabadárus termékeket olcsón, gazdaságosabban szerezheti be, ugyanakkor érdekeltté tettük a veszteségek minél nagyobb csökkentésében is. Lehetővé vált ún. gazdálkodási tartalékok képzése, illetve ezek átvitele egyik évről a másikra. Mindez nagyban hozzájárul a gazdálkodás biztonságának fokozásához. Jelen ellátásunk alapját képező norma az élelmiszerárak változásának függvényében 1968-tól a következők szerint alakult.

Élelmezési normák alakulása a Magyar Néphadsereg üdülőiben

Év	Norma/Ft
1968	26,00
1972	26,60
1973	27,10
1974	28,60
1976. 07. 01-től	32,00
1979. 07. 23-től	40,00

A rendelkezésre álló normából a legkiemelkedőbb ellátást 1974–76 júniusa között lehetett biztosítani. A tej és tejtermékek fogyasztásának szintje viszont örvendetes emelkedést mutat. Egyenetlen a tartósított zöldsézelékek fogyasztása. A friss zöldsézelékek fogyasztása sem emelkedett olyan mértékben, mint az kívánatos lenne. Mindez a korábbiakban ismertetett elvek szerint kedvezőtlen tendencia. Az említett adatok balatonkenesei üdülönkből származnak.

Élelmiszerek fogyasztása balatonkenesei üdülönkben 1970–1977

(1 főre jutó napi átlag)

Áru neve		1970. III. né.	1975. III. né.	1977. III. né.
Marhahús	gramm	44,0	39,4	42,7
Sertéshús	gramm	156,9	158,4	120,3
Szárnyas	gramm	35,1	51,3	22,6
Hal	gramm	32,0	32,0	27,0
Hentesáru	gramm	100,7	73,0	62,9
Tej	gramm	68,4	133,5	150,6
Vaj	gramm	24,8	24,5	30,5
Sajt	gramm	8,0	18,6	26,0
Zöldsézelék	gramm	119,6	133,4	135,2
Zöldsézelék mirelit konz.	gramm	72,0	147,0	74,0

Az 1970-es évektől kedvezően hatott az ellátásra a különböző alapvető élelmiszerek termelésének, választékának növekedése. A biológiailag hasznos tápanyagok részvételi arányának emelkedésével lehetővé vált vendégeink igényeinek mind differenciáltabb kielégítése. Az időlegesen elfordult kisebb gondok az ellátást alapvetően nem befolyásolták. Az időközben elkészült új beruházások üdülönkben tovább növelték a korszerű ellátást. A hűtőkapacitások növelése lehetővé teszi a baromfi, hal, mirelit árukból tartalék beszerzését és tárolását. Ezáltal

kiegyensúlyozottabbá, biztonságosabbá, az igényekhez naprakészen alkalmazkodni tudóvá válik ellátásunk. Jelenleg megoldandó feladat a zöldáru-raktárak számának további növelése, ugyanis a megnövekedett forgalom következtében a korábbi tárolási lehetőségek kevésnek bizonyulnak.

Az étlap szerkesztése, az egységes ételek, fogások kiválasztása bizonyos tervszerűséggel kell hogy történjék. Korábban üdülőinkben évente 2–3 alkalommal szerkesztettek 14 napos turnusoknak étlapot, de a tapasztalat azt mutatta, hogy célszerűbb 2–3 turnusonként új étrendet bevezetni. Így sokkal kedvezőbb, gyorsabban lehet reagálni az alapanyagok változásaira, egyes árváltozásokra és frissebben lehet nyomon követni az ún. szezonális élelmiszerek, nyersanyagok árának változását. Az étlapok elkészítésénél figyelembe vesszük a csoportok várható összetételét is (gyermekek, gyógybeutaltak stb.). Az étkezésnél biztosított egyes fogások száma idővel egyre bővülő tendenciát mutatott, csakúgy, mint a választási lehetőségek száma. A tanulmány első részében részletesen ismertettem, hogyan alakultak a választási lehetőségek anyagi erőforrásaink javulásával párhuzamosan. Balatonkenesei üdülőnkben 1974-től beszélhetünk hármas menürendszerrel, Mátraházán is tovább bővültek a választási lehetőségek. A korszerűbb, higiénikusabb ellátás elve értelmében bevezettük az előre csomagolt ún. alapreggelit, amely egyszersmind a mennyiség iránti reklamációkat is kiküszöböli.

Az étkezések élelmi anyag összetételét vizsgálva megállapítható, hogy a főétkezéseknél a szén- és halfogyasztás nem elegendő. Ugyancsak fokoznunk kell a zöldfélék étrendbe állítását is. Az utóbbi időkben tapasztalható kedvezőtlen termékek miatt, a gyümölcsök és befőttek fogyasztásának aránya is némiképp visszaesett. A zsiradékok felhasználása terén jó eredményeket értünk el: csökkent az állati zsiradékok felhasználása, ugyanakkor fokozódott a növényi olajok részvétele az ételkészítésben.

Fontos szempont üdültetésünkben a vendég számára megfelelő környezet biztosítása. Az evőeszközök korszerűsítése, a színes textíliák alkalmazása az étkezdékben, a vendég kultúrált, figyelmes kiszolgálása mind olyan követelmények, melyek igen sokat javíthatnak az ellátás színvonalán. Vendégeink kultúrált kiszolgálása érdekében a következőket tettük és tesszük a jövőben:

- több szakképzett pincért alkalmazunk;
- a polgári állomány szakmai továbbképzését fokozzuk;
- a szocialista munkaversenyt kibontakoztatjuk.

Üdülőinkben van néhány olyan speciális körülmény, mely figyelembevételével még további differenciáltság érhető el az ellátásban. Üdülőink általában két vidéken helyezkednek el: a Balaton környékén és hegyvidéken. Mindkét területre jellemző, hogy az embereket viszonylag több sugárzás – elsősorban ultraibolya-sugárzás – éri, mint a városban, a nagy vízfelület, illetve hegyvidéken a levegő relatív tisztasága miatt. Ennek következtében a szervezetben katabolikus folyamatok jutnak érvényre a fehérje-anyagcserében. Ezért a megnövekedett fehérje-vesztésért pótolni kell. Ugyancsak szükséges több vitamin bevitele is, a fokozott anyagcsere miatt. A fokozott verejtékezés következtében ásványi anyagot is jelentős mennyiségben veszít szervezetünk, amely ugyancsak pótolandó. Érvénycsülnek ezen kívül más szempontok is. Az étrendi követelmények tehát részben ezekből adódnak. Üdülő gyermekeinknek fejlődésük biztosítása érdekében sok testépítő tápanyagra, fehérjére van szükségük. A sportolóknak nagyobb kalóriamennyiséget kell fogyasztani elsősorban szénhidrátok és zsírok formájában. Idős

vendégeinknél a korábban ismertetett elvek szigorúbb, következetesebb érvényesítése elsősorban zsírszegény, vitamindús táplálkozást követel meg.

Bárcsak néhány alapvető szempontot soroltam fel, mégis látható ebből, milyen sokrétű szervező munkát igényel vendégeink kívánságainak minél maradéktalanabb teljesítése.

A jövőre vonatkozó célkitűzéseink: ételeink között hagyományos és az újszerű ételek is minél nagyobb számban szerepeljenek. Igyekszünk több tejet, halat, gyümölcsöt az asztalra tenni, ugyanakkor a nehéz, zsíros, nagy szénhidrát tartalmú ételeket könnyű ételekkel felváltani. A célok elérése nehéz, sokirányú feladat. Elérésükhöz a technikai felszereltség, árualap biztosított. A végrehajtáshoz áldozatos munkára, állandó önképzésre, kiváló kollektíváink odaadó munkájára van szükség. Ez az elvárás indokolt, mert „az asztal örömeit minden életkorban, minden társadalmi helyzetben, minden országban és minden nap lehet élvezni, ez az élvezet társa lehet minden egyéb gyönyörűségünknek, s az utolsó, mely megmarad és vigasztal akkor, amikor a többi örömmünket már elveszítettük”.
(*Brillant Savarin*)

Gondolatok a költségvetési szervek gazdálkodásának korszerűsítéséről az állami pénzügyekről szóló törvény keretei között

Mlinkó Mária kinevezett polgári alkalmazott

Hosszú évek összehangolt munkájának eredményeként 1979 április 26-án megjelent és kihirdetésre került az

állami pénzügyekről szóló II. törvény,

amely az állami pénzügyi viszonyokkal összefüggő jogokat és kötelességeket, a költségvetési intézményekre vonatkozó legfőbb előírásokat magas szintű jogszabályban állapítja meg.

I.

Röviden a törvény és a pénzügyi jog rendszeréről

A szocialista pénzügyi jog a jogrendszerben – amely 12 jogágból áll –, a harmadik helyen szerepel az államjoggal és államigazgatási joggal egy helyen.

A pénzügyi törvénnyel, mint szocialista pénzügyi jogunk most kihirdetett legmagasabb szintű új jogforrásával kapcsolatban azt is indokolt megvizsgálni – e téma részletesebb kifejtésének igénye nélkül –, hogy az szerkezetével hogyan „követi” e jogág rendszerét, azaz különös részi tagozódását.

[A pénzügyi jog körének felosztása: költségvetési jog, állambevételi jog (ennek keretében adójog, vámjog, illetékjog és jövedéki jog), vállalati pénzügyi jog, a bank- és hitelrendszer pénzügyi joga, a pénzrendszer joga, a pénzforgalom és elszámolások normái, az állami biztosításügy pénzügyi joga, a devizajog pénzügyi jogi vonatkozásai és a pénzügyi ellenőrzés szabályai.]

A többi szocialista állam törvényéhez hasonló szerkezetű és nagy terjedelmű a költségvetési jog két fejezete, amely az eddigi rendeleti jogot törvény szintre emelte és hatályon kívül helyezett két törvényerejű rendeletet. A törvény különös részében az első helyen szerepel a költségvetési jog, amely az államhatalmi és államigazgatási szervek és ezek alá tartozó összes szerv gazdálkodására, valamint a rendszerére vonatkozó jogokat foglalja magában. Ez a kiemelt hely is mutatja, hogy a törvény az állami pénzügyek rendszerében milyen nagy fontosságot tulajdonít az állami költségvetésnek. A 3. § kimondja, hogy az állami költségvetés: „... a népgazdaság pénzügyi irányításának egyik eszköze.”

Megjegyzést érdemel, hogy a törvényhez bevezető rész is tartozik, amely a szocialista jogelmélet álláspontja szerint: „különös jelentőségű jogszabályokhoz illik...” A bevezető kiemeli a „kötségvetési intézmények” kategóriáját – amely jogintézményekre és nem a szervezetekre vonatkozik –, kifejezésre juttatva ezáltal azt is, hogy *törvényünk költségvetés-centrikus*.

Viszonylag részletesebben foglalkozik a törvény az állami költségvetés rendszerével, a tanácsok költségvetési gazdálkodásával, valamint a költségvetési szervek pénzgazdálkodásának szabályozásával. Ennek oka az, hogy az állami költségvetési gazdálkodásra vonatkozó, magasszintű jogszabály a felszabadulást követően mind ez ideig nem született. Ugyanakkor az állami pénzügyekről szóló törvény mindazokat a feladatokat is megkívánja oldani a költségvetési szervek tekintetében, amelyeket önálló törvény old meg a vállalatok alapításával, megszüntetésével, feladatának meghatározásával, irányításával és más kérdéseivel összefüggően. A pénzügyi törvény egyben tehát intézményi törvény is, ami más szavakkal azt jelenti, hogy az állami pénzügyek rendszerén keresztül (vagy segítségével) átfogja az egész gazdasági folyamatot, emellett *vállalati törvény típusú is* a gazdálkodók meghatározott körében.

(A költségvetési rendszerre korlátozódó, tehát szűkebb tárgyú kodifikáció gondolata már az 50-es évek végén felmerült a Pénzügyminisztérium részéről. A 3021/1971. Kormányhatározat az 1971–74. évek közötti jogalkotás feladatai közé vette fel az „államháztartási törvény” kidolgozását. A továbbiakban a Minisztertanács 3223/1975. számú határozatában az 1975–80 közötti időszak kodifikációs feladatai között szerepelt az állami pénzügyekről szóló törvény megalkotása. A költségvetési gazdálkodás intézményrendszerét átfogó államháztartási törvény helyett tehát egy *általános pénzügyi törvény* mellett döntött jogpolitikánk.)

A költségvetési gazdálkodás rendszerének áttekintésére és korszerűsítésére az állami pénzügyekről szóló törvény kihirdetése önmagában is megfelelő alkalom. (A költségvetési szervek gazdálkodása korszerűsítésének igénye és annak lehetőségei a pénzügyi törvényben lényegében meg is fogalmazódtak.) Teljesen jogos volt tehát a Minisztertanácsnak az a döntése, hogy az államigazgatási munka továbbfejlesztése során a költségvetési tervezés, gazdálkodás és beszámolás rendszerét *korszerűsíteni* kell.

Az állami pénzügyekről szóló törvény előkészítése keretében a költségvetési szervek gazdálkodási rendszerének felülvizsgálata lényegében befejeződött. A felülvizsgálat feltárta a gazdálkodás korszerűsítésének főbb indokait, egyben megalapozta azokat a javaslatokat – amelyek elfogadásuk után –, a pénzügyminiszteri végrehajtási rendelet elvi alapját képezik.

A korszerűsítésre vonatkozó elgondolások kialakításában az állami pénzügyekről szóló törvény és a végrehajtásról szóló minisztertanácsi rendelet elvei és rendelkezései érvényesülnek.

E rendelkezések egy része (a gazdálkodás hatékonyságának javítására vonatkozó kötelezettség, az állami költségvetésnek, a tanácsok költségvetési gazdálkodásának, az állami költségvetési szervek pénzgazdálkodásának szabályozása) a költségvetési gazdálkodásban érvényesítendő *legfontosabb követelményeket* – és ebből levezethetően a költségvetési gazdálkodás korszerűsítésének lehetséges irányát – fogalmazta meg. Más rendelkezések (a törzskönyvezésre, a költségvetési szervek pénzeszközeinek alapszerű kezelésére, e szervek érdekeltségi rendszerére vonatkozó stb.) *kötelező előírást* jelentenek. Végül *lehetőség* formájában is tartalmaz a pénzügyi törvény a költségvetési gazdálkodásra vonatkozó rendelkezé-

seket (ilyen az állami költségvetés és a költségvetési szervek kapcsolatának szabályozása, ami az ún. nettó vagy bruttó kapcsolódást egyaránt lehetővé teszi és megalapozza a pénzellátás egyszerűsítését; vagy az a rendelkezés, ami lehetővé teszi önálló gazdálkodási jogkörrel nem rendelkező költségvetési szerv létrehozását is).

Készülőben van tehát az új „107-es” pénzügyminiszteri utasítás, amely az állami pénzügyekről szóló törvénnyel összhangban azt a legfontosabb célt tűzi ki mindenekelőtt, hogy:

- a gazdasági racionalizálás fokozódjon, ugyanakkor
- az elért eredményeinket megőrizzük.

II.

A korszerűsítés koncepciójának vázlatja

A költségvetési gazdálkodás korszerűsítése az alábbi területeken megy végbe:

1. Bruttó költségvetési mérleg a tervezésben és a zárszámadásban.
2. Nettó finanszírozás a pénzellátásban.
3. Egyszámlarendszer a pénzforgalom lebonyolításában.
4. Differenciált szervezeti hierarchia kialakításában.
5. A pénzforgalmi és az üzemgazdasági szemlélet felesleges párhuzamosságok nélküli összekapcsolásában.
6. A központi akarat és a költségvetési szervek gazdálkodási önállóságának összehangolásában.

Az egyes részterületek korszerűsítési programjának tömören megfogalmazott lényege a következő:

Az 1. pont szükségessége a jelenlegi rendszer ismertetése után önmagából adódik.

Jelenleg az állami költségvetés a költségvetési kapcsolatok sajátosságainak megfelelően – vegyes rendszerű. Ez azt jelenti, hogy a vállalatok nettó módon kapcsolódnak az állami költségvetéshez; a költségvetési szervezetek egy része bruttó módon, más részük (a költségvetési folyószámlás szervek és költségvetési üzemek) nettó módon, míg bizonyos költségvetési alapok egyáltalán nem szerepelnek az állami költségvetésben.

Ennek az a következménye, hogy az állami költségvetés mérlege ma nem tükrözi a költségvetési gazdálkodásnak a teljes folyamatát. Cél a bruttó kapcsolatok egységes rendszerének megteremtése.

2. A pénzellátás rendszerét a maihoz viszonyítva lényegesen egyszerűsíteni kell. Minden költségvetési szerv nettó, „folyószámlás” költségvetési szerv lesz, amennyiben a bevételek levonása után „nettósított” előirányzata kerül megfinanszírozásra.

3. pont az előzővel szorosan összefüggő egyszerűsítési törekvések következménye. Jelenleg a költségvetési szervekre (is!) a bankszámla és pénzforgalom túlzott rendszere a jellemző. A pénzforgalom az egész népgazdaságban a szükségesnél lényegesen nagyobb méreteket öltött. Ezért szükséges lesz a folyószámlatípusú bankszámlarendszer általános bevezetése, amelynek lényege: az operatív gazdálkodás körében valamennyi költségvetési szervet bevételeik fogadására alkalmas egyetlen, folyószámla-típusú bankszámlával látnának el.

4. pont lényeges előrelépést jelent a szervezeti integráció terén. Olyan gazdálkodási-szervezeti rendszer kiépítésére van szükség, amely az irányító szervek felügyelete alá tartozó intézmények szakmai tevékenységének és gazdálkodásának észszerű összevonására irányuló törekvéseket keretekkel is alátámasztja. Ennek megfelelően 3 szervezeti kategória szerepel javaslatként:

- teljes jogkörű költségvetési szervek (önállóan gazdálkodó);
- nem teljes jogkörű költségvetési szervek (részben önállóan gazdálkodó);
- azok az önálló intézmények, amelyek gazdálkodási joggal nincsenek felruházva.

A kategóriába sorolás legfontosabb kritériumai:

- az önálló bankszámla;
- elkülönített gazdálkodó szervezet létrehozása, melynek vezetőjét a felügyeleti szerv vezetője nevezi ki;
- kettős könyvvitel vezetés (mely alól csak a helyi tanács kivétel);
- a költségvetési törzsadattárban önálló hely.

Az intézmények besorolását a felügyeleti szervnek mielőbb el kell végeznie.

Összességében kell megítélni az intézményeket. Célszerű, hogy a 4-5 mFt-nál kisebb volumenű intézmények önálló gazdálkodási jogkört ne kapjanak.

A gazdálkodás hatékonyságának, kulturáltságának emelését is előnyösen érintené mindez. Mód nyílna arra, hogy a kisebb létszámú, vagy kevésbé fontos szakfeladatokat ellátó részjogkörű egységek mentesüljenek azoktól a feladatoktól, amelyek teljes értékű ellátása megfelelő színvonalon csak fejlettebb szervezeti keretek között követelhető meg.

5. Jelenleg költségvetésünk csak pénzforgalmi szemléletű. Ez azt jelenti, hogy a gazdálkodás megítélése szinte kizárólagosan a pénzforgalmi szemléletben előirányzott és teljesített bevétel vagy kiadás összehasonlításán alapul. Sem a tevékenység egészének, sem a feladat megoldását közvetve vagy közvetlenül elősegítő belső szolgáltatásoknak a hatékonyságát nem vizsgálják. A költségvetési gazdálkodásban a szakmai tevékenységre a pénzügyi és anyagi eszközök nem gyakorolnak megfelelő hatást. Nem gazdálkodnak az eszközökkel, nem szolgáltatják, hanem csak kiszolgálják azokkal a szakmai oldal által támasztott igényeket. Így a szakmai és a pénzügyi információk *nem konzisztensek* egymással.

Jelenleg - a költségvetés szervezeti rendjében a kiadások és a költségek nyilvántartására szolgáló rovat- és tételrend - a költséghelyenként is érvényesülő pénzforgalmi szemlélet következményeként - fölösleges párhuzamosságot eredményezett. Ugyanakkor a feladatok (költséghelyek) szerinti szemlélet elvonta a figyelmet a hatékony gazdálkodás alapját képező szervezeti egységek - az önállóan gazdálkodó költségvetési szervek - megfigyelésétől. A megfigyelés közép-pontjában a költséghelyenként tervezett és elszámolt kiadások, bevételek, létszám, bér, bérszínvonal stb. kerültek, az ágazatok szerinti összesítések is a feladatok (költséghelyek) - és nem az intézmények szerinti struktúrárt mutatták. Az új gazdálkodási rendszerben az operatív gazdálkodás, *párhuzamosan pénzforgalmi és üzemgazdasági* szemléletre épülne. A bevételeket és kiadásokat az intézményenként, míg a költségeket feladatonként (tevékenységenként) kellene kimutatni. Ez felel meg a költségvetési elszámoltatás és az üzemgazdasági szemléletű elemzés kettős követelményének. Ez lehetővé tenné, hogy (mélyebb költségvetési feladat-tagolás mellett) az információk, minden szinten, a népgazdaság egységes ágazati szemléletnek megfelelően is rendelkezésre álljanak.

A költségvetési osztályozás rendszere tehát kétoldalú tevékenység:

5/a. *Pénzforgalmi szemléletű* költségvetési szerkezeti rend, a kiadások és a bevételek gazdálkodó szervenkénti tervezéséhez és elszámolásához.

Alapegységei: Rovat-csoport. – Rovat. – Tétel.

Szerkezete: – intézmény-üzemeltetés;
– állóeszköz-gazdálkodás;
– pénzellátás;
– jövedelemszabályozás;
– egyéb elszámolások.

Aggregátumai: Szakágazat – alágazat – ágazat – népgazdasági ág.

Tehát az állami költségvetés – *pénzforgalmi szemléletben* –

– fejezetekre és összefoglaló előirányzatokra,
– alapvető tevékenységi körökre,
– bevételi és kiadási nemekre

tagozódna.

Részletesebben:

– a költségvetés fejezet-rendje a jelenlegi fejezetrendet tartalmazná;
– az alapvető tevékenységi körök szerinti csoportosítás azt jelentené, hogy minden költségvetési szervet – a KSH-val egyetértésben – besorolnának a népgazdaság egységes ágazati rendszerébe amely a fenti „aggregátumokból” áll. Ennek eredményeként a szerv előirányzott, valamint teljesített bevételei és kiadásai, létszáma, vagyona (eszközei és forrásai), illetőleg az általa szolgáltatott statisztikai adatok – intézményi szemléletben – a besorolás szerinti szakágazat alatt jelennének meg;

– a bevételi és kiadási nemek szerinti osztályozás – kizárólag a költségvetési szerv szintjén és pénzforgalmi szemléletben – gyakorlatilag olyan rovatrend lenne, amelyből egyrészt kifejezésre jutnának a tényleges pénzügyi folyamatok, másfelől a bevételek és kiadások elszámolása – áttételések nélkül – közvetlen módon történne. Ilyen formán a rovatrend három nagy részre tagozódna: – bevételek;

– kiadások;
– egyéb elszámolási körök.

A „kiadások” rész további bontása:

aa) Az állóeszköz-gazdálkodás körébe tartozó kiadások:

– beruházás;
– állóeszköz-fenntartás.

ab) A pénzellátás körébe tartozó kiadások.

ac) Jövedelemszabályozás körébe tartozó kiadások.

ad) Intézményi-üzemeltetési kiadások:

– béralap;
– személyi kiadás;
– készletbeszerzés;
– szolgáltatás.

5/b. A költségvetés pénzforgalmi szemléletű szerkezeti rendjének kialakításával együtt megvalósulna az *üzemgazdasági szemléletű* osztályozás is.

Alapegysége: költségvetési feladat.

Szerkezete: szakfeladatrend a népgazdaság szakágazati rendjére épülve.

Aggregátumai: fejezet, – központi szervek, – tanácsok, – együtt.

Az üzemgazdasági szemlélet érvényrejuttatásának eszköze a szakfeladatrend lenne. A szakfeladatok rendje az alapvető tevékenységi köröket kifejező, a népgazdaság egységes ágazati rendszeréhez tartozó szakágazatok további részletezésé-
ként jelenne meg.

A szakfeladatrend üzemgazdasági szemlélete abban jutna kifejezésre, hogy az intézmények szakfeladatonként terveznék és számolnák el a szakmai tevékenységükkel összefüggő:

- folyó évi bevételi előírást;
- a befejezett és a befejezetlen termelés, szolgáltatás költségeit;
- a természetes mértékegységgel mérhető mutatószámokat és
- az eredmény szemléletű (bevételi előírás-költség) normatívákat.

6. ponthoz.

A költségvetési szervek gazdálkodásáról az elmúlt években szerzett tapasztalatokból azt a legfőbb következtetést lehet levonni, hogy a termelőterületekhez hasonlóan itt is növelni kell az érdemi irányítás szerepét. Ez nem sérti, hanem feltételezi és igényli a tanács, az intézményi önállóságot, mert más dolog az erőforrások népgazdasági elosztása és a lehető leghatékonyabb „helyi módszerek” kiválasztása, és megint más kérdés a pénzeszközök intézményi felhasználása. A széleskörű információk birtokában elosztott erőforrásokat az intézményeknek nagyfokú önállósággal kell felhasználniuk, hogy a gazdasági feltételek változásához rugalmasan tudjanak igazodni. Ehhez azonban nekik is világos információkra van szükségük. Az intézményi önállóságnak azonban önmagában nincs értelme, mint ahogy a pénzeszközök decentralizálásának sem, csak akkor, ha az egyes költségvetési szervek képesek is az önálló gazdálkodásra, illetve az eszközök decentralizálásával a szükséges feladatokat népgazdaságilag jobban, gyorsabban, általában előnyösebben lehet elvégezni.

Az itt előadottak együttvéve segítik a költségvetési gazdálkodás olyan új rendszerének a kialakítását, amely túlszabályozás, felesleges gyakori beavatkozások nélkül is megteremti a hatékony irányítás feltételeit, általában ösztönöz az ésszerű gazdálkodásra, biztosítja a terület „illeszkedését” a népgazdasági folyamatokba.

III.

A költségvetési szervek gazdálkodásának az előbbieken körvonalazott továbbfejlesztése egyaránt kiterjed a tervezésre, a gazdálkodásra és a gazdálkodásról készülő beszámolásra, illetve ezek valamennyi fontosabb elemére, eszközére.

A tervezés

A tervezésben kétirányú változtatás látszik szükségesnek: az egyik lépés a népgazdasági tervezésben a *középtávú pénzügyi* tervezés megerősítését és az éves tervezéshez való határozottabb csatolását, az ennek megalapozásához való felhasználását, viszonylag hosszabbtávú szemlélet meghonosítását jelentené a költségvetési gazdálkodásban.

A másik lépés elkerülhetővé tenné azt, hogy az *állandó* (változatlan mennyiségben és minőségben megoldandónak ítélt) költségvetési feladatokhoz szükséges forrásokról is *évenként* alkudozzanak a költségvetési szervek az őket finanszírozókkal. Ez az erőforrások koncentrált felhasználását is segíti.

A Pénzügyminisztérium véleménye szerint elengedhetetlen a társadalmi közkiadások komplex (beruházást és működési kiadást egyaránt felölelő) népgazdasági *középtávú* tervének az elkészítése az alapos döntéselőkészítés végett, ami nem jelent a népgazdasági folyamatoktól független pénzügyi elkötelezettséget. Ennek megkövetelésére egyébként az állami pénzügyekről szóló törvény lehetőséget ad.

Vita alakult ki abban a kérdésben, hogy elkötelezettség-e az ötéves terv?

A Pénzügyminisztérium úgy foglal állást ebben a vitában, hogy csak a már előrehozott döntésekre készüljön terv. S mivel még így sem tekinthető „köbcvésett igazságnak”, a gazdasági feltételekhez való jobb igazodás érdekében „alsó-felsőhatáros” tervek kerülnének kidolgozásra.

Ezáltal érvényesíthetővé válna azon gazdaságpolitikai követelmény a VI. és további ötéves tervidőszakokban, amely szerint a gazdasági helyzet által meghatározott költségvetési lehetőségekből csakis annyi fejlesztés történjen, amennyi nem akadályozza a meglévő és szükséges intézmények, szervezetek, rendszerek színvonalas fenntartását.

Ugyanakkor sok érv szól a pénzügyileg is kitöltött ágazati komplex tervek mellett. Leginkább az, hogy az egységes irányítás, ellátás társadalompolitikai követelményét ágazati koncepció nélkül még közelíteni sem lehet.

(Az ágazati minisztériumok többsége vitatja a középtávú tervek szükségességét a költségvetési szervekre vonatkozóan is és az ágazati, felügyeleti szervek tekintetében is. Ennek magyarázata abban lehet, hogy a minisztériumok, országos hatáskörű szervek egyedi törekvéseiket az átfogó megítélés hiányában könnyebben, eredményesebben érvényesíthetik.)

A másik lépés kiindulópontja az a feltevés, hogyha bizonyos feladatokat a társadalom érdekében meg kell oldani és erre meghatározott intézmények működnek, akkor azokat finanszírozni kell. Ennek jelentőségét nem lehet eléggé hangsúlyozni, amikor a népgazdaság rendelkezésére álló források lassú bővülése mellett kell az alapvető ellátás körében kiegyensúlyozott, lehetőleg nyugott körülményeket teremteni. Más kérdés az – és ebben időről időre érdemi-szakmai döntéseket kell hozni –, hogy hol húzható meg a társadalom érdekében szükséges feladatok határa. Ha az intézmények feladatai egyik évről a másikra *nem módosulnak*, akkor évről évre hozzávetőleg *ugyanakkora reálértékű* pénzre van szükségük. (Ez durván az előirányzatoknak az ún. bér és dologi automatizmus-sal való évenkénti emelésével érhető el.) Az intézmények tevékenységi körének szűkülése, vagy valamely feladatának csökkenése esetén elvárható tőlük, hogy költségvetési tervükben ennek megfelelő pénzeszközöket *ne* tervezzenek. Függetlenül tehát attól, hogy jó vagy rossz az elnevezés, a fenti értelemben kialakított számítási anyagok gépi adatfeldolgozásából állapítható meg az a *költségvetési elkötelezettség*, amely a kiegyensúlyozott intézményi gazdálkodás alapja. Ezzel – a fent említett érdemi döntést követően már – a pénzeszközök ésszerű elosztásáért felelős szerveknek túl sokat nem érdemes foglalkozniuk. Ezért látszik célszerűnek az, hogy valamennyi költségvetési szerv készítsen az előbbieknél megfelelő számítási anyagot, és legyen az *véglegesen jóváhagyott* költségvetés, mind-

azoknál akiknél az adott költségvetési évben az eszközök koncentrált felhasználása érdekében sem a feladatok nem bővülnek, sem az ellátás minőségi szintjét nem akarjuk, vagy már nem tudjuk módosítani.

A szabadon elkölthető pénzeszközök elosztása a fenti összesítést követően kezdődhet el.

Leegyszerűsítve és összegezve az elképzelést:

– a fentiek alapján az intézmények rendelkeznek egy ideiglenesen jóváhagyott költségvetéssel, amelyről „nem érdemes vitatkozni”; a népgazdaság lehetőségeitől függően kapott további juttatás-fejlesztésről külön költségvetést készítenek, ez kerül jóváhagyásra. Amelyek nem kapnak költségeikre preferenciát, vagy nem akarják tovább fejleszteni, azoknak az intézményeknek a továbbiakban nem kell költségvetést készíteniük.

Ezzel az elosztási módszerrel az elkötelezettséget ismerik el. A szabadon elkölthető pénzeszközök felosztása koncentráltabbá válik. (Az előzetes véleménykérésekor az irányítóhatóságok intézményeik elkötelezettségének pontos ismeretét nem igényelték, sőt ezen információ megszerzését ellenezték a tervezés menetének vélt meghosszabbítása miatt. A Pénzügyminisztérium úgy ítéli meg, hogy az erőforrások koncentrált elosztása érdekében az elkötelezettségek ismeretére mindenképpen szüksége van ezzel egyszersmind megakadályozhatja, hogy a meglevő feladatok ellátásának rovására vállaljanak az intézmények új feladatokat.)

Amennyiben a költségvetési tervezésben érdemben akarunk előre lépni, azt a javaslatot kell elfogadni, hogy az intézmények a jelenleg hatályos tervezési időpontban és változatlan munkamódszerrel készítsék el a számítási anyagokat. Ezek népgazdasági összesítését követően fogja a Pénzügyminisztérium javaslatát kialakítani a fejezetek költségvetésére oly módon, hogy abban élesen szétválasztja és *egyösszegben feladatokra* bontva meghatározza a működési költségvetés „fejlesztésére” szánt összeget. A felügyeleti szervek is ugyanezzel a módszerrel – vagyis *egyösszegben, feladatonként történő meghatározással* – bontják le az ellátás mennyiségi és minőségi javítását szolgáló erőforrásokat.

A javaslattal kapcsolatban megfontolást igényel:

– az elmúlt időszakban megfelelő információk hiányában és más okok miatt is a rendelkezésre álló források szétosztása eléggé ötletszerűen, a tényleges egyedi igényekkel kapcsolatban történt. Ennek következménye az, hogy területi, ágazatok közötti és más feszültségek keletkeztek. Az ajánlott tervezési megoldás – hacsak induláskor valamilyen korrekciós (megoldás) hatás nem érvényesül – ezeket a feszültségeket nem tudja megszüntetni. El kell dönteni, hogy ez az induláskori kiigazítás szükséges-e és végrehajtható-e. Ha igen, a változtatáshoz mindenkinek egy előre meghatározott séma szerint újonnan el kell készítenie az 1979-es költségvetését. (Ez volna az ún. „0-bázisú” – változatlan feladatú – költségvetés.) Ez az utolsó év ugyanis, amikor azt a tényadatokkal is egybe lehet vetni.

A vállalati tapasztalatok hűen bizonyítják, hogy egy-egy ilyen rendezés a jövedelmek vállalatok számára előnyös átrendezésével szokott járni, amelyekre jelenlegi adottságainkat tekintve, a költségvetési intézményeknél nincs lehetőség, ezért átrendezni csak az 1979. évi tényleges globális társadalmi közös fogyasztás összegéig lehet. Külön vizsgálatot igényel az átrendezés ágazatokon belüli és ágazatok közötti hatása;

- a tervezésnek ebben a szakaszában az elkötelezettségek megállapítása a cél, ezért nem célszerű, hogy a helyi tanácsok is készítsenek számítási anyagot, csupán azért, hogy formailag is mindenkor elismerést nyerjen a helyi tanácsok önállósága.

A gazdálkodás

A gazdálkodást módosító javaslatok olyan gazdálkodási rendszer létrehozására irányulnak, amelyben:

- az egyes szervezetek képesek az önálló gazdálkodásra és érdekeltek abban;
- határozottabban lehet a népgazdasági törekvéseket e területen is érvényesíteni, a lakossági és beruházási vásárlóerőt szabályozni, a munkaerőgazdálkodást irányítani, vagy más célokat elérni.

E célokat is figyelembevéve gazdálkodási rendszer követelményeihez igazodóan a jelenlegi rendszeren csak néhány helyen kell változtatni.

1. Az ésszerű gazdálkodás megköveteli, hogy a tervezést követően a pénzeszközök felhasználására az intézmények viszonylag szabad kezet kapjanak, az önállóság keretében a mainál jobban bontakoztassák ki azt a szemléletet és magatartást, ami a gazdálkodás mindenirányú korszerűsítését, ésszerűsítését követeli és valósítja meg ezen a területen is. A gazdálkodás rendszerének többirányú változtatásával látszik ez a cél elérhetőnek. E változások nem egyirányúak és a gazdálkodásban, az állami vagyon kezelésében a felelősség fokozását is eredményezik:

- talán a legfontosabb változás, ami a javaslatban szerepel, hogy a nem működési bevételek meghatározott mértékű többlete saját hatáskörű felhasználására adna lehetőséget;

- változást jelent az év végi maradványokkal kapcsolatos eljárás. Ez az alapszerű kezelés elvét nem érintené. A maradványoknak (saját hatáskörben is elvégezhető és kellően ellenőrzött) a felülvizsgálata után a költségvetési szervet megillető rész egyértelműen megállapítható és (a kiemelt és céljellegű előirányzatokra vonatkozó előírások figyelembevételével) korlátozás nélkül rendelkezésre áll;

- elveiben a jelenlegivel megegyező az intézményi érdekeltségi rendszer, mégis annyiban különbözik attól, hogy a bevételek beszédésében és növelésében (a nettó pénzellátás és az előirányzat módosítás lehetősége következtében) szélesebb körben válnak érdekeltté. Továbbra is az általános, kimenő teljesítmények alapján mutatókkal nem mérhető tevékenység lehető legnagyobb ellátására a maradványérdekeltség fog ösztönözni, abban olyan pénzeszközök akkumulálódnak, s használódnak fel, amelyek lerakódása jelzi az intézmények viszonylag hosszabb távú gazdasági szempontjainak az érvényesülését. Azon intézményeknél, ahol a vállalkozási jellegű tevékenységek mérhetők, de ebben az értékmutatók valamilyen szerepet játszanak, eredményérdekeltségi rendszer működhet, amiben az alapok képzése és felhasználása a vállalatokéhoz hasonló;

- az intézményi gazdálkodás önállóságának és hatékonyságának növeléséhez az operatív gazdálkodásban, annak technikájában is meg kell teremteni a feltételeket. Ezért törekednek a „megpántlikázott” feladatok és pénzeszközök leszűkítésére, illetve kezdetként legalább az azonos döntési körbe tartozók összevonására. Természetesen ez nem zárja ki, sőt a gazdasági tisztánlátás, elemzés

végzett éppenséggel megköveteli az igen részletezett nyilvántartásokat, elszámolásokat. A költségvetési szervek a vállalatokhoz hasonlóan egyetlen számláról (ún. folyószámláról) fognak gazdálkodni szigorú bruttó elszámolás mellett. A pénzellátás is leegyszerűsödik. Valamennyi költségvetési szerv *minden bevételét felbasználhatja kiadásai teljesítésére*, felügyeleti szervétől illetve az állami költségvetéstől csak ezek különbségének megfelelő támogatásban részesül. Emellett mód nyílik arra, hogy a pénzellátás – az állandó feladatokat illetően – egyszerűsített (automatikus) formában folyjék;

– az egész költségvetési gazdálkodásban tért fog kapni a menedzserfejjel való gondolkodás, hiszen a jövőben nemcsak bevétel-kiadást fognak az intézmények elszámolni, hanem az e terület sajátosságainak megfelelő „árbevétel” és költséget. Ezáltal makró és mikrószinten ismertté tehető az, hogy mi mibe kerül az „állami szolgáltatások” közül. Ez az első lépés ahhoz, hogy a nem nyereségre gazdálkodó szervezeteket is ésszerű gazdálkodásra kényszerítsék.

2. Önállóan csakis olyan intézmények gazdálkodhatnak, amelyek erre képesek. A különféle tevékenységek és szervezetek összehangolására, értelmes átrendezésére több éve folyó (összefoglalóan az intézményi integrációval jelölhető) folyamatot a költségvetési gazdálkodás módosításával is elő kell segíteni.

Ezért az állami pénzügyekről szóló törvény törzskönyvezésre vonatkozó rendelkezésének végrehajtása alkalmával (és ezt követően folyamatosan) a felügyeleti szerveknek felül kell vizsgálniuk az egyes intézmények gazdálkodási „jogosítványait”.

A szakmai tevékenységgel az országos és a területi feladatok megoldásában vállalt kötelezettségekkel és más – a felügyeleti szervek sajátos körülményeire és a költségvetési szerv tevékenységének terjedelmére is tekintettel meghatározott – érdemi kritériumokkal összehangoltan a költségvetési szerveket a részükre adott gazdálkodási jogosítványoktól függően három csoportba (önállóan gazdálkodó, részben önállóan gazdálkodó és gazdálkodási jogkör nélküli) kell sorolni.

Az önállóan gazdálkodók bérgazdálkodási joggal is rendelkeznek, saját számlájuk van, elkülönített a gazdasági szervezetük, mely képes a kettős könyvvitelt vezetésére. Részben önálló az a szervezet, ha valamelyik az önállósághoz szükséges feltételnek nem felel meg, de számlája és önálló gazdasági szervezete van. A részben önálló gazdálkodó és a gazdálkodási jogkör nélküli költségvetési szerv közvetlenül, vagy közvetve önállóan gazdálkodó költségvetési szervhez kapcsolódik.

3. A lakossági vásárlóerő egységes irányítása érdekében és a gazdálkodás önállóságának ez oldalról való megalapozására:

- a béralap részévé kell tenni a jutalmat;
- a vállalatokhoz hasonló módon kell szabályozni az intézményi érdekeltségi alaplóból történő lakossági jövedelem-kifizetéseket.

E javaslatokkal széles körben egyetértés tapasztalható. A kiáramló lakossági vásárlóerő szempontjából teljesen mindegy, hogy az bérként, vagy jutalomként kerül a lakossághoz, lényeg, hogy az mekkora.

Figyelmet érdemel az a gond, amit az új rendszerre való áttérés okozhat, mivel az egyes területek jutalmazási lehetőségei ma igen eltérőek. Két lehetőség van:

- a) a nulla-bázis keretében egységes, de népgazdasági szinten változatlan ösz-

szegű jutalmazás beépítése. Ez a módszer az egyes intézményeknél mindenképpen jelentős változásokat eredményezhet:

b) a jelenlegi feltételek „átmentésével”, ami fenntartaná az egyes ágazatok közötti – egyesek szerint megengedhető – jövedelemdifferenciákat.

Bárhogy is történik az átállás, azt követően a szabályozás leegyszerűsödik, a beralapot a lakossági vásárlóerő szabályozása során könnyebb kezelni.

(Vita van még a felhasználást illetően is: egyes intézmények úgy vélik, hogy a bér és jutalom összevonása ellenére évközben, az adott évi beralap terhére csak prémium fizethető. A Pénzügyminisztériumnak az a véleménye, hogy ezt a felfogást nem volna célszerű a szabályozásban érvényesíteni, mert ellentétes lenne a bergazdálkodásban tervezett lépésekkel, továbbá mert – az intézményi önállóság rovására – a jutalmakról való döntés egy részét is a [beralapmaradvány] felügyeleti szervekhez helyezné át.)

A költségvetési szerveknél folyó állóeszközzgazdálkodás javítása és a beruházási vásárlóerő egységes, a népgazdaság más területein érvényesülő megoldáshoz illeszkedő szabályozása végett:

– a karbantartást, felújítást összekapcsoló állóeszközfenntartási alapot kell létrehozni;

– a vállalatokhoz hasonló módon kell szabályozni az intézményi és érdekelt-ségi alapból történő beruházási kifizetéseket.

A költségvetési szerveknél az állóeszközzgazdálkodásban a folyamatos működtetés, fenntartás és az időszakosan felmerülő karbantartás, javítás élesen elválik egymástól. Ez a tevékenység értelmetlen szétválasztását jelenti és a források elforgácsolásához is vezet. Külön gond az, hogy a ráfordításokban a ciklikusan felmerülő (az ún. felújítás) ráfordítások nem is jelennek meg. A jelenlegi javaslat szerint a felügyeleti szerveknek az állóeszköz beruházási tevékenységre alapot kell képezniük az irányításuk alá tartozó intézmények állóeszközeinek az arányában. Ebbe a megoldásba a tanácsi felújítási alap is beépíthető, a költségvetési szervekre egységes konstrukció alakítható ki.

A felügyeleti szervek állóeszközfenntartási alapjából az intézmények szokásos karbantartási és kisebb felújítási szükségleteikre a pénzeszközöket állóeszközeik arányában automatikusan fogják megkapni. Az alap fennmaradó pénzeszközeinek elosztása a középtávú állóeszközfenntartási terv alapján történne. (A teljesség kedvéért meg kell jegyezni, hogy az állóeszközfenntartási alapnak nemcsak a fenti módon képzett összeg (az ún. állóeszközfenntartási hányad) lesz a forrása, hanem a mai rendszerben is ismert központi hányadkiegészítés és egyéb kisebb, jelentéktelenebb bevételek is.)

Az alap képzésétől és működését függetlenül – számviteli előírás alapján – a költségvetési szervek költségeik között is elszámolnák az állóeszközfenntartási ráfordításokat. (Kétségtelen, hogy ezzel az erőforrások egy részének felhasználásáról nem a tényleges eseményeknek megfelelő tájékoztatást nyújtanák, a jelenlegi megoldásnál – ami ilyen információt egyáltalán nem ad – mégis jobb lenne.)

Az állóeszközfenntartási alap képzése nem ellentmondás mentes:

– általa ugyanis nemcsak a beruházási vásárlóerőt akarják szabályozni, hanem a beruházásokról való egységes gazdálkodást is elősegíteni, úgy, hogy közben feleslegesen a pénzeszközök se decentralizálódjanak. Ezt az ellentmondást azonban nagyon nehéz feloldani;

- a másik gond annak felismeréséből adódik, hogy nem helyes az állószközgdalkodás ilyen nagyfokú elkülönítése a gazdalkodás egészétől, viszont féltő, hogy ha az intézmény a pénzeszközeit a gazdalkodás egészébe olvasztja be, akkor ezzel az állószközgdalkodás viszonylag hosszabbtávú érdekeltsege kerül veszélybe.

Az információs rendszer

Az információs rendszernek mind a népgazdasági, mind az intézményi szintű igényeket ki kell tudnia elégíteni. A népgazdasági szintű információk biztosításához az első és elengedhetetlen feltétel a törzsadattár megteremtése, valamint az állami költségvetés olyan szerkezeti rendjének a kialakítása, amely ad annyi információt, hogy segítségével a népgazdasági erőforrások elosztásához szükséges megfelelő alapot lehessen teremteni, ítéletet lehessen alkotni a felhasználás folyamatáról, annak valamennyi tartalmi összefüggéséről; továbbá, hogy befolyásolni lehessen az elosztás és a felhasználás folyamatát. Ezen javaslattal kapcsolatban különösebb vita nem merült fel.

A „gazdalkodási” szintű információkat tekintve, olyan nyilvántartásokat és elszámolásokat kell az intézményeknek vezetniük, hogy *teljes költségüket* könnyen, áttekinthetően megállapíthassák. Nem szorul különösebb magyarázatra, hogy gazdalkodni csakis a *költségek ismeretében lehet*, másrészt hogy minél önállóbban gazdalkodnak a szervezetek, annál részletesebb nyilvántartásokat kell vezetniük a maguk érdekében is, és a kellő tartalmú népgazdasági információk megalapozásához is.

(A javaslat a kiadások és bevételek elszámolását csak költségvetési szerveként kívánja meg rovatok és tételek szerinti tagolásban. A költségelszámolást pedig az intézményre jellemző, általa végzett tevékenységét kifejező szakfeladatonként írja elő. E két „dimenzió” egymást nem, vagy csak kismértékben fedi át, amit a véleményt adók nagyobb része nem érzékelt világosan, ezért túlzott adminisztrációval járó megoldásnak tart.)

A költségvetési intézményeknek el kell tudniuk számolni költségeiket, különösen akkor, ha gazdalkodási önállóságukat növelni akarják. Különösen arra a tévhitre kell felhívni a figyelmet, hogy az információkötelezettség és a gazdalkodási kööttség nem azonos fogalmak, hogy a gazdalkodási korszerűsítést úgy kell megvalósítani, hogy a költségvetési szerveknél a nyilvántartási feladatok számottevő csökkenésével párosuljon.

Ez azoknak a tervezett változásoknak lenne az egyenes következménye, amelyek szerint:

- az önállóan gazdalkodó költségvetési szervezeteknek teljes és a nem teljes jogkörűek csoportjára bontásával az utóbbiaknál az adminisztráció számottevő egyszerűsítésére nyílik - a tervezés, az elszámolás, a beszámolás terén egyaránt - lehetőség;

- a bevételek és kiadások tervezését és elszámolását a jövőben csak a gazdalkodó szervezet egészére kell a gazdalkodási események könyvviteli rögzítésére alkalmas új rovat és tételrend szerint kimutatni;

- a népgazdaság egységes ágazati rendszerének szakágazatait tovább bontva felépített szakfeladatonként pedig csak a költségeket kell - a jelenleginél lényegesen szűkebb körben - tervezni és nyilvántartani.

A költségvetési szervek gazdálkodási rendjének korszerűsítése tehát egyben a pénzügyi munka számottevő egyszerűsítését is lehetővé teszi. Nem lesz gond nélküli mindezeknek, vagy egy részüknek a gyakorlatba átvittele, a korszerűsítés, az egyszerűsítés realizálása, de a fáradtságot megéri. Tehát a jó információs rendszerrel a gazdálkodási kööttségektől is meg lehet szabadulni, ugyanakkor segítségével az intézményi és népgazdasági információs igények a modern számítástechnika adta lehetőségek alkalmazásával kielégíthetők. Ez az indoka annak is, hogy a jelenleginél jóval nagyobb szerepet szánnak a beszámolási rendszernek, amely részletesebb lesz a tervezésnél is annyiban, hogy ott a mennyiségi és minőségi ellátás javítására szolgáló összegek összevontak.

Azok a változások, amelyek a II. részben szerepeltek, az ott leírt főbb elvek szerint, az önállóság, a feladatok elhatárolása, a hatáskör és a kapcsolatok tekintetében – a jelenlegihez viszonyítva – az alábbi módosulásokat jelentik:

1. Az önállóan gazdálkodó költségvetési szerv

– Szerkezeti változtatással nem érintett előirányzatokkal való gazdálkodásának biztonsága megnövekszik, a tevékenység átgondolt, előrelátó tervezésének és annak megfelelő lebonyolításának a lehetőség megerősödik.

– Meghatározott körben realizált bevételek felhasználásáról dönt saját hatáskörü bevételi és kiadási előirányzatemelés útján.

– Rugalmas gazdálkodási lehetőséghez jut az állóeszközfenntartási célokat szolgáló pénzeszközökkel.

– A gazdálkodási körébe vont költségvetési szervnek költségvetési előirányzatait szervezetek és feladatok között szétosztja, dönt év közben azok átcsoportosításáról, meghatározza az érdekeltég rendszerét és feltételeit.

– A munkaerőgazdálkodásban a mainál nagyobb lehetőségeket és felelősséget kap a bér és a jutalom jellegű kifizetések arányának, a felhasználás céljának meghatározására vonatkozó döntési joggal.

– Jogosult a felülvizsgált (a nem elmaradt feladatokra jutó, vagy egyéb „műhibából” adódó) teljes pénzmaradvány felhasználására.

2. A felügyeleti, illetve az ágazati irányító szerv

– Növelheti hatását a szakmai gazdasági folyamatokra, a költségvetési gazdálkodásban ráháruló pénzügyi irányítási feladatok jobb, hatékonyabb megoldásával, amiben a középtávú pénzügyi tervezés korszerűsítése fontos eszköz.

– Az előbbi céloknak megfelelően módjában áll a szakfeladatrend, a költségelszámolási módszerek rugalmas, sajátos igényeknek megfelelő meghatározására.

– A költségvetési szerveket (különösen a kis intézmények) gazdálkodási feladatainak a tevékenység legcélszerűbb ellátásához szükséges szervezeti formákba rendezi, gazdálkodási kapcsolatukat ennek megfelelően szabályozza.

– Az éves tervezésben a tevékenységüket változatlan szinten folytató (esetleg visszafejlesztendő), illetve annak terjedelmét és minőségét fejlesztő, bővítő költségvetési szerveket kijelöli, és ennek megfelelően munkálja ki a költségvetési igényeket.

– Számára lehetővé válik az önálló felújítási alapképzési jognak központi intézményeknél való megszüntetése, az állóeszközfenntartási tevékenység hatékonyabbá, előrelátóbbá alakítása.

3. A Pénzügyminisztérium

– Erősítheti a középtávú tervezést az ágazati és a központi felügyeleti területen.

– Az éves tervezésben szét tudja választani a költségvetési elkötelezettségeket az ellátás mennyiségi és minőségi fejlesztésében meglévő összegekből. Lehetővé válik ezáltal a társadalmi közkiadások bővítésének pontosabb (célzottabb) megvalósítása.

– Az elmaradt feladatokra jutó pénzmaradványokat felülvizsgálat (alku) nélkül, azonnal elvonhatja.

– Az eredményérdekeltségi rendszerek egységes alapelveinek megjelölésével hatékonyabb alkalmazásukat valósíthatja meg.

– Korlátozhatja az előirányzatok olyan évközi módosítását, ami ellentmond a gazdasági önállóságnak.

Összegezve a költségvetési szervek gazdálkodási rendjének továbbfejlesztési és korszerűsítési elveiről:

1. A társadalmi közös fogyasztás működési és beruházási kiadásairól a gazdasági lehetőségekhez igazodó, az árváltozásokkal számoló alsó-felső határos komplex és ágazati középtávú tervek készüljenek.

2. Minden intézmény oly módon készítse el költségvetését, amely állandó feladatainak pénzügyi szükségletét, a mindenkori érvényes automatizmusokat figyelembe véve tartalmazza.

Ezen „elkötelezettségek” összesítését követően a Pénzügyminisztérium az egyes irányító szervek költségvetésében egyösszegben és feladatonkénti bontásban különíti el az ellátás mennyiségi és minőségi színvonalának fejlesztésére szolgáló pénzeszközöket. Az irányító szervek a felügyeletük alá tartozó költségvetésében a fejlesztést ugyanilyen bontásban állapítják meg.

3. A beralap részévé válik a jutalom, amelyből forrástól és függetlenül bármely bér és bérjellegű kiadás, illetve jutalom kifizethető.

4. Állóeszközfenntartási alapot kell a felügyeleti szerveknek intézményeik állóeszközeinek arányának képezni, amelyből a karbantartási és kisebb felújítási célokra szolgáló összegeket az intézmények automatikusan kapják meg, míg a nagyobb felújítások megvalósítása a középtávú állóeszközfenntartási terv alapján történik.

5. Az intézmények tevékenységének ésszerű ellátására általában a maradványérdekeltségi rendszer ösztönöz, azoknál a szervezeteknél azonban, ahol az eredmény mérhető, az eredményérdekeltségi rendszer. Az alapok képzési és felhasználási szabályai a vállalatokéhoz hasonló.

6. A pénzellátás nettó alapon 10 hónapig automatikusan, majd az egész tevékenység felülvizsgálatát követően (félévkor vagy az év végén) történik. Az elszámolás minden esetben bruttó.

7. Az intézmények gazdálkodási jogosítványait a felügyeleti szervek felülvizsgálják és az új jogosítványokat oly módon adják meg, hogy az intézményeket önállóan gazdálkodó, a részben önállóan gazdálkodók, vagy a gazdálkodási jogkör nélküliek csoportjába sorolják. Meghatározzák továbbá, hogy a részben önállóan gazdálkodó és a gazdálkodási jogkör nélküli költségvetési szervek mely önállóan gazdálkodó szerv gazdálkodási hatáskörébe tartoznak.

8. A költségvetési elszámolás szokásos pénzforgalmi szemlélete (bevételek kiadás) kiegészül gazdálkodói szempontú (árbevétel-költség) elszámolással.

9. Törzsadattárat kell létrehozni, mely az intézmények azonosítására szolgáló törzsszámon kívül a gazdálkodási jogkört, a fejezeti hovatartozást, a gazdálkodási formát, az alapításkor és azt követően beruházások eredményeként kialakult feladatmutatókat tartalmazza.

10. Megnövekszik a funkciója és emiatt a tervezésnél is részletesebbé válik a költségvetési beszámolási rendszer.

(A jogszabály megjelenése előtt várható az ún. nulla-bázisú 1979. évi költségvetés elkészítésének elrendelése, amely az ágazatokon belüli jövedelem-átcsoportosítással járhat.)

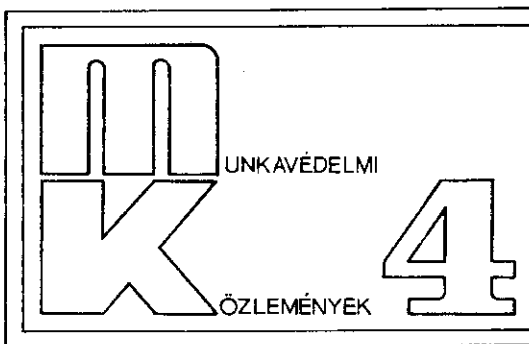
Megjegyzés:

A cikk az MN PÜSZF-ség Tudományos Tanács Közgazdasági Szekciója megbízásából került összeállításra.

Felhasznált irodalom:

1. Pénzügyi Szemle 1979/10. szám.
2. Az ELTE Jogi Továbbképző Intézet rendszerében megtartott „A költségvetési gazdálkodás szabályai” c. előadás.

Összeállította az MN Pénzügyi Szolgálat Főnöksége

Tartalom:

1. MN Pénzügyi Szolgálat Főnökség Baleset-elhárítási és Munkavédelmi Osztály tájékoztatója a munkavédelmi tervezéshez.
2. A munkavédelmi plakát-pályázat eredményhirdetése.
3. Tájékoztató az Állami Energetikai és Biztonságtechnikai Felügyelet Biztonságtechnikai Szervezetéről.

1. MN Pénzügyi Szolgálat Főnökség Baleset-elhárítási és munkavédelmi osztály tájékoztatója a munkavédelmi tervezéshez

A személyi állomány egészsége és testi épsége fokozott megóvására meghatározott követelményekkel összhangban szükséges a hatékonyabb baleset-megelőzés, a szolgálati és munkakörülmények állandó javítása.

Az MN Pénzügyi Szolgálat Főnökség Baleset-elhárítási és Munkavédelmi Osztálya tájékoztatóként az alábbiakban ismerteti a munkavédelmi vonatkozású ellenőrző, kiértékelő vizsgálatokhoz ajánlott műszerek körét.

Zajszint meghatározásához

Typ: 00017 precíziós impulzus-hangszintmérő

Beszerezhető: MIGÉRT-től,

Gyártó: NDK,

Ára: kb. 47 000,- Ft.

Felhasználási terület:

- a tér- és építészeti akusztika keretén belül felmerülő zaj mérése és érzékelése;

- katonai, műszaki feladatok és más szakterületek zajából eredő problémák megoldásánál.

Alkalmazási javaslat:

MSZ 18151-74 alapszabvány figyelembevételével az adott műhely, illetve zajos szolgálati hely időszakonkénti bemérése.

Ha a mérés „A” tartományban a megengedett szintnél magasabb, úgy a bal-
eset-elhárítási és munkavédelmi megbízottat figyelmezteti arra, hogy beavatkozás
szükséges, ez lehet:

- technikai jellegű,
- egyéni védőeszköz elrendelése,
- szervezési jellegű.

Légállapot meghatározásához

Typ: Psychométer

Beszerezhető: MIGÉRT-től,

Gyártó: Lengyelország,

Ára: kb. 3000,- Ft.

Typ: Hitzdrahtanemometer (hődrótos anemometer)

Mérési tartomány: 0-1 m/sec.

Beszerezhető: MIGÉRT-től,

Gyártó: NDK,

Ára: kb. 8000,- Ft.

Felhasználási terület:

Szolgálati, munkahelyi komfort érzet paramétereinek meghatározására szolgáló méréssorozat.

1. Psychométeres mérés

$t_{száraz} - t_{nedves}$ (°C-ban mérve)

Ezzel a méréssel a relatív nedvességtartalmat állapíthatjuk meg.

2. Hődrótos anemométeres légsebesség-mérés (az áramló levegőt mérő)

Értékelés

1. Effektív hőmérséklet meghatározása

- száraz hőmérséklet mérési eredménye,
- nedves hőmérséklet mérési eredménye
- légsebesség mérési eredménye

2. A három eredményt diagramban kell ábrázolni kiértékelése a Moliere féle I-X diagram, vagy a műszer saját táblázatával történhet.

Szennyezett légtér kimutatásához

Typ: M10 komiméter

Beszerezhető: MIGÉRT-től

Gyártó: Zeiss, NDK,

Ára: kb. 5000,- Ft.

Megjegyzés: Azokon a szolgálati és munkahelyeken, ahol a nagyság, a szennyezettség, vagy annak gyakori előfordulása indokoltá teszi, úgy kiértékelő műszerként indokolt mikroszkópot is beszerezni. (Átesőfényes mikroszkóp, 0,7 felbontó képesség.)

Alkalmazási javaslat

A követelményeket kielégítő korrekt mérési adatok szolgáltatásának alapfeltétele a vizsgálat megszervezése:

- a technológia és az ott feladatot végző emberek helyét figyelembe véve kell kijelölni a mérési pontokat,

- a mérések mekezdése előtt a légttechnikai berendezések működésének, teljesítményének adatait fel kell jegyezni ,
- a méréseket adott helyen többször el kell végezni.

Megjegyzés: Ha az adott munkaterületen a konimeter saját mikroszkópján szemmel láthatólag nagy a szennyezettség, és saját felszerelés annak kiértékeléséhez nincs, akkor komplett méréssorozatot kell megrendelni, vagy a szellőzőberendezés esetleges hibáját kell megszüntetni.

Typ: WG-2M Gräger pumpa (mintavevő)

Beszerezhető: MIGÉRT-től,

Gyártó: Lengyelország,

Ára: kb. 1200,- Ft, a mintavevő csövek ára fajtától függően 30-80 forint között.

Alkalmazási javaslat:

Olyan szolgálati és munkaterületeken, ahol a levegő szennyezettsége fennáll, a szennyezettségnek megfelelő indikáló csövet kell vásárolni, pl. toluol oldószert használatánál az indikálás a következő:

- a Dräger pumpába behelyezzük az indikáló csövecskét,
- levegő pumpálásával a csövecskén átáramoltatjuk a szennyezett levegőt,
- a mintavevőhöz mellékelt színdiagram alapján megállapítható a vizsgált légtér szennyezettsége, ennek alapján kell megtenni a szükséges intézkedéseket.

Megvilágítás méréséhez

Typ: PU-150 fénymérő

Beszerezhető: MIGÉRT-től,

Gyártó: Csehszlovákia,

Ára: kb. 4500,- Ft.

Alkalmazási javaslat:

Rendszeres ellenőrzésre.

A munkahelyre, illetve a végzett munka jellegéhez előírt min. megvilágítás erősségének rutinszerű ellenőrzésének biztosítása. A mért értékek figyelmeztethetnek a lámpatestek letisztításának elrendelésére, illetve arra, hogy szakember bevonására van szükség a megvilágítás erősségének, egyenletes elosztásának biztosításához, megoldás kidolgozására.

Egyéb veszélyek és ártalmak értékeléséhez

Typ: TM-25 tapintóbőmérő

Beszerezhető: MIGÉRT-től, (hazai gyártmány)

Ára: kb. 5500,- Ft.

Mérési tartomány - 15 és + 200 °C között

Felhasználási terület:

Olyan berendezéseknél, amelyek hőtermeléséből adódóan valamely megérinthető felülete a megengedettnél (60 °C) jobban felmelegedhet.

Alkalmazási javaslat:

A műszer mérőfejét (tapintófej) a kritikus berendezés részre kell nyomni (teljes felületével érintkezzen).

Ha a mérési eredmény 60 °C-nál magasabb értéket mutat, és a kérdéses felület véletlenül megérinthető, úgy a megfelelő intézkedést kell tenni. (Ez lehet például elkerítés vagy szigetelés kialakítása.)

Typ: BGYM-29 „STATUNIV” feltöltődésmérő

Beszerezhető: SZOT MTKI-től,

Ára: 26 500,- Ft.

Felhasználási terület:

Vegy-, textil-, műanyag-, papír-, film-, festék-, robbanóanyag-, nyomda-, technikai eszközök területén elektrosztatikus feltöltődésből adódó hatások, veszélyek felmérése.

A xerográfiai és elektrosztatikus felületvédelmi berendezések műszaki paramétereinek meghatározása, illetve ellenőrzése.

Alkalmazási javaslat:

Elsősorban indikálásra alkalmas. Ha az üzemre, technológiára előírt feszültségértékek (amelyek a feltöltődésből adódnak) a vonatkozó szabványban előírt értéket meghaladják, akkor ez jelzi, hogy műszaki beavatkozás szükséges. A beavatkozás minden esetben megkívánja, hogy a témában jártas szakember dolgozza ki a szükséges intézkedéseket.

Typ: EU-1 „ÉVÉ-UNIVERSÁL”

Érintésvédelmi műszer (hordozható)

Beszerezhető: MIGÉRT-től (hazai gyártmány)

Ára: kb. 15 000,- Ft.

Felhasználási terület:

Ellenőrzésre és vizsgálatra:

- hálózati feszültség mérése,
- szigetelési ellenállás mérése,
- a védővezető folytonosságának ellenőrzése,
- hurokellenállás-mérés,
- zárlati áram mérése,
- földelési ellenállás mérése,
- érintési hibafeszültség mérése,
- feszültségvédő-kapcsolók ellenőrzése,
- áramvédő kapcsolók ellenőrzése.

Alkalmazási javaslat:

Szűrőpróbaszerű, rendszeres időközönkénti ellenőrzésekre

- szigetelési ellenállás mérése,
- védővezető folytonosságának ellenőrzése,
- hurokellenállás-mérés (csak NEFH rendszerben),
- feszültségvédő kapcsolók ellenőrzése
- áramvédő kapcsolók ellenőrzése.

Megjegyzés: Fenti ellenőrzések nem helyettesíthetik az előírt érintésvédelmi felülvizsgálatokat.

2. A munkavédelmi plakát-pályázat eredményhirdetése

Az MN Pénzügyi Szolgálat Főnökség 1979-ben meghirdetett munkavédelmi plakát-pályázatra többségében aktuális témájú, színvonalasan kidolgozott pályamunkák érkeztek. Elismerést érdemel a pályázat minden résztvevője a leggyakoribb balesetek és egészségkárosodások megelőzését bemutató plakát-terveikért. A pályamunkák egyenkénti értékelése alapján a következő plakát-tervek készítői nyerték el a kitűzött díjakat:

I. díj: „Eltávozás” című plakát

Készítője: *Mártai László* honvéd, MN 2164 Vác

II. díj: „És ha nem sikerül . . . ?” című plakát

Készítője: *Fülöp László* honvéd, MN 5818 Budapest

„Zaj ellen” című plakát

Készítője: *Mártai László* honvéd, MN 2164 Vác

III. díj: „Feszültségmentesítés nélkül megbontani, szerelni tilos” című plakát

Készítője: *Csendes Balázsné* pa. MN ÉKFI Budapest

„Több figyelem – kevesebb baleset” című plakát

Készítője: *Siffer Antal főtörm.* MN 1. ÜZAR Hetényegyháza

„Fegyelmettséggel, körültekintéssel megelőzhetőek a kiképzési balesetek” című plakát

Készítője: *Fülöp László* honvéd, MN 5818 Budapest

„A sport egészség” című plakát

Készítője: *Remetei András* ny. kpa.

3. Tájékoztató

Az Állami Energetikai és Energiabiztonságtechnikai Felügyelet Biztonságtechnikai Szervezetéről

A 4/1977. (HK 4.) HM számú utasítás rendelkezik az egyes létesítmények, berendezések, eszközök felügyeletének és időszakos felülvizsgálatának rendjéről.

Az utasítás 2. § (1) bekezdése kimondja, hogy:

„... népbadseregi beruházások létesítési, használatba vételi engedélyezését hatósági felügyeletét és időszakos felülvizsgálatát – amennyiben az az állami és szolgálati titok megsértése nélkül végezhető – a népgazdaságban kialakított rendszerben, a felügyeletre jogosult szervek (Állami Energetikai és Energiabiztonságtechnikai Felügyelet, Építésügyi Minőségellenőrző Intézet stb.) végzi.”

Az AEEF szervezeti felépítését és bázisait a következőkben közöljük.

*Az Állami Energetikai és Energiabiztonságtechnikai Felügyelet
Biztonságtechnikai Szervezete*

Igazgató: Wiegand Győző, Bp. I., Attila út 99.

Igazgatóhelyettes: Dr. Bátor Béla, Bp. I., Attila út 99.
(biztonságtechnikai)

Központi, hatósági jogkörű szakágazatok:

Megjegyzés: k = kazán
(szakág jele) g = gáz
v = villamos

Megnevezés (jele)	Vezetője	Címe
1. Kazánfelügyeleti Főosztály (k)	Madarassy Zoltán főosztályvezető	Bp. XII., Tóth L. u. 11. T.: 355-794
2. Gáz- és Olajbiztonságtechnikai Főosztály (g)	Kovács József főosztályvezető	Bp. XII., Tóth L. u. 11. T.: 358-168
3. Villamos Biztonságtechnikai Önálló Osztály (v)	Kovács Pál László osztályvezető	Bp. I., Attila u. 99. T.: 159-217
4. Nukleáris Biztonságtechnikai Osztály	Nyerges Pál osztályvezető	Bp. I., Attila u. 99. T.: 154-220 (Központ)
Egyéb központi kiegészítő szervek:		
5. Anyagvizsgáló (és vizkémiai) Labor	Becker István osztályvezető	Bp. I., Attila u. 99. T.: 154-220 (Központ)
6. Biztonságtechnikai Műszaki Fejlesztési és Szabványosítási Osztály	Palotás János osztályvezető	Bp. XII., Tóth L. u. 11. T.: 355-371

Területi illetékességű szervek
(Biztonságtechnikai osztályok)

Megjegyzés: v = villamos
(szakág jele) k = kazán
g = gáz

Körzetek (Kirendeltségek) székhelye, címe:	Vezetője	Illetékessége: (Megye)	szakági jele
1. Budapest, XII. , Tóth L. u. 11. T.: 152-627	Radványi Ferenc osztályvezető	Budapest Főváros, Pest m., Nógrád m.	k, g, v
2. Miskolc 3525 Tanácsház tér 5. T.: 46/15-436, 46/38-970	Czeródy Imre osztályvezető	Borsod-A-Z. m., Heves m.	k, g, v
3. Debrecen 4001 Hunyadi J. u. 5. T.: 52/16-054	Kerékgyártó Béla	Hajdu-Bihar m. Szabolcs-Szatmár Szolnok m.	k, g, v g, v
4. Szeged 6722 Lenin krt. 47. T.: 62/11-985, 62/12-939	Csontos Gyula osztályvezető	Csongrád m. Bács-Kiskun m. Békés m.	k, g, v g, v
5. Békéscsaba (Kirendeltség) 5601 Tanácsköztársaság u. 29/31. T.: 66/11-087	Kovács Zoltán csoportvezető	Békés m. Szolnok m.	k
6. Pécs 7623 Magyar L. u. 4. T.: 72/24-266	Hódos László osztályvezető	Baranya m. Tolna m. Somogy m.	k, g, v
7. Győr 9002 Czuczor G. u. 22/25. T.: 96/11-579, 96/14-341	Csuka Lajos osztályvezető	Győr-Sopron m. Komárom megye Fejér m., Veszprém m. Vas megye, Zala megye	k, g, v g, v g, v
8. Székesfehérvár (Kirendeltség) T.: 22/12-054	Váradi Sándor csoportvezető	Fejér megye, Veszprém m.	k
9. Szombathely (Kirendeltség) 9700 Gábor Á. u. 7. T.: 94/13-272	Németh László csoportvezető	Vas megye, Zala megye	k

A SZOT Táncsics kiadó sokfajta propaganda anyag terjesztésével segíti a népgazdaság munkavédelmi szervezeteinek munkáját.

A kiadó boltjaiban megvásárolhatók:

- az érvényben levő munkavédelmi jogszabályok,
- munkavédelmi plakátok és tablók,
- általános és szakmai munkavédelmi, biztonsági előírásokat tartalmazó füzetek,
- szakmai tudnivalókat bemutató dia-sorozatok,
- munkavédelmi útmutatók.

E kiadványok többsége a néphadsereg munkavédelmi tevékenységében is felhasználható.

Az alábbiakban közöljük a Táncsics Szakszervezeti Könyv- és Folyóiratkiadó Vállalat terjesztői hálózatának címeit, ahol az említett propaganda anyagok beszerezhetők, külön kiemeljük a kiadó 1981. évi kiadványtervét, amely szintén a felsorolt boltoktól igényelhető:

Táncsics Szakszervezeti Könyv- és Folyóiratkiadó Vállalat terjesztői bálózata

*Központ: SZOT Táncsics Szakszervezeti Könyv- és Folyóiratkiadó Vállalat
1553 Budapest XIII., Váci út 69-79.*

Budapest Pest megyei Kirendeltség kirendeltségvezető: Kovács Ferencné	1051 Budapest V., Guszev u. 12. Telefon: 116-247
Baranya-Tolna megyei Kirendeltség kirendeltségvezető: Horváth Csabáné	7623 Pécs, Kőrösi Csoma S. u. 12. Telefon: 18-472
Tolna megyei instruktor: Havasi Mihályné	<i>Található:</i> SZMT Kultúr Osztály 7101 Szekszárd, Bajcsy-Zs. u. 7. Telefon: 12-937
Borsod-Heves-Nógrád megyei Kirendeltség Kirendeltségvezető: Árvai Béla	3530 Miskolc, Hoffmann O. u. 31. Telefon: 15-495
Heves megyei instruktor: Szarka János	<i>Található:</i> SZMT Kultúr Osztály 3301 Eger, Szálloda u. 5. Telefon: 12-62
Nógrád megyei instruktor: Oláh Sándorné	<i>Található:</i> SZMT Kultúr Osztály 3101 Salgótarján, Tanácsköztársaság tér 1. Telefon: 20-45
Csongrád, Bács-Kiskun m. Kirendeltség kirendeltségvezető: Dézsi Józsefné	6722 Szeged, Tolbuhin sugárút 14. Telefon: 10-944
Bács megyei instruktor: Rudolf Tamásné	<i>Található:</i> a kirendeltségen
Győr-Sopron, Veszprém m. Kirendeltség kirendeltségvezető: Horváth Emilné	9024 Győr, Bacsó Béla u. 65. Telefon: 13-829
Veszprém megyei instruktor: Lechner Pál	<i>Található:</i> SZMT Kultúr Osztály 8201 Veszprém, Lenin liget 3. Telefon: 12-560

- Hajdu-Bihar, Szabolcs m. Kirendeltség
kirendeltségvezető: Farkas Pálné
4001 Debrecen, Vöröshadsereg u. 49
Telefon: 16-420
- Szabolcs megyei instruktork: Bányai Istvánné
Található: SZMT Kultúr Osztály
4401 Nyíregyháza, Bethlen G. u. 24.
Telefon: 11-128
- Komárom, Fejér megyei Kirendeltség
kirendeltségvezető: Petrovics Ferencné
2805 Tatabánya, Kulich Gy. tér 7.
Telefon: 10-088
- Fejér megyei instruktork: Kutenics Béláné
Található: a kirendeltségen
- Szolnok, Békés megyei Kirendeltség
kirendeltségvezető: Dénes Pálné
5002 Szolnok, Ságvári E. krt. 23.
Telefon: 13-180
- Békés megyei instruktork: Sztanojev Rozália
Található: SZMT Kultúr Osztály
5601 Békéscsaba,
Tanácsköztársaság u. 12.
Telefon: 11-110
- Vas, Zala, Somogy megyei Kirendeltség
kirendeltségvezető: Magadics Lajos
9700 Szombathely, Széchenyi u. 4-6.
Telefon: 13-341
- Somogy megyei instruktork: Petre László
Található: SZMT Kultúr Osztály
7401 Kaposvár, Kossuth L. u. 1-9.
Telefon: 14-100
- Zala megyei instruktork: Gögös Árpád
Található: SZMT Kultúr Osztály
8901 Zalaegerszeg,
November 7. tér 1.
Telefon: 11-100

VOJENNAJA MISZL

Az anyagi eszközök utánszállítása

(A Nagy Honvédő Háború tapasztalatai alapján)

Irta: I. M. Golusko vezérezredes, a hadtudományok doktora, professzor

(Fordítás a „Vojennaja Miszl” c. folyóirat 1980. évi 1. számából)

A hadtáp legfontosabb feladatát képező utánszállítás az anyagi eszközök előkészítésével és a csapatokhoz abból a célból való eljuttatásával kapcsolatos intézkedéseknek a komplexuma, hogy kielégítsék azok szükségleteit, készleteket hozzanak létre, pótolják a fogyasztást és a veszteségeket béke időben és a harctevékenységek folyamán. Az utánszállítás hadászati-hadművelési- és harcászati szinten történik, annak megvannak az elméleti és gyakorlati aspektusai.

A Fegyveres Erők gazdasági biztosításának rendszerén belül rendkívül fontos a hadseregnek és a flottának fegyverrel, lőszerrel, üzemanyaggal, élelmiszerral, műszaki-technikai és ruházati anyaggal, azoknak az élethez és a harctevékenység megvívásához minden szükségessel való ellátása. Problémát okoz nemcsak az anyagi eszközök előállítás, hanem azok időben történő és rendeltetés szerinti utánszállítása is.

A csapatok anyagi eszközökkel időben történő ellátása és azok utánszállítása tehát összességében egységes bonyolult és sokoldalú feladat. Annak végrehajtásakor a különböző parancsnoki és hadtáp tagozatok előtt olyan nehéz kérdések merülnek fel, mint pl.: honnan vegyék az egyes hadianyag nomenklatúrákat, hová irányítsák azokat, milyen szállítási erőket és eszközöket vegyenek igénybe, mely közlekedési utakon operatívabb és gazdaságosabb az utánszállítás stb. Abból a célból, hogy erről a problémáról összességében helyes képet alkothassunk, megemlítjük, hogy a Nagy Honvédő Háború éveiben a hadseregnek és flottának több mint 100 000 000 tonna legkülönbözőbb anyagi eszközre, köztük több mint 10 millió tonna lőszerre, kb. 16 400 000 tonna üzem- és kenőanyagra és 40 millió tonna élelmiszere volt szüksége.

Mіндеzt a népgazdaság különböző ágazataiban, a szovjet nép hősi munkával állította elő; a szállítóeszközök biztosították, a nyersanyagokat az üzemekhez, a késztermékek a csapatokhoz való elszállítását.

A Nagy Honvédő Háborúban időszakról időszakra nőtt a csapatok gépesítése, a hadműveletek mérete és ennek megfelelően nőttek a frontok és a flották, az egész fegyveres erők anyagi szükségletei bonyolultabbá lett az anyagi biztosítá-

sának folyamata és ezzel együtt növekedtek az utánszállítás feladatai. És ez érthető is, mert az anyagi eszközöket elő kellett készíteni szállításhoz, fel kellett rakni szállítóeszközökre, ki kellett szállítani a raktárakhoz, bázisokhoz, osztályozni készletezni kellett, el kellett juttatni a csapatokhoz (flottaerőkhöz) különböző hadszínterekre és hadászati irányokba, a megvívandó hadműveletek méreteitől függően.

A szovjet–német front soha nem látott hosszúságának (a Barents-tengertől a Fekete-tengerig) és a nagy távolságok viszonyai között a szállítás megkövetelte az anyagi eszközök többszöri átrakását. Ennek figyelembevételével a háború idején valamennyi szállítási ágazat igen nagy volumenű munkát végzett.

Az utánszállítás végrehajtásához szükség volt nagyszámú raktár, bázis, gépesítési eszköz, szállítóeszköz, közlekedési út üzemeltetésére, fenntartására, telepítésére. A háború alatt helyreállítottak és átszegttek széles nyomtávúra mintegy 120 000 km vasúti vágányt, a vasúti csapatok pedig felépítettek, helyreállítottak több mint 100 000 km gépkocsiutat, a Szovjetunióban 1940-ben volt összes gépkocsiutak mintegy kétharmadát.

A Nagy Honvédő Háború bebizonyította, hogy frontoknál és a hadseregeknél szükség van a jól szervezett hadtápra, mivel az anyagi eszközök meglététől és azok időben történő utánszállításától függött a háború kimenetele is. Ismertek olyan esetek, amikor a hadműveletek nem kezdődhettek meg időben azért, mert a megadott időre nem lehetett felhalmozni a szükséges anyagkészleteket. Ezért fordítottak a Legfelsőbb Főparancsnokság, a seregtest-parancsnokok, a törzsek és a politikai szervek az egész háború folyamán nagy figyelmet az anyagi eszközök csapathoz és flottaerőkhöz irányuló utánszállítás megszervezésének korszerűsítésére.

Ismeretes, hogy a Vörös Hadsereg 1941-ben kiadott Hadtáp Szabályzata előírta azt, hogy a hadsereg hadtápnak döntő jelentőségű szerepet kell játszani valamennyi hadtápbiztosítási fajtában, így az utánszállításban is. A hadsereghadtáp valamennyi szerve elsősorban a vasúti és vízi közlekedési utakhoz „ragaszkodott”, mivel az anyagi eszközöket közvetlenül az állandó jellegű raktárakból tervezték kiszállítani.

Már a háború kezdetekor világossá vált, hogy a hadtáp megszervezésével kapcsolatosan a háború előtti években kialakult nézetek nem felelnek meg a manőverező harctevékenységek megvívása jellegének és követelményeinek. Akkor, amikor a hadművelet tervezésének a fő „eszköze” a front tábori parancsnoksága volt, a csapatok anyagi biztosítása alapvető tagozata a hadsereg maradt.

A háború előestéjén a körzet-, hadsereg-, magasabbegység- és egység-hadtáp közvetlen irányítását az összefegyvernemi törzsek végezték. Felelve az anyagi utánszállításért, azok annál kevesebb közvetlen végrehajtó szervevel rendelkeztek, mivel a hadtáp szolgálati ágak nem voltak nekik alárendelve.

A háború előtti nézetek szerint a fronthadtápnak állandó jellegűnek kellett lennie, annak raktáraiban nagy anyagkészleteket – 3–10 javadalmazás lőszert, mintegy 10 javadalmazás üzemanyagot, 30 javadalmazás élelmiszert és lőtápot terveztek tárolni.¹

A hadsereghadtáp úgyszintén terjedelmes volt; a hadsereg egységeinek és intézeteinek össz száma elérte a 90–100 egységet, a személyi állományé 10–15 000 főt. Mindegyik hadseregnek önálló vasútvonal-szakaszt, ellátó állomást, (kikötőt)

¹ Til Szovjetszkoj Armiji, Vojenizdat, 1968., 84. old. (oroszul)

főhadserereaktárt (FHDSR), a hadtestek számának megfelelő ellátóállomást-, és ellátóállomást jelöltek ki a repülő magasabbegységek részére is.² A hadsereg vasútvonal-szakaszokat hadsereg gépkocsiutakkal dublították.

A lövészhadtesteknek nem voltak ellátó funkciói. A magasabbegységek és egységek hadtápjá a csapat-hadtápkörletekben helyezkedett el; a csapathadtáp mozgékony-sága biztosításának céljából az anyagkészleteket a hadosztályok és az ezredek szállítóeszközein tervezték tartani.

A hadtápnak elfogadott megszervezése meghatározta az utánszállítás rendszerét is. Hadászati és hadműveleti hadtáptagozatokban az utánszállítás a „magamtól” (fentről lefelé) elv alapján történt. A terhek a front elosztóállomásokra, majd a frontraktárakra, v. a hadsereg-ellátó állomásokra kerültek. Csapathadtápjában az utánszállítás a „magamhoz” elv alapján történt: az ezred saját szállítóeszközein szállította hátra a terheket a hadosztálytól, a hadosztály pedig – a hadserectől.

A csapatok hadtápbiztosításának vonatkozásában komoly akadályt jelentett a szolgálati ágak szerteágazósága. A központi hadtáp vezető tagozatoknál, a frontok és hadseregek tábori parancsnokságainál mindegyik szolgálati ág önállóan oldotta meg feladatait. Sem hadászati, sem a hadműveleti irányító tagozatoknál nem volt az anyagi eszközök utánszállításának koordinálására szolgáló szerv. A hadtáp hadműveleti felépítéséért felelős, a csapatok hadműveleti vezetésével kapcsolatos feladatokkal túlterhelt vezérkar, front és hadsereg törzsek, gyakorlatilag nem tudták komolyan befolyásolni az utánszállítást és a csapatok anyagi biztosítását, ami különösen negatívan hatott a háború kezdeti időszakában, többek között az első ellencsapások mérésekor. Előfordult, hogy azok végrehajtására vonatkozó határozatokat a hadtáp reális lehetőségeinek figyelembevétel nélkül hozták meg, ami kudarcra kárhoztatta a legbátrabb és legeredetibb elgondolást.

A hadtáp megszervezésével kapcsolatosan, a háború előtti években elkövetett tévedéseket a Nagy Honvédő Háborúnak az ország és a hadsereg szempontjából legnehezebb első hónapjaiban kellett kiküszöbölni. A honvédelmi népbiztos 1941 augusztusi parancsával állította fel a Vörös Hadsereg Hadtáp Főcsoportfőnökséget, a front- és a hadsereg hadtáp csoportfőnökségeket, rendszeresítette a Vörös Hadsereg Hadtápfőnöke, a front és a hadsereg-hadtápfőnöke beosztásokat. A hadtápfőnök alárendeltségébe a Hadbiztosi Főcsoportfőnökség, az Üzemanyag Csoportfőnökség, az Egészségügyi Csoportfőnökség és az Állategészségügyi Csoportfőnökség tartozott. 1941. augusztus 19-én rendszeresítették a légiő hadtápfőnöke, 1942 májusában pedig a haditengerészeti flotta hadtápfőnöke beosztásokat.

A hadtáp vezetésére vonatkozó rendelkezés szerint a Vörös Hadsereg Hadtápfőnöke, mint honvédelmi népbiztoshelyettes, irányítja a hadtáp megszervezését, a csapatszállításokat, valamennyi anyagi eszköz-fajtának a frontokhoz való utánszállítását és a hátraszállítást.

A frontoknál és hadseregeknél felállították a hadtáp csoportfőnökségeket, élükön a front és a hadsereg hadtápfőnökökkel, akik parancsnokhelyettesek voltak, ugyanakkor a Vörös Hadsereg Hadtápfőnökének voltak alárendelve.

Felül kellett vizsgálni a hadtáp állományát, mivel a nagyszámú állandó jellegű raktár, bázis és javítóműhely negatívan hatott nemcsak a hadtáp mozgékony-ságára és vezetésére, hanem a csapatok mozgékony-ságára is. Így pl. a Dél-Nyu-

² Uo.

gati Front állományába több mint 100 különböző (főképpen állandó jellegű) raktár tartozott, itt minden hadseregnek volt mintegy 25 raktára, továbbá vasúti-, páncélos-, tüzer- és gépjármű javítóműhelye, más hadtápegysége, és intézete. Csak egy lövészadosztály hadtápjának elszállításához 14 vasúti szerelvényre volt szükség.

A hadtáp állománya és az utánszállítási rendszer korszerűsítésének folyamán 1941 őszén a frontoknál rendszeresítették a tábori raktárakat, alapvető anyagi eszközfajtánként, a hadseregeknél pedig a 24–25 tábori raktár helyett 7–8 tábori raktárt magukba foglaló hadsereg anyagi bázisokat. A front hadtápintézeteknek egy részét átadták a központi csoportfőnökségeknek, a hadsereg intézetek egy részét pedig a fronttápnak. Jelentősen csökkent a csapathadtáp is.

Sürgősen intézkedtek a különböző szállítási ágazatok működésének helyreállítására, hogy biztosítsák az anyagi eszközök utánszállítását és a csapatok szállítását. Felállítottak 50 gépkocsiszállító zászlóaljat. Azoknak technikával való feltöltésére 1941 szeptemberében a Legfelsőbb Főparancsnokság határozatot hozott 30 000 gépkocsinak és vezetőnek a népgazdaságból való pótlólagos bemozgósítására. 1941 szeptember elején a front melléki vasutak főbb csomóponti állomásokra hadtápfőnök megbízottakat jelöltek ki. Azok a Közlekedési Népbiztossággal és a közlekedési szolgálat szerveivel együtt sokat tettek az utánszállítás meggyorsításának és a szilárd vasúti rendszer megteremtésének érdekében.

A súlyos védelmi harcoknak és csapataink visszavonulásának viszonyai között az anyagi eszközök azokhoz történő utánszállításában, a sebesülteknek, a hadi- és népgazdasági anyagok evakuálásában nagy jelentőségre tett szert a gépkocsiszállítási ágazat, köztük a Legfelsőbb Főparancsnokság tartalékának szállítási ágazata. A Legfelsőbb Főparancsnokság tartalékának gépkocsiszállító egységei rendszerint szállították a központi raktárakból és bázisokból, és ha a helyzet megkívánta az üzemekből az anyagi eszközöket a frontokhoz és hadseregekhez. 1941 július–augusztusában azok kiszállítottak a frontokhoz 55 000 tonna terhet.³ Ezeket az egységeket felhasználták a csapatok arcvonalhoz való előrevonásának biztosítására is.

Különböző helyzetekben fel kellett használni minden hozzáférhető szállítóeszközt. Így pl. az őszi sáros úrviszonyok nagymértékben bonyolították a Kalinyini, a Volhovi és a Dél-Nyugati Front csapataihoz irányuló utánszállítás feltételeit. A közúti egységek a helyi lakosság segítségével építettek utakat, takarították el a havat, rendezték be a terelőutakat. Az utánszállítás céljából a frontoknál felállítottak fogatolt szállító zászlóaljakat, amelyek időnként az egyedüli utánszállítási eszközül szolgáltak, különösen a Kalinyini Front 39. hadseregénél, amikor annak több utánszállítási útját az ellenség elvágta.

Nem alakultak könnyebben az utánszállítás feltételei a Moszkva alatti csatában sem. Azokat nehezítette mind a szállítóeszközök hiánya, mind a korai zord tél. A vasutak soha nem látott leterheléssel funkcionáltak, Moszkvának terelőútjai nem voltak, az öt keleti vasúti irányon pedig teljes egészében népgazdasági terheket szállítottak. A főhangsúly azonban mégis a vasút működésén volt, ahol bevezették a szabályozó menetrendábrát és a szerelvények futását napi 600–800 km-re növelték. Rövid idő alatt Moszkva körzetébe átszállítottak 39 hadosztályt, 42 dandárt és más egységeket.

³ A Szovjetunió Honvédelmi Minisztériumának Levéltára, f. 90, op. 273590, d. 2, 1. 29 (oroszul)

A Moszkva alatti védelmi ütközet folyamán az intézkedések összességével sikerült a napi fogyasztásokat pótolni és a készleteket létrehozni a hadsereg-, front-raktáraknál és a központ bázisain. Amíg a védelmi ütközet kezdetén a csapatok ellátottsága rendkívül alacsony (a Nyugati Front front- és hadsereg-raktárainál az alapvető lőszerfajtákból 0,2–0,3 javadalmazás) volt, addig az ellentámadás kezdetére a Nyugati Front csapatai 2–3 javadalmazás lőszerrel, 5–6 javadalmazás üzemanyaggal, 10–12 javadalmazás élelmiszerral és lőtáppal rendelkeztek.

Csapatunk Moszkva alatti támadásba való átmenetével a hadtáp feladatainak volumene és az utánszállítás feltételei megváltoztak. Csak a Nyugati Frontnak naponta 10 000 tonna anyagi eszközre, főképpen lőszerre és üzemanyagra volt szüksége. A szállítóeszközök hiánya, a bonyolult útviszonyok és a vasúthelyreállítás alacsony üteme miatt a Legfelsőbb Főparancsnokság Főhadiszállása saját tartalékából erősítette meg szállítóeszközökkel a frontokat. Azonkívül széles körben alkalmazták a terhek közvetlen hadsereghez, sőt hadosztályhoz való kiszállításának az elvét. Összességében, függetlenül a tett intézkedésektől és a Főhadiszállás segítségétől, az utánszállítás feladatait teljesen nem sikerült megoldani és az ellentámadás folyamán a mi csapataink hiányt szenvedtek anyagi eszközökben, ami egyik fő oka volt annak, hogy a téli támadó hadműveleteket nem fejezték be.

A frontok harci gyakorlata már a Nagy Honvédő Háború első időszakának folyamán bebizonyította, hogy a csapatok anyagi biztosításának szilárdsága függ a készletek valamennyi szállítóeszkőfajtán történő utánszállításának lehetőségeitől, hogy az utánszállítás sikeres végrehajtása csak azok komplex felhasználásának alapján lehetséges.

Ez legragyogóbban Leningrád védelmének bonyolult viszonyai között nyilvánult meg. A nagyváros blokádjának nehéz helyzetében az anyagi eszközök utánszállítása elsősorban hajókon és szállító légierővel történt. Télen az intenzíven folyt a Ladoga-tó jegén (Élet Útján). Ez a katonai gépkocsiút ki volt téve az állandó tüzéségi tűznek és a bombázásnak. Hasonló viszonyok között volt a Ladoga-tó és a Leningrád közötti vasútvonal is. A terheknek egy része nem jutott el a városba. És mégis 1941–42 telén az Élet Útján eljuttattak Leningrádba több mint 300 000 tonna terhet, evakuáltak több mint 550 000 főt, kb. 3700 vagon ipari berendezést és nemesfémet. A Ladoga-tó fenekén lefektettek 30 km hosszú csővezetéket, amelyen átszivattyúztak 36 200 tonna üzemanyagot.

A Leningrád alatti harcokban tehát kezdetét vette a különböző – vasúti, gépkocsi-, vízi-, csővezetékes és légi szállítási ágazatok komplex felhasználása. Ezt, továbbá a többi frontoknál szerzett tapasztalatot felhasználták a működő hadsereg hadtáp felépítésének, a csapatok hadtápbiztosítása módjainak és formáinak továbbfejlesztéséhez.

1942 májusában frontoknál és hadseregeknél a tervezési-szervezési osztályok helyett rendszeresítették a hadtáptörzseket, magasabbegységeknél pedig a parancsnok hadtáphelyettesi beosztásokat (apparátussal), akik felelősek voltak a hadtáp megszervezéséért és vezetéséért, az anyagi eszközök utánszállításáért. Létrehozták a légi hadseregek hadtápszerveit.

A valamennyi szállítóeszkő-fajtán történő szállítások egységes tervezésének és operatívabb szabályozásának céljából 1942 februárjában az Állami Honvédelmi Bizottság mellett felállították a Szállítási Bizottságot.

Az Állami Honvédelmi Bizottság fontos jelentőséget tulajdonított a szállítási ágazatok, az utánszállítás és a csapatok ellátása központosított irányításának. 1942

márciusában a Népbiztosok Tanácsa eredeti beosztásának meghagyása mellett a Vörös Hadsereg hadtápfőnökét nevezte ki Közlekedési Népbiztossá.

Az anyagi eszközök utánszállításának elmélete és gyakorlata a Sztálingrád alatti ütközetek folyamán tovább fejlődött. A csapatok biztosításával kapcsolatos terheknek jelentős része a gépkocsiszállítási ágazat vállain nyugodott. Az utánszállítás idejének csökkentésére a készleteket az arcvonalhoz lehető legközelebbre szállították ki, ahol külön ebből a célból települtek a front- és hadseregraktár-részegek, sőt raktárak is. A készleteket gyakran a földre rakták ki a peremvonalban. Az üresen visszatérő gépkocsikat maximálisan felhasználták a sebesültek hátraszállítására.

A hadtáp racionális elhelyezésének és ami a legfontosabb, valamennyi szállítási ágazat anyagi eszköz utánszállításra való leghatékonyabb felhasználásának érdekében a Dél-Nyugati Front részére 220–250, a Doni Front részére 210–250 és a Sztálingrádi Front részére 400 km mély hadtápkörletet, a vasútvonalakon clostó-állomásokat, a készletek egyik szállítóeszközfajtajáról a másikra való átrakására – átrakókörleteket jelöltek ki.

1943-ban a Szovjet Hadsereg széles arcvonalon ment át támadásba. Ez nagyszabású intézkedéseket igényelt nemcsak a csapatok és a hadtáp felépítésének, hanem az utánszállítás megszervezésének korszerűsítésével kapcsolatosan is. Ezzel kapcsolatban a honvédelmi népbiztos 1943 március 7-i parancsában fontos szereppel bízta meg a vezérkart, amely megszabta minden anyag szállításával kapcsolatosan az utánszállítási normákat, ellenőrizte azok végrehajtását. A vezérkar tervének megfelelően a Szovjet Hadsereg hadtápfőnöke a Központi Közlekedési Csoportfőnökségen keresztül elkészítette és eljuttatta a Közlekedési Népbiztosság szerveihez valamennyi katonai szállításmódot érintő igényléseket, megszervezte azokat, fennakadás esetén pedig javaslatokat tett az Állami Honvédelmi Bizottság mellett működő Szállítási Bizottságnak a dolgok megjavítására. A központi bázisokról és raktárakból a frontokra irányuló szállításokat a hadtápfőnök törzse tervezte és ellenőrizte.

1943 júniusában határozat született az utánszállítási rendszer megváltoztatására. Az alárendelt seregtesteknél, magasabbegységeknél valamennyi anyagi eszköz fajta utánszállításáért a felelősség most már az előjáró hadtápfőnökre hárult. Fokozódott a hadtáptörzseknek az utánszállítás tervezésével és valamennyi szállítóeszköz-fajta felhasználásával kapcsolatos szerepe, a Szovjet Hadsereg hadtáptörzsen belül elsőként állították fel a front- és hadsereg vasúti-, vízi-, gépkocsi és légi szállítási, valamint ellátó osztályokat.

A nagyszabású támadó hadműveletek küszöbén a folyamatos utánszállítás céljából felmerült annak szükségessége, hogy a Központ anyagi készletei közelítsék meg a csapatokat. A Legfelsőbb Főparancsnokság Főhadiszállásának határozatára a központi bázisokat és raktárakat a háború alatt először telepítették Moszkvától és a Volga vonalától nyugatra. Megközelítették a csapatokat a front és hadsereg bázisok is. Az előírt üzemanyag- és lőszerkészleteknek több mint a felét a hadosztályoknál és ezredeknél tárolták.

Mindez teljesen beigazolódtott a kurszki csatában. A támadás széles arcvonalon történő kibontakozásának következtében az utánszállítás kérdései megoldásának újszerű megközelítését igénylő feltételek születtek. A mélyégi területről a készleteket, a hadművelet előkészítése alatt korábban felállított bázisokat és raktárakat (részegeket) kikerülve, szállították az új előrevonási és elhelyezési

körletekbe. Ez lényegesen csökkentette az átrakást, valamint a szállítóeszköz szükségletet és a terhek menetvonalon való tartózkodásának idejét.

Az anyagi eszköztermelés növelése mérvének megfelelően csapataink sikeres előrenyomulásának biztosítására kezdték megalakítani a Központ készletek és szállítóeszközök tartalékát, amit az arcvonal közelében helyeztek el. Ennek következtében 1943 novemberére fel kellett állítani és át kellett telepíteni az új központi bázisok és raktárak 70 százalékát, a működő hadseregnél 1,5–2-szeresére kellett növelni a vasúti és a gépkocsiszállító csapatok számát.

Mindez igen pozitívan jutott kifejezésre a szovjet csapatok további támadása folyamán, amikor az anyagi szükségletei különösen megnöttek és a soronkövetkező hadműveletek, mint pl. a jobbparti Ukrajna felszabadításáért folytatott hadműveletek, hadművelati szünetek nélkül vették kezdetüket (közvetlenül az 1945. évi nyári-őszi hadjárat után) ismeretes, hogy azokban nyolc front- és hat harckocsi-hadsereg vett részt. Azok biztosítására nagymennyiségű anyagra volt szükség, ugyanakkor a frontok hadtápjá a majdnem öthónapi támadás útján széthúzódtott többszáz kilométerre.

Bonyolította a helyzetet az is, hogy visszavonuláskor a német csapatok megrongálták a vasutakat, a hidakat, és a szállítóeszközöket. A frontok hadtápjá nyilvánvalóan nem tudott az utánszállítással megbirkózni. Ezért a lőszerszállításba be kellett vonni a vontatókat, a harckocsikat és a terepjárókat.

Ilyen viszonyok között legbonyolultabbnak a páncélos- és harckocsi egységek üzemanyaggal való ellátása bizonyult. A hadművellet előtt egyes harckocsi egységeket közvetlenül a hadsereg raktáraknál kellett feltölteni és a működési sugár növelésének céljából a harckocsikra üzemanyaggal telített póttartályokat kellett szerelni. A harcok legmegfeszítettebb időszakában, az ellenség védelmének mélységében tevékenykedő harckocsik részére repülőgépeken szállították az üzem- és kenőanyagot.

Nehéznek bizonyult az utánszállítás a belorussziai hadműveletben is. Csak a négy front szárazföldi csapatai egy lövedék- és aknavadalmazásának szállításához 13 500 vagonra volt szükség. A vezérkar adatai szerint csak a „Bagration” hadművelet biztosításához 400 000 tonna lőszer, 300 000 tonna üzemanyagot és mintegy 500 000 tonna élelmiszert és lőtápot kellett utánszállítani. A hadművellet kezdetére a frontoknál 5–5 javadalmazás lőszer-, 10–20 javadalmazás üzemanyag-készletet terveztek létrehozni. A Főhadiszállítás kénytelen volt a hadművellet kezdetének időpontját 1944. június 19-ről 23-ára áthelyezni, azért, hogy létre tudja hozni a szükséges készleteket.

Hasonló célból a Főhadiszállítás mindent megtett a vasutak helyreállításának érdekében, igénybe vette a tartalék gépkocsikat, szigorú takarékossgot vezetett be a készletek fogyasztását illetően.

Ebben a hadműveletben komoly gondot fordítottak a gyorsan mozgó csoportok minőségében működő harckocsihadseregek anyagi biztosításához szükséges erők és eszközök felkészítésére. A frontok először vállalták magukra azok biztosításának feladatát – vonták előre az előretolt frontraktár-részlegeket, készleteket. A harcoló egységek megerősítésére gépkocsikat jelöltek ki, azokat megrakták lőszerrel, üzemanyaggal, élelmiszerekkel, a szükséges anyagokkal és azok a gyorsan mozgó csoporttal mentek az áttörésbe.

Miután csapatainknak a harctevékenységük áthelyeződött a Szovjetunió határain túlra, nehézségek merültek fel a nyugat-európai nyomtávú vasutak felhasználásában.

lásában. Azokat vagy át kellett szegelni széles nyomtávúakra, vagy ideiglenesen átrakó körleteket kellett létrehozni. Az anyagi eszközök szállításának fő terhe a gépkocsiszállítási ágazatra hárult.

Egyik részről létre kellett hozni az átrakóbázisok és kombinált utánszállítás különböző tagozatainak mélyen lépcsőzött rendszerét, másrészről a készleteket maximálisan közelíteni kellett a peremvonalhoz, hogy az utánszállításra teljesen fel lehessen használni a csapat- és hadsereg-szállítóteret, mivel annak részaránya összességében abban az időben magasabb volt a front-szállítóter részarányánál.

Ez különösen a visztula-oderai hadműveletre volt jellemző. Annak kezdetén a frontok hadtápjának első lépcsői az arcvonaltól 20–30, második lépcsői 50–80, harmadik lépcsői pedig 150–200 km-re helyezkedtek el. Az összes frontraktárnak mintegy 80 százaléka az első és második lépcsőben helyezkedett el. A hadtáp többi erői az arcvonaltól 400–500 km mélységben helyezkedtek el és olyan feladatokat hajtottak végre, mint a készleteknek egyik szállítóeszköz-fajtráról a másikra való átrakása, a vasutak és a gépkocsiutak helyreállítása.

A hadsereghadtáp erői és eszközei a csapatokhoz közelebbre – 25–40, azoknak egy része pedig a csapathadtáp közvetlen közelében, 5–7 km-re helyezkedett el.

Csapataink lendületes támadásának következtében a vasutak helyreállításának üteme alacsonynak bizonyult, a gépkocsi utánszállítás hossza pedig elérte és meg is haladta az 500 km-t.

Míndezeknek eredményeképpen a frontok anyagi biztosítását illetően a helyzet igen bonyolultnak alakult, különösen a befejező berlini és prágai hadműveletekben. Ezen hadműveletek alatt végrehajtott nagyszabású csapatcsoportosítások bonyolították az utánszállítást.

Ebben a helyzetben kialakították a harckocsi-hadseregek biztosítására szolgáló utánszállítás új formáját. Az utánszállításnak ez az új formája nem volt más, mint (a lőszer-, üzemanyag-, javító-, egészségügyi- és más eszközkészleteket magába foglaló teljes mértékben motorizált) mozgó hadtáplépcsők létrehozása. Ezek a mozgó lépcsők a harci egységek nyomában haladtak, biztosították azokat az ellenség hátában való tevékenykedés során (a harckocsi-hadseregek többi hadtáperői és eszközei a csapatok általános előrenyomulása mérvének megfelelően települtek át).

A berlini hadműveletben a frontok határozott intézkedéseket fogantatosítottak a vasutak helyreállításának céljából, azoknak lehetőségük nyílott arra, hogy operatívabban végezzék el a hadseregekhez irányuló utánszállítást, a front gépkocsi-szállító egységei felhasználásának, továbbá annak az útján, hogy a készleteket közelítsék a hadsereg, sőt még a csapatszállítóeszközökre való átrakásra kijelölt körzetekhez. Széles körben alkalmazták azt a módszert, hogy a front szállítóeszközeit a készletekkel együtt átadták a hadsereg, a hadsereg szállítóeszközeit pedig a hadosztálynak, ami lehetővé tette az idő-, az üzemóra-megtakarítást, kizárta a felesleges rakodásokat.

A katonai szállítások megszervezésére és irányítására Lengyelország, Magyarország és Románit vasútjain felállították a szövetséges országok megbízottjainak különleges csoportfőnökségeit, a Szovjet Hadsereg Közlekedési Csoportfőnöke mellett. A széles és a nyugat-európai nyomtávú vágányok csatlakozásainál központi átrakódobázisokat állítottak fel.

A támadás magas ütemének viszonyai között a csapatok időben való üzem anyag-ellátásának céljából a frontok azt közvetlenül a hadosztályokhoz szállították ki. Erre a célra széles mértékben felhasználták nemcsak a gépkocsi-, hanem a folyami és tengeri szállítási ágazatokat is.

A Wehrmacht megsemmisítése után a szerződésben vállalt szövetségesi kötelezettségeknek eleget tevő Szovjet Hadsereg a történelem során nem látott hadászati manővert hajtott végre Keleten nagy erővel.

Kína területét a japán megszállás alól felszabadító fegyveres erőink és azoknak hadtápszervei felhasználták gazdag tapasztalataikat és nagyon sok új lapot írtak a hadművészet történetébe.

Ez vonatkozik a hadászati műveletek rendkívül nehéz terep- és nagyon fejletlen úthálózat viszonyai közötti anyagi biztosításra is. A nagyszámú csapatcsoportosításokkal való manőverezésben döntő szerepet játszott a vasúti-szállítási ágazat, a hadászati művelet alatti utánszállításban – pedig a gépkocsi- és a légi-szállítási ágazat. Összességében a kvantung-hadsereg megsemmisítésére irányuló hadműveletnek megvoltak a maga sajátosságai az anyagi eszközök utánszállítása megszervezésével kapcsolatosan.

A keleti hadműveletek megvívásának tapasztalata feltárta annak szükségességét, hogy valamennyi anyagi eszköz-fajta, köztük nagymennyiségű víz- és utánszállításába nemcsak a csapat- és hadműveleti hadtápban, hanem a hadszíntér (vasutaktól nagy távolságra eső) mélységi területén is be kell vonni a gépkocsiszállítási ágazatot. Ez szükségessé tette a hadtáp valamennyi tagozata mozgékonyságának fokozását azok gépkocsikkal való feltöltésének útján. Pontosán itt váltak azok a mozgó csapat- és az alapvető hadműveleti készletek fő „szállítójává”.

A Nagy Honvédő Háború tapasztalata tehát bebizonyította azt, hogy az anyagi biztosítás folyamata bonyolult és egységes, a kérdések összességét (szükségletek kiszámítását, az igényléseket, a készletek gyártását és létrehozását, az anyagi eszközök tárolását és azok hadrafoghatóvá tételét különböző szállítóeszköz-fajtákra való felrakását és közvetlenül a harcmezőre való eljuttatását) magába foglaló folyamat.

Kétségtelen, hogy napjainkban a csapatok (erők) teljes motorizációjának és gépesítésének a viszonyai között, továbbá a harc módja és jellege megváltozásának, a csapatok anyagi szükséglete hirtelen növekedésének következtében az anyagi biztosításnak problémája még nagyobb jelentőségre tett szert.

Elegendő megemlíteni, hogy külföldi számvetések szerint, a csapatok 100 km-es előrenyomulásakor az anyagi készletek fogyasztása az elmúlt háborúhoz viszonyítva 10–15-szörösére és az alapvető fegyverzet-fajták kb. 5–6 évenkénti lecserelésének következtében 20–25 százalékkal nőtt. Egyidejűleg nő az anyagi eszközök nomenklatúrája is, ami az alapvető fajtákat illetően többszáz megnevezést tartalmaz.

Míndez rendkívüli módon bonyolította a csapatok korszerű háború alatti anyagi biztosításának folyamatait és a szállítóeszközöknek az utánszállítással kapcsolatos munkáját. Így pl. amíg az elmúlt háborúban pontosan meghatározták magának a legnagyobb befogadóképességű és legmegbízhatóbb vasúti-szállítási ágazatnak döntő szerepét a központi és hadműveleti utánszállítási tagozatokban, addig korszerű viszonyok között a vasutak nagyfokú sebezhetőségének következtében nő a gépkocsi-, és a csővezetékes szállítási ágazat szerepe, a valamennyi szállítóeszköz komplex felhasználásának az elve kulcsfontosságra tett szert az utánszállítás megszervezésében.

Felmerül a szükségessége ezen feladat összességében történő előkészítésének és végrehajtásának olyképpen, hogy az egyes helyzetekben mindegyik utánszállítási irányban (szakaszon) rendelkezésre álljon valamennyi szállítóeszköz-fajta, azok kulcsfontosságú szerepének figyelembevételével, amelyek biztosítani tudják a leghatékonyabb utánszállítást a konkrétan kialakult helyzetben.

Világos, hogy ehhez korszerű viszonyok között másfajta – gazdaságosabb, gyorsabb, nagyobb teherbíróképességű szállítóeszközökre van szükség, amelyek át tudják állítani a nagy mennyiségű terhek szállítását egyik irányból a másikba. Korszerű viszonyok között az anyagi eszközök utánszállításának figyelembevételével kell felépíteni a hadtáp felépítését (a közlekedési utak kiválasztását és előkészítését, a szállítóeszközök elosztását, a bázisok elhelyezését és a készletek lépcsőzését, a hátraszállítási irányok meghatározását és a hadtáp hadművelet alatti áthelyezése rendjének meghatározását) az utánszállítás feladatainak figyelembevételével kell megvalósítani.

Kétségtelen, hogy ez szükségessé teszi minden hadtáptagozat megbízható működésének hozzáértő megszervezését, a helyzet legkülönbözőbb viszonyai között. Ezért az anyagi eszközök harcászati, hadműveleti és hadászati tagozaton belüli utánszállítása problémáinak további kutatása – a szovjet hadtudományak fontos feladata.

Militärwesen

A hadtápvezetéssel szemben támasztott követelmények a 80-as években

Írta: Steiger, G. altábornagy

(Fordítás a Militärwesen c. folyóirat 1979. évi 11. számából)

Egy adott felelősségi területen belül a jövőben megoldandó feladatok időbeni és perspektivikus orientálása az egyik alapfeltétele annak, hogy a rendelkezésre álló anyagi és pénzügyi forrásokat, valamint a gazdasági és szellemi potenciált célirányosan és összehangoltan használjuk fel. A hadügyben ezért különösen figyelembe kell venni a következő tényezőket:

1. *Az ellenség szándékát* a vezető szervek, csapatok szervezetére, elhelyezésére, harcükszükségére, felszereltségére, átfegyverzésére, korszerűsítésére, valamint a háború kirobbantásával és a hadművelet megvívásával kapcsolatos hadműveleti-hadászati elvekre vonatkozóan.

2. Azokat a *követelményeket*, amelyek a *haderő fejlesztésének alapelveiből*, a hadtudomány elméletében – jelen konkrét esetben a hadtápbiztosítás szervezéséből és vezetéséből – valamint a haderő szervezetének várható fejlődési irányzatából, különböző technika rendszeresítéséből adódnak.

Itt figyelembe kell venni a termelőerők gyors változását, valamint azt, hogy háború folyamán a hadtápbiztosítás megszervezésének és vezetésének, valamint a tevékenységi és mozgásszabadság biztosításával kapcsolatos intézkedések körülményei egyre rövidebb idő alatt döntően sőt részben teljesen megváltoznak.

Már maga az a tény, hogy csapatokat mindig rövidebb idő alatt kell felszerelni nagyobb teljesítményű és hatékonyabb technikával, azzal a következménnyel jár, hogy a hadtápegységek, -alegységek és -intézetek alkalmazási elveit, a hadtápbiztosítás vezetési folyamatával, a feladatok megszervezésével és módszerével szemben támasztott követelményeket ismételtelen felül kell vizsgálni annak érdekében, hogy megfelelő következtetéseket vonjunk le és azokat megvalósítható rendszabályokká alakítsuk.

A hadügyben érvényesülő azon általános törvényszerűség, hogy a hadtápbiztosítás egyre nagyobb mértékben hat a csapatok harcadata teljesítőképességére, ezért azt szorosan össze kell hangolni a harc-hadművelet jellegével, módjával és méretével. Ez igazolja az előzőekben elmondottak szükségességét és megerősíti egyértelműen azt a követelményt, hogy a munkában a tudományosság a katonai tevékenység szilárd részévé kell, hogy váljon. Itt nem elég az, hogy az elért állapotot vizsgáljuk meg, a fejlődést is pontosan meg kell ítélni, hogy időben alakítsunk ki olyan tudományos feltételt, amelyet a vezetés minden körülmény között figyelembe vesz.

Az ilyen követelmény teljesítése igényeli – az anyagi feltételek biztosítása mellett – a kialakult helyzet pontos elemzését, értékelését. Ez egyik tudományos feltétele az egyes szakterületek tovább fejlesztése meghatározásának.

Mivel a hadtápbiztosítás színvonala döntően befolyásolja a csapatok lehetőségét a harc feladat teljesítésére, ezért a hadtáptisztnak rendelkeznie kell átfogó általános katonai képzettséggel, hogy megszabhassa a hadtápbiztosítással szemben támasztott követelményeket. Szükséges az is, hogy kidolgozzuk azokat a tudományosan megalapozott formákat és módszereket, amelyek a gyakorlatban célszerűnek mutatkoztak.

Ezen nézőpont figyelembevételével kell megszervezni a hadtápszolgálat vezető állománya továbbképzését, és a tanintézetekben a tanulmányi folyamatot javítani. Csak az ily módon kiképzett, akadémiát végzett tiszt képes megfelelni bármilyen körülmények között a felmerült követelményeknek. Ezen elv megvalósítása azt igényli, hogy a kiképző időben ismerje fel a fejlődési tendenciákat, a legújabb katonaelméleti ismereteket és aktívan vegyen részt a tudományos-kutató munkában, mert ez lényeges feltétele a kiképzési feladatok megoldásának.

A kiképzés magas hatékonyságának biztosítása érdekében, összhangban a HM parancsal, minden kiképzési, ellenőrzési feladatot a háborút szorosán megközelítő körülmények között kell végrehajtani, biztosítva a várható megterhelést.

A hadtápbiztosítással szemben támasztott követelmények állandó fokozódása azt igényli a hadtápszolgálat vezetőitől, – akik magas katonai képzettségűek –, hogy minden tekintetben szilárd osztályöntudattal rendelkezzenek és legyenek képesek a kapott parancsok következetes végrehajtására a legbonyolultabb körülmények között is.

A hadtápszolgálat vezetésével szemben támasztott követelmény döntő kritériuma az új vagy korszerűsített technika rendszeresítése. Nem kétséges, hogy korszerűbb technika rendszeresítése kihat a csapatok önállóságára, a támadás ütemére és a fegyvernemek együttműködésében új dimenziót teremt.

Továbbá, ebből a hadtápbiztosítás minden elemére vonatkozólag le kell vonni a szükséges következtetéseket, amely nemcsak azt jelenti, hogy a szervezésben és vezetésben változtatást eszközöljünk, hanem azt is, hogy új minőségi szintet érjünk el.

Abból kell kiindulnunk, hogy az anyagi biztosítás terjedelme egy adott időszakon belül nő, hogy az egységcsomagok típusa tovább szaporodik, ugyancsak emelkedik az egyre bonyolultabb sérült technika javításának feladatai, a korszerű fegyverek közvetlenül hatnak a sérülések típusára és ezenkívül a közutak időbeni áteresztőképességének biztosítása óriási erőfeszítést igényel.

A vezetéssel szemben támasztott állandóan fokozódó követelmények, amely az egyre nagyobb terjedelmű munkában, a rendelkezésre álló idő csökkenésében, az együttműködés mindig több vezető szervezettel történő megszervezésében jelentkezik, azt igényli – mivel a vezető szervek létszáma nem növelhető –, hogy az elhatározás kidolgozásához és a vezetés végrehajtásához rendelkezésre álló technikai eszközöket következetesen használjuk ki. A vezetés hatékonysága és megbízhatósága biztosításának fő útja a számítógépek rendszeresítése, a különösen bonyolult vezetési folyamatok automatizálására.

Ezen feladatok végrehajtásánál főleg a következő elvek betartására kell ügyelni:

- az adott vezető alkotó tevékenységének összekapcsolása a számítótechnika összes lehetőségeinek felhasználásával;
- a legfontosabb, legmunkaigényesebb és gyakran ismétlődő munkafolyamatok végrehajtása technikai eszközök segítségével;
- a technika rugalmas és folyamatos felhasználásának biztosítása;

- a technika megbízható és nagy hibáktól mentes alkalmazásának biztosítása egyes vezető szervek és a számítóközpont között;
- az elektronikus számítótechnika kiszolgálásához szükséges szervezeti feltételek biztosítása és a személyi állomány felkészítése.

Ki kell hangsúlyozni azt, hogy itt egy korszerű technika ésszerű, lehetőségeinkkel összhangban álló felhasználásáról van szó. De már most kell ügyelni arra, hogy jelenleg a következő számítógépes generációra való áttérés és azokban levő mikroelektronika nagyobb hatékonysága miatt a számítógépes feladatok megoldása új eljárást igényel. Ennek egyik fontos feltétele azon feladatok pontos meghatározása, amelyeket a hadtáp vezető szervei elektronikus számítótechnika segítségével oldanak meg békében és háborúban.

Hála a szövetséges hadseregek közös erőfeszítésének az automatikus tábori vezetési rendszerek lépcsőzetes bevezetésére kedvező feltételek alakultak ki. A haderő tábori vezetési rendszerének fejlesztése olyan speciális követelményeknek is megfelel, amelyek előtt a hadtápvezetés is áll a 80-as években. Most arról van szó, hogy ezt a folyamatot, védelmi készenlétben a Nemzeti Néphadsereg Hadtápszolgálatára specifikus feladatainak meghatározását és megtervezését egységes szabályozás alapján támogassák. Ennek fontosabb rendszabályait már életbe léptették.

Az adatfeldolgozás előkészítése és alkalmazása a hadtápszolgálatban már figyelemre méltó méretet ért el. A hadtápbiztosítás összefolyamata komplex urálása érdekében azonban – figyelembe véve a korszerűbb technika nagyobb lehetőségeit – még jobb minőséget kell elérni. E feladat elérésének egyik lépése a hadtápbiztosítás folyamatainak lépcsőzetes, egységes gépi feldolgozása.

A megvalósítás lényeges feltétele a következő problémák megoldása.

1. Az anyagi és technikai biztosítás készletnyilvántartásának, szükséglet-igénylésének, tervezésének normái meghatározásának, utánpótlásának, felhasználásnak és javításnak megszervezése egységes elvek és szabályok szerint.

2. A fegyverek, felszerelések, pótalkatrészek és fogyóeszközök megtervezéséért felelős szervek jogkörére vonatkozó parancsok, rendeletek felülvizsgálata azzal a céllal, hogy az azonos anyagok, technikai eszközök biztosítási felelősségét egy szervhez vonjuk össze.

3. Az információk széles körű integrálása, *ami a következőket jelenti:*

- összeköttetés a különböző, automatizálásra váró részfolyamatok között, egységes, teljesítőképes adatbank alkalmazása;
- információcsere biztosítása más szakszolgálatok között;
- a nyilvántartott adatok állandó, automatikus aktualizálása előfeltételeinek megteremtése a hadtápszolgálatnál az alárendelt vezető szervek jelentései alapján.

4. Egységes ESZG program megoldások hosszútávú előkészítése, amelyek – építőköcka szerűen egymásra épülve – alapján a hadtápbiztosítás összefolyamatát meg kell oldani.

5. A lehetőségtől függően a hadtápszolgálatnál egyes vezető szerveket a csapatvezetés gépesítésének eszközeivel összhangban a megoldandó feladatokkal egységesen kell ellátni.

Ezen követelmények teljesítése hozzájárul ahhoz, hogy a hadtápbiztosítás egyre bonyolultabbá váló feladatai megoldásának előfeltételeit a következő évek-

ben megteremtjük. Itt arról van szó, hogy adatvesztéséget kiküszöbölve a lehető legrövidebb idő alatt sok adatot gyűjtünk össze és értékeljük ki annak érdekében, hogy az elhatározás meghozatalához a szükséges időre a megfelelő értékkeléssel rendelkezünk.

A tudomány és a technika területén elért színvonal alapján *levonható az a végkövetkeztetés, hogy a hadtápbiztosításnak új dimenzióval kell számolnia.*

Az anyagi biztosítás területén azzal kell számolni, hogy a várhatóan növekvő mennyiséget a jelenleg meglévő szállítótérrel kell időben a meghatározott áradó pontokra szállítani. Ez olyan intézkedések bevezetését és megvalósítását igényli, amely például lehetővé teszi a népgazdaságtól behívott összes különböző típusú gépkocsik univerzális felhasználását az utánpótlásra. A tárolással kapcsolatban szükséges a további követelmények biztosítása; ezek: az anyagi eszközök hosszútávú készenlétben tartása olyan körletekben, ahol azokra várhatólag a legnagyobb szükség lesz; a szállítmányok gyors és megbízható rakodása a legcsekélyebb munkaerő-ráfordítással, valamint az összes rendelkezésre álló szállító ágazat teljes kihasználása. A jövőben bizonyára szükségessé válik az olyan szállítási ágazat még fokozottabb fejlesztése, mint a csővezetékes szállítás, amely nemcsak szállítási, hanem tárolási lehetőséget is biztosít.

Az új és korszerűsített technika egyre rövidebb időtávon belül történő rendszeresítése növeli a különböző pótalkatrészek számát, ami ugyancsak növeli az utánpótlással szemben támasztott követelményt. A rendszeresítésre kerülő fegyverrendszerek (módosított ürméret nagyobb hatékonyság), valamint a technika felszereltségének állandó tökéletesítése, kiegészítése különböző technikai eszközökkel nemcsak azzal jár, hogy növeli a harc intenzitását, hanem jelentős befolyást gyakorol a csapatok anyagi biztosítására is, ez viszont új minőséget követel a csapatok anyagi biztosításának megszervezésében és végrehajtásában. Ilyen összefüggésben kell a technikai biztosítás alapvető kérdéseit kezelni.

Korábban megjelent cikkekben már ismételten rámutattak arra, hogy a technikai biztosításnak harcban döntő jelentősége van a csapatok harcértékének fenntartásában. Mivel a magas támadási ütem biztosítása és a szembenálló ellenséges csoportosítás szétverése és megsemmisítése mindenfajta technika tömeges bevetését igényli szükségessé válik, hogy a technikai biztosítás megszervezését és vezetését ismételten felülvizsgáljuk és a területen többször új intézkedéseket szabjunk meg és hajtsunk végre.

Itt figyelembe kell venni többek között azt is, hogy az ellenséges fegyverek növekvő tűzereje és hatékonysága csapatainknál nagyobb technikai veszteséghez vezet, a sérült technika kijavítása viszont a fegyverek egyre bonyolultabb technikai felszereltsége miatt hatalmas mértékben megnöveli a javítás komplexitásával szemben támasztott követelményeket. Ez egyrészt azzal jár, hogy fokozni kell a javítóalegységek szakosítását, másrészt pedig gondoskodni kell arról, hogy egyes felszerelés meghibásodása ellenére a fegyver alkalmazható legyen.

Már ezen tények miatt nyilvánvaló, hogy a várható átfegyverzésből és korszerűsítésből eredő követelményeket a technikai biztosításnál már most figyelembe kell venni. Ennél fontos tényező az adott kezelők és kiszolgálók kiképzésének további szakosítása. Ezzel fontos előfeltételét teremtjük meg az adott technika optimális felhasználásának és esetleges üzemeltetési meghibásodások megakadályozásának.

Ezzel egy időben ismételten fel kell hívni a figyelmet az alegységeknél és egysegeknél meglévő javítóerők összpontosításának problémájára. Egy ilyen össz-

pontosítás lehetővé teszi – mivel egy adott helyen a szakemberek és a szakmák száma nő – a legtöbb sérült technika kijavitását egy helyen.

Az állandóan fejlődő vezetés elméletéből levont, a hadtápbiztosításra vonatkozó követelmények jelentősen befolyásolják az egészségügyi biztosítás megszervezését és vezetését is. A harceszközök várható nagyobb hatékonysága biztossá teszi azt a kalkulációt, hogy egy adott időben és térségben a várható sebesültek száma az eddig ismert értékeknél magasabb lesz. Ebből az a követelmény adódik, hogy a sérültek gyors hátraszállítását abban az intézetben, amelyben a megfelelő ellátást kapja lehetőleg a meglévő személyi és anyagi ráfordítással oldjuk meg. E megállapítás szükségességét megerősíti még az a tény is, hogy a jövőben joggal számolhatunk a kombinált sérülések emelkedésével.

A fentiekből következik az, hogy a következő években crófesztítéseket kell tenni a sebesültszállító eszközök korszerűsítésére annak érdekében, hogy a hátraszállítás ütemét növeljük és jobban számoljunk a sebesültek körülményeivel. Nem lehet jelentéktelen olyan elgondolás sem, hogy az egészségügyi intézeteket a korábbinál még jobban közelítsük a csapatokhoz és olyan helyen telepítsük, ahol a sérültek tömegével lehet számolni. Végül meg kell említeni azt is, hogy a sérülés és az ellátás közötti időközt tovább is csökkenteni kell, amennyire csak lehetséges.

Az anyagi, technikai és egészségügyi biztosítással szemben támasztott magasabb követelményekből kényszerűen adódik az is, hogy új követelményeket kell támasztani a közlekedési biztosítással szemben is, amely nem alábecsülhető jelentőséggel bír. A növekvő anyagfelhasználás a csapatok hátrországból való előrevonása biztosításának sokoldalú feladatai, valamint az ellenség hatása a közlekedési utakra, különösen a csomópontokra, hidakra és a közlekedési biztosítás technikai eszközeire igen magas követelményt támasztanak a közlekedési biztosítással szemben. Minthogy a közlekedési biztosítás végkövetkezményként döntően befolyásolja a csapatok tevékenységét, szükséges az – különösen a területen való mozgás biztosításával kapcsolatban, hogy korszerűsítsük a hídkészleteket annak érdekében, hogy csökkentjük a hídepítésre szükséges időt és munkaerőt és hogy a hidakat univerzálisan használhassuk.

A tapasztalatokból kiindulva szükséges az is, hogy a közlekedési biztosításhoz szükséges utak kettősségére nagyobb figyelmet kell fordítani. A le- és felvezető utakat, az adott javítási szakasz közvetlen közelében az építőanyag tartalékokat ha lehetséges már békében elő kell készíteni, ugyancsak a szükséges méretekre kell (az adott lehetőségen belül) kiépíteni az útszűkületeket, kanyarokat. Ezzel párhuzamosan minden közlekedési beruházást honvédelmi szempontból is jóvá kell hagyni, hogy a honvédelmi követelményeket a legmesszemenően teljesíthessék.

Ilyen elgondolások alapján kell azokat az alapelveket figyelembe venni, amelyek a közeljövőben döntően meghatározzák a hadtápbiztosítás megszervezésével és vezetésével szemben támasztott követelményeket és egy esetleges háborúban várható körülményekkel összhangban lesznek. A különböző tudományágakban jelenleg elért eredmények alapján világos, hogy az azokból levont következtetéseket, javaslatokat a hadtápbiztosítás megszervezésében és vezetésében gyorsan hasznosítani kell. Mindig azonban tartsuk szem előtt azt az elvet, hogy a hadtápbiztosítás megszervezése és vezetése a csapatokat feladatuk teljesítésében minden méretben és helyzetben támogassa.

Military Review

Háborús hadtáp és az USA tartalék erők: gyenge láncszem

Irta: Davis, R. Thomas őrnagy

(Fordítás a Military Review c. folyóirat 1979. 12. számából)

Jelenleg az USA Tartalék Erőknél a hadtestek támogató parancsnoksága ellátó központjánál, mind az ellátásnál, mind a javításnál kézi, hagyományos módszereket alkalmaznak. Ez a módszer békében, amikor kevés egység van, kielégítő. Háborúban azonban ez a módszer a hatékony ellátáshoz nem kielégítő. Idő sem lesz elég a tartalékosok kiképzésére egy olyan automatizált rendszer működtetésére, mint amilyent most a reguláris hadsereg használ.

A Tartalék Erők Ellátó Központjához (MMC) tartozó egységek az anyagok elosztásánál és igénylésénél is kézi módszert használnak. Az alárendeltek is ilyen módszerre oktatják, a gépire nem. Békében ez jelentős feladat, de fontos az is, hogy felkészüljenek a háborús gépi adatfeldolgozásra. Az utóbbi oktatására a tantermi foglalkozások és az évi hadtápgyakorlatok a legalkalmasabbak. Jelenleg azonban az összvonásokon a kézi módszert alkalmazzák. Nem hiszem, hogy a tartalékosokat ily módon fel tudják készíteni a háborús feladatra. A Tartalék Erők partnere a Reguláris Hadsereg az ellátásnál gépi adatfeldolgozást használ. Ebben a rendszerben számítógép által olvasható lyukkártyákat használnak. Ez a rendszer jelentést ad az igénylőknek az anyagi helyzetről.

A Tartalék Erők 1. hadtestjének támogató parancsnoksága egy részleges gépi adatfeldolgozó rendszert fejlesztett ki, amely csak a javító egységekre terjed ki.

Ez a rendszer a technikai helyzetjelentésen alapszik. Ennek kettős rendeltetése van, egyrészt tájékoztatja a technikai tisztet az egység technikájának üzemképességi helyzetéről, másrészt másolati példánya, „inpur” okmányként szolgál a gépi adatfeldolgozó rendszerben.

Amikor a Tartalék Erők Ellátó Központját aktivizálják, akkor ugyanabban a hadtáprendszerben működik, amelyben a Reguláris Hadsereg Ellátó Központja. Nem célszerű tehát a tartalékosok kiképzése kézi adatfeldolgozásra, amikor a szárazföldi csapatok hadtápegységeinek több mint a fele a Tartalék Erőkhöz tartozik.

Nem hiszem, hogy ily módon hatékonyan ki lehet képezni a tartalékosokat háborús feladataik ellátására.

A Tartalék Erők partnere a Reguláris Hadsereg ellátásnál, javításnál is gépi adatfeldolgozást használ. Ellátásnál az ellátóközpont a SAILS-rendszert hasz-

nálja. E rendszerben számítógép által olvasható lyukkártyák vannak, amelyek segítségével az igénylés történik az előljárótól. A rendszer kérésre helyzetjelentést is ad az igénylőknek.

A Tartalék Erőknek 1. hadtest támogató parancsnokságánál kifejlesztették a CAMMS-rendszert, amely azonban csak a javításra vonatkozik. A rendszer alapja a technikai helyzetjelentés, amelynek kettős rendeltetése van: először a műszaki készenlétről adatokat ad a technikai helyettesnek, másodsor egy másolati példánya a számítógép „inpur” okmányaként szolgál.

Aktivizálás után a tartalék erők ellátó Központja ugyan olyan hadtáprendszerben fog dolgozni, mint a reguláris hadsereg ellátó központja. Ebből következik, hogy nincs gyakorlati értelme a tartalékosok hagyományos módszerrel való kiképzésének.

A tartalékosok kiképzésénél egyre nagyobb teret kap a gyakorló beosztással való kiképzés. Ez jó, mert a tartalékosok olyan területen kapnak kiképzést, ahol majd behívásuk után dolgozni fognak.

Szerencsétlen dolog, hogy ezek a tartalékosok nem lesznek hatékonyak a gépi adatfeldolgozásban, ezért a tartalékosokat erre is ki kell képezni.

A gépi adatfeldolgozás bevezetése a tartalék erőknél jelentősen növelné az ellátó központ lehetőségeit, rugalmasságát. A tartalék erőknél jelentősen növelték az utóbbi időben a jelentési kötelezettséget. Így az információs adatok száma jelentősen nőtt, amelyek feldolgozása több személyi állománnyal vagy számítógéppel lehetséges.

Először a technikai biztosítást tervezik számítógépes adatfeldolgozással megoldani. Ez az egységeknél csökkenti az adminisztrációt, a vezetés lehetőségeit pedig növeli. A vezetés adatokat kap a számítógéptől a technika állapotáról, a munkaerőigényről, és a pótalkatrész szükségleteiről. A rendszerben visszamenőleg is kaphatók adatok, amely a hagyományos módszernél nem volt lehetséges.

Későbbiekben bevezetik az anyagellátás gépi adatfeldolgozását is, amely jelentős időmegtakarítással jár. Ezt az időt az ellátás minőségének javítására lehet majd fordítani.

„MULTIDEPOZIT” anyagtarolási és anyagmozgatási módszer

(Rövidített fordítás)

Irta: V. Stastny

(Fordítás: a Tyl a Zásobováni c. folyóirat 1979. évi 9. számából)

A feladatok végrehajtásának alapvető feltétele az anyagi, technikai biztosítás. A HDS-ben a harc feladatok megkövetelik a szervezett és technikailag magas szinten kivitelezett anyagi-technikai biztosítást rövid idő alatt és előre be nem tervezhető körülmények között. Az első nagyobb mennyiségű anyagszállítás, anyagmozgatás – összhangban a TÖPFE elleni védelem manővereivel – további, mindenoldalú biztosítást igényel, követelményeket támaszt az anyagszállítással és utánszállítással szemben.

A szállítási tagozatok alapvető feladata ezen időszakban a szállítások meghatározott időre történő végrehajtása, az anyagok megbízható eljuttatása, átadása a felhasználók részére, a szállítások folyamatosságának állandó biztosítása.

E követelményeknek legjobban a konténerizált anyagszállítási, anyagmozgatási módszer felel meg, amely előnyös tulajdonságai végett a HDS-ben is a perspektívát jelenti.

E szállítási módszer hatékony kihasználása alapvetően a felső tagozatokban oldható meg, ahol a szállítási hálózat a stacionér raktárakra épül, rendelkezésre állnak a megfelelő speciális szállítóeszközök, vontatók és anyagtrakó berendezések.

Az alsóbb tagozatok „eltérősége” végett a „MULTIDEPOZIT” anyagszállítási, anyagmozgatási módszer a legalkalmasabb, amely alapvetően az egység szintű igénybevételre került kialakításra.

A „MULTIDEPOZIT” módszer olyan alapvető rögzítő anyagokra, csomagoló eszközökre alapul, amelyek tárolhatóak, egység szinten, szállíthatók tj. tgg.-al változtatás nélkül és mozgatusukra felhasználhatóak az egység szintű anyagmozgató eszközök.

A módszer alapvető technikai eszközei a NP-3500 típusú raklapok, NP-3 és NP-5 típusú föld feletti, szállítható tartályok és az 5-S jelzésű konténerek. A kialakított raklapok, hevederek lehetővé teszik az anyagok „csere módszerével” történő átadását, a PV-35 típusú tgg. teljes leterheltségét. A T-138 típusú tgg.-k hatékonyabb kihasználása érdekében a „TERRADEPOZIT” jelzésű raklap a fentiekén kívül földre is rakható konténerrel, autóbusz emelő daruval.

A „MULTI DEPOZIT” anyag tárolási és anyagmozgatási kísérlet célja:

- az anyagok megfelelő lépcsőzése, tárolása nyitott raktárakban, illetve félig fedett színekben gímű. eszközök lekötése nélkül;
- az anyagmozgatás (rakodás, kirakás stb.) normaidőnek csökkentése;
- a rakodó brigádok létszámának csökkentése;
- a tárolótér fogat hatékonyabb kihasználása a HKSZ követelményeivel összhangban;
- a szállítási fordulók és azok időinek csökkentése;
- a különböző anyagok harc közbeni manővereztetési feltételeinek létrehozása.

A kísérlet első ütemében reális célként elértük, hogy az anyagi készletek lépcsőzése megtörtént, azzal az igénnyel, hogy a „felhasználó került előtérbe a raktáros előtt”. Ami azt jelenti, hogy az anyagok egységcsomagokban (szd., sz., raj) kerültek lépcsőzésre, letárolásra, a felhasználó követelményei szerint.

A második ütem célja, olyan eszközök rendszerbeállítása, amelyek a főbb mutatók minőségi javítását eredményezhetik. Ennek reális alapját a mozgatható boxok (csomagoló eszközök) rendszerbeállítása, a nagyobb teherbírású, de kisebb területű raklapok felhasználása, a tárolás körülményeinek több szintű kialakítása stb. képezi.

E célok elérhetőségét egy vasúti szállító egységnél végrehajtott kísérlet igazolta. A kísérlet során felhasználásra került az egység anyagai tárolásához:

- 59 db NP-3500 típ. raklap;
- 10 db „TERRA DEPOZIT” (TPD-10) típ. raklap;
- 7 db 5-S konténer (hevederekkel együtt);
- 10 db NP-3 típ. föld feletti, szállítható tartály.

A kísérlet eddigi eredményei:

- az anyagok lépcsőzése, tárolása, nem követeli meg a gímű.-vek hosszabb idejű leterheltségét, igénybevételét;
- az anyagmozgatás (berakás, kirakás) és egy forduló ideje 50%-kal csökkent (a gímű.-vek számának növelésével további kapacitások szabadíthatók fel);
- a rakodáshoz szükséges munkaerő 30 fővel csökkent;
- megtakarításra került 500 m² tárolóterület és egy daru;
- a „csere módszer” alkalmazása lehetőséget biztosított az anyagok gyorsabb manővereztetéséhez harcban.

A fenti eredmények mellett, a következő célokat értük el:

- az anyagok kevésbé vannak kitéve az időjárásnak, a vászonból készült védőeszközök felhasználásával;
- a nehéz fizikai munka megszüntetésével, biztosítottuk a biztonsági és higiéniai rendszabályok betartását;
- az anyag-kiadóhelyek számát növeltük stb.

A kísérlet során beinvesztálásra 0,8 mCSK és 1,3 mCSK került megtakarításra. Ezen eredmények hatásaként a kísérlet további folytatása került meghatározásra az irányelvekben.

A fűtőolajjal és energiával való takarékoság mindenki feladata

Írta: A. Tyr

(Fordítás: a Tyl a Zásobováni c. folyóirat 1979. évi 9. számából)

A CSKP KB-a szeptemberi határozatában kiemelt feladatként határozta meg a fűtőolajjal és energiával való takarékosabb gazdálkodást a népgazdaság és lakosság szükségletei kielégítése érdekében.

E feladatok végrehajtása érdekében megfelelő aktivitást fejtett ki a helyőrségünk vezető állománya.

Az energiaborozókkal való takarékosabb gazdálkodás fő feladatai:

- legnagyobb mértékben realizálni az ésszerű takarékoság követelményeit az elektromos áram felhasználásában, a szigorú gazdálkodási követelmények betartásával;
- minden egység szintű energia takarékosági bizottság munkafeltételei biztosítása, amely mint végrehajtó szerv felelős a feladatok végrehajtásáért;
- minden szolgálatnak (egység ÜTI, szd. ügyeletes, konyha ügyeletes, telephely ügyeletes) feladatként meghatározni az energia takarékosággal kapcsolatos feladatait, kiemelt figyelmet fordítva az energetikai csúcs időszakára;
- a ht., sorállománnyal, polgári dolgozókkal ismertetni az energiahordozók felhasználásával kapcsolatos rendszabályokat, ezekkel kapcsolatos feladataikat;
- a PK HTPH-nek feladatként meghatározni, hogy a pk.-i állomány tevékenységét e területen koordinálja, hetente értékeli az elért eredményeket és szabjon feladatokat együttműködve az ELHE SZF-fel és az előzőekben ismertetett bizottsággal;
- a heti értékelések eredményeiről tájékoztassa a parancsnokot és dolgozza fel az általa meghatározott feladatokat;
- a napi parancsokban konkrét takarékosági rendszabályokat fogantatásának a vezető beosztásúak és szolgálati ág főnökök részére;
- a fűtőolajjal történő fűtésre való áttérés előtt bizottságilag ellenőrizni a helyőrségben lévő objektumokat. A bizottság szabjon feladatokat az ellenőrzés tapasztalatai alapján a takarékos gazdálkodás végrehajtására.

Az elhelyezési szolgálat energetikusa biztosítsa az energia felhasználás figyelemmel kísérését a csúcs idők időszakaiban. Nagyobb mérvű túllépések esetén kapcsolja ki az energia forrásokat, állapítsa meg a túlfogyasztás okát. A túlfogyasztást előidézett vonják felelősségre, a parancsnokoknak tegyenek javaslatot

pénzbírságra (1 kWó 300,- CSK). Minden nagyobb energia felhasználó berendezésnél szervezzenek szolgálatot és függesszék ki az engedélyezett energia felhasználás értékeit, írják le a felelős személy adatait, készítsék fel őket ezirányú feladataik végrehajtására.

A fűtési idényre való felkészülés feladatai:

a) A fűtési idény előtt (szeptemberben) bizottsági ellenőrzés végrehajtása a helyőrségben lévő objektumokban. A bizottság munkájában vegyen részt az ELHE SZF, a mb. tűzoltó főtitisz, az objektumok parancsnokai és az energetikai bizottság vezetője.

b) A kellően nem védett csővezetékeket, tartályokat, szivattyúkat stb. meleg izolálással ellátni, esetleg bádoggal szigetelni, a bádogot belülről fűréssporral vagy szalmával kitölteni.

c) A csővezetékek aknáit kitisztítani, a tetejüket földdel, esetleg szalmával lefedni. A csővezetékek lejáratait úgy lefedni, hogy eső esetén a víz lefolyása biztosított legyen.

d) A használaton kívül lévő berendezéseknél, tartályoknál, részberendezéseknél, a vízellátó központnál a vizet leengedni és ezzel megakadályozni a fagyást.

e) A helyiségek szellőztetését fagyás esetén rövid ideig végrehajtani és ezután biztosítani az ablakok, nyílászáró szerkezetek lezárását minden helyiségben (WC, mosdók, többi helyiségben).

f) A kézi és mozgatható tűzoltó berendezések fagyás elleni megóvása. Elhelyezésük úgy, hogy biztosítva legyen gyors alkalmazhatóságuk.

g) Minden vezetékből, amely másképpen nem védhető vízleeresztése, szelepek elzárása.

h) A feltárt hiányosságok azonnali megszüntetése.

Ezek után az ELHE SZF részletesen és konkrét példákkal alátámasztva bemutatta egységenként, önálló alegységenként hogyan kell takarékosabban gazdálkodni a folyékony és szilárd energia hordozókkal, melyek a felhasználás maximális értékei és mi az ellátás rendje.

A felkészülés időszakában kiemelt figyelmet kell fordítani a tüzifa beszerzésére, különböző aprónak tűnő tényezőkre. Például minden világító berendezés rendszeres tisztítása, RVI típusú fénycsövek alkalmazása, az igénybevételre nem kerülő helyiségek fűtésének szabályozása stb.

A laktanyai objektumokban egyik legnagyobb fogyasztói az elektromos áramnak a konyhai blokkok és a gímű. telephelyek.

Minden konyha blokkban és katonai üzemi konyhában különböző szervezési intézkedéseket kell foganatosítani az elektromos áram felhasználásának szabályozására az ételek elkészítése időszakában, figyelembe véve a technológiai folyamatokat, az ételek ízletességét és az élettani értékeket. Biztosítani kell, hogy legalább egy nagy teljesítményű tűzhely ne üzemeljen, főleg az energiacsúcs időszakában, az elhe. szolgálat által elkészített harmonogram kifüggesztésre kerüljön, illetve betartásra.

Az élm. szolgálat főnök jelölje ki a felelős személyeket, amelyek felelősek a harmonogram betartásáért.

A gümű. telephely munkarendjét úgy szabályozni, hogy az energetikai csúcs időszakán kívül üzemeljenek a forrasztó berendezések, mosók stb.

A takarékosabb gazdálkodás végrehajtásáért alapvetően az energetikai bizottság felel. A bizottság tagjai lehetnek: PK HTPH, PK TECHN, ELHE SZF, elhe. szolgálat energetikusa, a pártszervezet, CSISZ és szakszervezet képviselői. Feladataik végrehajtására részletes munkaterv készítendő, amely alapján a bizottság minden tagja megismerheti azt a területet, amelyért felelősséggel tartozik (pl. PK HTPH: étkezdék).

Mint kiegészítő szervezetként funkcionálhat a sorállományból kialakított gazdasági elemző csoport, amely a napi feladatok szerves végrehajtója.

Napjainkban számtalanszor hangsúlyozott frázis, hogy az energiahordozókkal való takarékoság területén már nincsenek további lehetőségek.

E cikk a meglévő lehetőségek, módszerek ismertetésére törekedett.

TÁJÉKOZTATÓ KÖZLEMÉNYEK

Publikációs tématerv

a „Hadtápbiztosítás” 1981. évi számaihoz

A folyóirat 1980. évre közzétett tématerv kellően orientálta szerzőinket különböző cikkek, tájékoztatók, fordítások megírására, illetve elkészítésére. Kiadványunk hasábjain megjelentetett témák széles körű érdeklődésre találtak olvasóink körében és hasznos tudnivalókkal, értékelő tapasztalatokkal, következtetésekkel és útmutatásokkal segítették szemléletünk formálását, emelték elméleti-gyakorlati felkészültségünk színvonalát.

Publikációs munkák további segítése érdekében az MN hadtáp központi célkitűzései – a csapatok és tanintézetek beküldött igényei –, valamint egyes, szerzők által megajánlott cikkek alapján 1981-ben a következő témacsoportokhoz kapcsolódó cikkeket kívánunk megjelentetni:

Az MSZMP XII. kongresszusa határozataihoz kapcsolódó mindennapi szakmai tevékenységünk eredményesebb végrehajtásának különböző módszerei, hasznos tapasztalatai, feladatai.

A politikai szervek munkájának sajátosságai, az új HKSZ rendszerben működő központ- és csapathadtáp egységek, alegységek tevékenységének segítségével.

A szakmai és pártpolitikai munka módszerei a társadalmi tulajdonvédelemmel kapcsolatos feladatok segítségével, megvalósításában.

A különböző hadtáp szervezetek hivatásos-, sor-, és polgári dolgozói körében folyó erkölcsi-, fegyelmi nevelés elveinek és módszereinek továbbfejlesztése, a szocialista versenymozgalom hatékonyságának növelése.

A koalíciós csapatcsoportosítások hadtápbiztosításának tervezése, szervezése és vezetése.

Az elfoglalt terület, hadszíntér adottságai kihasználásának lehetőségei a hadászati-hadművelési és csapathadtáp tagozatokban. Az elvonuló szárazföldi csapatok hadtápbiztosításának elvei és gyakorlati módszerei a Központ Hadtáp erőivel és eszközeivel.

A hadtápbiztosítási rendszer élet-, és teljesítőképessége növelésével kapcsolatos követelmények, feladatok és módszerek harcban.

A kiképzési év folyamán végrehajtott gyakorlatok, bemutatók és más rendezvények hadtápbiztosítása előkészítésével-, tervezésével-, szervezésével és végrehajtásával kapcsolatos tapasztalatok.

Hivatásos és tartalékos kádereképzés reformjának hatása a hadtáp tisztek és tiszthelyettesek felkészítésének korszerűsítésére. A tanintézetek oktató-nevelő

munkájának tapasztalatai, fejlesztésének irányai. A megalakításra kijelölt polgári intézményeknél a honvédelmi felkészítés célirányossága, korszerűsítésének útjai, módjai.

A HKSZ és „M” tevékenység tervezésének, szervezésének és gyakorlásának tapasztalatai, további feladatai a központhadtáp, illetve a csapattagozatokban.

A rendszerbe kerülő új fegyverek, technikai eszközök hadtápbiztosítása tervezésének, szervezésének és végrehajtásának elméleti és gyakorlati kérdései.

Az új, illetve korszerűsített hadtápszervezetek alkalmazásának, működésének elvei, módszerei.

A gazdálkodás hatékonysága növelésének lehetőségei, a gazdálkodás információ és mutatószámrendszere kialakításának reális feltételei. A csapat-számviteli rendszer működésének tapasztalatai.

A funkcionális kötelmek és a mindennapi gyakorlati tevékenység egysége a csapatok hadtápbiztosításában, különös tekintettel a laktanyahadtápra vonatkozóan. A laktanyahadtáp gazdálkodás szakmai tapasztalatai.

A hadtápgazdálkodás külső és belső ellenőrzésének tapasztalatai, hatékonysága fokozásának elméleti, gyakorlati kérdései. A társadalmi tulajdon-védelem aktuális tapasztalatai.

A hadtáp szaktechnika javítási rendszere korszerűsítésének irányai és módszerei. A korszerű raktározási rend, csomagolás, anyagmozgatás, rakodásgépesítés és anyagellátási rend kialakításának és megvalósításának elméleti és gyakorlati kérdései békében, illetve háborús viszonyok között. A béke és háborús szállítási rendszer fejlesztési irányai.

A személyi állomány élet-, és munkakörülményei további javításának anyagi, egészségügyi, szociális és kommunális feltételei, hatékonyabb tartalmi és módszertani kérdései, feladatai.

Munka-, és üzemszervezés feladata a különböző hadtáp intézeteknél és a csapatok gazdálkodásának folyamatában.

A béke és háborús hadtápvezetés elméleti és gyakorlati kérdései, fejlesztésének feltételei, módszerei. A korszerű vezetési eszközök hatása a béke és háborús hadtápvezetés rendjére.

„Folyóirat szemle” rovatunk ezután is tájékoztatást nyújt a szocialista és nyugati katonai folyóiratokban megjelentetett fontosabb szakkikkekről.

Rendszeresen közöljük a különböző fegyvernemekhez és szakszolgálati ágakhoz tartozó publicistáknak a hadtápbiztosítás rendszeréhez, a munka- és balesetvédelemhez és a környezetvédelemhez kapcsolódó cikkeit.

Ezen túlmenően fogadjuk és megjelentetjük a tématervben nem érintett – de érdeklődésre számotartó – területekre vonatkozó cikkeket is.

Kérjük olvasóinkat, hogy írásaikkal továbbra is segítsék célkitűzéseink megvalósítását, szolgálatunk részére meghatározott fejlesztési feladatok teljesítésének eredményesebb elméleti és gyakorlati megalapozását.

A szerkesztő bizottság

TUDOMÁNYOS ÉLET

Az országos tudományos testületek újjáalakítására a közelmúltban került sor. Ez érintette a tudományos kádereképzéssel és minősítéssel foglalkozó katonai testületet is a Hadtudományi Szakbizottság-ot.

A Hadtudományi Szakbizottság összetételében – szolgálati, illerve munkaszervezési okokból – változás történt. A bizottság tagjaként a hadtápszolgálat területéről kinevezésre került:

Dr. Horváth István orvos ezredes, a hadtudományok kandidátusa, az MN Egészségügyi Szolgálat Főnök helyettese, és

Dr. Deák Péter alezredes, a hadtudományok kandidátusa, az MN Hadtápfőnökség Kiképzési Osztály vezetője.

E két elvtárs – mint az MN Hadtápszolgálat Tudományos Tanács tagjai is – hosszú idő óta kiemelkedő tudományos kutató tevékenységet végeznek. Példamutató munkájuk eredményeként érdemelték ki a megtisztelő megbízatást.

Kinevezésükhöz gratulálunk és kérjük őket, hogy hasznos tevékenységükkel, méltó reprezentánsai legyenek a hadtápszolgálat tudományos életének.

Szerkesztőség

FELHÍVÁS

A közeli napokban kerül a könyvtár-terjesztőkhöz a Zrínyi Katonai Kiadó gondozásában megjelentetett „A Szovjet Fegyveres Erők hadtápa a Nagy Honvédő Háborúban 1941–1945” című mű.

E nagyjelentőségű történelmi jellegű könyv tartalmára a folyóirat 1980. 2.

száma „Tájékoztató közlemények” rovatában már utaltunk. Most ismételtlen a tisztelt olvasók figyelmébe ajánljuk e könyvet, amely nemcsak szakembereknek, hanem a parancsnoki állományban is igen sok hasznos tapasztalatot nyújthat a hadigazdaságra való áttérés, a hadászati-, hadműveleti-, és harctevékenységek anyag-, egészségügy és technikai biztosítása megtervezésével, megszervezésével és végrehajtásával kapcsolatos feladatok megoldásához.

Úgy véljük, hogy a hadtörténelmi könyv birtokában, egyes részecskének ismételt áttanulmányozása hasznos útmutatást adhat a napi szakfeladatok megoldásához is. Célszerű családi könyvtárunkat bővíteni, színesíteni e művel és – korlátozott példányszáma miatt – minél előbb hozzájutnunk.

Szerkesztőség

FOLYÓIRATOKBÓL

I. Általános doktrinális kérdések

1. Hadászati döntés közgazdasági elemzése és segítése.

A közgazdaságtudománynak az eddiginél sokkal jobban kell kapcsolódnia a nemzetvédelemhez. A közgazdaszok három kalkulációs kategóriát különböztetnek meg: a katonai potenciál hadászati-hadműveleti alkalmazása; a nemzetvédelem katonai és polgári összetevőinek összehangolása és a nemzet ellenálló képességének közvetlen vagy közvetett megerősítése. Mindhárom kategóriát közösen kell a katonának és a közgazdászoknak megtervezni.

Defense National, 1980. 1. sz. 79–100. oldal.

II. Vezetés és gépesítés

1. Törzsek információs munkájának problémái.

A Nagy Honvédő Háború második és harmadik időszakában a hadseregparancsnok 2-4, a hadosztályparancsnok 1-2 óránként kapott adatokat. Jelenleg számos olyan adat van, amely beérkezése után 10-15 perc múlva elavul. Gyakorlatok tapasztalatai azt mutatják, hogy egy hadosztály törzs 4-5-ször több adatot kap, mint a NHH-ban. A jelenlegi tájékoztatási rendszer megfelel a korszerű követelményeknek, megszervezésükkor azonban sok bonyolult probléma merül fel. Ezek közül a legfontosabb az optimálisan szükséges információk jelentése a parancsnoknak a lehető legrövidebb idő alatt. A szerző e kérdés megoldására javasol módszereket.

Vojennaja Miszl, 1980. 6. sz. 54-62. oldal.

2. Hadügy forradalma és a csapatoknál folyó gazdasági munka.

„A haditechnika minőségi változásával párhuzamosan a csapatok gazdálkodását is magasabb színvonalra kell emelni” – írja a szerző. Majd elemzi a jelenlegi csapatgazdálkodást, meghatározza az új követelményeket.

Militärwesens, 1980. 2. sz. 70-75. oldal.

3. Személyiség megítélése „használati érték elemző módszer” felhasználásával.

A címben említett módszer lényegében egy táblázat felhasználását jelenti, amely segítséget nyújt egy bizonyos személy kiválasztásához az adott feladat elvégzésére. A táblázat a személyiség arculatán belül jellembeli szellemi és fizikai ismertetőjegyeket, a szolgálati alkalmasság és teljesítőképeség kategóriáján belül pedig az akaratot, a szakmai, a cselekvési és nevelői képességeket bontja fel alkotó elemeire és ezeket megfelelő számértékkel látja el. Az eljárás megértéséhez ábrát mellékel.

Kampfgruppen, 1980. 2. sz. 80-82. oldal.

4. A légi erő egészségügyi biztosítása további javításának érdekében.

Rudny orvos altbgy. elvtárs cikkének kezdetén jellemzi a személyi állomány egészségügyi helyzetét, majd részletesen ismerteti a feladatokat a megelőzés, gyógyítás és a technikai biztosítás területén.

Vojenno-Medicinskij Zsurnal, 1980. 8. sz. 7-11. oldal.

III. Párpolitikai munka, nevelés

1. Csapatgyakorlatokon folyó politikai munka irányításának aspektusai és tapasztalatai.

A szerző az alábbi kérdéseket fejti ki részletesen:

– A gyakorlatokon folyó politikai munka tartalma és célja; a politikai munka tervezésének, végrehajtásának és értékelésének módszerei; a politikai helyettes szerepe; a jelentkező nehézségek és problémák megoldásának útjai; javaslatok a tevékenység sorrendjére.

Militärwesens, 1980. 1. sz. 21-25. oldal.

IV. Gazdálkodás, szállítás, egészségügyi ellátás békében

1. Az ellátás rendje a nyugatnémet haderőben.

A szerző foglalkozik az ellátó alegységek feladataival, a hadtápbiztosítás rendjével, a készletképzéssel, a szállítás és javítás rendjével.

Kampfgruppen, 1980. 2. sz. 66-68. oldal.

2. Anyaggazdálkodás a nyugatnémet zászlóaljnál.

Az új haderő szervezés bevezetésével a csapatgazdálkodásban is változás történt. A cikkíró ismerteti a zászlóalj

hadtápegységeinek, hadtáptisztjeinek feladatát, az összevont javítóalegységek munkarendjét.

Kompftruppen, 1980. 2. sz. 54–57. oldal.

3. Hivatásos katonák illetményrendszere.

A szerző vizsgálja a hivatásos katonák jövedelmében a különböző tényezők részarányát, az összjövedelem nagyságát meghatározó kritériumokat. Rávilágít különböző pótlékok jelentőségére, ösztönző szerepére. Befejezésül felhívja a figyelmet, hogy az illetményrendszer tökéletesítésére továbbra is szükség van, ezért hozzászólásra hívja fel az olvasóit.

Mysl Wojskowa, 1980. 2. sz. 107–112. oldal.

4. A nyugatnémet hadsereg területi igazgatása.

A területi igazgatás feladata a csapatok mentesítése minden olyan feladattól, amely közvetlenül nem függ össze a harccal. A szerző foglalkozik a területiális szervek (köztük hadtáp) szervezésével, a pénzügyi, ruházati biztosítással, az élelmezéssel és a beszerzéssel.

Truppenpraxis, 1980. 4. sz. 255–279. oldal.

V. *Harc-, hadművelet hadtápbiztosítása, kiképzés, oktatás*

1. Csapatok hadtápbiztosítása helyi háborúkban (amerikai sajtó alapján).

A II. világháború után az USA 215 alkalommal vetette be fegyveres erőinek részeit. Tipikus és legnagyobb helyi háborúk a koreai (1950–1953) és a vietnami (1964–1973) helyi háborúk voltak. Helyi háborúban a hadtápbiztosítás igen bonyolult, amelyet elsősorban a geográfiai helyzet, a nagy távolság stb. indokol. A szerző a két hábo-

rúban résztvevő amerikai csapatok hadtápbiztosításának rendjét ismerteti.

Vojennaja Mysl, 1980. 8. sz. 53–59. oldal.

2. REVA kiképzés a Bundeswehr részére.

A szerző részletesen foglalkozik a Bundeswehrben folyó REVA kiképzés problémáival, főleg a hadtáp területén. Vákolja a tároló, a kiadó szakasz és a karbantartó raj tevékenységét. A cikkhez több grafikon készült.

Truppenpraxis, 1980. 1. sz. 34–39. oldal.

3. Osztrák vadászászlóalj ellátása védelemben (2. rész).

A szerző ismerteti a vadászászlóalj hadtápegységei telepítésének rendjét, a telepítéssel szemben támasztott követelményeket, valamint az ellátás rendjét.

Truppendienst, 1980. 2. sz. 157–160. oldal.

4. Zászlóalj élelmezési ellátópont telepítése.

Egy részletesen kidolgozott terv alapján bemutatják a gépesített lövészászlóalj ellátó szakasza szakharcászati foglalkozása levezetésének célszerű változatát.

Til i Sznabzsensyije, 1980. 7. sz. 29–33. oldal.

VI. *Katonai rendszer*

1. Francia magasabbegységek hadtápjának átszervezése.

Az 1. fr. hdt.-t a Metzben települt ellátó dandár látja el. A hadosztályok ellátásáért ellátó csapatok a felelősek. A cikk ezen egységek szervezését és feladatait ismerteti.

The Army Quaterly and Defence Journal, 1979. 1. sz. 23–33. oldal.

VII. *Technika*

1. Miniatűr poligon eü. harcászati foglalkozáshoz.

A szerző egy 310x175x85 cm méretű terepasztal berendezését mutatja.

Vojenno-Medicinskij Zsurnal, 1980. 4. sz. 33–35. oldal.

2. Új tábori konyha az NDK Nemzeti Néphadseregében.

Az Ural 375 D típusú alvázra szerelt konyhának van egy csapat- és egy törzs változata. A cikk ismerteti mindkét típus berendezését.

Militärtechnik, 1980. 4. sz. 212. oldal.

KÖNYVSZEMLE — ÚJ KÖNYVEK

Makkai László: Bethlen Gábor krónikásai

Hogyan ítélték meg hazai kortársai a nagy fejedelmet – erről szólnak a soknyelvű és sokvállású Magyarország minden táborából válogatott krónikus szövegek. A kötet csaknem egészében felöleli a Bethlen Gáborról szóló egykorú történetirodalmat, megszólaltat úgyszólván minden véleményt. Nemzetközi látókörű diplomataik igényes emlékirataitól helyi érdekű naplóírók pletykaszintű fecsegéséig; őszinte hívek magasztalásaitól dühös ellenségek rágalmaig szinte minden színét, hangját feltaláljuk benne az akkori Magyarország széles skálájú kórusának. De a szeretet és a gyűlölet egyaránt ugyanazt mondja: Bethlen Gábor nemcsak korának, hanem az egész magyar történelemnek egyik legnagyobb és legérdekebb egyénisége volt.

Gondolat Kiadó, 1980.

A. I. Babin: Engels katonaelméleti nézeteinek kialakulása és fejlődése

A közelmúltban jelentette meg a Zrínyi Katonai Kiadó A. I. Babin: Engels katonaelméleti nézeteinek ki-

alakulása és fejlődése c. könyvét. A művet olvasva feltárulnak előttünk a marxista hadtudomány forrásai, azok az indítékok, amelyek Engelst a hadtudomány tanulmányozása felé irányították, azoknak a műveknek az elemzése, amelyekben Engels az időálló, napjainkban is korszerű marxista hadtudomány alaptételeit lefektette. A szerző idézi W. Liebknecht egyik írását, amelyben úgy méltatja Engelst, a hadtudost, mintha született katona lett volna: éles látású volt, gyorsan tudott tájékozódni és figyelni még a jelentéktelenebb dolgokra, részletekre is, gyorsan tudott dönteni és hallatlanul hidegvérű volt. Egész sor kiemelkedő munkát írt, és kivívta – természetesen álnéven – sok hivatásos katona elismerését.

Zrínyi Katonai Kiadó, 1980.

Harcjármű és az ember

A Zrínyi Katonai Kiadó gondozásában megjelent tanulmánykötet a mai követelményeknek megfelelően összegezi azokat a szabályzat alkalmazási, politikai, műszaki és lélektani feladatokat, amelyek feltételezik a gép- és harcjárművek sikeres alkalmazását: – hogyan válasszuk ki a gép- és harcjárművezetőket, hogyan gondoskodjunk róluk és mit tegyünk annak érdekében, hogy feladatuk ellátására képesek legyenek? Hogyan képezzük ki a már kiválasztottakat, miben segítsük őket, hogy a rájuk bízott gépjármű üzemeltetése a legmegfelelőbb legyen?

A feladatkörben legjártasabb több éves gyakorlati tapasztalattal rendelkező, felelős beosztásban dolgozó szakértők tanulmányaiból válogatott kötet elsősorban az alegységparancsnokok, de valamennyi egység szintű parancsnok és politikai munkás és egyáltalán mindazok számára hasznos segédeszköz, akik kiválogatják a hadsereg gép- és harcjárművezetőit.

Zrínyi Katonai Kiadó, 1980.

Haditechnika 1980.

Öt éve annak, hogy a hasonló tematikájú, „Haditechnika – 1975” című könyvünk a nyomdából kikerülve a könyvesboltok polcaira, kirakataiba, onnan pedig az olvasókhöz került. Azóta öt év telt el.

Felmerülhet a kérdés: vajon öt év sok-e, kevés-e, hosszú idő vagy éppen rövid idő a haditechnikai fejlesztésben?

Hosszú is, rövid is!

Ahhoz, hogy valamilyen teljesen új, eddig nem ismert hatásmechanizmusú fegyvert, fegyverrendszert hozzanak létre, öt év nagyon kevés. De ahhoz, hogy egy már huzamosabb ideje fejlesztett fegyver, haditechnikai eszköz területén valóban új, minőségileg új eredményeket érjenek el és azokat realizálják is, öt év jelentős időtartam.

A tanulmánygyűjtemény szerzői ez utóbbi úton járva igyekeznek az általuk legfontosabbnak ítélt haditechnikai fejlesztési területeket és eredményeket bemutatni.

Az elmúlt évek legjelentősebb katonapolitikai eseménye vitán felül a SALT-II. tárgyalássorozat és annak aláírása. A tanulmánygyűjteménynek ez adja a keretét és ehhez társul néhány igen fontos haditechnikai területnek és eredményeinek bemutatása.

Mi várható a lövés- és a páncéelhárító fegyverek terén a következő évtizedben, milyen szerepet tölt be a rádióelektronika a fegyveres küzdelemben, mivel kell számolnunk a vegyi és a biológiai fegyverek területén a nyolcvanas évek küszöbén; Csak néhány kiemelt kérdés a tanulmánygyűjteményből.

Zrínyi Katonai Kiadó, 1980.

Olef Groebler: A légi háborúk története 1910–1970

A közelmúltban jelent meg „a légi háborúk története 1910–1970” c. könyv, amely a hadirepülés 60 évét fogja át. Mégsem pusztán technikatörténeti mű, az érdekes és izgalmas témát a szerző gazdasági, politikai és katonai összefüggések bemutatásával, a légi hadviselés kiemelkedő eseményeinek leírásával tárja az olvasó elé. A népszerű tudományos művet az NDK-ban 1977-ben újra kiadták. A könyv első kiadása óta a légi hadviselés történetéről számtalan közlemény jelent meg, sok új, eddig alig ismert és értékelt dokumentum vált hozzáférhetővé. A magyar kiadás előkészítésénél ezért több adatot – amelyek főként a Luftwaffe második világháborús erejére és veszteségeire vonatkoztak – pontosabbá tett, illetve kiegészített a szerző.

A könyv az 1910-es évek elején lezajlott háborúk, majd az első világháború kezdeti repülővállalkozásaiból kiindulva végigvezeti az olvasót a két világháború légi harcain. Bemutatja azt a hatalmas fejlődést, amely a második világháborút megelőző időben, a háború éveiben és azt követően végbement. Ismerteti az akkoriban keletkezett légi háborús „doktrínákat”. Kiemelten foglalkozik a légierő szerepével és lehetőségeivel a rakéta-atomfegyverekkel vívott háború korában, majd a közelkeleti, a koreai és a vietnami háború légi ürközeteivel.

Zrínyi Katonai Kiadó, 1980.

TARTALOMJEGYZÉK

A hadtápbiztosítás elmélete

Elekes János ezds. Dr. Kajdi József alez.	A Magyar Szocialista Munkáspárt XII. kongresszusa határozataiból fakadó gondolatok az MN hadtápfeladatainak tervezéséhez, végzéséhez — — —	3
Dr. Deák Péter alez.	A hadtáppal — mint a csapatok szerves részével — szemben napjainkban és a jövőben támasztható általános követelmények — — — — —	13
Bagdács Gyula alez.	Gondolatok a hadtápbiztosítás korszerűsítésének néhány napirenden lévő kérdéséhez — — —	18
Fischer László nyá. alez.	A hadtáp technikai biztosításáról — — — —	25
Eőri Tibor őrgy.	Gépesített lövész (hk.) hadosztály támadó harca hadtápbiztosításának sajátosságai erdős-hegyes terpen — — — — — — — — — —	37

Politikai munka a hadtápszolgálatban

Forgács András ezds.	Közéletiség, a központhadtáp vezetőinek közéleti tevékenységéről — — — — —	47
Dr. Sándor György ezds.	Soron lévő feladatok a szocialista demokrácia, a munkahelyi demokrácia fejlesztésében — — —	56

Harckészültség és hadtápkiképzés

Gombás Kálmán ezds.	Az MN hadtáp mozgósítási rendszerének alakulása az elmúlt tízéves időszakban — — — — —	67
Újvári Mihály őrgy.	A harckészültség-mozgósítás, valamint a háborús ellátás ruházati biztosításának alapvető összefüggései, II. rész — — — — — — — — —	76
Skrabán László alez.	Az osztrák hadsereg ellátó csapatai korszerűsítéséről, a dandár kötelékben lévő vadász alegységek védelmi harctevékenysége hadtápbiztosításáról —	90

A csapatgazdálkodás elmélete, ellátás, gazdálkodás, katonai közlekedés

Dr. Thürmer Gyula alez.	A Lengyel Néphadsereg hadtáp-szolgálatában bevezetett takarékosági módszerekről — — —	95
Lex Mihály ezds. Boross János mk. alez.	Egységakrományok alkalmazásával végrehajtásra kerülő átrakás nélküli szállítások szervezése a csapatok háborús anyagai biztosítási rendszerében —	107

Bagi Zoltán alez.	A Magyar Néphadsereg üdülési élelmézésének helyzete, fejlődése — — — — —	116
Mlinkó Mária kpa.	Gondolatok a költségvetési szervek gazdálkodásának korszerűsítéséről az állami pénzügyekről szóló törvény keretei között — — — — —	123

Munkavédelmi közlemények

MN Pénzügyi Szolgálat Főnökség	Tájékoztató a munkavédelmi tervezéshez — —	139
	A munkavédelmi plakátpályázat eredményhirdetése — — — — —	143
	Tájékoztató az Állami Energetikai és Energiabiztonságtechnikai Felügyelet Biztonságtechnikai szervezetéről és a SZOT Táncsics Kiadó terjesztési hálozatáról — — — — —	144

Folyóiratszeme

I. M. Goluskó vezérezredes	Az anyagi eszközök utánszállítása — — — —	149
Steiger G. altábornagy	A hadtápvezetéssel szemben támasztott követelmények a 80-as években. — — — — —	159
Davis R. Thomas őrnagy	Háborús hadtáp és az USA tartalék erők; gyenge láncszem — — — — —	164
V. Stastny:	„MULTIDEPOZIT” anyagátrolási és anyagmozgatósi módszer — — — — —	166
A. Tyr:	A fűtőolajjal és energiával való takarékoság mindenki feladata — — — — —	168

Tájékoztató közlemények

* * *	Publikációs tématerv a folyóirat 1981. évi számához — — — — —	171
* * *	Tudományos élet — — — — —	173
* * *	Felhívás — — — — —	173
* * *	Folyóiratokból — — — — —	173
* * *	Könyvszeme — új könyvek — — — — —	176

СОДЕРЖАНИЕ

Теория тылового обеспечения

Полковник ЭЛЕКЕШ Янош Подполковник КАЙДИ Йожеф	Планирование и выполнение задач тыла ВНА, вытекающих из решений XII съезда ВСРП — — —	3
Подполковник ДЕАК Петер	Общие требования предъявляемые к тылу, как составной части войск в настоящее время и в будущем — — — — — — — — — —	13
Подполковник БАГДАЧ Дьюла	Некоторые актуальные вопросы совершенствования тылового обеспечения — — — — — — — — — —	18
Подполковник в отставке ФИШЕР Ласло	О техническом обеспечении тыла — — — — —	25
Майор ЭРИ Тибор	Особенности тылового обеспечения наступательного боя мотострелковой (танковой) дивизии на горно-лесистой местности — — — — — — — — — —	37

Политическая работа в службе тыла

Подполковник ФОРГАЧ Андраш	Об общественной деятельности руководящего состава тыла центра — — — — — — — — — —	47
Полковник ШАНДОР Дьердь	Предстоящие задачи развития социалистической демократии и демократии на службе — — — — —	56

Боевая готовность и тыловая подготовка

Полковник ГОМБАШ Калман	Формирование системы мобилизационного развертывания тыла ВНА за истекшее десятилетие — — — — —	67
Майор УЙВАРИ Михай	Взаимосвязь между боевой готовностью, мобилизационным развертыванием и вещевым снабжением военного времени. Часть II. — — — — —	76
Подполковник ШКРАБАН Ласло	О совершенствовании организационной структуры частей снабжения австрийской армии, о тыловом обеспечении оборонительных действий егерских подразделений, входящих в состав бригады — — — — —	90

Теория войскового хозяйства, снабжение, хозяйствование, военное сообщение

Подполковник ТЮРМЕР Дьюла	О способах экономии, введенных в службе тыла Войска Польского — — — — — — — — — —	95
------------------------------	---	----

Полковник ЛЕКС Михай Подполковник-инж. БОРОШ Янош	Организация перевозок без перегрузки с применением пакетов в системе материального обеспечения войск в военное время — — — — — — — —	107
Подполковник БАГИ Золтан	Состояние и развитие продовольственного снабжения домов отдыха Венгерской Народной армии —	116
Служащая МЛИНКО Мария	Соображения о совершенствовании хозяйствования бюджетных органов в рамках закона о финансах государства — — — — — — — —	123
<i>Сообщения по охране труда</i>		
Управление финансовой службы ВНА	Информация о планировании мер по охране труда	139
	Объявление результата конкурса плакатов по охране труда — — — — — — — —	143
	Информация об организационной структуре государственной инспекции энергетикки и энергобезопасности — — — — — — — —	144
<i>Обзор зарубежной печати</i>		
Генерал-полковник И. М. ГОЛУШКО	Подвоз материальных средств — — — — —	149
Генерал-лейтенант Г. ШТАЙГЕР	Требования предъявляемые к управлению тылом в 80-х годах — — — — — — — —	159
Майор Дэвис Т. ТОМАС	Тыл регулярной армии и силы резерва США — это слабая цепь — — — — — — — —	164
В. СТАСТНИ	Способ хранения и перемещения имущества „МУЛЬТИДЕПОЗИТ” — — — — — — — —	166
А. ТЫР	Сбережение жидкого топлива и энергии — это задача всех — — — — — — — —	168
<i>Сообщения информационного характера</i>		
* * *	Тематический план на 1981 год — — — — —	171
* * *	Научная жизнь — — — — — — — —	173
* * *	Объявления — — — — — — — —	173
* * *	Обзор журналов — — — — — — — —	173
* * *	Обзор книг — новые книги — — — — — — — —	176

M E L L É K L E T E K , Á B R Á K

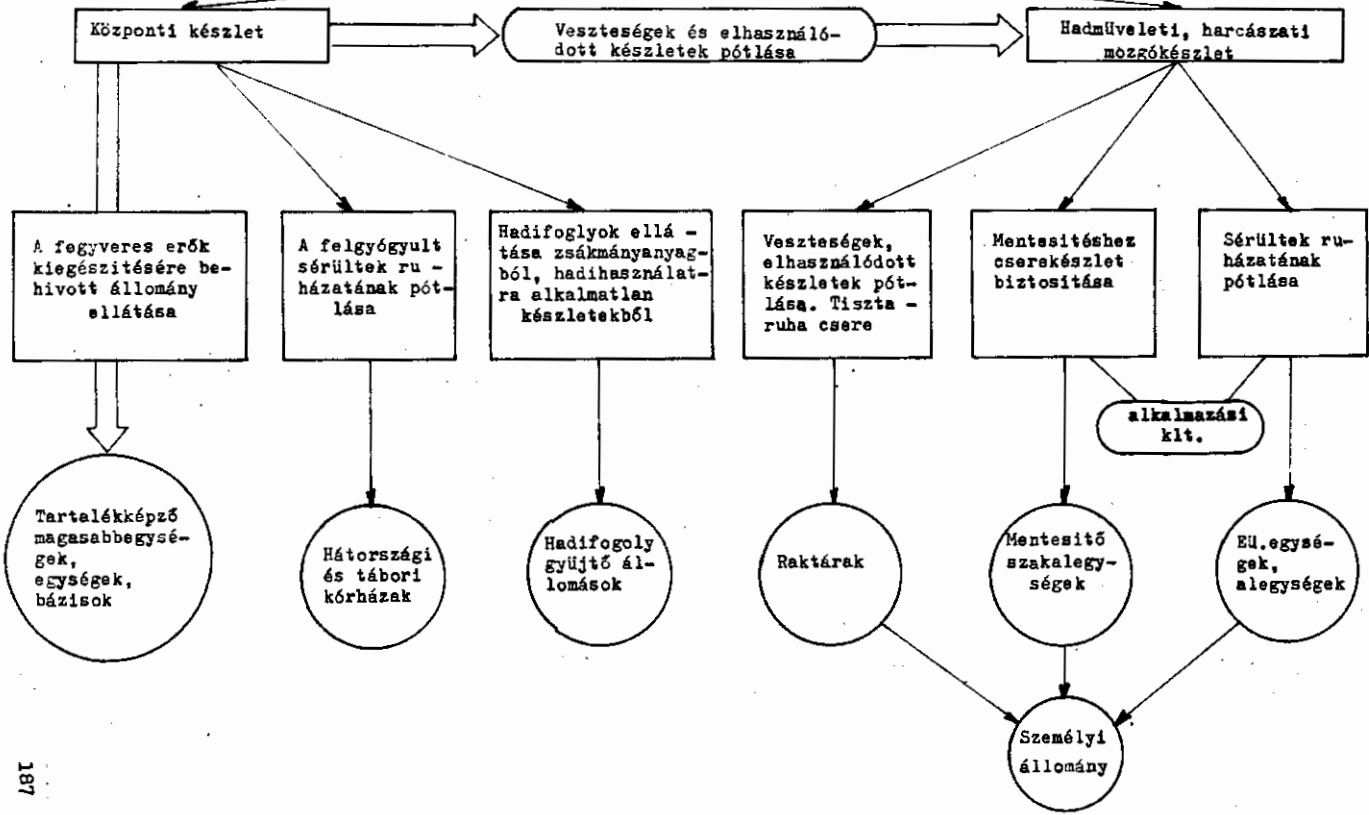
1871

Melléklet: "A harcészultség-mozgósítás, valamint a háborus
ellátás ruházati biztosításának alapvető össze-
függései" c. cikk II. részéhez

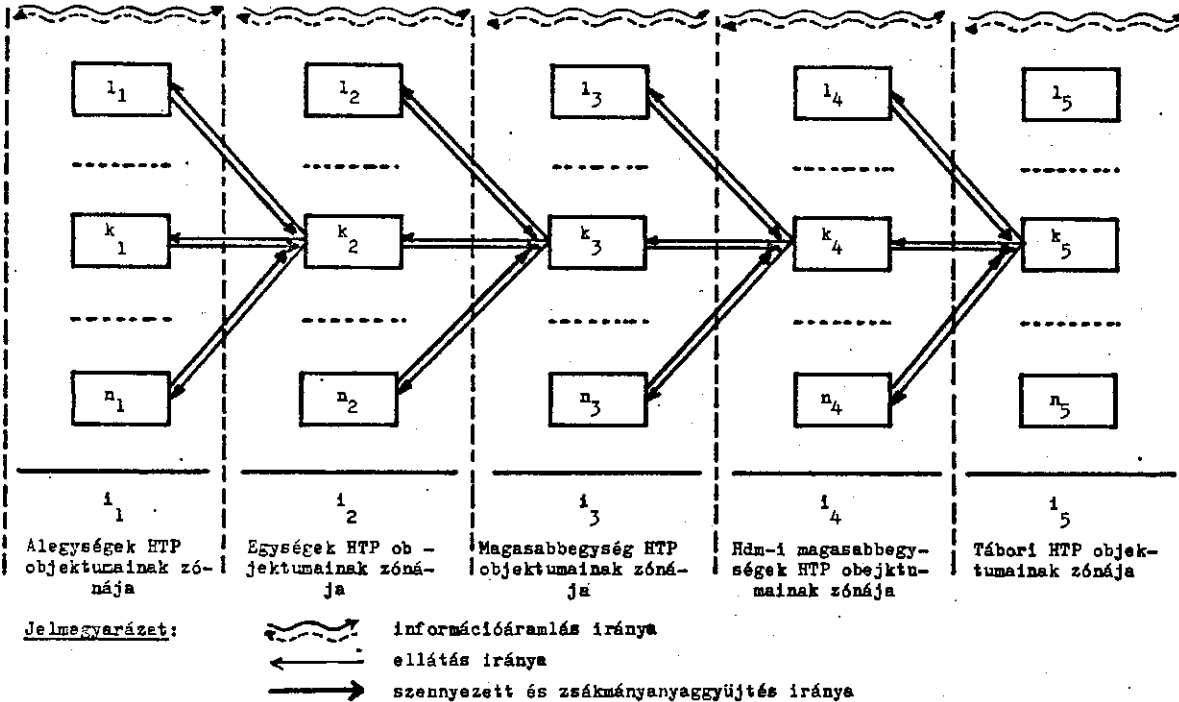

A ruházati ellátás fontosabb irányai

3.sz.ábra

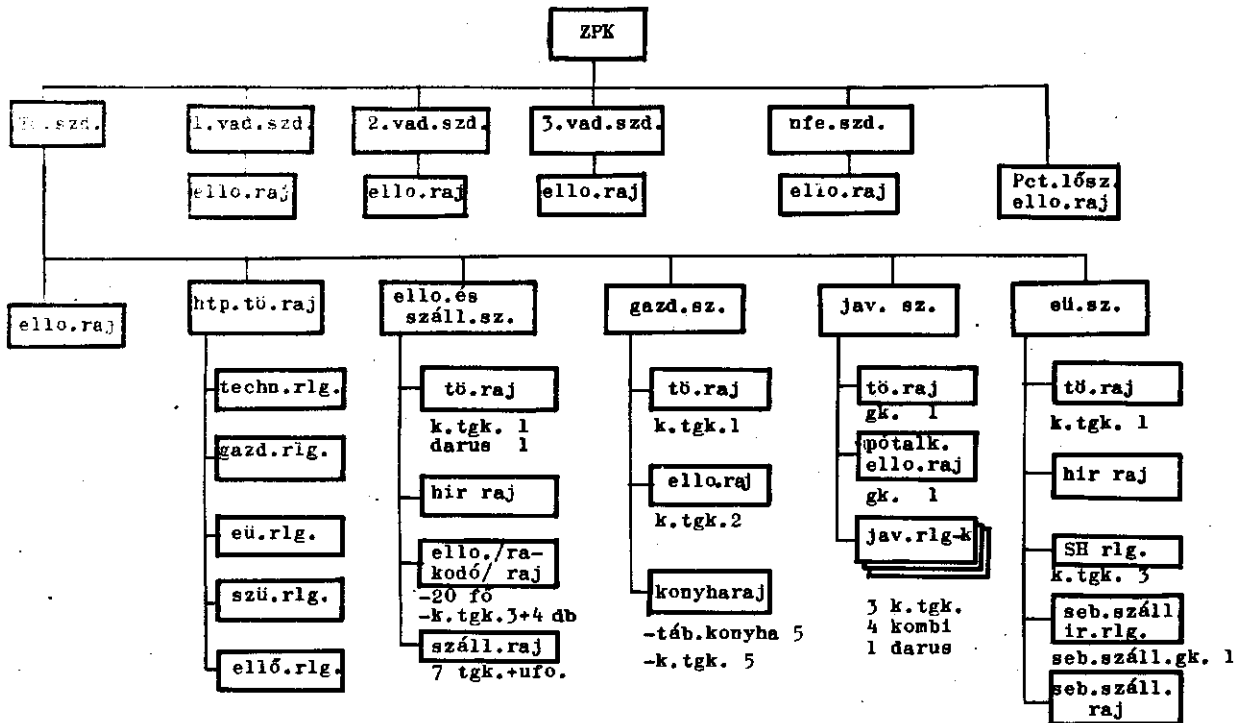

Az információk és az anyagi eszközök áramlásának formalizált vázlata

1.sz.mell. az osztrák vadász alegység harctevékenysége hadtápbiztosítása című cikkhez

VADÁSSZÁSZLÓALJ HADTÁP SZERVEZÉSE

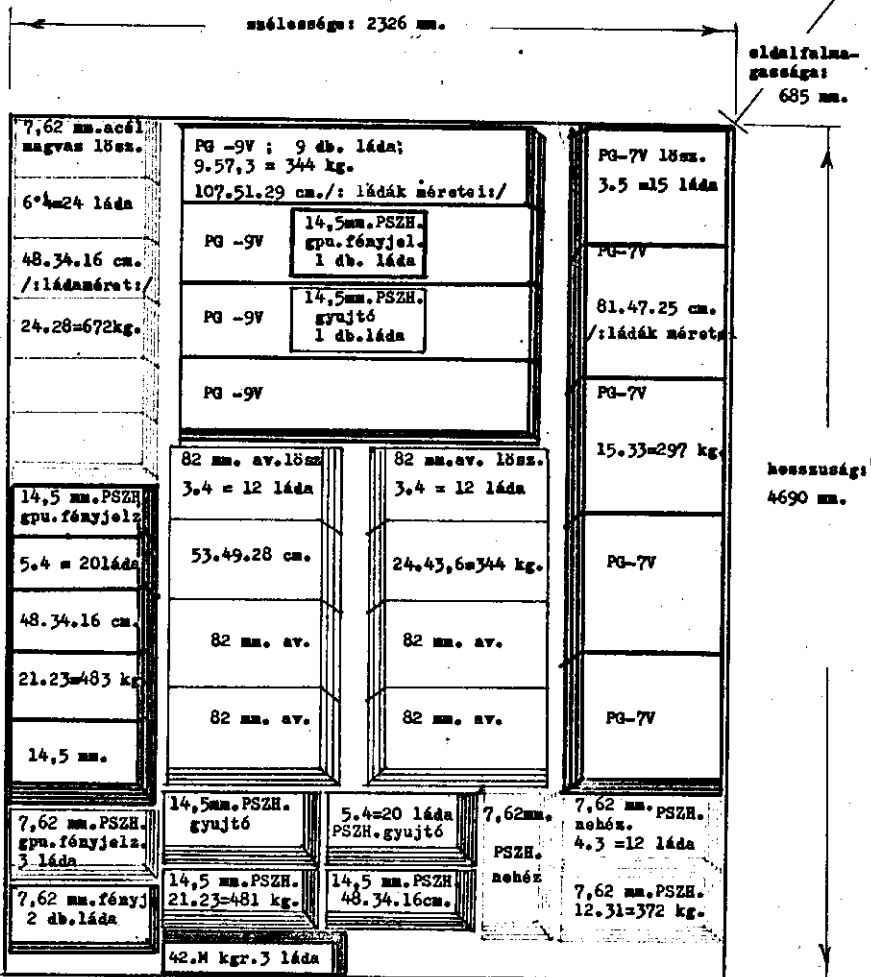
Melléletek: az "Egységmozgások alkalmazásával végrehajtásra kerülő átrakás nélküli szállítások szervezése a csapatok háborús anyagai biztosítási rendszerében" c. cikk II. részéhez.

ZIL -130 G tehergépkocsi
 karakteristika felülnézetben

1.sz.melléklet

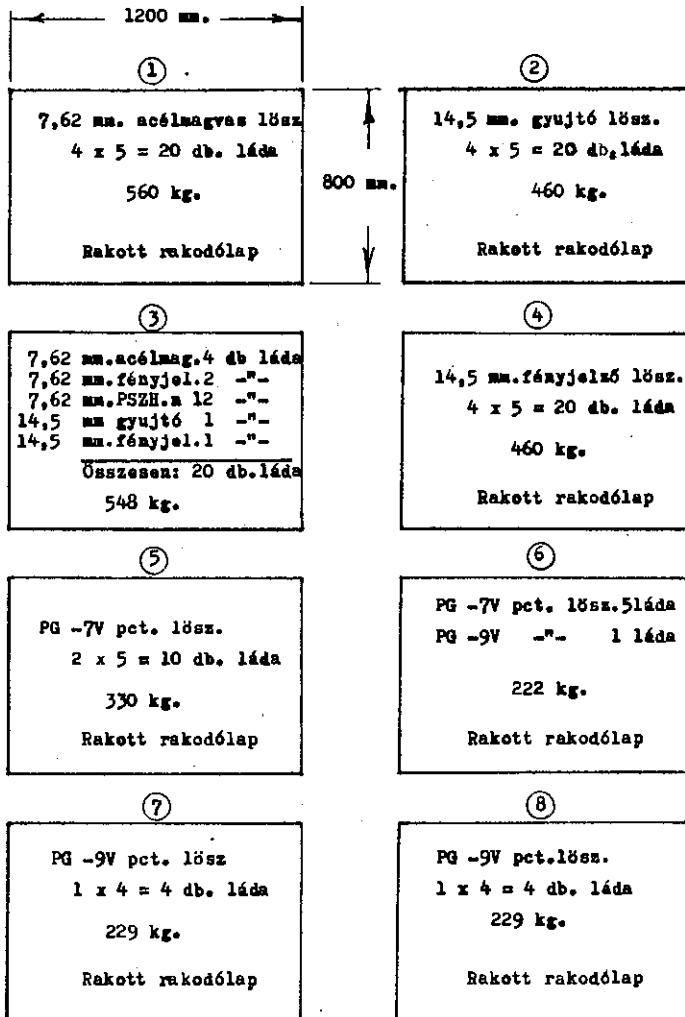

1.sz. ábra

A gl. n. 0,25 ja. 16szere /: ládászva:/ EGYSEBRÁKOMÁNY-ba képezve,
 egy db. tehergépkocsi

Egy gl. n. 0,25 ja. löszere rakodólapon
elhelyezve /:pántolva:/, 82 mm.av.málkül

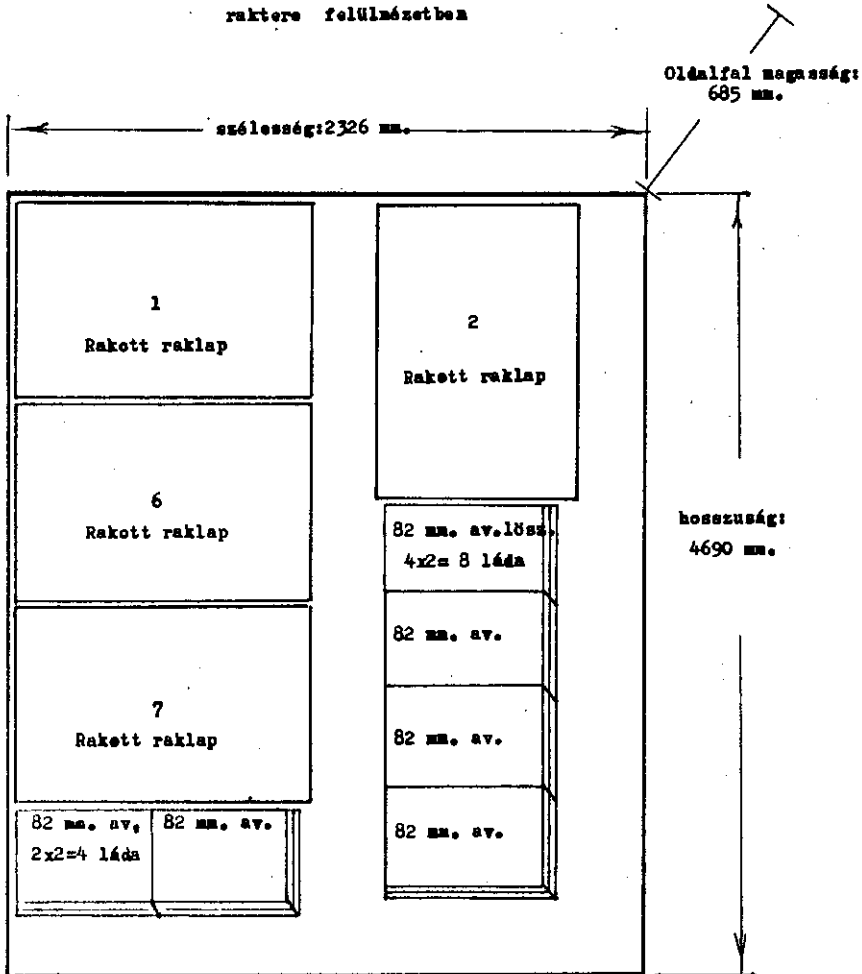
Felülnézetben

2.sz. Ábra

ZIL - 130 G tehergépkocsi
raktere felülnézetben

3. sz. melléklet

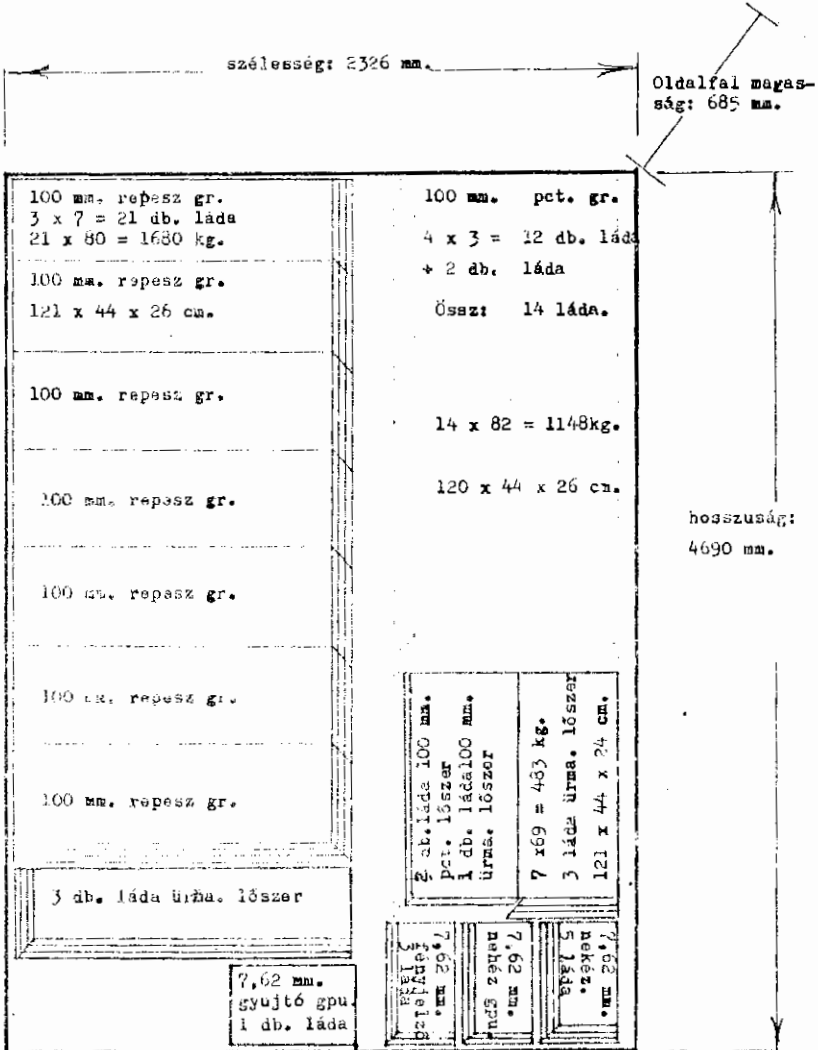

3. sz. ábra

Egy gl. x 0,25 ja. lőszerének kb. 50 %-a egy db. ZIL 130 G tég-a elhelyezve.

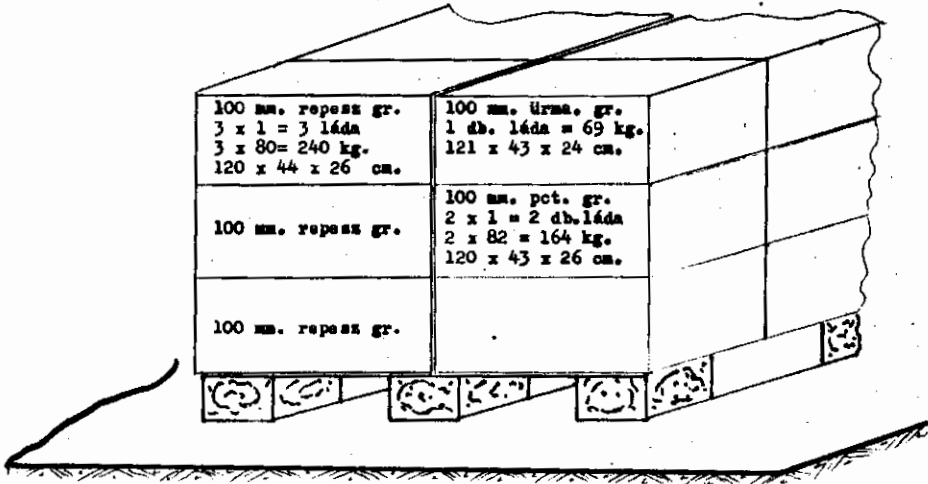
4.sz.melléklet

ZIL - 130 G tehergépkocsi
rakterülete felülnézetben

4. sz. ábra .

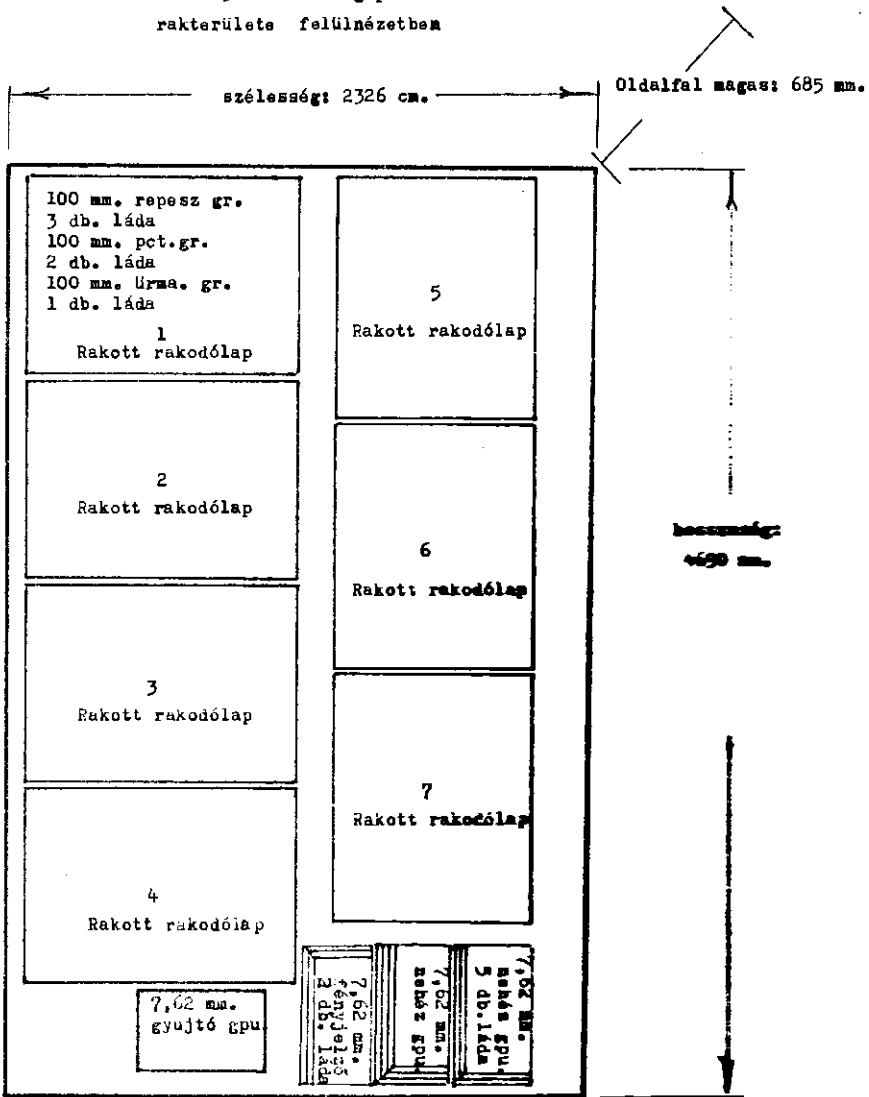
Egy db. harokocsi 0,25 ja. lösszere rakodólapon
elhelyezve /: géppuska lösszer nélkül :/

5.sz. ábra
Rakodólapon pántolt ládázott lösszer

6.sz.melléklet

ZIL -130 G tehergépkocsi
rakterülete felülnézetben

6. sz. áb.a

Valamennyi rakodólapon /: 7 db-on/ azonos lőszer van elhelyezve, pántolva